

ATAERKİLLİK, ŞİDDET VE HUKUK SİSTEMİ:
KADINA YÖNELİK ŞİDDET DAVALARINDA
KADIN AVUKATLARIN
DENEYİMLERİ

Yüksek Lisans Tezi

DUYGU ÖZKAN

Eskişehir 2023

ATAERKİLLİK, ŞİDDET VE HUKUK SİSTEMİ:
KADINA YÖNELİK ŞİDDET DAVALARINDA KADIN AVUKATLARIN
DENEYİMLERİ

DUYGU ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Duygu ÖZKAN'ın “Ataerkillik, Şiddet ve Hukuk Sistemi: Kadına Yönelik Şiddet Davalarında Kadın Avukatların Deneyimleri” başlıklı tezi ../../2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Sosyoloji Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Dr. Öğr. Üyesi F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU	
Üye	:	
Üye	:	

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

ATAERKİLLİK, ŞİDDET VE HUKUK SİSTEMİ: KADINA YÖNELİK ŞİDDET DAVALARINDA KADIN AVUKATLARIN DENEYİMLERİ

Duygu Özkan

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU

Kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında anayasal düzenlemeler kadını korumaya yönelik hazırlanmaktadır fakat gerektiği biçimde uygulanmadığı için kadınlar mağdur olmaya devam etmekte, şiddete maruz kalmakta ve en nihayetinde öldürülmektedir. Bu tez, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında kadına yönelik şiddet konusunu ele almakta ve Türkiye'deki hukuk sistemi içerisinde kadın avukatların deneyimlerine bağlı olarak feminist bakış açısıyla değerlendirmektedir. Bu tezin amacı, kadına yönelik şiddet davalarında kadın avukatların yaşadığı sorunların, sorunları deneyimleme süreçlerinin ve bu sorunlarla başa çıkma yollarının ortaya konmasıdır. Çalışma, Eskişehir, İzmir ve İstanbul barolarına bağlı feminist kadın avukatlarla yürütülmüş alan araştırmasına dayanmaktadır. Araştırmanın sonuçları, kadın avukatların kadın olarak deneyimledikleri sorunlara mesleki alanda da maruz kaldıklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede üretilen politikaların yetersiz kaldığını, yasalar ve sözleşmelerin uygulama aşamasında işlevsizleştirildiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma ataerkillik hukuk sisteminde kadına yönelik şiddetin önlenmesini veya cezalandırılmasını zorlaştıran yasaların, yönetmeliklerin ve uygulamaların neler olduğunun ortaya konmasına ve bu sistemle mücadele eden feminist kadın avukatların deneyimlerinin görünür kılınmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kadına yönelik şiddet, Ataerkillik, Feminist hukuk, Kadın avukatlar.

ABSTRACT

PATRIARCHY, VIOLENCE AND THE LEGAL SYSTEM: EXPERIENCES OF FEMALE LAWYERS IN VIOLENCE AGAINST WOMEN

Duygu ÖZKAN

Department of Sociology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2023

Advisor: Asst. Prof. F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU

In policies to combat violence against women, constitutional regulations are prepared to protect women, but since they are not properly implemented, women continue to be victimized, subjected to violence and ultimately killed. This thesis addresses the issue of violence against women in the context of gender inequalities and evaluates it from a feminist perspective based on the experiences of women lawyers within the legal system in Turkey. The aim of this thesis is to reveal the problems experienced by women lawyers in cases of violence against women, the processes of experiencing these problems and the ways of coping with these problems. The study is based on field research conducted with feminist women lawyers affiliated to Eskişehir, İzmir and İstanbul bar associations. The results of the research reveal that women lawyers are exposed to the problems they experience as women in the professional field as well. It also reveals that the policies produced in the fight against violence against women are insufficient and that laws and conventions are rendered dysfunctional at the implementation stage. This research aims to contribute to revealing the laws, regulations and practices that make it difficult to prevent or punish violence against women in the patriarchal legal system and to make visible the experiences of feminist women lawyers who struggle against this system.

Keywords: Violence against women, Patriarchy, Feminist law, Women lawyers.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Duygu ÖZKAN

BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARAR BELGESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 10.04.2023

Protokol No: 513540

Tarih: 02.05.2023

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Ataerkillik, Şiddet ve Hukuk Sistemi: Kadına Yönelik Şiddet Davalarında Kadın Avukatların Deneyimleri
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU
TEZ YAZARI:	Duygu ÖZKAN
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Saim ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı -İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)
Prof. Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL (Açıköğretim Fak.)

TEŞEKKÜR

Danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU'na, çalışma boyunca bilgi ve deneyimleriyle bana verdiği destek ve katkılar için teşekkürlerimi sunarım.

Tez jürisinde yer alarak değerli görüş ve katkılarını esirgemeyen hocalarım sayın Prof. Dr. Ayşe GÜNDÜZ HOŞGÖR ve Dr. Öğr. Üyesi Hatice YEŞİLDAL'a çok teşekkür ederim.

Akademik hayatım boyunca verdiği destekler için sayın Doç. Dr. Temmuz GÖNÇ ŞAVRAN'a teşekkür ederim.

Araştırma da beni destekleyen avukatlara ve kadına yönelik şiddetle mücadelenin içerisinde yer alan bütün kadınlara minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen, her daim yanımda olan Selahattin ÖZKAN ve Rukiye ÖZKAN'a özellikle teşekkürlerimi borçluyum.

Duygu ÖZKAN

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	v
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARAR BELGESİ.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. TOPLUMSAL CİNSİYET, ATAERKİLLİK VE ERKEK ŞİDDETİ	4
1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkil Güç İlişkileri	5
1.2 Feminist Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi	10
1.3. Kadına Yönelik Erkek Şiddeti.....	14
İKİNCİ BÖLÜM.....	27
2. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE HUKUKSAL MÜCADELE.....	27
2.1 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasalar ve Sözleşmeler	29
2.1.1 1960 Öncesine Ait Dönemde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler.....	29
2.1.2 1960 ve 1990 Arası Dönemde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler.....	30
2.1.3 1990’larda Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler	31
2.1.4 2000’ler Döneminde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler	33
2.1.5 2010’dan Günümüze Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler	34
2.2 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Türkiye’de Kadın Örgütlenmeleri.....	46
2.2.1 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	47
2.2.2 Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu	47

2.2.3 Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	48
2.2.4 Sosyalist Feminist Kolektif (SFK)	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	51
3. KADINA YÖNELİK ŞİDDET DAVALARINDA KADIN AVUKATLARIN DENEYİMLERİ	51
3.1. Feminist Hukuk Metodolojisi	52
3.2. Araştırma Süreci	56
3.3 Araştırma Bulguları	58
3.3.1.Kadın Avukatların Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki İlk Davaları, Deneyimleri ve Duyguları.....	61
3.3.2.Türkiye’de Kadın Avukat Olmanın Zorlukları	70
3.3.3.Kadın Avukat Olarak Maruz Kalınan Sorunlarla Başa Çıkma	79
3.3.4.Kadına Yönelik Şiddet Davalarında Avukatların Kadın veya Erkek Olması Dava Açısından Nasıl Bir Farklılık Yaratıyor?	84
3.3.5.Avukatların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Feminizm Tanımları.....	89
3.3.6.Avukatlık Mesleği ve Feminist Kimlik Arasındaki İlişki	92
3.3.7.Kadına Yönelik Şiddet Davaları ve Feminist Kadın Örgütleri	95
3.3.8.Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Feminist Kadın Avukatların Bakış Açısı.....	98
4. SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA.....	119
EKLER.....	133

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 1. Şiddette İktidar ve Kontrol (Lynch,1979: 16).....	23
Şekil 1. 2. Konukevinin İlgili Yönetmeliği Doğrultusunda Şiddete Maruz Kalan Kadının Konukevine Yerleşme Sürecinde Başvurabileceği Kurumlar ve Kurumlar Arası Yönlendirme (Aysu, 2020: 89)	46

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1. 1. Türkiye’de Fiziksel Şiddet Yaygınlığı.....	18
Grafik 1. 2. Türkiye’de Bölgelere Göre Cinsel Şiddet Yaygınlığı (2014)	19
Grafik 1. 3. Erkeklerden fiziksel veya cinsel şiddet gören kadın oranı (2019)	25

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. 1 Bulgulara Ait Temalar ve Kategoriler	61
---	----

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGO	: Adli Görüşme Odaları
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Beyannamesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EMK	: Eski Medeni Kanun
ENKAD	: Engelli Kadın Derneği
GREVIO	: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu
HÜDA-PAR	: Hür Dava Partisi
ICAN	: Uluslararası Sivil Toplum Eylem Ağı
IPPF	: Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu Avrupa Ağı
IWRAW AP	: Uluslararası Kadın Hakları Eylem İzleme
İDDK	: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu
KADER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
LGBTI	: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks
OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development
OHAL	: Olağanüstü Hal
RESURJ	: Cinsellik ve Doğurganlık Adaletinin Sağlanması Ağı
RG	: Resmî Gazete
ROKS	: Kadın ve Genç Kız Sığınakları Ulusal Örgütü
SFK	: Sosyalist Feminist Kolektif
SSGSS	: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi
YTMK	: Yeni Türk Medeni Kanunu

WAVE	: Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı
WECF	: International Ortak Bir Gelecek İçin Avrupa'da Kadınlar
WHO	: Organisation for Economic Co-Operation and Development
WLUML	: Müslüman Toplumlarda Yaşayan Kadınlar Ağı
4320	: Ailenin Korunmasına Dair Kanun
6284	: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel problemi feminist kadın avukatların, kadına yönelik şiddet davalarında ataerkil hukuk sistemi içerisinde maruz kaldığı sorunlar, sorunları deneyimleme süreçleri ve bu sorunlarla başa çıkma mekanizmaları üzerinden şekillenmektedir. Toplumsal cinsiyeti nedeniyle özel ve kamusal alanda kadına uygulanan sistematik şiddet davranışı olarak kadına yönelik erkek şiddeti, toplumsal arka planıyla birlikte; toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde temellenen, kadının üzerinde hegemonya kurmaya dayanan, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik vb. şiddet türleriyle birlikte, hafif yaralamadan cinayete kadar giden temel bir insan hakkı ihlalidir.

Bu çalışma toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında kadına yönelik şiddet konusunu ele almakta ve hukuk sisteminin feminist bakış açısıyla değerlendirilmesini kapsamaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele için uluslararası ve ulusal düzeyde anayasal düzenlemeler, farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları, şiddet mağdurlarına destek hizmetlerinin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve süregelen ataerkil yapının toplumsal dönüşüme uğratılması gerekmektedir. Bu mücadelenin birçok destekçisi vardır fakat feminist mücadele ve hukuk, sürecin önemli bir parçasıdır. Kadına yönelik şiddet ile mücadelede; kadınların güçlendirilmesi, şiddetin önlenmesi, şiddetin önlenemediği durumlarda etkin soruşturma yürütülmesi ve gereken destek mekanizmalarının sağlanması birincil önceliktir. Kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadele politikalarında yasalar ve düzenlemeler ele alındığında, erkek egemenin çıkarına göre düzenlenen hukuk sisteminde kadınlar yasalarla korunuyor gibi görünse de kadınlar mağdur olmaya, bir şekilde suçlanmaya devam etmekte, haklarını elde edememektedir. Feminist kadın avukatlar, kadın haklarının pratikte uygulanabilirliğini arttırmak için erkek egemenliği ile erkek egemen hukuk sistemi içerisinde mücadele etmektedir. Araştırma bu mücadelede feminist kadın avukatların yaşadığı sorunları, bu sorunları deneyimleme sürecini, sorunlarla nasıl başa çıktıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda erkek egemen hukuk sistemindeki eşitsizlik temelli problemlerin ortaya konması ve kadın deneyiminin görünür kılınması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmanın nasıl ortaya çıktığını anlatmak isterim. Özel hayatımda karşılaştığım ataerki temelli sorunlarla mücadele ederken bu mücadelenin aslında feminizm olduğunun farkında değildim. Kadınlara dair, kadın odaklı düşünmeye Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü lisans eğitimimde aldığım Toplumsal ve Ekonomik Yaşamda Kadın adlı ders sayesinde, okumalarla bilinçlenerek başladım. Kadınların yürüdüğü yolları, verdikleri mücadeleleri gördükçe onlarla birlikte bu yolda yürümek istedim. Bu doğrultuda daha çok okudum, kadınlar için mücadele eden birçok kurum ve vakıfla tanıştım ve bu kurumların yaptıkları işleri, verdikleri mücadeleyi takip etmeye başladım, feminist gece yürüyüşlerine katıldım. Lisans eğitimim biterken de çalışmamı kadın cinayetleri ile ilgili yapmak istedim. Kadına yönelik şiddetin en ağır sonucu olan kadın cinayetlerine üniversite öğrencilerinin bakış açısını ele alan, sosyal bilimler, fen bilimleri ve din bilimleri olarak karşılaştırmalı yürüttüğüm bu çalışmada, bir kadın olarak çok zorlandım. Birçok çarpıcı cevap arasında beni en çok etkileyen sonuç ise ilahiyat fakültesinde okuyan öğrencilerin neredeyse tamamının ölçekte yer alan “kadının erkeği aldatması öldürülmesi için geçerli bir sebeptir” sorusuna dolaylı ya da doğrudan “katılıyorum” cevabını vermesi oldu !!! Bu nedenle araştırmacı olarak görüşmelerde tarafsız kalmak benim için oldukça zor oldu.

Lisans eğitimimden sonra başladığım farklı bir üniversitenin sosyoloji yüksek lisans programında feminist olmamla ilgili birçok sorun yaşadım, bir kadın olarak çok fazla şey ile mücadele ettim. İlgili konularda birçok hoca bulunduğu için burada paylaşmaktan çekiniyor olmamı da ayrı bir sorun olarak görüyorum. Yüksek lisans tezimi toplumsal cinsiyetle ilişkili bir konuda yazmama müdahale edildi, tez çalışma konumun onaylanması sırasında konuyu değiştirmem tavsiye edildi. Bunun üzerine Anadolu Üniversitesi Sosyoloji yüksek lisans programına başvurarak kadına yönelik şiddet konusunda çalışmak istediğime karar verdim ve kadına yönelik şiddetle mücadele eden feminist kadın avukatların deneyimlerine odaklandım.

Bu tez çalışmamın araştırma sürecindeki görüşmeler benim için çok sancılı geçti. Avukatlar çok içten ve samimi idi, “daha önce bizlere bu konuda söz hakkı veren hiç olmadı” diyerek objektif bir biçimde birçok davayı benimle paylaştı fakat öyle davalar dinledim, öyle mücadelelerle karşılaştım ki yeri geldi ağladım, yeri geldi öfke doldum. Bu mücadelede yer alan bütün kadınların ne kadar kıymetli olduğunu bir kez daha

anladım ve aslında görünenden çok daha özverili bir çalışma yürütüldüğünü fark ettim. Avukatların çalışmam için verdiği destek ile birlikte anlattıkları mücadeleden sonra çok önemli bir şeyi bir kez daha hissettim: Gerek feminist kadın örgütlenmeleri olsun gerek feminist kadın avukatlar, hakimler, savcılar olsun eğer bir gün başıma bir şey gelirse kadınlar hep benim yanımda ve ben asla yalnız yürümeyeceğim.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TOPLUMSAL CİNSİYET, ATAERKİLLİK VE ERKEK ŞİDDETİ

Bu bölümde ataerkilliğin tekelinde bulunan güç hiyerarşisi ve şiddet arasındaki ilişki tartışılmaktadır. Eril tahakkümün temel dayanağı olan cinsiyetçilik, güç ve cinsellik bileşenleri ile ilişkilidir. Güç unsuru, herhangi bir eylemin amacını özgürce seçme ve araçları kontrol etme anlamında hareket etme yeteneği anlamına gelirken güç sahibi olmak, özgürce eyleyebilmek anlamının yanı sıra bireyin özgürce seçme hakkının, başkalarınca alınan kararlarla sınırlandırılması anlamına da gelmektedir (Bauman, 2010: 128). Ayan'a (2014: 4) göre cinsiyetler arası güç farklılıkları; erilliğin bir ürünü ve de nihai sonucu olarak, ataerkil ideolojiler aracılığı ile rasyonelleştirilmektedir. İki boyutu olan bu ideolojinin bir boyutu baskıcı ataerkilliktir. Baskıcı ataerkilliğe göre kadınların erkekler tarafından kontrol edilmesi gerekirken, ataerkil ideolojinin koruyucu ataerkillik boyutunda erkeklerin kadınlardan daha yetkin, yetkili ve de fiziksel anlamda daha güçlü oldukları için onları korumaları ve geçindirmesi gerekir düşüncesi yer almaktadır (Ayan, 2014: 4). Erkek, gücün kendinde olduğunu topluma kanıtlamak amacıyla kadının üzerinde tahakküm kurmaya çalışmaktadır. Kendini dışiden üstün bir cinsiyet olarak gören eril, kendi cinsini yüceltmek amacıyla gücünü kullanmaktadır. Erilin kendini kanıtlaması gerektiğinde ise fiziksel yeterliliğinin dışiden farklı olması yeterlidir, düşünsel veya karakter olarak üstünlüğünü önemsememektedir. Ataerkil toplum güç kaynağını bireyin tahakkümüne dayandırmaktadır. Bir diğer bileşen olan cinsellik ise bireyin kendisi ile ilgili değer yargılarını, yaptığı seçimlerini, diğer bireyler ile ilgili ne düşündüğünü, fiziksel özelliklerini ve bunların içinde bulunduğu toplumsal yapı içinde ne anlama geldiğini kapsamaktadır yani cinsellik, temelde kadın ve erkekten çok daha fazla şeyi kapsayan genel bir kavramdır (Ayan, 2014: 4). Cinsiyetçilikte son bileşen olan heteroseksüellikte ise erkeklerin, kadınlarla alakalı cinsel arzu ve korkuları ele alınmaktadır (Ayan, 2014: 4). Cinselliğin hiyerarşik bir düzende değerlendirilecek bir olgu olduğunun ifadesi, ataerkil ve hegemonik düşüncelerin yansımasıdır. Cinsiyetçiliğin ataerki ve hegemonya kavramlarıyla ilişkilendirilmesi toplumsallaşma sürecinde meydana gelmektedir. Geleneksel anlamda cinsiyetçi ideoloji; kadının tüm alanlarda erkeklerden sonra ikinci sırada yer alması, kadının pasif ve rasyonel davranışı engelleyecek şekilde duygusallaştırılması, cesaretinin kırılması ve erkeğe ait

davranışlarda bulunamaması (Helvacıoğlu, 1996: 13) olarak tanımlanmaktadır. Ataerkinin güç kaynağı olarak toplumsal cinsiyetçilik ya da cinsiyet eşitsizliği, eril hegemonyanın kadının üzerindeki tahakküm kurmasını meşrulaştırmaktadır. Bu bağlamda gerçekleşen cinsiyeti nedeniyle özel ve kamusal alanda kadına uygulanan sistematik şiddet davranışları da ataerkil sistemin bir ürünüdür. Kadına yönelik erkek şiddeti, toplumsal arka planıyla birlikte temel bir insan hakkı ihlalidir. Kadına yönelik erkek şiddeti ve bunun doğrultusunda gelişen problemlere karşı Türkiye’de ve dünyada birçok yasal düzenleme getirilmiştir. Fakat kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadelede kadına yönelik şiddetin failinin bilinmesi, toplumsal farkındalığın oluşturulması, yeni sözleşmelerin ve yasaların yürürlüğe girmesi işlevsel olmamaktadır. Hukuk sistemi erkek egemenin çıkarına uygun inşa edildiği için eylem olması gerektiği kadar ağır bir suç olarak görülmemekte, teorik olarak verilen haklar pratikte iyi hal indirimlerine, yasaların işlevsizleştirilmesine, faile bir noktada hak verilmesine ve mağdurun suçlanmasına dönüşmektedir.

1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Ataerkil Güç İlişkileri

Erkeğin üstün tutuluşu felsefe tarihinde Pythagoras'a kadar geri götürülebilir ve Pythagoras’a göre iyi ilke; erkeği, ışıgı ve düzeni, kötü ilke ise; kadını, karanlığı ve kaosu yaratmıştır (Berktaş, 2010: 28). Akılcılık; dişiliği geçmek, dişilik ise örnek sayılan erillik çerçevesinde -bağımsız bir cinsiyet olarak değil- ve o erille olan ilişkisi içerisinde tanımlanmaktadır (Berktaş, 2010: 28). Erkeğin düşünce, rasyonellik, kültür, bilinebilir olan, varlık ve uygarlık gibi kavramları, kadının ise duygular, irrasyonellik, beden, bilinemez olanı ve yokluğu temsil ettiği varsayılmaktadır (Berktaş, 2010: 28). Avcı-toplayıcı toplumlardan beri süregelen bu tavır bugünün toplumunda da devam etmektedir. Bu tavır doğrultusunda beklenen davranış biçimi ise toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen, doğuştan gelen üreme organlarına uygun davranış sergilemektir (Chanter, 2019: 14).

Heteroseksüelliğin toplumsal norm olarak kabul edilmesi anlamına gelen heteronormativiteye göre cinsiyet, erkek veya kadın olmanın biyolojik yönlerini ifade etmektedir (Saygılıgil, 2016: 9), fakat kadınlık ve erkeklik, gen ile aktarılan dirimsel özelliklerden ziyade toplumsal bir kurgudur (Bora, 2010: 22). Toplumsal beklentiler ve

kültür ideolojileri de üreme organlarına göre inşa edilmektedir (Chanter, 2019: 14). Birçok biyolojik gösterge belirsizlik sergilerken, toplumsal cinsiyet uçurumunu belirlemek için yapılan tanımlamalar, "erkek veya kadın olmak" şeklindeki kültürel toplumsal cinsiyet modellerine ilişkin çıkarımlarla yoğun ilgi çekmektedir (Hanks, 2020: 5). Cinsiyet oluşumunda biyolojik göstergelerin yanı sıra toplumsal roller, beklentiler, kimlikler gibi kültürel faktörler de önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyeti sadece biyolojik bir ayrım olarak ele almak yerine daha geniş bir perspektiften değerlendirmek önemlidir. Bu tanımlar, toplumsal cinsiyetin çok yönlü bir konu olduğunu ve tek bir modelle sınırlı olmadığını vurgulamaktadır. Eril deneyimi evrensel kabul etmek şunu göstermektedir ki kültür doğaya, erkek ise kadına egemendir (Beauvoir, 1974: 447). Simone de Beauvoir, *İkinci Cins* adlı eserinde şu ifadeyi kullanır: “Kadın olmak biyolojik, ekonomik, psikolojik veya tarihsel olarak incelenebilir fakat bu incelemeler bir zorunluluğu ifade etmez, kadını kadın yapan her şey ataerki ideoloji tarafından şekillendirilmektedir fakat bu ideoloji de dönüştürülebilir ve değiştirilebilir” (Beauvoir, 1974: 514). Direk’e (2016: 16) göre ataerki, erkekleri insan modeli olarak inşa etmektedir ancak kadını yalnızca erkek olmadığı için tam olarak insan olmayan olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda da eril kendine ait olan özellikleri sürekli ve yeniden olumlamak adına kendini özellikle “kadın olmayan” olarak tanımlamaktadır (Direk, 2016: 16). Bu süreçte kadını anne ve bakire olarak yüceltir ama aslında amacı kadını cinselliği üzerinden aşağılamaktır yani ataerki sistem kadınları özne olarak değil değiş-tokuş edilen bir meta olarak konumlandırmaktadır (Direk, 2016: 16).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve kadınların esas problemlerinin kaynağı olan ataerkillik, temelde güç ile ilişkilendirilen kapsamlı ve tartışmalı bir kavramdır. Aile reisi sayılan erkeğin yönetimi anlamına gelen ataerki, egemen eril erkeğin yönetimindeki kadınları, çocukları, ev hizmetlilerini, köleleri kapsayan ev halkını tarif etmek için kullanılırken şimdi kapsamı genişletilmiş bir biçimde kadınların ikincil konumda tutulduğu, “erkeğin kadına egemen olduğu güç ilişkilerinin var olduğu sistem-üstü bir olguyu tanımlamak için kullanılmaktadır” (Bhasin, 2003: 1).

Walby’e göre bir kavram olarak ataerkillik Weber’e kadar uzanmaktadır ve erkek egemenliği unsurundan ziyade toplumsal eylemler ve toplumsal ilişkilere atıfta bulunmak için kullanmıştır (Weber, 1947 akt. Walby, 1990: 214). Walby ise ataerki (patriarkal)

yapıyı, eylemin belirleyicisi ve kural koyucu olan erkeği ile eyleyen ve itaat eden kadının bir aradalığına ortaklık eden bir sistem-üstüculük (Walby, 1990: 20) olarak tanımlamaktadır. Walby'nin patriyarka kuramı, cinsiyet eşitsizliğini anlamak için çok boyutlu bir yaklaşım sunmaktadır. Bu kurama göre, patriyarka toplumsal yaşamın farklı seviyelerinde ve alanlarında kendini göstermektedir. Walby ayrıca patriyarkanın sadece cinsiyetle değil, aynı zamanda sınıf, ırk, cinsel yönelim gibi diğer sosyal faktörlerle nasıl etkileşime girdiğini de vurgulamaktadır (Walby, 1990). Bu faktörler bir araya geldiğinde, daha karmaşık ve çok boyutlu bir cinsiyet eşitsizliği tablosu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, Walby'nin patriyarka kuramı, cinsiyet eşitsizliğini anlamak için birden fazla düzeydeki etkileşimleri ele almaktadır (Walby, 1990: 220-230):

- İş Bölümü Patriyarkası: Burada ekonomik alanlardaki cinsiyet eşitsizliğine odaklanılmaktadır. Kadınlar genellikle düşük ücretli, düşük statülü işlerde çalışırken, erkekler daha çok üst düzey pozisyonlarda ve yüksek ücretli işlerde bulunmakta ve bu durum kadınların ekonomik olarak bağımsız olmalarını zorlaştırmaktadır.
- Üretim Patriyarkası: Üretim süreçlerindeki cinsiyet eşitsizliğine dikkat çekilmektedir. Kadınlar genellikle ev içi işler ve bakım işleri gibi geleneksel olarak "kadınsı" kabul edilen alanlarda çalışırken, erkekler genellikle üretim ve endüstriyel sektörlerde daha fazla yer almaktadır ve bu durum kadınların ekonomiye katılımını sınırlamakta ve ekonomik güçlerini zayıflatmaktadır.
- Toplumsal Patriyarka: Toplumsal ilişkiler ve normlara odaklanılmaktadır. Toplum içindeki roller, beklentiler ve değerler cinsiyet temelli olarak şekillenmektedir. Erkeklerin güçlü, baskın ve karar verici, kadınların ise duygusal, bakıcı ve yardımcı olması beklenmekte ve bu durum toplumsal normlar, cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.
- Semantik Patriyarka: Dil, semboller ve kültürel ifadelerin rolüne odaklanılmaktadır. Toplum içinde kullanılan dil ve semboller cinsiyet rollerini ve ilişkilerini yansıtmakta ve bu durum cinsiyet eşitsizliğini besleyen ve destekleyen bir faktör olarak yer almaktadır.

Sylvia Walby (1990) patriyarkanın kadınları altı düzeyde sömürdüğünü ifade etmiştir. Bunlar: Patriarkal üretim biçimi, ücretli işte patriarkal ilişkiler, erkek şiddeti, cinsellikte patriarkal ilişkiler, kültürel kurumlarda patriarkal ilişkiler ve devlettir.

Ev içi patriarkal üretim biçimi kadınların ev içi emeği, kocaları ya da birlikte yaşadıkları erkekler tarafından kamulaştırılmasını; ücretli emekte patriarkal ilişkiler sistemin kadını daha iyi iş olanaklarının dışında tutarken onlara daha az vasıf gerektiren alt düzey işleri ayırmasını; erkek şiddeti kadınların rutin olarak deneyimlediği ve çoğu kadının eylemleri üzerine standart etkileri olan davranışları; cinsellikte patriarkal sömürü kadının cinselliği için sadece heteroseksüel ilişkiye alan tanınmasını ve bu alanı da sürekli baskı ve kontrol altında tutmasını ifade etmektedir. Bir diğer patriyarka düzeyi ise devlettir. Walby'e göre devlet patriarkal olduğu kadar kapitalist ve ırkçıdır. Walby kapitalizm ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiye vurgu yapmaktadır. Kadına karşı her türlü şiddetin bir ayağı da devlettir ve kurumsallaşmış ve yasallaştırılmıştır.

Toplumsal yapı ve normlar kadına yönelik şiddeti hem devlet düzeyinde hem de ataerkil ideoloji üzerinden destekleyerek sürdürmektedir. Ataerkil ideolojinin meta algısı ise bedenin biyolojik gerçekliğine uygulanmaktadır (Ödemiş, 2021: 32). Ataerkil ideolojinin bedenin biyolojik gerçekliğine uygulanması cinsiyet eşitsizliğini ve kadın bedenin tahakküm altına alınmasını meşrulaştırmaktadır. Biyolojik indirgemeciliğe göre gen her şeyin belirleyicisi konumundadır ve insan davranışları genetik aktarımdan kaynaklanan zorunluluklara göre şekillenmektedir (Ödemiş, 2021: 32). Ataerkil sistemin temellendiği genetik determinizmi cinsel disfori kavramı¹ üzerinden ele aldığımızda sistem erkek ve kadın arasındaki dirimsel farklılığı toplumsal cinsiyet farklılığına dönüştürerek erkeğin birincil konumda yer almasını sağlamaktadır. Fakat ataerkil sistemin belirlediği bu hiyerarşik yapılanmada birey doğumda atanan cinsiyeti benimsemek ya da cinsiyetine uygun davranışlar sergilemek zorunda değildir. Bir bireyin toplum içindeki varlığı, bedeninde doğuştan var olan veya olmayan organlarla belirlenmemelidir. Biyolojik faktörlerin bir bireyin hakları üzerinde belirleyici rol oynaması, toplumsal cinsiyetin ataerkil bir yapıya sahip olduğu gerçeğini göz ardı

¹Cinsel disfori kavramı 1973'lerde Morman Fisk tarafından ortaya atılmıştır ve doğumda atanan cinsiyete uymayan bir cinsiyet deneyimine sahip olmakla ilişkili psikolojik sıkıntı veya rahatsızlık durumunu ifade eder (Fisk, 1974: 386-391).

etmektedir. Toplumda herkesin eşitlikçi bir varoluş hakkına sahip olması adına cinsiyetin, biyolojik temelli bir ayrımcılık aracı olarak değil, hak ve adalet temelli ele alınması gerekmektedir. Ataerkil rejimin göz ardı ettiği nokta tam olarak da buradadır. Ataerkil rejimin belirlediği normlar, temel dayanağı çürütülmüş bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda, bireyin atanmış cinsiyetini kabul etme veya etmeme tercihi ve doğduğu beden nedeniyle yüzyıllardır süregelen kalıp yargılara uyma zorunluluğu tartışılmalıdır. Toplumun kabul ettiği normların sorgulanması ve bireylerin kendi kimliklerini özgür bir biçimde ifade etme hakkı, cinsiyet konusunda daha geniş bir anlayışın ve kabulün geliştirilmesini gerektirmektedir. Bireylerin kendi cinsiyet kimliklerini tanıma ve ifade etme özgürlüğünün kabul görmesi toplumsal cinsiyetin daha kapsayıcı bir şekilde ele alınmasını desteklemektedir. Hali hazırda kadınlık ve erkeklik zemini yalnızca genetik faktörlere indirgenemeyecek kadar çeşitli faktörlerle şekillenen kategorilerdir. Ataerkil toplumca şekillendirilmiş erkek, varoluşu gereği sürekli olarak ve her seferinde daha çok iktidar ister (Çelik, 2016: 2). Eril sistemin erki kendi tekelinde tutması uğruna tüm kalıp yargıları özellikle kadınlara böylece baskıcı bir tutumla dayatması kadın hareketinin varlığının gerekliliğini kanıtlar niteliktedir. Kadın hareketi, toplumun farklı kesimlerinde kadınların yaşadığı ayrımcılığı gündeme getirerek, bilinç oluşturmakta ve cinsiyet temelli şiddetin sona ermesi, kadınların güçlenmesi gibi konularda toplumdaki eşitsizlikleri işaret ederek kadınların karar alma süreçlerinde aktif rol almalarını teşvik etmektedir. Kadın hareketi kadınların güçlendirilmesi, cinsiyet eşitliğinin ve toplumsal dönüşümün sağlanması adına önemli bir etkiye sahiptir.

Kadınların ezildiği, sömürüldüğü ve erkeklere göre dezavantajlı, ikincil konumda olduğu noktasından hareket eden, ideolojik olarak özgül bir hareket olan feminizmin temel ilkesine göre ilk ayrımcılık toplumsal cinsiyet alanındadır. Toplumsal cinsiyet kavramı Beauvoir'un "kadın doğulmaz, kadın olunur" sözü çerçevesinde ele alındığında buradan çıkan ilk düşünce kadınlığın doğal bir cinsiyet değil toplumsal cinsiyet olduğudur (Saygılıgil, 2016: 68). Cinsiyet ayrımcılığına ve cinsiyet temelli stereotiplere karşı mücadelede toplumsal cinsiyet ve ataerkillik arasındaki ilişki merkezi bir konumdadır. Ataerkil toplumda erkek, kadının efendisi konumundadır. Bu durum sorgulanmaya başlandığında Beauvoir (1993: 17), feministlere kadının her zaman erkeğe bağımlı olan, bütün zamanların ötekisi olduğunu göstermiştir. Eleştirel bir yaklaşım olarak bütün bu eşitsizliklere, ezilmişliklere ve baskıcı sisteme karşı mücadele eden bir

hareket olan feminizm(ler) kadınların ikincilleştirmelerinin ve ezilmişliğinin nedenlerini bununla birlikte özgürleşme süreçlerini de tartışmaktadır. Aynı zamanda feminizm(ler) toplumsal yaşantıya etki eden bütün yapı ve ilişkileri eleştirmektedir. Ataerkil ideoloji eşitsizlikler ile temellenmiş bu aracıyla güçlenmeye devam eden kırılması zor yargıların temsilcisi konumundadır. Durumun normalleştirilmesi ideolojinin kendisinden de üstün bir güçtür.

1.2 Feminist Kadın Hareketinin Tarihsel Gelişimi

Kadın hareketi tarihsel mücadelesinde 18. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başına kadar devam eden ilk dalga feminizm döneminde en önemli taleplerinden bazılarını elde etmiştir fakat karşı hareketlerle bastırılmaya çalışılmıştır (Donovan, 2014: 16-17). Küresel bir mücadele olan ikinci dalga feminizm ise 1960'ların sonundan 1970'ler ve 1980'lerin başına kadar olan dönemi kapsamaktadır (2014: 16-17). Birinci dönemde yaşanan karşıt hareketler bu dönemde de devam etmiştir fakat dönemin kuramcılarının bugün sıradan kavramlara dönüşen; cinsiyetçilik ve cinsel politika gibi temel argümanları kabul görmüştür çünkü ikinci dönemin feministleri yalnızca kuram üretmemiştir aynı zamanda örgütlenip ve kurumsallaşmıştır (2014: 16-17). Feminist çalışmalar, kadın çalışmaları programları, kadın sığınma evleri, küresel siyasi örgütlenmeler ve tecavüz kriz merkezleri dahil olmak üzere pek çok feminist kurum varlığını sürdürmektedir (2014: 17).

İlk dönem feminist düşünce hareketi için Mary Wollstonecraft'ın 3 Ocak 1792'de yayımladığı *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın Haklarının Savunusu) adlı eseri feminist teori tarihindeki önemli bir çalışma olarak kabul edilmektedir (Donovan, 2014: 21). Fransız Devrimi'nin erken dönemlerinde, Wollstonecraft'ın eserinden önce 1790'da Massachusetts'de Judith Sargent Murrey'in, *On the Equality of the Sexes* (Cinsiyetler Arasındaki Eşitlik Üzerine) adlı eseri ve 1791'de Olympe de Gouges'in *Les Droits de la femme* (Kadın Hakları) adlı bir el broşürü yayımlanmıştır ve bu dönemde 18. yüzyıl feministleri Aydınlanma döneminde geliştirilen kuramları uygulamaya başlamıştır (2014: 22).

Elisabeth Cady Stanton tarafından 1848 tarihinde, Seneca Falls, New York'ta yayımlanan Declaration of Sentiments (Duygular Bildirgesi) temel haklar öğretisini

kadınlara uyarlayan en erken girişimdir (Donovan, 2014: 30-31). Mutlak despotizmi yıkmayla ilgili iddiayı barındıran Declaration of Sentiments 100 kadın ve erkek tarafından imzalanmıştır ve bu bildirgede kastedilen despot; Büyük Britanya Kralı değil, “erkek”tir (2014: 30-32). Kadınlar, üstlerine doğrudan tiranlık uygulanan nesneler olarak görülürken; insanlığın tarihi, erkeklerin kadınların haklarını gasp etmelerinin, onlara sürekli zarar vermelerinin tarihidir (2014: 30-32). Kadın haklarının korunmasından ibaret geleneksel liberal feminist konumun ötesine geçilmesi kadının sınıf olarak tarih boyunca devam eden sistematik ezilmelerinin failinin erkek olduğunu ortaya koymaktadır (2014: 30-32). Declaration of Sentiments bildirgesinde yer alan on beş şikâyetin ilk iki şikâyeti kadınların oy verme hakkının onlardan esirgenmesi ve yönetilenlerin kanunlara rıza gösterme hakkıyla ilgilidir, daha sonra gelen şikayetler ise kadının kocasının vasiliğinde bulunmasının adaletsizliği ve toplumsal önyargılar üzerinedir (2014: 30-32). Declaration of Sentiments bildirgesinin yayınlanmasından sonra gerçekleşen Seneca Falls kongresinde ise oy hakkı ile ilgili birçok teklif (teklifler genel olarak “kadının erkek ile eşit...” olduğu ile ilgilidir) oybirliği ile kabul edilmiştir (2014: 30-32). Seneca Falls bildirileri, 19. yüzyıl Amerikan Kadın Hakları Hareketi’nin temel liberal öğretisinin faydalı bir özeti şeklindedir (2014: 30-32).

Birinci dalga feminizmde temel hakları elde etmek, ataerkil toplum yapısına karşı direnmek ve eğitim, mülkiyet gibi alanlarda erkeklerle eşit haklara sahip olmak için mücadele edilmiştir. İkinci dalga feminizmde ise birinci dönem gelişmelerinin yanı sıra kadınlar, cinsiyet eşitsizliğine ve toplumsal cinsiyet rollerine odaklanarak daha kapsamlı bir mücadele yürütmüşlerdir. Bu dönemde odaklanılan kadının tepki gösteren bir birey haline gelmesini sağlamak, toplumsal değişimi meydana getirecek ve “cinsel devrim” olarak adlandırılacak hareketin temelini atmak olmuştur (Millett, 1987: 63). Bu süreç 1980’lere kadar devam etmiştir ve dönemin feminist hareketleri ana-akım feminizm olarak adlandırılmaktadır (Ecevit, 2011: 13-14). İkinci dalgayı başlatan eser Çağdaş liberal feministlerden Betty Friedan’ın *Kadınlığın Gizemi* (1963) adlı eseridir ve Friedan bu eseri Amerika’da yaşayan orta sınıf ev kadınlarının, kadınlık durumunu anlatmak için yazmıştır (Ecevit, 2011: 13-14). İkinci dalganın kadın kurtuluş hareketi; cinsiyetçiliğin kavramlarını oluşturarak deşifre ederek çözüm yolu bulmak ve kadın bilincini yükseltmek amacıyla başlatılmıştır (Çakır, 2007: 437). Kadınların bir süre yasal ve siyasi haklarını aradıkları ilk dönemin ardından Beauvoir’ın eseri ortaya çıkana kadar hareket ve

tartışmalar yavaşlamıştır daha sonra Beauvoir'ın (1908-1986) eserlerinde ileri sürdüğü görüşleri 19. yüzyılın birinci dönemi ile 20. yüzyılın 1970'lerdeki ikinci dönem feminizmi arasındaki köprüyü kurmayı başarmıştır (Çakır, 2007: 435). Beauvoir, Varoluşçu felsefenin kavramlarını kadının kültürel ve politik konumlarını feminizm amaçları doğrultusunda açıklamak için dönüştürmüş feministlere 'öteki' olmanın tam olarak ne demek olduğunu öğretmiştir (2007: 435). Daha önce bahsedildiği gibi Beauvoir (1993: 17) kadının her zaman erkeğe bağımlı olan bütün zamanların ötekisi olduğunu göstermiştir ve kadınlar da toplumsal baskı sebebiyle erkeğin birincil, kendilerinin ikincil olduğu şeklindeki bu yabancılaştırıcı görüşü benimsemişlerdir (Çakır, 2007: 436). Beauvoir, temel düşünce kategorilerinden olan ötekiyi ortaya koyarak kadının nasıl bu hale geldiğini yani sadece erkekten farklı ya da ayrı olarak değil nasıl aşağı hale geldiğini tahlil etmiş, bu tahlili yaparken psikoanalitiği, tarihsel materyalizmi ve biyolojik verileri kullanmış, bunun sonucunda da kadınların ikincil konumdan kurtuluşunu, özel alandan kamusala çıkmaları ve meslek sahibi olmalarıyla olanaklı görmüştür (Çakır, 2007: 436). Simone de Beauvoir'ın *İkinci Cins* adlı eserinde ele aldığı; özel yaşamla ilgili konular (cinsellik, beden, annelik gibi) ile cinsiyetçi cinsiyet rollerinin toplumsal olarak kurgulanması meselesi her sosyal sınıftan kadına ulaşmış ve görüşleri özellikle 70'lerden itibaren yeni bir ivme kazanan feminist harekette tartışılmıştır (2007: 436). Kadınların günlük hayatında da karşılımlarına çıkan toplumsal cinsiyet temelli sorunların, özel durumlara özgü ya da şahsa ait sorunlar olmadığı, tüm bu sorunların ataerkil düzenin oluşturduğu sistemin bir ürünü olduğunun fark edilmesiyle kadın kurtuluş hareketi olarak feminizmin çizgisi ve teorik çerçevesi netleşmiştir (2007: 436). Öncesinde görmezden gelinen, gizlenen bütün sebep ve sonuçlar açığa çıkartılıp, erkeğin kadının üzerindeki bu sistematik tekelleşme çabası açıklanarak, baş kaldırma yollarının bulunması gerekiyordu bu yüzden süreç içerisinde ikinci dönem feminizminin belli özellikleri netleşmiş, farklılaşmış ve hareket daha da radikalleşmiştir (2007: 437). Kadınlar mücadele alanında öncekinden farklı eylem ve söylem taktikleri ile yer almışlardır. Kendilerini özgürce ifade edebildikleri alternatif yayınlar, çeşitli coğrafyalarda kendi deneyimleri üzerinden bilinç yükseltme toplantıları yapmışlardır ve kadına yönelik şiddet kürtaç, taciz, gibi konular etrafında geliştirdikleri kampanyaları örgütlemişlerdir (2007: 437).

Tarihsel dönemlerle birebir örtüşmese de temel olarak dört ana feminist teori kadın mücadelesinde etkili olmuştur. Kadın mücadelesinde etkili olan liberal feminizm; ücret

eşitsizliği, hak eşitsizliği ve kadınları kamusal hayattan uzakta yalnızca eve bağlı bir yaşam idame ettirmeye zorlayan önyargıların devamlılığı ile harekete geçmiştir (Stone, 2016: 25-26). Liberal feministlere göre devlet toplumdaki örgütlenmeler karşısında tarafsızdır bu yüzden kadınlar da tıpkı erkekler gibi kendi çıkarları doğrultusunda baskı gruplarından biri olup toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yok edebilmek adına eylemlerini geliştirmeleri gerektiğini savunmaktadır (Hobson, 2010: 143). Radikal feministler ise kadınların erkekler tarafından tahakküm altına alındıklarına vurgu yaparlar ve kadınlar üzerindeki tahakkümün diğer tüm tahakküm biçimlerinin en temeli ve yaygını olduğunu ifade etmektedirler (Stone, 2016: 26). Stone'a göre birçok radikal feminist, eril tahakkümü ataerkillik (patriyarka) olarak (erkekler tarafından yönetilme anlamında) adlandırmaktadır (2016: 26-28). Radikal feministler, kadınların ataerkilliğe karşı durma konusunda ortak bir çıkara sahip olduklarını ve kadınlar tarafından yürütülen, bağımsız bir feminist harekete ihtiyaçları olduğunu savunmaktadırlar (Stone, 2016: 26-28). Radikal feminizme göre patriyarka, özellikle cinselliğin içindedir ve kadının cinselliği yalnızca erkeğe fayda sağlayacak biçimde denetlenmiş ve yönlendirilmiştir (2016: 26-28). Radikal feministler için cinsellik sadece doğuştan gelen doğal bir şey değildir aynı zamanda iktidar ilişkilerince şekillenmektedir ve halihazırda erkek merkezli biçimde tanımlanmaktadır (2016: 26-28). Radikal feministler eril tahakkümü; patriyarkal sistemin bir ürünü olarak görmektedir, sistem erkekleri hükmeder şekilde davranmaları için kadınları da itaatkâr olmaları için eğitmektedir (2016: 26-28). Radikal feministler, tüm kadınların ortak bir noktaları olduğunu, hepsinin erkeklerin tahakkümü altında olduğunu savunmaktadır (Stone, 2016: 26-28). Kültürel feminizm ile radikal feminizm arasında hem benzerlikler hem de farklılıklar vardır. Bu iki tür feminist yaklaşımın örtüşen bir yönü, her ikisinin de toplumun radikal bir yeniden yapılanmasını tahayyül ediyor olmasıdır (Ecevit, 2011: 20-21). Fakat radikal feministler toplumsal cinsiyet rollerinin ortadan kaldırılması gerektiğini savunurken kültürel feministler kadınlıkla ilgili özellikleri yücelterek onların değerli olduklarını savunmaktadır (Ecevit, 2011: 20-21). Kültürel feminizm, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farklılıklarını özcü bir anlayışla değişmez olarak görmektedir yani kadın ve erkeğin ayrılmasını savunmaktadır bu duruma öneri olarak ise sadece kadınların olduğu bir kurum sunmaktadır (Taylor ve Rupp, 1998: 329). Kültürel feministler kadın hareketinin içindeki farklı grupların birleştirilerek hareketin bir olması gerektiğini savunmaktadır ve bu amaca ulaşmak adına kadınlar

arasındaki farklılıklar yerine ortak özellikleri vurgulayarak evrensellik iddiasında bulunmaktadır (Ecevit, 2011: 21). Sosyalist feministlere bakıldığında ise kapitalist toplumları değerlendirmek ve yalnızca sınıf farklılıklarını değil aynı zamanda ataerkil ilişkileri de açıklamak için Marksist teoriyi tamamlamaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. Bu nedenle sosyalist feminizm fikri, Marksist, radikal ve psikanalitik akımların kesiştiği noktada ortaya çıkmıştır. (2011: 16). Bu noktadan hareketle de bir taraftan geleneksel marksist feminizmin diğer taraftan ise psikanalitik ve radikal feminizmin sınırlarını aşmak adına “ikili sistemler” kuramını geliştirmişlerdir (2011: 17). İkili sistemler kuramı; toplumsal cinsiyet kavramını ataerkil güç ve iktidar ilişkileri ve kapitalist çözümleme ile ele almaktadır (2011: 17). İkili sistem teorisinde ataerki ve kapitalizmin farklı toplumsal ilişki biçimleri olduğunu savunan feminist düşünürler, bir araya geldiklerinde kadınları baskı altına aldıklarını ifade etmektedirler (2011: 17). İkili sistem kuramına göre, kadınların ezilmişliğini anlamak için ataerkillik ve kapitalizmi önce ayrı ayrı, sonra diyalektik olarak birbiriyle ilişki içinde ele almak gerekmektedir (2011: 17). Kadının ezilmişliğinin nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla kapitalizm ile ataerkilliğin birbiriyle olan ilişkisini inceleyen ikili sistemin, kadındaki etkilerini hem ayrı hem de birlikte analiz etmiş olması çok önemli bir gelişmedir (Ecevit, 2011: 18).

1.3. Kadına Yönelik Erkek Şiddeti

Tarihten gelen günümüzde de cinsler arasında kurulan hiyerarşi kavramı Weber'in “herrschaft” diye tanımladığı bir ezme -bir insanın isteklerini zorla başkalarına kabul ettirmesi- ve ezilme ilişkisi şeklinde olmuştur (Millet, 1987: 46). Weber, “Wirtschaft und Gesellschaft” adlı eserinde iki baskı biçimi üzerine eğilmektedir “toplumsal otorite yani ataerkil düzende aile reisinin baskısı, toplum çerçevesince yargı ve yürütme organlarının baskısı ve ekonomik güç yoluyla baskı” (Millet, 1987: 46-47). Diğer baskı düzenlerinde olduğu gibi ataerkil düzende de ekonomik değerler üzerindeki denetim yani ekonomik güç baskının hem aracı hem de sonucudur (1987: 46-47). Toplumsal düzen, erkeklerin kadınlara egemenliğini doğuştan gelen, kazanılmış bir üstünlük olarak görmektedir ve bu yüzden iç sömürü düzeni ortaya çıkmıştır (1987: 47). Bu düzen Millet’e göre bütün sınıf ve ırk ayrımlarından daha katı ve kesindir, bugün toplumumuz diğer tüm tarihsel uygarlıklar gibi ataerkil bir yapıda olduğu için cinsiyetler arasında eşitlik var gibi görünse de temel güçlülük kavramını meydana getiren cinsel egemenlik hala kültürlerin en yaygın

ideolojisi olarak varlığını sürdürmektedir (1987: 47). Toplumda yer alan bütün güçlerin (politika, askeriye, endüstri, üniversite, teknoloji, bilim, ekonomi, etkin polis kuvvetleri gibi) erkek tekelinde olduğu göz önüne alındığında bu gerçek daha belirgin ortaya çıkmaktadır (1987: 47).

Bir toplumda nüfusun erkek olan yarısının kadın olan yarısını tekelinde tuttuğu yönetim biçimi olarak ataerkil sistemi ele alırsak düzen ilkeleri iki aşamada gerçekleşmektedir; ilki erkeklerin kadınlara karşı egemen oluşu, ikincisi ise yaşlı erkeklerin genç erkeklere karşı egemen oluşudur (1987: 47-48). Burada yalnızca ilk aşama ele alınacaktır. Ataerkillik bir kurum olarak, feodal ya da bürokratik düzende bütün siyasal, dinsel, toplumsal ve ekonomik oluşumları etkileyecek güçte olup toplumsal değişmezlik niteliği taşımasına rağmen tarih çerçevesinde büyük değişiklikler göstermektedir yani sistem kendi çelişkilerini içinde barındırmaktadır (Millet, 1987: 48).

Millet'e (1987: 48) göre her iki cinsin temel ataerkil tutumuna göre toplumsallaştırılması yoluyla gönüllü destek kazanan cinsel politika nedeniyle toplumda erkeğin üstünlüğünü kabul eden önyargı kadını erkekten daha aşağı bir yere konumlandırmaktadır. Millet'e (1987: 48) göre ruhsal yapı kişiliğin, erkek ve kadın diye tanımlanan cinsel sınıflamanın sınırları içerisinde gelişimini öngörmektedir. Bunun temeli ise egemen grubun gereksinimine dayanmaktadır (1987: 48). Bu grubun kabul ettiği yetenekler erkeklerde güç, saldırganlık, zekâ ve etkinlik olması; kadınlarda ise edilgenlik, güçsüzlük, bilgisizlik olması ve kadınların iffet olamayıştır (1987: 48). Kadınlık ve erkeklikte şekillenen cinsel roller her cinsin davranış ve tutumunu etraflı biçimde belirleyerek bu temeli pekiştirmektedir, eylem açısından ele alındığında ise kadına ev işi, çocuk bakımı gibi işleri yüklerken, insancıl oluşumların geri kalan tümünü, ilerleme ve yükselme hırsları ise erkeklere bırakmaktadır (1987: 48-50). Kadına uygun görülen bu kısıtlayıcı rol, onu biyolojik deneyler düzeyinde sınırlamakta ve toplum içindeki yerini belirlemektedir (1987: 48-50). Ataerkilliğin toplumsal ayrımlarının temelde fiziksel olduğu tezini doğrulayacak yeterli kanıt olmayışının yanında bugün kültüre bağlı gelişen ayrımlarının ağır basması nedeniyle fiziksel ayrım tezi kabul görmemektedir ki cinsler arasında gerçekten bir ayrım varsa bile cinslere eşit yani bugün olandan farklı davranılmadığı sürece bunu bilmemiz imkansızdır (1987: 53-54).

Tüm bu eşitsizliklerin temelinde ortaya çıkan şiddet kavramı tanımsal çerçeve de ele alındığında Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization, WHO) tarafından gücün yani fiziksel kuvvetin tehdit edici ya da gerçek bir biçimde, belli bir amaç güderek, kendine, bir başkasına ya da bir topluluğa karşı kullanılarak; psikolojik zarar, yaralama, ölüm ya da gelişim sorunlarına sebep verecek şekilde kullanılması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002). Şiddet tanımlanırken genelde saldırganlık, kin, düşmanlık, güç gösterme, güçsüzlük terimleri ile birlikte kullanılmaktadır çünkü şiddet insanlarda güçsüzlüğün dışavurumu şeklinde yorumlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet tanımlarında cinsiyetler arası eşitsizliğin kendiliğinden var olan bir eşitsizlik biçimi olmadığı, bu eşitsizliğin tarih boyunca kültürel ve toplumsal olarak cinsiyetlere yüklenen roller aracılığıyla ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Cinsiyet temelli eşitsizlikler şiddetin farklı türleri aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Şiddet çok boyutlu bir kavramdır yani şiddetin tek unsuru fiziksel temas değildir. Sözlü ifadeler, ekonomik kaynağın engellenmesi, cinsel hayatın kontrolü, engellenmesi ve fiziksel saldırı ile de kadın baskıya uğramaktadır ve bunlarda birer şiddet biçimidir.

Kadına yönelik erkek şiddeti; “bir insan hakkı ihlali, cinsiyete yönelik ayrımcılığın bir biçimidir ve kamusal ya da özel alan ayırt etmeden kadınlara psikolojik, ekonomik, fiziksel ve cinsel zarar veren/ verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem veya bu eylemlerle keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma, tehdit etme veya zorlama anlamına gelmektedir” (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011). Kadına yönelik erkek şiddeti; “kadınlarla erkekler arasında, tarih boyunca süre gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin göstergesidir ve bu güç ilişkileri, erkeklerin kadınlara egemenlik kurmalarına, onlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve onların ilerlemelerinin engellenmesine yol açmaktadır” (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011). “Kadınların erkeklere göre daha aşağı bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olan kadına yönelik şiddetin yapısal özelliği toplumsal cinsiyete dayanmaktadır” (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011). Kadına yönelik şiddet, “kadınlara, sadece kadın oldukları için uygulanan, cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü davranışı” ifade

etmektedir (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012). Günümüz erkek egemen toplumunun sebep olduğu kadına yönelik şiddet ile toplumsal cinsiyet kavramı arasında kuvvetli bir neden-sonuç ilişkisi vardır (Saygılıgil, 2016: 49).

Kadını baskı altında tutmayı ve kadın üzerinde egemenlik kurmayı amaçlayan toplumsal cinsiyet temelli şiddet (Saygılıgil, 2016: 49) türleri; fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak ele alınmaktadır.

Fiziksel Şiddet

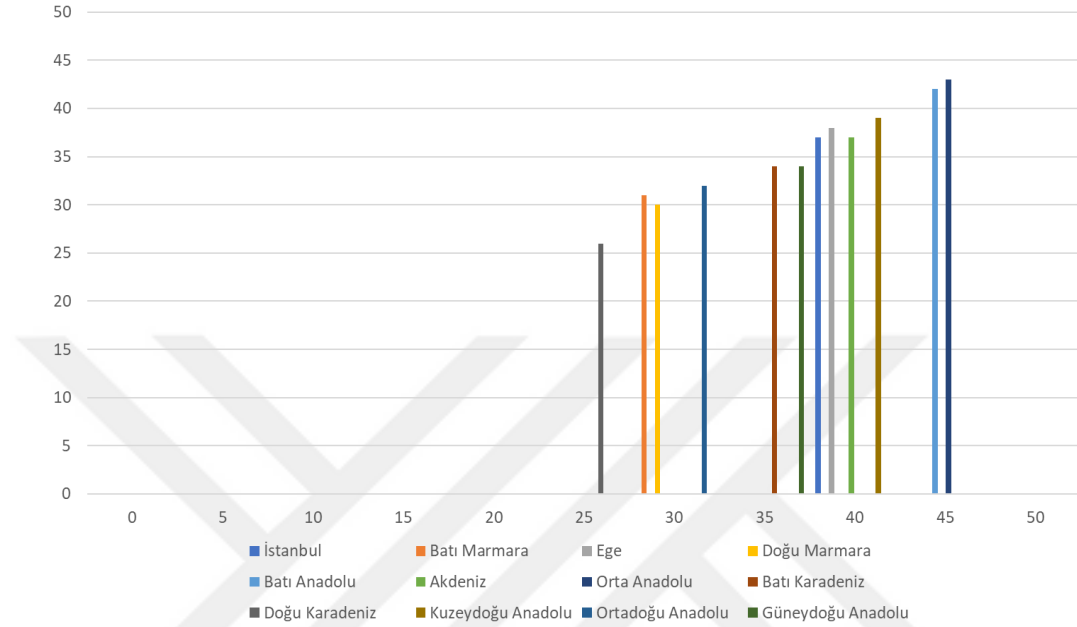
Fiziksel şiddet; kişiye zarar vermek amacı güderek, kasıtlı biçimde fiziksel bir güç uygulamak, doğrudan temas ile veya bir araç ya da fiziksel üstünlük kullanılarak, tehdit ve tahakküm edici hareketlerle sergilenen her türlü tutum ve davranıştır (Soydınç, 2018: 13). Fiziksel şiddetin kapsamında olan saldırgan davranışların tümü güç kullanımına dayanmaktadır ve fiziksel zarar vermeye yöneliktir (Atman, 2003: 333). Daha önce de değinildiği üzere erkek egemen düzen otoritesini güç ögesi ile sağlamaya çalışmaktadır. Geçmiş yaşantısında şiddet görmüş bireylerde gücünü yine bu şekilde şiddet uygulayarak elinde tutabileceğine dair yer alan düşünce bireyin kendi içinde şiddet uygulamayı meşrulaştırması için dayanak haline gelmektedir. Çünkü şiddet kalıtsal değil, kazanılan bir davranış biçimidir.

Fiziksel şiddet, hafif yaralanma ile sonuçlanan eylemlerden cinayete kadar giden geniş bir çerçevede gerçekleşmektedir. Bu şiddetin en ağır biçimi ölümle sonuçlanan kadın cinayetleridir. Erich Fromm'un (2000: 19-32) "kana susamışlık" olarak aktardığı şiddet türünde kastettiği şey kadın cinayetlerinin referansı olabilir. Bu şiddet biçiminde kişi kan akıttığında kendisini güçlü, eşsiz ve başkalarından üstün olarak görmektedir (Fromm, 2000: 19-32).

Kadına yönelik şiddet, her yaştan, her eğitim grubundan, her bölge ve refah düzeyinden kadın için tehdit oluşturmaktadır fakat erken yaşlarda evlenen kadınlar ile boşanmış/ayrı yaşayan kadınlar daha fazla şiddet riski altındadır (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, 2016-2020: 10). Türkiye'de eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kalmış kadınların bölgelere göre yüzdesi

Grafik 1.1’de görülebilir. Fiziksel şiddet her zaman münferit bir şiddet türü değildir yanında cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddette yer alabilmektedir.

Grafik 1. 1. Türkiye’de Fiziksel Şiddet Yaygınlığı

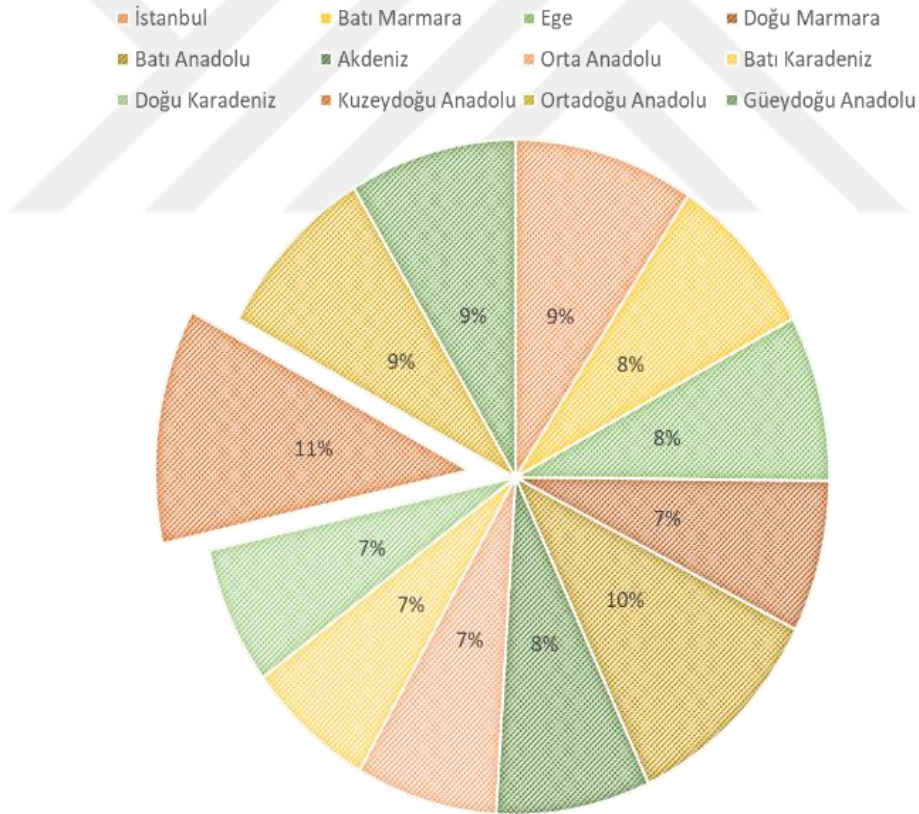
Kaynak: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

Cinsel Şiddet

Diğer bir insan hakkı ihlali olan cinsel şiddet, Dünya Sağlık Örgütü tarafından; her türlü ortamda gerçekleştirilebilen, istenmeyen cinsel davranışlarda bulunma, rahatsız etme, cinsel ilişkiye zorlama, cinselliği vurgulayan sözler söyleme, istenmeyen cinsel içerikli konuşmalar yapma davranışları olarak tanımlanmıştır (WHO, 2002). Kadına yönelik cinsel şiddet, özellikle kadın cinselliğinin tabu olarak görüldüğü, şeref/ namus gibi kavramların kadının cinselliği üzerinden tanımlanan toplumlarda varlığını daha ciddi bir biçimde sürdürmektedir. (Akkaş ve Uyanık, 2016: 39). Bir bireyi, istemediği bir zaman ve şekilde cinsel ilişkiye zorlamak; cinsel ilişki yoluyla bulaşan hastalıklara yakalanmasına neden olmak, tecavüz etmek, başka kişilerle ilişkiye zorlamak, namus ve töre nedeni ile baskılamak, cinsel ilişki sırasında canını acıtmak, cinsel organına zarar vermek, doğum kontrol yöntemlerini reddetmek ve öldürmek gibi davranışlar cinsel şiddet kapsamındaki eylemlerdir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 39).

Genel olarak fiziksel şiddetle birlikte görülen cinsel şiddetin temelinde de geleneksel kadınlık ve erkeklik rolleri yer almaktadır (Adak, 2000: 184-185). Cinsel şiddetin faili herhangi biri olabilir ve genel inanışların aksine, cinsel şiddet evli kişiler arasında da sık yaşanmaktadır (Soydınç, 2018: 14). Feminist hukukçuların verdikleri mücadelenin bir kazanımıyla Türk Ceza Kanunu “evlilik içi tecavüzü” 1 Haziran 2005 yılında suç olarak düzenlemiştir fakat şikâyeteye bağlı kılmıştır (Soydınç, 2018: 14). Toplumlardaki evlilik algısı, cinsel şiddeti meşrulaştıran bir bakış açısı ile yorumlandığı için evlilik içi tecavüz yasalarca tanınmış olmasına rağmen bu durum toplum ve hukuk tarafından cinsel şiddet kapsamında kabul görmemektedir (Soydınç, 2018: 14). Türkiye genelinde eşi veya birlikte olduğu erkeklerin cinsel şiddetine maruz kalmış kadınların bölgelere göre yüzdesi Grafik 1.2’de görülebilir.

Grafik 1. 2. Türkiye’de Bölgelere Göre Cinsel Şiddet Yaygınlığı (2014)

Kaynak: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)

Cinsel şiddet bir cinsellik biçimi olmadığı gibi bunun sebebi de cinsel dürtülerin kontrol edilmesi ya da ruh sağlığı problemi olarak ele alınamaz (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, 2015). “Toplumsal cinsiyet kategorileri arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin cinsel davranış bağlamında bir şiddet aracına dönüşmesi olarak cinsel şiddet; eşitsiz güç ilişkilerinden, toplumsal hiyerarşiden beslenmektedir bu nedenle de güç ve iktidar ilişkilerinin olduğu her yerde gerçekleşmektedir” (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği 2015). Zorlama, baskı kurma gibi eylemler fiziksel olabildiği gibi psikolojik baskı biçiminde de gerçekleşebilmektedir (Atman, 2003: 335). Hegemonik erkekliğin², kadınlar üzerinde güç ve kontrol elde etmek amacıyla, kişinin rızası olmadan cinsel ilişkide bulunmaya zorlanması her türlü cinselliği içeren şiddet biçimlerini ifade etmektedir (Atman, 2003: 335). Cinsel şiddet, genellikle fiziksel ve psikolojik şiddeti de içinde barındırmaktadır.

Psikolojik Şiddet

Bireyin benlik hissini yaralamaya veya ortadan kaldırmaya yönelik tüm saldırılar psikolojik şiddetin tanımına girmektedir. Psikolojik şiddet; bir kişinin hedef seçilmesiyle başlayan ve bu kişiye süreç içerisinde düzenli olarak saldırıp yardıma muhtaç hale getiren bir şiddet türüdür (Atman, 2003: 335). Bireyde değersiz veya eksik olduğunu hissettirecek her türlü söz, ifade, tutum sonucu oluşan, negatif yönde eleştiriler, kıskançlık ve sevgi belirtisi olduğu söylenen her türlü kısıtlama ile desteklenmektedir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın (2022) psikolojik şiddet tanımı ise “kişinin duygusal ihtiyaçlarını istemli, keyfi bir şekilde karşılamamak, suçlu hissettirmek, sosyal ilişkilerini sürekli olarak denetlemek, muhtaç/ bağımlı hissettirmek, kişiyi yalnızlaştırmak, karakteri, dış görünüşü, ailesi ile ilgili sürekli olarak eleştirmek ve hakaret etmek” şeklindedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı’nın (2016) 2008 ve 2014 yılında yaptığı çalışmaya göre; Türkiye’de psikolojik şiddete maruz kalan kadınların oranı

² Connell’ e (2016: 269) göre hegemonik erkeklik bir güçler dengesi içinde kazanılan üstünlüktür. Connell’ e göre kadınlık ve erkeklik biçimlerinin karşılıklı ilişkisi, tek bir yapısal gerçek üzerine, erkeklerin kadınlar üzerindeki küresel egemenliğine dayandırılmaktadır ve bu yapısal olgu, bir bütün olarak toplumda hegemonik bir erkeklik biçimini tanımlayan erkekler arası ilişkilerin ana temelini oluştururken, bu yalnızca kadınlarla ilgili değil, ikincil konuma itilmiş farklı erkeklik biçimleriyle ilgili olarak da inşa edilmiştir (Connell, 2016: 267). Connell hegemonik erkeklik kavramını iktidar çekişmelerinin ötesine geçerek özel yaşamın ve kültürel süreçlerin içerisine sızan bir toplumsal güçler oyununda kazanılan toplumsal üstünlük olarak ele almaktadır (Connell, 2016: 269).

%44'tür. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalarda süreç içerisinde bu değerin değişmediği sonucuna varılmıştır.

Burks'un (2006: 20-21) ifadesine göre psikolojik şiddetin kadınlar üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- Kadının benlik saygısının, kendisine verdiği öz yeterliliğinin yani kendi kendine yapabilirliğinin azalması.
- Bir işte başarısız olma korkusundan kaynaklanan sorumluluk alma konusunda meydana gelen isteksizlik.
- Bir ilişkiyi devam ettirme, güven duymada sorunlar yaşama ve duygusal ilişkiler kurmakta zorlanma.
- Yetersiz olmaktan, başka insanlarla kurduğu ilişkilerde sorun yaşamaktan ve gülünç duruma düşmekten korkma.
- Aileyle olan güven ve iletişim eksikliklerinin kişilik gelişimine zarar vermesi.
- Kendini yeterli görmeme ve eksik hissetme.
- Baskıdan ve acıdan kurtulmak amacıyla intihar etme düşüncesi.
- Çirkin olduğuna, vücudunun deforme olduğuna yönelik eleştirileri kabullenmesi nedeniyle kendisini sadece psikolojik şiddet uygulayan kişinin sevebileceği düşüncesi.

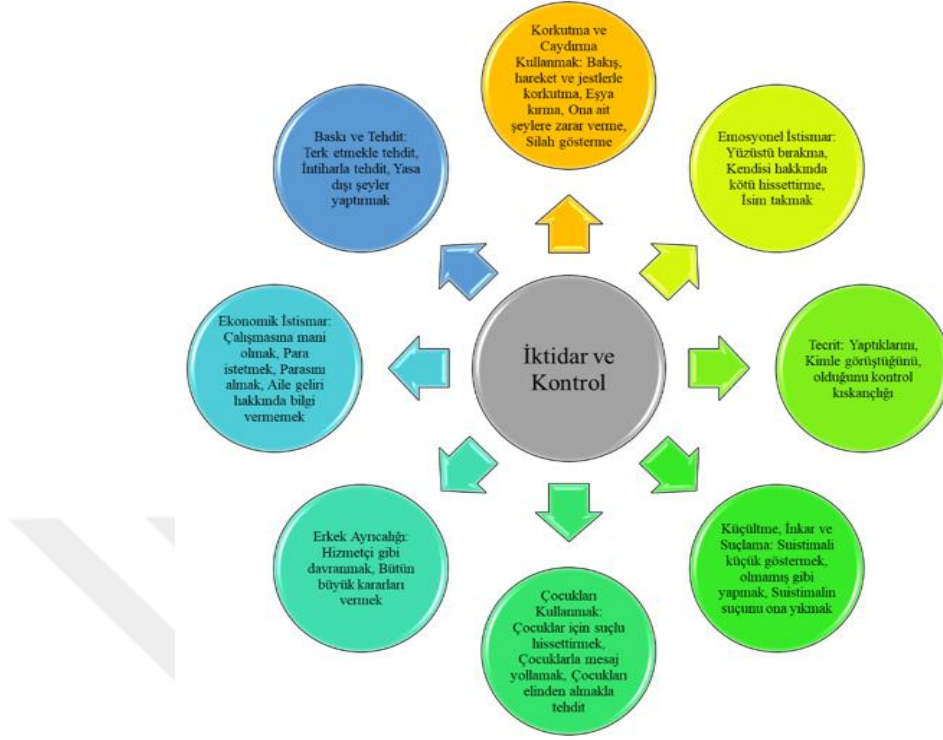
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın (2022) açıklamasına göre psikolojik şiddetin olduğu her ilişkide fiziksel şiddet olmayabilir ama fiziksel şiddetin olduğu her ilişkide psikolojik şiddetin bazı unsurları bulunmaktadır. Tecridin eşlik ettiği yoğun psikolojik şiddet genelde fiziksel şiddetten önce başlamaktadır ve fiziksel şiddetin uyarıcısı olabilir.

Ekonomik Şiddet

Kadınların ekonomik anlamda bağımlı kılınması büyük oranda diğer şiddetlere de maruz kalmasına neden olmaktadır (Gökkaya, 2011: 104). Erkeklerin kadına uyguladıkları ekonomik şiddetin unsurları; çalışmak istemesine rağmen izin vermemek ya da zorla çalıştırmak, yardıma muhtaç sakat veya hastalara ve çocuklara bakmaya zorlayıp emeğini karşılıksız bırakmak, mirastan yoksun bırakmak, kamusal alanda çalışmasına rağmen gelirini elinden alarak mahrum etmek, evde ücretsiz aile işçisi olarak kullanmak, evlenirken ya da evlendikten sonra sahip olduğu maddi kaynaklara el koymak, başlık parası karşılığı satmak, boşanmanın ardından nafaka ödemeyerek mağdur etmek vb. gibi şeklinde sıralanabilir (Gökkaya, 2011: 104). Özetle ekonomik şiddet; gelire dayalı konularda kadınların fikrinin alınmaması, çalışmayan kadınlar için eşleri tarafından uygulanan kısıtlamalar, miras durumunda kadının göz ardı edilmesi gibi gücün gelir ile ilişkilendirilmesi sonucu ortaya çıkan şiddet türüdür.

Kadına yönelik şiddet, 1980'ler Türkiye'sinde önce kadın hareketinin, daha sonra ülkenin gündemine girmiştir. Toplumsal açıdan önemli olan bu gelişme, 1988 sonrasında açık oturumlar, konferanslar vb. çalışmalarla yoğunlaşmıştır (Atman, 2003: 335) ve bilinçlendirme, farkındalık kazandırma çalışmaları ile kolektif yaşama dahil olmuştur. Farkındalık kazandırma çalışmaları ile kadına yönelik şiddet kısmen görünür kılınmıştır fakat erkek şiddetine maruz kalan kadınların birçoğu yardım istediklerinde durumun ciddiye alınmadığını görmektedir fakat şiddete maruz kalan kadına eyleme geçme gücü verildiği takdirde hayatının denetimini yeniden eline geçirecektir (Atman, 2003: 335). Erkeğin iktidarı toplumsallaşma ile temellenirken ekonomik sömürü, cinsel şiddet ve gücü içeren bir süreçle güçlenmektedir (Sabit, 2019: 16). Erkek egemenliğinin sürdüğü bir sistemde ataerkil temelli şiddet, hayatın her alanında -günlük dilden sanata, yönetim şeklinden yargı kararlarına- bir partnerin diğerini kontrol etmek istemesine dayanmaktadır (Sabit, 2019: 16) aynı zamanda Şekil 1.1'de de gösterildiği üzere şiddet güç ile ilişkili olarak iktidar ve kontrol aracı olarak da kullanılabilmektedir.

Şekil 1. 1. Şiddette İktidar ve Kontrol (Lynch,1979: 16)

Kaynak: Lynch, C. (1979). Responses To Domestic Violence, *Conciliation Courts Review.*, 17(2), ss. 16'dan esinlenilmiştir.

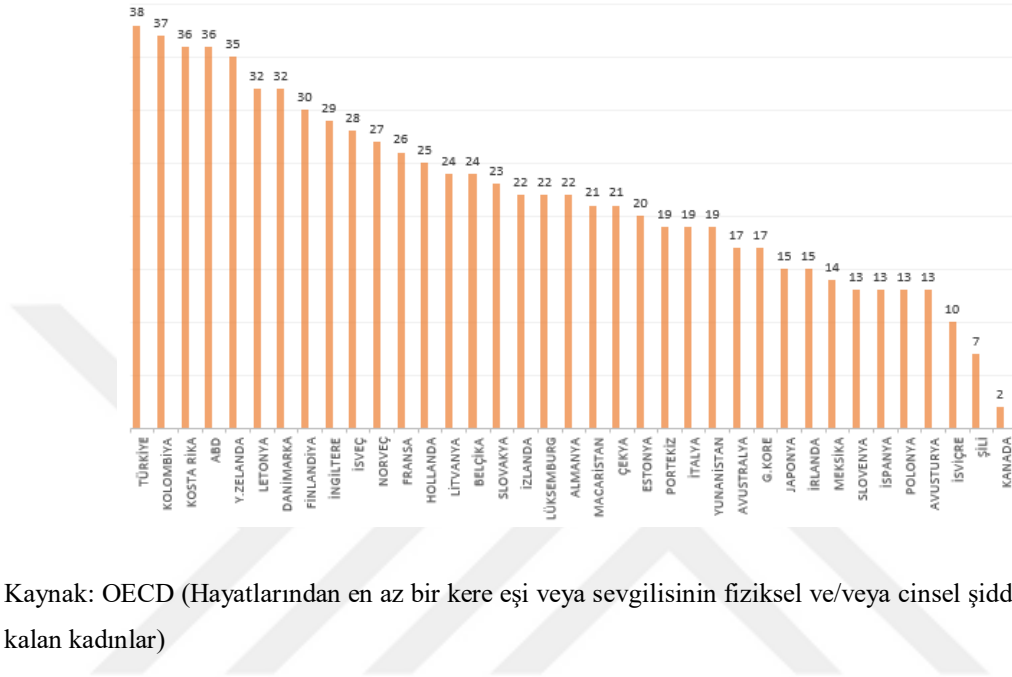
Yirminci yüzyılın son yıllarından itibaren kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadele konusunda uluslararası yasal düzenlemeler yapılmaya, sözleşmeler imzalanmaya ve tavsiye kararları alınmaya başlanmıştır. Bunların yanı sıra, şiddetin yaygınlığı, nedenleri ve sonuçlarına dair bilgi birikimi sağlayarak şiddetle mücadelenin veri temelli olması için araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). 1990'lı yıllardan itibaren sorunun küresel boyutta ele alınır hâle gelmesi ile ortak hedefler oluşturma ihtiyacı gündeme gelmiştir, bu bağlamda da araştırmalar küresel çaplı tasarlanmaya başlanmıştır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). Bu araştırmalar içerisinde yöntem ve kapsam açısından öne çıkan çalışmalardan biri; 2005 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından (DSÖ) gerçekleştirilmiştir. DSÖ'nün Çok Ülkeli Kadın Sağlığı ve Aile İçi Şiddet adlı araştırması 15-49 yaş grubunda olan 24.072 kadın ile 10 ülkede yüz yüze görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir (DSÖ'den akt. Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). Araştırmanın amaçları (Moreno vd., 2005): kadına yönelik aile içi şiddetin risk ve

koruyucu faktörlerini belirlemek, birlikte olan kişiden kadına yönelen şiddet ile şiddetin sonuçları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, kadına yönelik şiddet yaygınlığını tahmin etmek, aile içinde şiddete maruz kalan kadınların şiddetle mücadele etmek için kullandıkları yöntemleri ortaya çıkarmaktır Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü'nün (EIGE) geliştirdiği Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi³ kadına yönelik şiddetin yaygınlığına dair kanıtlar sunarak, şiddetin faillerinin kadınların birlikte oldukları kişiler ya da aile bireyleri olduğunu ortaya koymuştur, bu çalışmaların sonuçlarına göre, kadınların birlikte oldukları kişiler -mevcut ya da eskiden- tarafından maruz bırakıldıkları fiziksel şiddet oranı %10-52 arasında değişmektedir (EIGE'den akt. Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). 2013 yılında Avrupa Birliği üyesi 28 ülkede (Avusturya, İngiltere Birleşik Krallığı, Bulgaristan, Belçika, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Almanya, Estonya, Yunanistan, Danimarka, İspanya, Finlandiya, Hollanda, Fransa, Hırvatistan, Macaristan, Slovenya, İrlanda, Litvanya, Luxemburg, Latvia, Malta, Polonya, İtalya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovakya) “Violence Against Women: An EU-Wide Survey” adlı kadına yönelik şiddet araştırması gerçekleştirilmiştir (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Bu araştırmanın sonuçlarına göre; Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında eşleri ya da birlikte oldukları kişiler tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı %13-32 arasındadır ve Avrupa Birliği ortalaması %22'dir (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Yani Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerde yaşayan, on beş yaşını geçmiş her üç kadından biri en az bir defa fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Avrupa ve Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri arasında erkeklerden fiziksel veya cinsel şiddet gören kadın oranının en yüksek olduğu ülke Türkiye'dir (http-1). OECD'nin 2019 yılı verilerine göre; Türkiye'de kadına şiddetin oranı %38'dir yani yaklaşık on kadından dördü hayatlarından en az bir kere eşi veya sevgilisinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalmaktadır (http-1). Dünya'da ise %85 ile Pakistan erkek şiddetinin en yüksek olduğu ülkedir. Pakistan'ın ardından %78 ile Senegal, %67 ile Yemen ve %61 ile Afganistan gelmektedir (http-1).

³EIGE (2020). Gender Equality Index 2019 in Brief: Still Far From the Finish Line. <https://eige.europa.eu/news/gender-equality-index-2019-still-far-finish-line/>

OECD ülkeleri arasında hayatlarından en az bir kere eşi veya sevgilisinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalmış olan kadınlarla ilgili veriler Grafik 1.3'te görülebilir.

Grafik 1. 3. Erkeklerden fiziksel veya cinsel şiddet gören kadın oranı (2019)

Kaynak: OECD (Hayatlarından en az bir kere eşi veya sevgilisinin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalan kadınlar)

OECD'nin yaptığı araştırmaya göre kadına yönelik şiddet istatistiklerinde Türkiye'nin ardından %37 ile Kolombiya geliyor ve ardından %36 ile Kosta Rika ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gelmektedir ([http-1](#)) fakat Dünya'nın en büyük ekonomik güçlerinden olan ABD'de yaşayan kadınların %36'sının en az bir kere erkeklerin fiziksel ve/veya cinsel şiddetine maruz kalması dikkat çekici bir orandır ([http-1](#)). Yeni Zelanda'da kadına şiddet oranı %35 iken Şili ve İsviçre'de %10, Şili'de %7'dir ([http-1](#)). OECD ülkeleri arasında kadına erkek şiddetinin en düşük olduğu ülke ise %2 ile Kanada'dır. ([http-1](#)).

Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra kadın hareketinin gündeme getirdiği kadına yönelik şiddet, 1990'lı yıllardan itibaren devletin gündeminde yer almaya başlamıştır ve kadın hareketinin bu alandaki mücadelesi 1987 yılında "Dayağa Karşı Kadın Yürüyüşü" ile başlamıştır (Yüksel-Kaptanoğlu ve Tarım, 2018: 34). Tüm bu gelişmelerle birlikte Türkiye 20. yüzyılın ilk yarısında, dünyada kadınlara seçme ve seçilme hakkını anayasal düzlemde tanıyan ülke olmasına rağmen, 21. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde kadınların

en fazla şiddete maruz kaldığı OECD ülkesi konumundadır (http-2). Türkiye'nin en önemli örgütlerinden olan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kadına yönelik şiddet araştırmaları çerçevesinde aylık olarak yayınladığı raporlarına göre⁴ 2022 yılı ocak ile aralık ayı arasında 334 kadın cinayeti işlenmiş, 245 kadın şaibeli bir şekilde ölmüştür (http-3). 2023 yılının henüz ilk ayında ise 31 kadın cinayeti işlenmiş, 25 kadın ise şaibeli bir şekilde ölmüştür (http-3).

⁴<https://bianet.org/kadin/bianet/133354-bianet-siddet-taciz-tecavuz-cetelesi-tutuyor/>
01.08.2023

İKİNCİ BÖLÜM

2. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE HUKUKSAL MÜCADELE

Kadınlar tarihsel süreçte feminist mücadele boyunca sınıf, ırk, statü veya yaş fark etmeksizin yasal sistemler tarafından desteklenen toplumsal sözleşmenin eşit ortakları olarak kabul edilmelerini sağlayacak bir feminist adalet talebinde bulunmuşlardır (Arat, 2010: 54). Bu bağlamda feminist bakış açısı ile iç içe ve ondan doğan bir hukuk dalı olarak feminist hukuk, bir çeşit feminist kuram oluşturma biçimidir ve hukuk ile kadınlar arasındaki ilişkinin bütün kadınlar açısından incelenmesidir (Weisberg, 1993: 22). “Feminist hukuk teorisi” (*feminist jurisprudence*) kavramı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri’nde 1978 yılında, Ann Scales tarafından kullanılmıştır (Alver, 2018: 68).

Feminist hukuk teorileri iki ana ögeye sahiptir ilk öge hukuk ve toplumsal cinsiyetin karşılıklı ilişkileri bağlamında kuramsal sorunların analizi ve sergilenmesi iken ikinci öge feminist hukuk açısıyla hukuk alanında reformların gerçekleştirilmesidir (Yükselbaba, 2016: 127).

Baer’e (2015: 3) göre hukuk üzerine çalışan feminist kuramcılar üç temel önermede ortaklaşırlar:

1. “Topluma mal olmuş hukuk öğretileri cinsiyetsiz bir bakış açısı ile geliştirildiği iddia edilmektedir fakat eril erkek egemenin hâkim olduğu toplumsal düzende erkekler tarafından inşa edildiği için temel erkeklik önyargılarını taşımaktadır
2. Erkek egemenin tekelinde olan kamusal alan, teoride her ne kadar iki cinsiyetinde çıkarları gözetilerek düzenlenmiş olsa da pratikte kadınların özel alandaki yaşamlarını karşılamamaktadırlar
3. Feminist mücadelenin ilerlemesi kadın bakış açısı ve kadınlık deneyimi ile mümkün olacaktır”

Feminist çabaların amacı, kadınların ikincil konumunu düzeltmektir. Feminizm, bu bağlam içinden siyasaldır, metodolojiktir, felsefidir ve gerçek anlamında toplumsal dönüşümü amaçlamaktadır (Arat, 2010: 54-56). Feminist hukuk kuramı da ataerkilliğin kadını her alanda ikincilleştirmesine karşı çıkarak eşitliği savunan bir hukuk felsefesidir (Arat, 2010: 54-56). Temelde doğa, kültür ve hukuktan kaynaklanan cinsiyete dayalı

eşitsizliğin üzerinde durmaktadır. Geleneksel hukuk kuramındaki kadının dışlanmışlığını vurgulamaktadır ve geleneksel hukukun kadına karşı ayrımcılığa dayandığı, erkek çıkarlarını temsil edip koruduğu eleştirisini yapmaktadır (Arat, 2010: 54-56). Kadınların erkek baskısı altında yaşamalarının ve kadınlara yönelik ayrımcılığın temelinde toplumsal ve hukuksal eşitsizliklerin yer aldığını kabul etmektedir (Yüksel, 2003: 3). Feminist hukukun amacı, bütün dünyada yaygın olan bu ayrımcılığı ortadan kaldırmaktır. Feminist hukuka göre, erkeklerin yorumuna dayanan geleneksel hukuk, tarihsel süreç içinde kadınları görünmez kılmıştır (Arat: 2010: 56). Erkekler hem kamusal alanda hem de özel alanda egemen olduğu için hukuk sisteminde yapılan geleneksel özel alan-kamusal alan ayrımı yapı söküme uğratılmalıdır (Yükselbaba, 2016: 129). Feminist teorisyenlere göre, hukuk her ne kadar tarafsız bir görünüm sunsa da aslında taraflı olup, erkek egemenliğin ve erkeklerin çıkarlarını yansıtmaktadır. Bu bağlamda feminist hukuk teorisi hukukun ataerkil bir kurum olarak eleştirilmesi ve analiz edilmesidir (Demir, 2015: 10).

Demir'e (2015: 11) göre feminist hukuk teorisyenlerinin genel olarak sordukları sorular ise şunlardır:

- “Hukuksal alanda veya hukuk öğretisinde kadınların yaşam deneyimlerine ne kadar yer verildi veya veriliyor?
- Kadın, erkek ya da görünüşte nötr olan toplumsal cinsiyetlerin üzerine hukuksal alanda ne gibi tanımlamalar, açıklamalar yapılmaktadır?
- Hukukun farz ettiği ya da dayattığı yapılar ile kadınların yaşam deneyimleri arasındaki farkların yarattığı zıtlıklar, çarpıklıklar, uyumsuzluklar nelerdir?
- Hukukun farz ettiği ya da dayattığı yapılar ile kadınların yaşam deneyimleri arasındaki farkların yarattığı uyumsuzluklar ile ataerkillik arasındaki ilişki nedir?
- Kadınların yaşam deneyimleri ile ilişkili hukuk alanına ne gibi reformlar önerilmiştir?
- Eğer bu reformlar gerçekleştirilirse kadınlar pratik ve teorik anlamda nasıl etkileneceklerdir?
- İdeal bir dünyada kadınların hayatları nasıl olurdu? Bu ilişki içinde hukukun nasıl olması beklenir? Şu an ki durumumuzdan söz konusu ideal duruma nasıl geçebiliriz?”

Bu sorular çerçevesinde feminist hukuk, ataerkil egemenliği sona erdirecek reformlar için gerekli olan kavramsal değişimin ilk adımlarını oluşturacak siyasal ve ideolojik görüşler ileri sürer ve bu reformun gerçekleşebilmesi için ilk olarak cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerektiğini savunur. Hukuk düzenlemelerinin, kullanılan yöntem ve dilin ataerkil olması, kadın deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının hukuktan dışlanması ile bunların göz ardı edilmiş olması hukukun öncelikli olarak çözmesi gereken problemlerdir (Demir, 2015: 11).

Bu bölümde Türkiye’de tarihsel olarak kadına yönelik şiddetle mücadele sürecinde düzenlenen ve uygulanan uluslararası ve ulusal yasalar ile sözleşmeler ele alınmakta ve kadına yönelik şiddete karşı kadın örgütlenmeleri, bu örgütlenmelerin yayınları ve eylemleri üzerinde durulmaktadır.

2.1 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Yasalar ve Sözleşmeler

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren kadına yönelik şiddetle mücadelede yasa ve yönetmelikler Anayasa, Türk Ceza Kanunu (TCK), Türk Medeni Kanunu (TMK), Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 Sayılı Kanun, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020), Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonudur. Bu amaca yönelik ulusal/ uluslararası yasalar ve sözleşmeler gerektiği gibi uygulandığında diğer bir deyişle teoride kalmayıp bağlayıcılığı olduğunda eril tekelleşmeyi eşitliğe çevirerek ataerkil sistemle olan mücadeleyi kazanmayı sağlayacaktır. Bu çerçeveden bu bölümde kadına yönelik şiddet ile mücadelenin ulusal ve uluslararası baş etme stratejileri kapsamındaki yasa ve sözleşmeler kronolojik olarak sunulacak ve değerlendirilecektir.

2.1.1 1960 Öncesine Ait Dönemde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

Uluslararası yasalar ve sözleşmelerin kadına yönelik şiddeti kadının insan hakkı ihlali ve kadına yönelik ayrımcılığın sonucu olarak saymasıyla birlikte gelişmeler ulusal hukuka da yansımıştır. 1960 öncesi Türkiye’de Anayasa, Türk Ceza Kanunu ve Türk

Medeni Kanunu'nda kadına yönelik şiddete dair direkt olarak bir düzenleme olmasa da yapılan birtakım düzenlemeler kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi içindir. 1926 yılında Türk Medeni Kanunu'nu ile erkeğin çok eşliliği ve tek taraflı boşanmasına ilişkin düzenlemeler kaldırıldı, kadınlara boşanma hakkı, velayet hakkı ve malları üzerinde tasarruf hakkı tanınmıştır ([http-6](#)).

2.1.2 1960 ve 1990 Arası Dönemde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

1960-1990 arasında kabul edilen önemli sözleşmeler/yasalar Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, kadına karşı şiddet konusunda önemli standartlar oluşturan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihat hukuku göz önüne alarak: 1966 yılında Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, 1979 yılında Kadına Karşı Her Türlü Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (CEDAW), CEDAW Komitesinin kadınlara karşı şiddete ilişkin Genel Tavsiye Kararları imzalanmıştır (Resmî Gazete [RG], 2011-28127). Türkiye açısından da 1986 yılında yürürlüğe girmiştir ([http-12](#)). Birleşmiş Milletler (BM) düzeyindeki temel insan hakları sözleşmesinden biri olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW), kadınların insan haklarını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına almaktadır ([http-11](#)). Uluslararası kadın hakları yasası olarak kabul edilen sözleşmeye taraf ülkelerde kadın haklarının güvence altına alınmasını ve geliştirilmesini hedeflemektedir. Eşitliği hedefleyen CEDAW, sözleşmeyi imzalayan devletlerin kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal durumlarını iyileştirmek, toplumsal cinsiyet ilişkilerini ve toplumsal cinsiyete dayalı yargıları değiştirmek üzere taahhütlerde bulunmasını sağlamaktadır ([http-11](#)). Sözleşme'nin denetim organı olan Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesine göre kadınlara yönelik şiddet; cinsiyete dayalı şiddet, kadınların erkeklerle eşit temelde hak ve özgürlüklerden yararlanma becerisini ciddi şekilde kısıtlayan bir ayrımcılık şekli olarak tanımlanmaktadır ([http-13](#)).

2.1.3 1990’larda Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

1990 yılında Anayasa Mahkemesi’nce kadının çalışmasını, kocanın iznine bağlayan madde ve Türk Ceza Kanunu’nda mağdurun hayat kadını olması halinde tecavüz cezasının indirilmesini öngören madde kaldırılmıştır (http-6). 1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi’ne göre, devletler kadına yönelik şiddeti kınamalı ve şiddetin önlenmesine yönelik yükümlülükleri gereği hiçbir adet, gelenek ve dinsel düşünceyi ileri sürmemelidir (http-15). Devletler, gecikmeden uygun olan tüm yolları kullanarak kadınlara yönelik şiddeti önlemeye yönelik bir politika izlemek zorundadır bu amaca yönelik olarak gerek devlet tarafından gerekse özel kişiler tarafından işlenen kadınlara yönelik şiddet eylemlerini önleme, soruşturma ve ulusal mevzuatı uyarınca cezalandırma konusunda gereken özeni göstermelidirler (http-15). Şiddete maruz kalmış kadınlara verilen zararları cezalandırmak ve zararı karşılamak adına ulusal hukuk aracılığıyla cezai, hukuki, idari ve çalışma alanında yaptırımlar geliştirmelidirler (http-15). Şiddet mağduru kadınlara adalet mekanizmalarına başvuru imkânı ve uğradıkları zararın ulusal hukuk gereğince uygulanması sağlanmalıdır ve devletler bu mekanizmalara başvurarak arayabilecekleri haklar konusunda kadınları bilgilendirmelidirler (http-15). Kadınların her türlü şiddete karşı korunmalarına yönelik ulusal eylem planları hazırlanması veya halihazırda var olan planlara bu amaca yönelik hükümlerin dahil edilmesi hususunu dikkate almalıdırlar (http-15). Kadınlara yönelik şiddeti önleyecek, soruşturacak ve cezalandıracak politikaları uygulamaktan sorumlu kamu yetkililerinin, kolluk ve yargı görevlilerinin, kadınların ihtiyaçlarına duyarlı olmaları adına eğitim almalarını sağlamalı, kadın ve erkekler için toplumsal rollere dayanan önyargıları ve geleneksel uygulamaları silmek üzere özellikle eğitim alanında tüm uygun tedbirleri almalıdırlar (http-15). Şiddete maruz kalma tehlikesi altında olan kadınlara yönelik şiddeti önlemeyi hedefleyen tedbirleri almalıdırlar, kadın hareketinin ve tüm dünyadaki sivil toplum kuruluşlarının kadınlara yönelik şiddet konusunda bilinçlendirme ve sorunu hafifletmedeki önemli rolünü tanımalıdırlar (http-15). Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesine göre kadınlara yönelik şiddet, kamusal ve özel hayatta tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına

gelmektedir (http-15). Bildirgeye göre kadınlara yönelik şiddet bunlarla sınırlı olmaksızın: Dayak ve hırpalama, kız çocuklarının cinsel suistimali, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde ev halkına dahil kişilerce de uygulanan şiddet, tecavüz, cinsel suistimal, cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fahişeliğe zorlama dahil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen bütün fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddeti içerir biçimde anlaşılması gerekmektedir (http-15). 1995 yılında ise Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonu, Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Pekin Deklarasyonuna göre; imzalanmadan önceki son on yılda haklar ve özgürlük konusunda birtakım gelişmeler var olmasına rağmen bu gelişmeler eşitlik içermediği için kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik devam etmektedir (http-16). Deklarasyon kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyet açısından politika ve programların geliştirilmesini, kadınların her alanda güçlenmesi ve ilerlemesini amaçlamaktadır (http-16). Pekin Deklarasyonu, toplumsal cinsiyete duyarlı politika ve programların geliştirilmesi, oluşturulmasını önermektedir ve kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemlerin alınması gerektiğini, toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesinin önündeki bütün engellerin ortadan kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir (http-16). Pekin Eylem Platformu, kadına yönelik şiddeti, erkeklerin kadınları zor kullanarak ikincil konuma ittikleri önemli mekanizmalardan birini temsil ettiğini ve şiddetin, kadının yaşamı boyunca toplumun her yerinde ikincil statüsünün sürdürmesine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur ve kadına yönelik şiddeti, kadın ve erkek arasında tarihsel olarak eşitsiz dağılmış iktidar ilişkilerinin tezahürü olarak tanımlamaktadır (Kurtoğlu, Bayrakçeken ve Ülker, 2014: 63). Pekin Eylem Platformu'na göre, kadına yönelik şiddetin sonuçları toplumsal ve ekonomiktir, zira bu şiddeti doğuran eşitsiz iktidar ilişkileri, erkeğin kadının üzerinde kategorik olarak iktidar kurmasına ve kadının kategorik olarak ayrımcılığa maruz kalmasına yol açmakta ve kadının eksiksiz gelişimine engel olmaktadır, yani şiddet hem toplumsal eşitsizlikler yaratır hem de bu eşitsizliklerin bir sonucudur (Kurtoğlu, Bayrakçeken ve Ülker, 2014: 63). Şiddet, kadınlar ve erkekler arasında kişilerin özelliklerine veya hastalıklarına bağlı olarak ara sıra ortaya çıkan bir patoloji değil, cinsiyet eşitsizliğine dayalı toplumsal cinsiyet ideolojisinin bir ürünüdür (Kurtoğlu, Bayrakçeken ve Ülker, 2014: 63). 1997'de kadının, evlendikten sonra

kocasının soyadını almakla birlikte, kendi soyadını da kullanabilmesi sağlandı (http-6). Şiddet olgusu aile içi şiddet kavramı olarak ilk kez 1998 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun çıkması ile bir hukuki metinde yer almıştır (http-4). 4320 sayılı kanun temel niteliktedir fakat içerik olarak sadece evli çiftleri kapsamaktadır:

4320 sayılı kanunun ilk maddesine göre Türk Medeni Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden farklı olarak, eşlerden, çocuklardan, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden, mahkemece ayrılık kararı verilen, yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi meselenin önemini göz önünde bulundurarak; Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin: Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması, aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi, aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi, varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi, alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması, bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu gibi tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir (http-4).

Bu düzenlemeler aile içi şiddetin devletler düzeyinde görünürlük kazanmaya başladığının göstergelerindendir. Koruma kararları, aile içi şiddet mağdurları açısından etkili yasal yollar arasındadır. 1999'da ise Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığı Önleme Sözleşmesi'ni onaylarken koyduğu aile hukukunu ilgilendiren maddelerine ilişkin çekinceleri kaldırmış, kadın erkek eşitliği açısından önemli değişiklikler içeren Medeni Kanun Tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM) sunulmuştur (http-6).

2.1.4 2000'ler Döneminde Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

2001 yılında Medeni Kanun Tasarısının eşitlikçi özünün korunarak yasalaşması için Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve kadın kuruluşları tarafından kamuoyu oluşturma faaliyetlerinde bulunuldu, Anayasa'nın 41. maddesine; "Aile Türk toplumunun temelidir" ifadesinden sonra gelmek üzere "ve eşler arasında eşitliğe dayanır" hükmü eklendi, 2002 yılına geldiğimizde ise Yeni Türk Medeni Kanun (YTMK) ile getirilen başlıca düzenlemelerde "aile reisi kocadır" hükmü değiştirilerek "evlilik

birliğini eşler beraber yönetirler” hükmü getirildi, Eski Medeni Kanun’da (EMK) evlilik birliğini temsil hakkı, bazı haller dışında kocaya ait iken, YTMK’da evlilik birliğinin temsili eşlerin her ikisine verilmiştir, EMK’da yer alan eşlerin, çocukların velayetini birlikte kullanacağı, anlaşmazlık halinde ise babanın reyinin üstün olacağı hükmü değiştirilerek, eşlerin velayeti birlikte kullanacakları hükmü getirilmiştir, Türk Ceza Kanunu’nda 1990 yılında Mağdurun hayat kadını olması halinde tecavüz cezasının indirilmesini öngören madde kaldırılmıştır, 2003 yılında ise Aile Mahkemeleri kurulmuştur, 2004’te ise Cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda düzenlemeler içeren Yeni Türk Ceza Kanunu kabul edilmiştir, 2006’da çıkarılan Başbakanlık Genelgesi, aile içi şiddetle mücadelenin bir devlet politikası haline geldiğinin ve şiddetin çok taraflı bir yaklaşımla önlenebileceğinin açıkça benimsendiği ilk yasal düzenleme olmuştur, 2007 yılında 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu yeniden düzenlenmiş ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 2009 yılında Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur ([http-6](#)).

2.1.5 2010’dan Günümüze Ulusal/ Uluslararası Yasalar ve Sözleşmeler

2011 yılında İstanbul’da imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) kadınlara yönelik şiddeti uluslararası platformda raporlamak ve buna karşı yürütülen mücadele ve hukuki alt yapının değerlendirilmesi ve denetlenmesi için hazırlanmıştır ([http-3](#)). İstanbul Sözleşmesi’ne uzanan süreçteki önemli olaylardan biri Opuz olayıdır⁵. Opuz-Türkiye davasının bir sonucu olarak da görülebilecek, 2011 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nce kabul edilen ve İstanbul’da imzaya açılan Avrupa

⁵Nahide Opuz 1998-2002 yılları arasında sürekli maruz kaldığı tehdit ve aile içi şiddet olaylarını adli mercilere bildirmiş ancak sonuç alamamıştır (AİHM, 2009: Opuz/Türkiye). Bu sürecin sonunda güvenli bir şehir olarak gördükleri İzmir’e, can güvenliklerini sağlamak amacıyla göç etmeyi isteyen N. Opuz, annesi ve çocukları; Mart 2002’de eski eş Hüseyin Opuz’un, N. Opuz’un annesini öldürülmesi ve mahkemede cinayeti onurunu korumak için işlediğini söylemesi üzerine serbest bırakılmasıyla (2008) canlarını korumak ve haklarını aramak için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne (AİHM), Türk resmi makamlarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 2. (yaşam hakkı), 3. (işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamelenin yasaklanması), 6. (makul süre içinde adil yargılama hakkı) ve 13. (etkili çare bulma hakkı) maddelerinin ihlal edildiği yönündeki şikayetle başvurmuştur (AİHM, 2009: Opuz/Türkiye). Mahkeme 9 Haziran 2009’da Türkiye’yi sözleşmenin 2, 3 ve 14. maddelerini ihlal etmekten mağdura ödenmek üzere tazminata (30.000’i tazminat ve 6.500’, masraf olmak üzere 36.500 Euro) mahkûm etmiştir (AİHM, 2009: Opuz/Türkiye). Mahkeme’nin verdiği bu karar; Avrupa’da aile içi şiddet sorununa yönelik mücadelede adımlar atılmasını hızlandırmıştır (Bekki, 2020: 61-62).

Konseyi Anlaşması'dır (İstanbul Sözleşmesi) (Bekki, 2020: 61-62). İstanbul sözleşmesi, kadına yönelik şiddetle alakalı uluslararası bağlayıcılığa sahip tek anlaşmadır (Bekki, 2020: 61-62). Sözleşme, Avrupa Konseyi tarafından desteklenmekte ve taraf devletleri hukukî olarak bağlamaktadır (Karadağ, 2014: 3). Aynı zamanda sözleşme kadınlara yönelik şiddetle mücadelede imzası bulunan ülkelerle yardımlaşma, dayanışma ve sürekli denetim mekanizması altında olmayı öngörmektedir (http-3). Kadına karşı şiddeti bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık türü olarak tanımlayan, bağlayıcı nitelikte uluslararası bir düzenleme olan İstanbul Sözleşmesinin beş temel ilkesi şunlardır: “Kadına yönelik her türlü şiddetin ve ev içi şiddetin önlenmesi, şiddet mağdurlarının korunması, suçların kovuşturulması, suçluların cezalandırılması, kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül, eş güdümlü ve etkili iş birliği içeren politikaların hayata geçirilmesi” (Karadağ, 2014: 3).

İstanbul Sözleşmesinin oluşturulması sürecinde Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Anlaşması göz önüne alarak: Kadına karşı şiddetin ve aile içi şiddetin her türünü kınayarak, Kadınlarla erkekler arasında hukuken ve fiilen eşitliğin gerçekleştirilmesinin kadına karşı şiddetin önlenmesinde temel bir unsur olduğunun bilincinde olarak, Kadına karşı şiddetin, kadınlarla erkekler arasında tarihten gelen eşit olmayan güç ilişkilerinin bir tezahürü olduğunu ve bu eşit olmayan güç ilişkilerinin, erkeklerin kadınlara üstünlüğüne, kadınlara karşı ayrımcılık yapmalarına ve kadınların tam anlamıyla ilerlemelerinin engellenmesine yol açtığı bilincinde olarak, Kadına karşı şiddetin yapısal özelliğinin toplumsal cinsiyete dayandığını ve kadına karşı şiddetin, kadınların erkeklere nazaran daha ast bir konuma zorlandıkları en önemli sosyal mekanizmalardan biri olduğunun bilincinde olarak, Kadınların ve genç kızların aile içi şiddet, cinsel taciz, ırza geçme, zorla evlendirme, sözde namus adına işlenen suçlara ve kadınların ve genç kızların insan haklarının ciddi bir biçimde ihlali oluşturduğu ve kadınlarla erkekler arasında eşitliğin sağlanmasının önünde büyük bir engel olan kadın sünneti gibi ciddi şiddet türlerine sıklıkla maruz kaldığının çok büyük bir kaygıyla bilincinde olarak, Kadınların ve genç kızların erkeklerden daha fazla oranda toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskine maruz kaldıklarının ve erkeklerin de aile içi şiddetin mağdurları olabileceğinin bilincinde olarak, Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetten arınmış bir Avrupa yaratma hedef edinilmiştir (Resmi Gazete, 2011).

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesinin amaçları aşağıdaki gibidir (Resmî Gazete, 2011):

- Kadınları her türlü şiddete karşı korumak ve kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmak

- Kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınları güçlendirmek de dahil olmak üzere, kadınlarla erkekler arasında önemli ölçüde eşitliği yaygınlaştırmak
- Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin tüm mağdurlarının korunması ve bunlara yardım edilmesi için kapsamlı bir çerçeve, politika ve tedbirler tasarlamak
- Kadına karşı şiddeti ve aile içi şiddeti ortadan kaldırma amacıyla uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak
- Kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin ortadan kaldırılması için bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi maksadıyla kuruluşların ve kolluk kuvvetleri birimlerinin birbiriyle etkili bir biçimde iş birliği yapmalarına destek ve yardım sağlamaktır

İstanbul sözleşmesiyle birlikte ilk defa uluslararası bir sözleşmede toplumsal cinsiyet ve kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet tanımları yapılmıştır. Kadına yönelik şiddet, İstanbul Sözleşmesi'nde madde 3/a uyarınca şu şekilde açıklanmıştır (Resmi Gazete, 2011): “kadına karşı şiddetten, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılabilecek ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılabilecektir.”

İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesinin yıldönümü sebebiyle Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği tarafından İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlanması, sözleşmeyi Türkiye'nin imzalaması, İstanbul Sözleşmesi İzleme Platformu'nun kuruluşu ve çalışmaları, sözleşme ile ilgili temel doküman ve raporlar, Türkiye'nin sözleşmeden çekilme sürecine ilişkin bilgi ve belgelerin yer aldığı www.istanbulsozlesmesi.org web sitesi açıldı (http-9). Burada yer alan bilgiler doğrultusunda sözleşmenin yürürlüğe girme sürecinde, kadın ve LGBTI+ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks) örgütleri ve bağımsız feministler tarafından İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu kurulmuştur ve ardından İstanbul Sözleşmesi'nin izlenmesi ve denetlenmesinden sorumlu bağımsız uzmanlar komitesi GREVIO'nun (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu) üyeleri belirlendi (http-9). Bunun üzerine İstanbul Sözleşmesi Türkiye İzleme Platformu'nun adayı olan Feride Acar komiteyi oluşturan üyelerin oybirliğiyle GREVIO'nun ilk başkanı olarak seçilmiştir (http-9).

Daha sonraki dönemde hükümetin ve kadın hakları karşıtı grupların İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik saldırıları artarak devam etmiştir (http-9). Basına kapalı olarak gerçekleştirilen bir toplantıda Cumhurbaşkanı R. T. Erdoğan “İstanbul Sözleşmesi nas değildir, bizim için ölçü değil” demiştir (http-29). Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş'un, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden imzasını çekebileceğine dair açıklaması (http-30) ve bunu izleyen tartışmalarla, sözleşme ülkedeki önemli gündem başlıklarından biri haline geldi (http-9).

Kadın örgütleri ve feministler tarafından sözleşmeyi savunan ve konuyla ilgili farkındalığı arttırmaya yönelik kampanyalar örgütlenmiştir. Hem basında hem sosyal medyada sözleşme ve sözleşmeden çekilme ihtimali geniş yer bulmuş, “Kamuoyu, İstanbul Sözleşmesi Yaşatır”, “İstanbul Sözleşmesini Uygula” ve “İstanbul Sözleşmesinden Vazgeçmiyoruz” gibi etiketlerle, sözleşmeye yönelik saldırılara karşı sosyal medya üzerinden büyük tepki göstermiş ve Türkiye'nin birçok yerinde kalabalık sokak eylemleri gerçekleştirilmiştir.

2021 yılında Resmî Gazete'de Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesine dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınlanmıştır (Resmî Gazete, 2021). Bunun üzerine dönemin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, kadına yönelik şiddeti önleme amacı taşıyan sözleşmeden çekilmenin kadına yönelik şiddeti önleme çalışmalarını etkilemeyeceğini belirtmiştir (http-31). İktidara yakınlığı ile bilinen Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) ise sözleşmeden çekilmeyi şu şekilde yorumlamıştır: “İstanbul Sözleşmesi kadına şiddetle mücadele için önemli bir girişimdi. Geldiğimiz noktada zemininden koparılmış ve toplumsal bir gerilim öznesi haline dönüştürülmüş durumda. Verilen fesih kararını da bu gerilimin bir neticesi olarak okuyoruz” (http-32).

Aralarında Avrupa Kadın Lobisi, IRAW AP (Uluslararası Kadın Hakları Eylem İzleme), WAVE (Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı), ROKS (Kadın ve Genç Kız Sığınakları Ulusal Örgütü, RESURJ (Cinsellik ve Doğurganlık Adaletinin Sağlanması Ağı), IPPF European Network(Uluslararası Planlı Ebeveynlik Federasyonu Avrupa Ağı), WECF International (Ortak Bir Gelecek İçin Avrupa'da Kadınlar), ICAN (Uluslararası Sivil Toplum Eylem Ağı), WLUML (Müslüman Toplumlarda Yaşayan Kadınlar Ağı), International Campaign for Safe Abortion (Güvenli Kürtaj için Uluslararası Kampanya)

da bulunduğu çok sayıda uluslararası ağ veya ulusal örgüt Cumhurbaşkanı Kararı'na karşı Türkiyeli kadınlarla dayanışma mesajı paylaşmıştır (http-9).

ABD Başkanı Joe Biden, Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden ayrılma kararını derin hayal kırıklığı ile karşıladıklarını açıklamıştır (http-33). Dışışleri Bakanlığı, Türkiye'nin şiddete karşı en kapsamlı sözleşmeden çekilmesinin kadına karşı şiddetle mücadeleden ödün verme olarak yorumlanmaması gerektiğini söylemiştir (http-34). Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, çekilme sebebinin sözleşmenin eşcinselliği normalleştirmeye çalışan bir kesim tarafından manipüle edilmesi olduğunu açıklayarak son dönemde yaşanan sistematik saldırının bir tezahürü olarak LGBTI+'ları hedef gösterip sözleşmeden çekilmeyi meşrulaştırmaya çalışmıştır (http-35). Uluslararası Af Örgütü, İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeyi haklı göstermek için LGBTI+'ların hedef alınmasının tehlikeli bir adım olduğunu vurgulayarak kararı iptal etmeye çağırmıştır (http-36).

Tüm tepkilere rağmen Türkiye, 1 Temmuz 2021 tarihinde resmi olarak İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmiştir (http-9). Türkiye'nin sözleşmeden resmi olarak çekilmesinin ardından kadın ve LGBTI+ örgütleri, feministler ve kamuoyunun bir bölümü İstanbul Sözleşmesi'nin yeniden yürürlüğe girmesi ve eksiksiz uygulanması konusundaki ısrarından vazgeçmemiş, fakat Sözleşme'den çekilme kararının geri alınmaması üzerine kadınlar her yerde, her fırsatta “Haklarımızdan da hayatlarımızdan vazgeçmiyoruz” demeye devam etmiştir (http-9). İYİ Parti genel başkanı “Kadın ayrılmak istediğinde, hayır dediğinde saldırıya uğruyor. Çünkü bugün Türkiye’de kadın hayır dediğinde onun iradesini koruyacak bir hukuk yok. İstanbul Sözleşmesi hayat kurtaracağını bildiğimiz için yaşatır diyoruz” diyerek iktidara geldikleri gün sözleşmeyi yeniden imzalayacaklarını söylemiştir (http-37). Kabine toplantısı çıkışında Erdoğan, İYİ Partili Lütfü Türkkan’ın bir şehit yakınına ettiği hakareti İstanbul Sözleşmesi ile ilişkilendirerek sözleşmenin muhalefet tarafından istismar edildiğini iddia etmiştir: “Her kim bu ülkede bir daha İstanbul Sözleşmesi ile başlayan bir cümle kurarsa, ona en başta ve en çok kendi adlarını sapkın ideolojik ajandaları uğruna istismar ettiği için kadınlarımız tepki göstermelidir” demiştir (http-38).

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) da İYİ Parti genel başkanı Meral Akşener'in İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına karşı açtığı davayı reddetmiş, Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Türkiye'nin çekilmesine ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın iptaline dair açtığı davada yürütmesinin durdurulması talebi Danıştay tarafından reddedilmiş, Aydınli kadınlar tarafından açılan İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının iptaline dair davada, Danıştay Savcısı Erdoğan'ın İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararının hukuka aykırı olduğunu belirterek Cumhurbaşkanlığı'nın çekilme kararına dayanak gösterilen Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin Cumhurbaşkanlığı'na temel haklara ilişkin uluslararası sözleşmelerden çekilme yetkisi vermeyeceği yönünde görüş bildirmiş, Fesih kararına karşı açılan davalardan Türkiye İşçi Partisi, Sedef Erken, İzmir, Trabzon, Mersin, Giresun, Eskişehir, Burdur, Adana, Manisa, Uşak, Bolu ve Hatay baroları, Tarım Orman Sen, Meral Akşener ve İlerici Kadınlar Derneği'nin duruşmaları görülmüş, Birleşmiş Milletler CEDAW Oturumunda CEDAW komitesi üyeleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Derya Yanık'a Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden neden çekildiğini sormuş, Bakan Yanık Komitenin bu yönde gelen ısrarlı sorularına İstanbul Sözleşmesi etrafında oluşan tartışmaların sözleşmenin gücünü zayıflattığı yanıtını vermekle yetinmiştir (http-39).

İstanbul Sözleşmesi'nin feshi kararının iptali istemiyle açılan davalar 2'ye karşı 3 oyla reddedilmiş, karar taraflara tebliğ edilmeden önce ilk olarak Anadolu Ajansı'na servis edilmiş, Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarına Karşı Şiddet ve Ayrımcılıkla Mücadele Özel Raportörü Reem Alsalem, Türkiye ziyaretinin sonunda ön bulgularını paylaşmak için düzenlediği basın toplantısında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni İstanbul Sözleşmesi'nden geri çekilme kararını tekrar gözden geçirmeye ve diğer uluslararası insan hakları yükümlülüklerini desteklemeyi sürdürmeye çağırmıştır (http-9)

2012 yılında 4320 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak İstanbul Sözleşmesi'nin iç hukuktaki yansıması ve ulusal düzenlemelerde kadınlara insan haklarının tanınmasını ve ayrımcılığın son bulmasını kendisine mesele olarak kabul eden önemli adımlardan biri olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 sayılı Kanun) çıkarılmıştır (http-5). Kamuoyunda kısaca 6284 olarak bilinen kanun, sözleşmenin imzalanmasından hemen bir sene sonra 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (http-9). 6284 sayılı Kanun, kadına karşı şiddetle mücadelede uygulamaya dönük somut

mekanizmalar kurması bakımından, İstanbul Sözleşmesi'nin çizdiği genel çerçevenin pratikte nasıl vücut bulacağı konusunda en kapsamlı iç hukuk metnidir (http-9).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, İstanbul Sözleşmesi'nde belirtilen; "Taraflar herkesin, özellikle de kadınların gerek kamu gerekse özel alanda şiddete maruz kalmaksızın yaşama hakkını yaygınlaştırmak ve korumak için gerekli olan yasal ve diğer tedbirleri alacaklardır" hükmü gereğince 2012 yılında Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (KSGM, 2016: 19-20).

6284 sayılı kanun, 5 bölüm 25 maddeden oluşmakta ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin şiddete uğrayan, uğrama tehlikesi olan kadın, çocuk, herhangi bir aile bireyi ve ısrarlı takip mağdurlarını şiddet, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları kapsamında düzenlemektedir (KSGM, 2016: 19-20). 6284 sayılı kanunun birinci bölümü, amaç, kapsam, temel ilkeler ve tanımlar alt başlığıyla 2 maddeden oluşmaktadır, ikinci bölümün maddeleri sırasıyla mülki amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları; hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları, hâkim tarafından verilecek önleyici tedbir kararları; suçlara ilişkin saklı tutulan hükümler, ihbar; tedbir kararının verilmesi, tebliği ve gizlilik; itiraz, tedbir kararlarının bildirimi ve uygulanması; kolluk görevleri, teknik yöntemlerle takip; tedbir kararlarına aykırılık şeklindedir, üçüncü bölümü maddeleri sırasıyla, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması; destek hizmetleri, kurumlar arası koordinasyon ve eğitim şeklindedir, dördüncü bölümü maddeleri sırasıyla, geçici maddi yardım yapılması; nafaka, sağlık giderleri; harçlar ve masraflardan, vergilerden muafiyet ve davaya katılma şeklindedir, beşinci ve son bölümü maddeleri ise sırasıyla, kadrolar⁶; yönetmelik, yürürlükten kaldırılan hükümler ve atıflar; şiddet önleme ve izleme merkezlerinin faaliyete geçmesi; yürürlük, yürütme şeklindedir" (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012).

6284 sayılı Kanun'un İstanbul Sözleşmesi'nin koruma ve destek yükümlülüklerine ilişkin çerçeveyi iç hukukta önemli ölçüde hayata geçirmektedir ve kanunun getirmiş olduğu en önemli hukuki araç herhangi bir belge veya delil şart olmaksızın şiddete maruz kalan kişi lehine koruyucu tedbir kararına hükmedilmesine imkân vermesidir (http-9).

6284 sayılı Kanun'a dayanılarak talep edilebilecek koruyucu ve önleyici tedbirlerden bazıları şunlardır (http-9):

⁶<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.190.pdf> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.

- Barınma yeri sağlanması
- Geçici maddi yardım yapılması
- Psikolojik, mesleki, hukuki ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi
- Hayati tehlikenin varlığı halinde kişinin geçici koruma altına alınması
- Kreş imkanının sağlanması
- Başvuranın iş yerinin değiştirilmesi
- Kişinin evli olması halinde müşterek konuttan ayrı yerleşim yeri belirlenmesi
- Türk Medeni Kanunu'ndaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması
- Hayati tehlike halinde Tanık Koruma Kanunu hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi
- Failin şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına karar verilmesi
- Failin müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhal uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi
- Failin korunan kişilere, bu kişilerin bulundukları konuta, okula ve iş yerine yaklaşmaması
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması
- Kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması
- Failin şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve çocuklarına yaklaşmaması
- Failin korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi
- Failin korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya benzer şekillerde rahatsız etmemesi
- Failin bulundurması veya taşımasına kanunen izin verilen (silah taşıması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile) silahları kolluğa teslim etmesi
- Failin korunan kişilerin bulundukları yerlerde alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bulundukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması

6284 sayılı Kanun’a dayanarak verilecek şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalan kişinin korunmasına fayda sağlayacağı düşünülen tedbirlere hükmedilebilmesi için hakimlere takdir yetkisi tanınmıştır (http-9). 6284 sayılı Kanun uyarınca koruyucu tedbir kararlarının verilebilmesi için şiddet uygulandığına ilişkin delil veya belge aranmaz hususu 6284 sayılı Kanun ile getirilmemiştir, 4320 sayılı Kanun’da 2007 yılında yapılan değişiklikler neticesinde aynı şekilde yer almaktadır (http-9).

6284 sayılı Kanun’un dayanağı olan uluslararası sözleşmeler kapsamında ve hukuk devleti olmanın sonucunda kadının insan haklarının sağlanması ile korunması, kadın erkek eşitliğinin sağlanarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kamusal alanda ve özel alanda giderilmesiyle şiddetin önlenerek, şiddet mağdurlarının korunması devletin sorumluluğundadır. Devlet sorumluluğunu yerine getirmek adına 6284 sayılı kanunu düzenlemiştir fakat kanun eksikleri nedeni ile eleştirilmektedir. Bu çerçeveden kanuna getirilen ilk eleştiri kanunun kişi ve konu bakımından kapsamının yeterince açık olmaması konusundadır (Öztürk, 2017: 24-25). Öztürk’e göre kanunda her ne kadar herkes ve her türlü şiddet gibi ifadeler kullanılsa da her türlü şiddetin kanunun uygulama alanına dahil olmayıp, söz konusu ifadelerin kapsamının belirlenmesi gerekmektedir (Öztürk, 2017: 25). Ayrıca kanunda yer alan aile içi şiddet, kadına yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi kavramlar kanunun amacına hizmet etmeyen, eksik tanımlar olup, bu tanımlarla örneğin hangi suçlar açısından kamu davasına katılma yetkisinin kullanılabilmesi belirlenmemektedir (Doğan, 2021: 163-164). Tartışmalara neden olan bir diğer konu da mağdurun hakkında koruma tedbiri olmasına rağmen şiddet uygulayanla bir şekilde iletişime geçmesi durumunda mağdur açısından herhangi bir yaptırımın öngörülmemesidir. Öztürk’e göre (2017: 26) somut olayda hâkim mağdurun rızasının gerçek bir rıza olup olmadığını araştırmalıdır. 6284 sayılı Kanun’da zorunlu tutuklama tedbirine hükmedilmemesi de kanunun eleştirilmesine neden olmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde şiddet uygulayanın stres yönetimi ya da öfke kontrolü gibi tedavi programlarına katılımı zorunlu iken ülkemizde isteğe bağlı olması da eleştirilmektedir (Öztürk, 2017: 27).

2021’de şiddet mağdurlarının korunması amacıyla hazırlanan 6284 sayılı Kanun kapsamında ise şiddet mağduru ve şiddet uygulayanı birlikte izleyerek yüksek riskli vakalarda etkili koruma ve müdahale sağlanmakta olup yüksek can güvenliği riski

bulunan şiddet mağdurlarının etkin korunması için başlatılan, şiddet uygulayan ve şiddet mağdurunun birlikte takip edildiği elektronik kelepçe uygulamasına devam edilmektedir (http-6).

2023 yılı içerisinde bu konuda bazı önemli gelişmeler söz konusu olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçiminden hemen önceki dönemde Yeniden Refah Partisi (YRP) AK Parti ile temas kurmuş, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un kaldırılmasını talep etmiş ve bu durum kanunun içerik ve amacını kamuoyunda yeniden tartışılır hale getirmiştir (http-7). YRP, Cumhur İttifakı'na katılım şartı olarak kadının şiddetten korunmasını amaçlayan 6284 sayılı kanunun lağvedilmesini, LGBTI+ derneklerinin kapatılmasını ve süresiz nafakanın kaldırılmasını belirtmiştir. Hür Dava partisi de 6284 sayılı kanunu tartışmaya açan bir diğer parti olmuştur. Hüda-Par, Cumhurbaşkanlığı seçiminde Erdoğan'ı destekleme kararı almış, kamuoyuna yaptığı açıklamada İstanbul Sözleşmesi'nin “ailenin köküne kibrit suyu döktüğünü” belirtmiş ve 6284 sayılı yasanın şiddeti önlemediğini iddia etmiştir (http-7). Bu gelişmelere gelen tepkiler karşısında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Derya Yanık, 6284 sayılı kanunun ruhuyla ve mevcudiyetiyle varlığı son derece önemli olduğuna ve varlığının tartışmaya açılmasının bile kabul edilemeyeceğine dair açıklamalarda bulunmuştur (http-7).

Avukat Hülya Gülbahar, İstanbul Sözleşmesinden ayrılma kararı sonrasında 6284 ile ilgili benzer bir karar alınması sonucunda daha çok kadının öldürülmesi, sakat kalması ya da daha ağır koşullar altında yaşamasının ortaya çıkacağını belirtmektedir. Gülbahar bu kaygıları şu şekilde ifade etmektedir (http-7):

6284 sayılı yasa sadece Türkiye'ye özgü değil, tüm dünyada kadına karşı şiddet ile mücadelenin anahtar kavramlarını ve mekanizmalarını içeren bir yasa. Şiddet uygulayanın mağdurun evine, işine, okuluna yaklaşmamasını sağlayan koruma emri gibi şiddeti etkili bir şekilde önlemeye yönelik hükümler içeriyor. Yasaya karşı çıkanlar, şiddetin belgesi yoksa koruma kararı verilmesin gibi argümanlarla devletin şiddeti önleme görevinden vazgeçmesini istiyorlar. İkinci olarak da şiddete maruz kalan kadın ve çocukların devlet tarafından yalnız bırakılmalarını, karakoldan sağlık mekanizmalarına kadar işlem yapılmamasını talep ediyorlar. Bu da kadınların can güvenlikleri dahil olmak üzere hayat hakları dahil olmak üzere şiddetsiz yaşama hakkını erkeklerin insafına terk etmek anlamına geliyor. Bu bir toplum için son derece tehlikeli bir girişimdir. Türkiye'de resmi olmayan rakamlara göre en az üç kadın öldürülüyor. Bu yasanın kaldırılması bu oranların daha da artması

anlamına gelecek. Daha çok kadının öldürülmesi, sakat kalması ya da daha ağır koşullar altında yaşaması anlamına gelecektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde 6284 sayılı kanunun kadına yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadeleyi ve amaç doğrultusunda bütüncül politikalar geliştirme ve uygulama yükümlülüğünü almaması nedeniyle İstanbul Sözleşmesi'nin şiddetle mücadelede benimsediği perspektifle tam olarak paralel olmasa da kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede somut bir yol haritası sunması bakımından son derece değerli olan ve kadınların yaşamlarını güvence altına almaya yönelik bir iç hukuk metni olduğu söylenebilir (http-9).

Bu çerçevede, mevcut haliyle uygulanması bile kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet olaylarını büyük ölçüde önleyebilecek nitelikte olan 6284 sayılı yasada şiddet; “Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı” (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012) ifade ederken şiddet mağduru ise “Mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde uyruğuna bakılmaksızın, Kanun’da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan ya da kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiyi” (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012) ifade etmektedir. Bu kanunla ilk kez kurulan şiddet önleme ve izleme merkezlerinden (ŞÖNİM) bahsedilir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ise “Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezi” ifade eder (Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012). “Şiddet önleme ve izleme merkezi ilk olarak 6284 sayılı kanunla kurulmuş olup uygulamada kanunda yer alan mülki amir tarafından uygulanacak koruyucu tedbir kararlarını yerine getiren merkez halini almıştır” (Kahveci, 2019: 94). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri hakkındaki yönetmeliğe göre verilmesi planlanan hizmetler mevzuatta şu şekilde ifade edilmiştir (http-10):

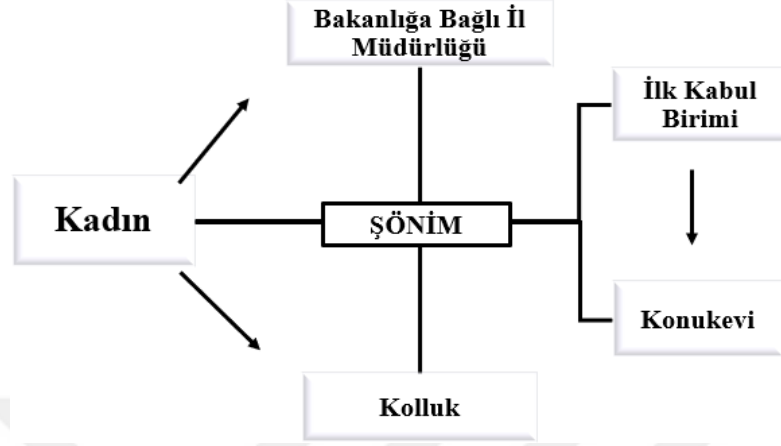
Temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun hizmet anlayışı esas alınarak, şiddetsiz yaşam hakkının korunması ve şiddetin önlenmesi odaklı yaklaşım esas alınarak, şiddet mağdurunun ve beraberindeki çocukların kendilerini güvende hissetmesini sağlayacak biçimde hizmet sunumuna özen gösterilerek, şiddet mağduru ve beraberindeki çocukların öncelikle güvenliklerinin sağlanması, ekonomik, hukuki, sosyal ve psikolojik açıdan desteklenmesi ve güçlendirilmesi esas alınarak, çocuğa ilişkin yapılacak işlemlerde çocuğun yüksek yarar ve esenliği gözetilerek, hizmetlerin sunumunda kişiler arasında ayrımcılık yapılmayarak, kanuni hükümler saklı kalmak kaydıyla, şiddet mağduru ve beraberindeki çocuklar ile şiddet uygulayanların kişisel bilgileri gizli tutularak, yapılacak işlemler hakkında başvuranın beyanı esas alınarak temel ilke ve çalışma esaslarına göre yürütülecektir.

Sığınaklar, şiddete maruz kalan kadınların şiddetten korunmak için geldikleri, gerekli desteklere eriştikleri, hayatını organize edebilmek için seçeneklerini değerlendirdikleri bir süre kaldıkları mekânlardır (Aysu, 2020: 87). Sığınakların yerlerinin gizli olması gerekmektedir, bu sebeple sığınak ihtiyacı olan kadınlar ilk etapta dayanışma merkezlerine -kadınların ihtiyaçlarını analiz edebilecek meslek gruplarından insanların yer aldığı, bu ihtiyaçların doğrultusunda gerekli yönlendirme ve koordinasyonun sağlandığı kurumlar- yani ŞÖNİM'lere başvurmaktadır (Aysu, 2020: 87). ŞÖNİM'ler Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarının kapanmasının ardından kurulmuşlardır ve “Sosyal hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumları, devlet hiyerarşisinden uzak, kendi özerklikleri dahilinde karar alma yetkisine sahip, kendi kamu tüzel kişiliği statüsünde kurumlar olmakla birlikte, ŞÖNİM'ler doğrudan bakanlıklar hiyerarşisine bağlı yapılar olarak uygulanmaktadır” (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2014: 6).

ŞÖNİM'e yerleşme süreci ile ilgili şema Şekil 1.2.'de görülebilir. ŞÖNİM'e başvurma sonrasında şiddet mağdurunun sahil olacağı süreci Aysu (2020: 89) şu şekilde özetlemektedir:

Şiddete maruz kalan kadın, konukevine yerleşme sürecinde kolluk güçlerine veya ŞÖNİM'e, ŞÖNİM'in olmadığı durumlarda Bakanlığa bağlı İl Müdürlüğü'ne başvurabilmektedir ve ilk basamakta kolluğa başvurulması halinde, kolluk şiddete maruz kalan kadını ŞÖNİM'e götürmektedir, ŞÖNİM'den de ilk etapta İlk Kabul Birimi'ne yönlendirilen kadın, burada iki hafta kaldıktan sonra uygun konukevine yerleştirilmektedir fakat gerekli görülen hallerde de kadın direkt konukevine götürülebilmektedir.

Şekil 1. 2. Konukevinin İlgili Yönetmeliği Doğrultusunda Şiddete Maruz Kalan Kadının Konukevine Yerleşme Sürecinde Başvurabileceği Kurumlar ve Kurumlar Arası Yönlendirme (Aysu, 2020: 89)

Kaynak: (Aysu, 2020: 89'daki bilgilere dayanılarak oluşturulmuştur).

Mor Çatı'ya göre; kadına yönelik şiddetin önlenmesinde etkin mücadele etmesi amacıyla kurulan ŞÖNİM'ler, şiddetin önlenmesi ve etkilerinin azaltılmasında etkin konuma gelememişlerdir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 8). 2018 Yılında Mor Çatı Dayanışma Merkezi'nden sığınak desteği almak isteyen kadınların bir kısmının hali hazırda ŞÖNİM'e bağlı sığınaklarda kaldıkları ya da daha önce bu sığınaklarda kalmış olup tekrar buralara gitmek istemedikleri dikkat çekmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 8). Bazı kadınlar ise daha önce ŞÖNİM sığınaklarında kalmadıkları halde internette ya da kendi çevrelerinde bu sığınaklara ilişkin aldıkları duyum nedeniyle Mor Çatı'nın sığınaklarına gelmek istediklerini ve bu kadınların bir kısmının diğer sığınaklara ilişkin aldıkları duyum nedeniyle şiddet uygulayan ile kalmayı tercih ettiklerini belirtmektedir (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2018: 8).

2.2 Kadına Yönelik Şiddete Karşı Türkiye'de Kadın Örgütlenmeleri

Bu bölümde Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele eden feminist kadın örgütlerinden ve örgütlerin faaliyetlerine değinilecektir. Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele eden birçok örgüt, kurum ve kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Fakat araştırmanın sınırlılığı gereği sadece katılımcıların yer aldığı örgütlere değinilmiştir, faaliyet gösteren örgütlerin tamamı Ek.2'de yer almaktadır.

2.2.1 Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 1990 yılında kadına yönelik şiddetle mücadele etmek amacıyla feministler tarafından kurulmuştur. Mor Çatı’da erkek şiddetine karşı mücadele feminist yöntemlere dayalı olarak yürütülmektedir ve kadınların özgür ve eşit koşullarda yaşadığı, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve erkek şiddetinden uzakta bir yaşam kurabilmeleri hedeflenmektedir. Erkek şiddetinin, toplumda cinsiyetler arasında var olan eşitsizliklerden kaynaklandığı ve kadın dayanışmasını güçlendirerek eşitsizliklere karşı mücadele etmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla dayanışma merkezi ve sığınakta kadınları güçlendirici sosyal çalışmalar yapılmaktadır: Kadınlarla birebir dayanışma kurmanın yanı sıra şiddetle mücadele etmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için ulusal ve uluslararası sözleşme, kanun ve yönetmeliklerin uygulamaları izlenmekte, raporlanmakta ve karar vericilere gerekli politikalara dair öneriler sunulmaktadır. Ulusal ve uluslararası kadın örgütleri ile dayanışma içinde kampanyalar ve eylemlilikler yoluyla patriyarkaya karşı, kadınların özgür ve bağımsız hayatlar kurabilmeleri için mücadele edilmektedir (Mor Çatı, 2022)⁷.

Mor Çatı’da kadınlara destek verirken, onların adına karar verilmemekte ve karar verme sürecinde baskı yapılmamaktadır. Kadınlara kendi kararları ne olursa olsun destek verilmekte ve kararlarından dolayı kadınlar yargılanmamaktadır. Mor Çatı’da kararlar kolektif bir işleyiş sonucu alınmaktadır. Hiyerarşik mekanizmalar bulunmamakta, farklılıklar aracılığıyla hiyerarşi oluşturulmamasına çalışılmaktadır. Yetki ve sorumluluklar konusunda rotasyon uygulanmaktadır. Böylece bilginin belirli kişilerde yoğunlaşmamasına çalışılmaktadır. Çalışmalar gönüllülük temelinde sürdürülmektedir (Mor Çatı, 2022).

2.2.2 Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu

Kadın cinayetlerine karşı acil önlem alınması talebiyle 2014 Temmuz ayında Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu oluşturulmuştur. Platform 2017 yılına kadar erkek şiddetine ve erkek şiddetini güçlendiren politikalara karşı faaliyetlerini sürdürmüştür

⁷<https://morcati.org.tr/neler-yapiyoruz/biz-kimiz/> Erişim Tarihi: 02.08.2023.

(http-23). Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubunun detaylı bilgilerini içeren tarihçesi Ek.5'te yer almaktadır.

2.2.3 Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu

2010 yılında Münevver Karabulut⁸ cinayetinin ardından kurulan Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu çok sayıda kadın ve LGBTI+ örgütünün katılımıyla kurulmuştur ve 2012 yılında derneleşmiştir (http-24). Platformun ismi sorunun tespiti, hedefini ve bu hedefi gerçekleştirecek özneyi bir arada anlatan etkili bir mücadele örgütüne dönüşmüştür (http-24). Öldürülen kadınların yakınları ve şiddete uğrayan kadınlar da derneğin kurucuları arasında yer almaktadır (http-24). Kadın cinayetlerinin boyutlarını, sebebini görebilmek ve seyrini analiz edebilmek adına her yıl bakanlıklara bilgi edinme hakkı kapsamında kadın cinayetleri verisi sorguladığında “böyle bir veri yok” yanıtı alındığı için platform kadın cinayetleri verilerini raporlamaya başlamıştır, bu raporlar kamuoyuna yansıyan ve doğrudan platforma ulaşan öldürülen kadınların yakınlarının ulaştırdığı verilerin derlenmesiyle oluşturulmaktadır (http-24). Platform tarafından raporlanan veriler analiz edilerek, kamuoyuyla her ay paylaşılmaktadır fakat süreç içerisinde kaza ve intihar süsü verilen cinayetlerin artması üzerine şüpheli kadın ölümü verilerini de ayrıca raporlamaktadır (http-24). Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, kadınların kim tarafından hangi bahanelerle öldürüldüğünü anlatmaya çalışmış, sorumluları göreve çağırmıştır ve kadınların öldürüldüğü yerlerden adalet mücadelesini başlattıkları sahip çıkıyoruz eylemlerini yapmıştır (http-24). Kadınların öncelikle hayattayken korunmalarını sağlamak adına kamu otoritesinin kadınların yanında yer alması gerektiğini ifade ederek mücadele etmişlerdir (http-24). Bunu sağlamak için 6284 sayılı Kanun'un hazırlık sürecinde bakanlık ve kadın örgütleriyle birlikte aktif yer almıştır ve 2013 yılında kadın cinayeti davalarındaki ayrımcı indirimlerin düzenlenmesiyle ilgili TCK tadil önerisini TBMM'ye sunmuştur (http-24). Bu öneri Özgecan Aslan⁹'ın öldürülmesinin ardından “Özgecan Yasası” olarak anılmaktadır (http-24). Platformda ilk yıllarda sadece kadın cinayeti davalarının takibi

⁸Münevver Karabulut, 2009 yılında İstanbul'da failin sadist bir ayinde işkence ederek öldürüp daha sonra parçalara ayırarak çöp konteynırına attığı 17 yaşında bir kız çocuğudur.

⁹Özgecan Aslan, 2015 yılında Mersin Tarsus'ta bindiği bir minibüste failin tecavüz girişimine direndiği için öldürülüp cesedi yakılan üniversite öğrencisi bir kadındır.

yapılsa da fakat mücadele alanlarının genişlemesiyle birlikte kadına ve LGBTI+'a yönelik her türlü şiddet ve çocuk istismarı davalarını da takibe başlanmıştır¹⁰ (http-24).

2.2.4 Sosyalist Feminist Kolektif (SFK)

Sosyalist feminist kolektif örgütlenmesinin mücadeleye başlangıcı 2007 yılının ortalarına denk gelmektedir ve kolektifin faaliyetleri Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası'nın 20. yılı sayesinde düzenledikleri şenlikle birlikte feminist mücadelede yer bulmuştur (http-17). Şenliğin ardından; "22 Temmuz genel seçimlerinde milletvekili olan vesikalı kadınlara destek kampanyası, Novamed'de direnen kadın işçilerle dayanışma kampanyası, Mor İğne kampanyası ve SSGSS (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası) yasasının kabul edilmesinden önce feministler olarak oluşturdukları politik direniş hattı" gibi birçok eylem düzenlemişlerdir (http-17). Bu kampanya ve eylemlerde önerilen politikalar, erkek egemenliğini bütüncül bir siyasi sorun olarak gören ve kadınları bu sorun karşısında kolektif siyasi aktör haline getirmeyi amaçlayan feminist bir anlayışa dayanmaktadır (http-17). Fakat feministlerin bir örgütlülüklerin olmayışı bahsedilen eylemlerde yer almış olan ve kadınların kurtuluşuna ilişkin sosyalist feminist bir bakışı paylaşanları yeni bir arayışa yöneltmiştir (http-17). Kadınların üzerindeki ataerkil baskı ve sömürü kapitalizmle iç içe geçmiş olarak sürmektedir (http-17). Kadınlar kadın olarak ezilmelerine karşı mücadelelerin aynı zamanda anti-kapitalist bir hat izlemesi gerektiğinin farkındalığıyla karşılarındaki yapıyı ataerkil kapitalizm olarak tanımlamışlardır ve kadınların kurtuluş mücadelelerinde bundan beslenen bir politik duruşun kendini var edebilmesini çok önemsemişlerdir (http-17).

Sosyalist feminist kolektif, 2008 Haziranı'nda bir araya gelerek sosyalist feminist bir oluşum konusunu tartışmaya başlamışlardır ve ağustos ayına gelindiğinde

¹⁰Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun kullandığı bazı sloganlar: "Kadın cinayetlerini durduracağız", "Kadın cinayetlerini durdurmak için devlet göreve", "yaşam hakkımızı alacağız", "Asla Yalnız Yürümeyeceksin", "kadın cinayetlerini, ekonomik şiddeti, baskıyı durduracağız", "Hayatın içindeyiz özgürlükten vazgeçmeyiz", "Laiklik ve özgürlüğümüz için direnecek, Kadın cinayetlerini durduracağız", "6284 ve İstanbul Sözleşmesi uygulanacak", "İstanbul Sözleşmesi uygulanacak kadınlar eşit ve özgür yaşayacak", "Kadın meclisleri gelecek şiddet bitecek", "Kadınların can simidi 6284", "Şiddeti, cezasızlığı, kadın cinayetlerini durdurmak için İstanbul Sözleşmesi'ni uygulatacağız", "Kadın cinayetlerini şüpheli bırakmayacağız", "Kararı geri çek sözleşmeyi uygula", "Anayasayı, yasayı, Sözleşme'yi uygula" (http-24).

düzenledikleri tanışma kampında politik çerçevelerini belirleyerek yerlerini tutmuşlardır (http-17). Sosyalist feminist kolektif tarafından sosyalist feminizm, feminizmle sosyalizm arasında bir yerlerde konumlandırılabilen bir politik ve teorik tavır olarak değil kadın kurtuluş mücadelesinin bir bileşeni ve feminizm-içi bir ayırım olarak tanımlanmaktadır (http-17). Yine bununla bağlantılı olarak, sosyalist feminist kolektifi birçok feminist oluşum ve gruptan bir tanesi olarak görmektedirler ve düşüncelerini “hem gücümüzü başka feminist kadınlar ve gruplarla dayanışmadan alacağımıza, hem kendi varlığımızla onlara güç vereceğimize inanıyoruz” (http-17) şeklinde ifade etmektedirler. Sosyalist Feminist Kolektif örgütlenmesi 2015 yılında bu yapıyı sonlandırma kararı almıştır (http-17).

Sosyalist feminist kolektif tarafından 2010 yılında “Kadın Cinayetlerine İsyandayız” kampanyası başlatılmıştır. Kampanyanın İstanbul Feminist Kolektif imzası ile yürütülmesine karar kılınmıştır. Kolektife göre kampanya fikri, kadın cinayetlerinin feministlerin uzun yıllardır mücadele gündemlerinden biri olması sebebiyle bu mücadeleyi daha güçlü olarak sürdürme gerekliliğinden doğmuştur (http-21). İstanbul Feminist Kolektif, kampanya kapsamında Taksim Meydanı’nda Hill Otel’in çatısından 60 metre karelik “Kadın Cinayetlerine İsyandayız! Feministler” pankartı sarkıtmıştır akabinde basın açıklaması ve yürüyüş yapmıştır (http-21). 2010 yılı Anneler Günü’nde Kadın Cinayetlerine İsyandayız Kampanyası, Galatasaray Meydanı’nda, “Anneler gününü kutlamıyoruz. Hediye değil özgürlük istiyoruz. Özgürlüğümüz için isyandayız” eylemini gerçekleştirdi (http-21). Kadın Cinayetlerine İsyandayız Kampanyasının bu eyleminde de “Kadınları öldüren erkek katiller, onları koruyan devlet, katillere haksız tahrik indirimi uygulayan yargı karşısında sessiz kalmayacağız” açıklaması yapılmıştır (http-21). Sosyalist feminist kolektife ait eylem, ekinlikler ve yayınlar Ek.3. ve Ek.4’te yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADINA YÖNELİK ŞİDDET DAVALARINDA KADIN AVUKATLARIN DENEYİMLERİ

Feminizm, toplumsal ilişkilerin cinsiyet temelli eşitlik ilkesine dayanması gerektiğini ve ataerkil sistemi tahlil etmek için toplumsal ilişkilerin değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu değerlendirme, toplumda yer alan cinsiyete dayalı eşitsizliğin ve toplumsal rollerin farkına varmayı, sorgulamayı ve değiştirmeyi içermektedir. Bu bağlamda cinsiyetçi normları sorgulamak, kadınların haklarını desteklemek ve ataerkiyle mücadele etmek feminizmin amaçları arasındadır. Bu amaca uygun olduğu düşünüldüğü için çalışma, Türkiye’de kadın avukatların kadına yönelik şiddet davalarında erkek egemen hukuk sistemi içerisinde maruz kaldığı sorunların, bu sorunları deneyimleme süreçlerinin ve bu sorunlarla başa çıkma mekanizmalarının neler olduğunu feminist bakış açısıyla ele alarak araştırmaktadır. Bu bağlamda çalışmada bilen öznelerin aslında toplumdaki bireyler olduğunu ve toplumdaki bireylerin çeşitli değerleri kullanmasının nasıl bilgi edinme sürecini mümkün kıldığını ortaya koyduğu için (Janack, 2020)¹¹ feminist duruş kuramı (feminist standpoint theory) bakış açısı ile hareket edilmiştir. Feminist hukuk da feminist bakış açısının etkisiyle şekillenen ve hukuk ile kadınlar arasındaki ilişkileri inceleyerek, kadınların haklarını güvence altına almak ve cinsiyet eşitliğini sağlamak adına hukuki reformları destekleyen bir hukuk dalıdır. Aynı zamanda, feminist hukuk, kadınların deneyimlerine dayanan bir kuram oluşturma biçimidir. Bu nedenle hukuk alanındaki çalışmaların değerlendirilmesi açısından da çalışmadan kullanılan feminist duruş kuramı bakış açısı konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Feminist duruş kuramı sosyal bilimlerde, ilk olarak Nancy Hartsock’un (1983) siyaset bilminde ve Dorothy Smith’in sosyolojide yaptığı çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Sosyal bilimlerde için bir metodoloji olarak feminist duruş kuramı, sosyal ve politik olarak ötekileştirilmiş grupların sosyal yapılarla karşılaştırıldığında epistemik olarak ayrıcalıklı bir konumda olduğunu vurgulamaktadır (Janack, 2020). Feminist duruş

¹¹Internet Encyclopedia of Philosophy. “Feminist Epistemology”. Erişim: 28.05.22. <https://iep.utm.edu/fem-epis/>

kuramı, dünyayı ezilen kadınların gözlerinden ve deneyimlerinden görerek anlamayı; toplumsal aktivizm ve toplumsal değişim için ezilen kadınların bilgi ve perspektiflerine başvurarak gerçekleştirmeye yönelik bir epistemolojidir (Brooks, 2007: 55). Feminist duruş kuramı, anaakım kuramın içinden gelerek fakat anaakımın rasyonalite, evrensellik ve cinsiyetsiz özne kavramlarına eleştirel bir bakış açısı getirerek kendini inşa etmiştir (Tanesini, 2012: 170-171). Kadın, çalışmanın konusu olduğu kadar öznesidir de: Hartsock'un (1983: 284) ifadesiyle, "kadınların yaşantıları erkeklerinkinden yapısal olarak farklıdır". Hem Rose (1983) hem de Hartsock (1983), kadınların deneyimlerinin karakterinin kökeninde cinsiyete/ toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün yattığını vurgulamaktadır (Tanesini, 2012: 174). Bu deneyimler erkeklerin deneyimlerinden yapısal olarak farklılaşmaktadır. Rose'un (1983: 88) belirttiği üzere kadınların deneyimleri, öznel olarak paylaşılan baskı deneyimleridir.

3.1. Feminist Hukuk Metodolojisi

Toplumun feminist analizinde hangi yöntem kullanılmalıdır? Feminist perspektiften kadınların içinde bulunduğu durumu tespit etmek için yapılan çalışmalarda var olan analiz yöntemlerinden daha uygunu mümkün müdür? gibi sorular sosyal bilimlerin çağdaş feminist eleştirisinde keşfedilmiştir ve feminist bilimciler anaakım sosyal bilimlerdeki erkek önyargılarını analiz ederek yöntem hakkındaki tartışmalara katkılar yapmaktadır. Bir toplum biliminin mümkünlüğü, iktidar sisteminin devamlılığını sağlayan bilimin rolü gibi tartışmalara giren feminist sosyal bilimciler, feminist bir perspektif içinde deneysel çalışmalar yapmak için bu tartışmaların nasıl metodolojik meselelere evrileceğine de dikkat etmektedirler (Şahin, 2017: 477). Bu bağlamda feminist araştırmacılar, sosyal bilimlerdeki nitel/ nicel yöntemlerin kullanımı hakkında fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir (Şahin, 2017: 477).

Metodolojideki öncelikli tartışma, geleneksel nicel araştırmaya yönelik feminist eleştiriden -geleneksel teoride kadın bakış açısına yer verilmemesi- kaynaklanmaktadır ve bu temel sorundan çıkarılan feminist eleştiriler aşağıdaki gibidir (Şahin, 2017: 479):

- Cinsiyetçi ve üstenci bakış açısına sahip araştırma konularının seçimi ve kadın araştırmalarına gereken önemin verilmemesi
- Erkeklik araştırmalarına bağlı önyargılı çalışma tasarıları

- Araştırmacı ve seçtiği konu arasında var olan istismarcı ilişki
- Erkek bakış açısının belirginleşmesi ile tarafsızlığın yok olması
- Nicel değerlerin azaltılması ya da abartılması
- Uygun yorumlamalar ve genellemeler
- Yetersiz kaynak kullanımı

Şahin'e (2017: 493-495) göre feminist metodoloji de feminist hareketin amaçlarını paylaşmaktadır ve feminist metodoloji kadın dilinin, kadın bilincinin ve kadın farklılığının anlaşılmasını sağlamak amacıyla. Bu farklılık kadınların hukuk metodolojisine uzak olmasından kaynaklı değil, kadınların hukukun her alanında ötekileştirilmiş olmalarından kaynaklanmaktadır (Şahin, 2017: 493-495). Hukuk sistemi, hukukun geleneksel ataerkil yapısı ve eril dili kadınlığı ve kadın deneyimini bünyesine kabul etmemektedir ve bu nedenle de kadınlar sistemde sadece erkek egemenliğinin düzenlediği şekilde yer almaktadırlar (Şahin, 2017: 493-495). Tahakkümüne gerekçe arayan eril ne istediğini de sonuçta ne elde edeceğini de gayet bilmektedir, eğer feminist teori, kendi metodunu bulmaz ve bunu uygulamazsa, eril bilimsel alanın içerisinde zırhsız kalacaktır (Şahin, 2017: 493-495). Hukuk alanında feminist metodolojiyi kullanmak feminizmin hedeflediği eşitliği sağlayacaktır. Ataerkilliğin en güçlü kurumlarından biri olan hukuk sisteminde kadın deneyimlerine yer verilmesi, hukuk sisteminin yönettiği ve düzenlediği her yapının da kadın bakış açısına yer vermesi anlamına gelecektir (Şahin, 2017: 493-495).

Feminist Hukuk Metodolojisi alanında öne çıkan isimler Martha Fineman, Catharine Mackinnon ve Katherine Barlett'tir. Bu nedenle bu kuramcıların düşüncelerine değinmek yerinde olacaktır.

Fineman (1997) feminist metodolojilerin eleştirel olması gerektiğini söylemektedir. Fineman'a göre bu eleştirel duruş kadın deneyiminin bilgisiyle ve kadın odaklı perspektifin içselleştirilmesiyle desteklenmelidir. Fineman (1997: 58-59) feminist metodolojilerini toplumsal cinsiyet konusunda tarafsız olmadığı ve herhangi bir alanda kadın bakışını dışladığı için eleştirmektedir. Aslında tarafsızlığın reddi vurgusu; erkek egemenin kendini tarafsız ve nesnel olma iddiasıyla ortaya koyması, iddia ettiği şeylerin zıttı ile sonuçlanarak erkek bakışının gizlenmesini sağlayan bir araç olduğunun farkına

varılması noktasında anlamını bulmaktadır ve feminizm, bu aracın ardına saklanmış olan önyargıları açığa çıkarmakla yükümlüdür (Fineman, 1997: 58-59). Fineman bu yaklaşımını “toplumsal cinsiyete duyarlı feminizm” (gender-sensitive feminism) olarak adlandırmaktadır (1997: 58-59). Feminist metodoloji yalnızca toplumsal cinsiyeti değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin varlığını geçerli kılan güç ilişkilerini de incelemenin gerekliliğini savunmaktadır (Öztan, 2016: 278). Feminist metodolojinin bir diğer özelliği ise, hukuk sistemindeki dengesizlik ve adaletsizlikleri giderirken kadınların toplumsal cinsiyetlendirilmiş hayatlarına odaklanmayı temele almasıdır (Fineman, 1997: 59). Fineman’a göre büyük anlatıların peşinden koşan hukuk ile tek bir bireyin eşsiz deneyiminin anlatılmasına yer veren feminizm arasında var olan gerginlik, feminizmin hukuku dönüştürmede ve değiştirmede etkili olabilmesi açısından oldukça engelleyicidir ve bu da hukukun kendine has yapısından kaynaklanmaktadır (Fineman, 1997: 53-61). Fineman, metodolojisini bu iki aşırı ucu ortasında bir yerde konumlandırmaya çalışmaktadır ve yapmaya çalıştığı şey aslında hukuk sisteminin arkasında toplumsal cinsiyet normlarının egemen olduğu bir yapının bulunduğu iddiası ile kadının maddi yaşam koşulları arasında orta yolu bulacak düşüncüyü bulmaktır (Fineman, 1997: 53-61). Fineman’a (1997: 60-61) göre feminist düşüncenin gerçek olarak kabul edilen şeyin koşullara ve zamana bağlı olarak nasıl değiştiğini ve bunun hukuku nasıl etkilediğini ortaya koyması gerekmektedir, feminist hukuk metodolojisi de mevcuda alternatifler getirebilme imkânı olduğu için her zaman yenilikçi olan feminist düşünce için en uygun yöntem feminist hukuk metodolojisidir.

MacKinnon; ırk veya kültür farklılığı nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan kadınların yer aldığı davaları örnek göstererek kesişimselliği hukuki bir yöntem olarak ele almaktadır (MacKinnon’dan akt. Alver, 2017: 81). MacKinnon’a (2013: 1024) göre, geleneksel ayrımcılığın analizi; eşitsizlikle mücadele ederek onu ortadan kaldırmak yerine, eşitsizliği tanımlayan hiyerarşik ilişkileri şekillendiren güç ilişkilerini yansıtmaktadır, kesişimsellik¹² ise, adaletsizlikleri görebilmek adına sınıf, ırk, cinsiyet gibi özelliklerin birleştiği yerin farkında olmaya çalışmaktadır. MacKinnon’a göre

¹²Kesişimsellik kavramı, kadınlar arası farklara duyarlı ancak yine de kimlik üzerinden değil, ortak değerler üzerinden ilerleyen, kapsayıcı, içerici bir feminist hareket oluşturmak ve başka ezilme biçimleriyle eklemlenen daha geniş siyasal koalisyonlar içinde yer almak arzusuyla ilişkilidir (Özkazanç, 2017: 24).

kesişimsellik; gerçeği, sadece problemi oluşturan öğeleriyle değil, gücün dinamikleri ile sınırlarını da görünür kılıp bütünlükle işleyerek kesişimsel tahakkümleri fark etmeyi sağlayan farklı bir yol şeklinde karşımıza çıktığı için özel bir feminist hukuk metodudur (MacKinnon, 2013: 1024).

Bartlett'e göre (1990: 836-837) geleneksel hukuk yöntemlerinden farklı olarak feminist hukuk metodolojisinde kullanılabilecek yöntemler ise; kadın sorularını sorma, feminist pratik akıl yürütme ve bilinç yükseltmedir. Bartlett'e göre (1990: 836-837) kadın meselelerini kadın soruları sorarak gündeme getirme eylemine feminist bir yöntem olarak yer verilmesi gerekmektedir. "Kadın soruları sorma metodu" hukukun toplumsal cinsiyet açısından tarafsız olmadığını ortaya koymak olduğu için (Alver, 2017: 84) kadınlara özgü olarak kabul edilebilecek deneyimler ve değerlerin hukukta nasıl görmezden gelindiği ve hukukun kadınlara nasıl zarar verdiği meselelerini gündeme getirmektedir (Bartlett, 1990: 836-837). Kadın sorularını gündeme getirmek, kadının toplumsal cinsiyetin tekelindeki yaşamını göstermek ve bundan kaynaklı mevcut olan eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için mücadele edebilmek adına önemlidir (Alver, 2017: 84). Bartlett'e göre (1990: 842) kadın soruları sormak kadının bağımlı kılınmasına yol açan kurumsal düzenlemeleri ve politik tercihleri açığa çıkarmaktadır, kadın sorularına yer verilmemesi ise kadınla ilişkilendirilen farklılıkların kabullenilmesine ve hukukun kadınların zarar görmesine neden olan uygulamalarının meşrulaştırılmasına yol açacaktır (Barlett, 1990: 842). Bartlett, ikinci yöntem olarak belirttiği "feminist pratik akıl yürütme"yi açıklayabilmek adına öncelikle pratik akıl yürütmeyi tanımlamaktadır (Barlett, 1990: 845-862). Pratik akıl yürütme; her olayı kendi bağlamı içinde ele alır ve çeşitliliğe sahip en karmaşık olayları bile tanımlamaya çalışır, feminist pratik akıl yürütme ise; pratik akıl yürütmeye kadın soruları sorma gibi feminist bakış açısından kaynaklanan eleştirel yöntemleri de eklemektedir (Barlett, 1990: 845-862). Bartlett'in üçüncü yöntem olarak tanımladığı "bilinç yükseltme" ise kadınların deneyimlerini paylaşmasından yola çıkar ve kadınların yaşamlarında karşılaştıkları olumsuzlukların kişisel değil de aksine kadınların maruz bırakıldığı tahakkümün bir sonucu olduğu bilgisinin üretilmesidir (Barlett, 1990: 864-866). Kadınların bilinç yükseltmeden gelen bakışlarını hukuki süreçlerde kullanması ile bilinç yükseltmenin hukuktaki karşılığı gerçekleşmektedir ve bu noktada Bartlett, Fineman'ın aksine, hukuki kurumlarda yer alan feminist bir bakış açısına sahip kadınların

sayısının artmasının hukukta dönüştürücü bir etki yaptığını savunmaktadır (Barlett, 1990: 864-866).

3.2. Araştırma Süreci

Bu çalışma, kadına yönelik şiddet davaları süreçlerinde kadın avukatların ne tür sorunlar yaşadığını, bu sorunları nasıl deneyimlediklerini ve bu sorunlarla nasıl başa çıktıklarını ortaya koyma amacı taşımaktadır. Araştırmada, kadına yönelik şiddet davalarına bakan kadın avukatlarla görüşülmüştür. Araştırmanın amacı doğrultusunda Mayıs- Haziran ayları arasında Eskişehir, İzmir ve İstanbul’da barolara bağlı çalışan 12 kadın ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde katılımcıların izni ile ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerde demografik soruların ardından, kadına yönelik şiddet davaları ve kadın avukat olma ile ilgili görüş ve deneyimlerin aktarılmasını sağlayacak sorular sorulmuştur. Bu süreçte; yaşanan sorunlar, sorunlara bakış açıları, sorunlarla baş etme ve mücadele biçimleri üzerinde durulmuştur. Bulgular feminist bakış açısıyla değerlendirilerek ele alınmıştır. Çalışmanın kuramsal çerçevesine göre belirlenen temalara uygun olarak bulgular gruplandırılmıştır. Bulguların yorumlanmasında öncelikli hedef, “araştırmaya katılan kişilerin tecrübeleri konusunda dürüst, detaylı, bütüncül ve orijinal açıklamalar”ın (Fidan, 2018: 30) ortaya konması olmuştur. Dolayısıyla bulgularda kadın avukatların görüşlerini ve deneyimlerini bildiren ifadeler önem kazanmıştır.

Çalışmanın veri toplama süreci ortalama bir buçuk ay sürmüştür ve görüşmeler katılımcılarla ortak karar verilen tarihlerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan katılımcılardan sınırlılıklar gereği; kadın, feminist ve avukat olmaları aynı zamanda kadına yönelik şiddet davalarına bakıyor olmaları beklendiği için tek bir şehirden katılımcı seçilmemiştir. Eskişehir, İstanbul ve İzmir’de araştırmacı tarafından yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte 12 katılımcı ile görüşülmüştür. Görüşmeler katılımcıların tercihi ile ofis ortamında gerçekleştirilmiştir ve cep telefonundan ses kaydı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerin süreleri ortalama 1 saat sürmüştür. Görüşmecilerin gizliliği için gerçek isimleri takma isimlerle değiştirilmiştir.

Mülakatlar tamamlandıktan sonra ses kayıtları bilgisayara aktarılmış ve metin araştırmacı tarafından (bilgisayar programı kullanılmaksızın) tematik analize tabi tutulmuştur. Bu analizde önce mülakat metni kodlanmış, daha sonra ilişkili kodlar bir araya getirilmiş ve ilgisiz kodlar elenmiş ve böylece kategoriler oluşmuştur. Daha sonra kategorilere bağlı olarak temalar oluşmuştur. Kategori ve temalar önceden oluşturulmamış, mülakat metinlerini analizinde katılımcıların anlatıları çerçevesinde oluşmuştur.

Araştırmanın güven duyulabilirlik düzeyi yüksek tutulmaya çalışıldığı için güvenilirlik ve geçerliliği kontrol etmek adına Guba ve Lincoln'un (1985) nitel araştırmalar için önerdiği güven duyulabilirlik kavramı ve inandırıcılık, güvenilirlik, doğrulanabilirlik ve aktarılabilirlik kriterleri dikkate alınmıştır. İlk kriter olan inandırıcılık, bulguların doğruluğuna duyulan güveni ifade etmektedir, araştırmada incelenen kadına yönelik erkek şiddeti olgusu gerçeğe uygun olarak doğru bir biçimde aktarılmıştır. Bu çalışmada inandırıcılığın arttırılması amacıyla katılımcılarla görüşme süresi uzun tutulmaya çalışılmış, açık uçlu sorularla katılımcıların verdikleri bilgileri derinlemesine anlatmaları ve araştırmacıya güven duyarak samimi yanıtlar vermeleri amaçlanmıştır. Güvenilirlik, verilerin tutarlı olduğunu ve tekrar edilebileceğini ifade etmektedir. Bu kriterin sağlanması amacıyla feminist kadın avukatlar görüşmeler yapılmıştır, verilen yanıtlar birbirleriyle ve literatürdeki bulgularla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Doğrulanabilirlik kriteri ise bulguların araştırmacının kişisel görüşlerine değil katılımcıların aktardığı verilere dayandığını göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada doğrulanabilirlik kriterine ulaşabilmek için kodlama aşamasında kodlar kontrol edilmiş, temalar ve kategoriler oluşturulduktan sonra da denetlenmiştir. Bulgular temalar, kodlar ve kategoriler şeklinde sistematik hale getirilmiş; araştırmacının kişisel görüşlerini dahil etmemeye özen gösterilerek ve katılımcıların kendi ifadeleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın aktarılabilirlik kriterini sağlama için yoğun betimleme kullanılarak deneyimin içinde gerçekleştiği bağlam da yansıtılmaya çalışılmıştır.

Düşünsel olarak bir değerlendirme yapmak gerekirse, kendimi feminist olarak tanımlıyorum. Kadına yönelik şiddetle ilgili doğrudan bir deneyime sahip olmamakla birlikte ailemde ya da yakın sosyal çevremdeki kadınlar içinde de bildiğim kadarıyla herhangi bir kadına yönelik şiddet geçmişi bulunmamaktadır. Hukuk eğitimi almamış

olmam nedeniyle verilerin toplanmasını veya yorumlanmasını etkileyebilecek herhangi bir etki söz konusu değildir. Feminist yönelimli araştırmalarda mesele kadınlara dair yapılan araştırma değil, kadınlar için yapılan araştırmalardır. Çünkü kadın çalışmanın konusu olduğu kadar öznesidir de. Kadınlar için yapılan araştırmalar, kadınların hayatlarında bir değişimi de hedeflediği için aynı zamanda politiktir. Bu araştırmada bilinçli olarak bir taraf seçilmiş, kadınlar için özne olarak kadını seçen ataerki tarafından yok sayılışa başkaldırmak amaçlanmıştır.

3.3 Araştırma Bulguları

Araştırmada görüşülen kadın avukatlar hakkında bazı demografik bilgiler¹³:

Şafak, 46 yaşındadır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 23 yıldır Eskişehir Barosunda avukatlık yapmaktadır, stajyerlik döneminden sonra baro yönetimine girmesiyle birlikte de kadına yönelik şiddet davaları almaya başlamıştır. 4 yıldır da Eskişehir Barosuna ait Kadın Hakları Merkezi'nde yönetici pozisyonunda yer almaktadır.

Nalan, 45 yaşındadır. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 20 yıldır Eskişehir Barosunda avukatlık yapmaktadır ve mesleğe başlamasıyla birlikte de kadına yönelik şiddet davalarıyla ilgilenmeye başlamıştır. 15 yıldır da Eskişehir Barosuna ait Kadın Hukuk Komisyonu ile çalışmaktadır.

Aysu, 29 yaşındadır. 2016 yılında Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 7 yıldır avukatlık yapmaktadır, mesleğe başladığı ilk günden beri kadın hakları konusunda aktif olarak çalışmaktadır. Bir dönem kadın hakları komisyonunda başkan yardımcılığı yapan Aysu bir dönem ara verdikten sonra kadın hakları komisyonunda gönüllü olarak çalışıp, başkan yardımcılığı yapmaya devam etmektedir. Aysu 7 yıldır Eskişehir'deki komisyona gelen bütün kadına yönelik şiddet davalarını takip etmektedir.

¹³Demografik bilgiler, Ek.1'de tablo olarak sunulmuştur.

Yade, 41 yaşındadır. Anadolu Üniversitesi hukuk fakültesinden mezun olmuştur. 18 yıldır avukatlık yapmaktadır, mesleğe başladığı ilk günden beri kadın hakları konusunda Eskişehir Barosu'nun Kadın Hakları Komisyonu'nda çalışmaktadır.

Talya, 30 yaşındadır. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. 7 yıldır avukatlık yapmaktadır, lisans eğitimine başladığı ilk günden beri kadın hakları konusunda davaları takip etmektedir. Aynı zamanda Kocaeli Üniversitesi Kadın Çalışmaları Programı yüksek lisans mezunudur.

Defne, 27 yaşındadır. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 5 yıldır Eskişehir Barosunda avukatlık yapmaktadır, stajyerlik döneminden sonra baro yönetimine girmesiyle birlikte de kadına yönelik şiddet davaları almaya başlamıştır. 3,5 yıldır da Eskişehir Barosuna ait Kadın Hakları Merkezi'nde yönetici yardımcısı pozisyonunda yer almaktadır.

Firuze, 55 yaşındadır. İlk olarak bilgisayar veri girişi eğitimi alarak özel bir şirkette çalışmıştır daha sonra Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olup avukatlık mesleğine geçmiştir. 28 yıldır avukatlık yapmaktadır. Kadın Cinayetleri Durduracağız Platformu derneğinin avukatlığını da yapmaktadır. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi üyesidir. Aynı zamanda yine toplum tarafından takip edilen birçok şüpheli kadın ölümlerinde gönüllü avukat olarak çalışmaktadır. Aynı zamanda 2014 yılından beri arabuluculuk yapmaktadır. Kendini feminist, aktivist ve avukat olarak tanımlamaktadır. Cumhuriyet Halk Partisi'nde üyeliği bulunmaktadır. İstanbul Hukuk Grubunda seçim hukuku dersleri vermektedir. Aynı zamanda KADER Kadıköy İlçe Sekreteridir.

Efsun, 36 yaşındadır. 2008 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalında yüksek lisans yapmıştır. Şu anda da Kadın ve Aile Çalışmaları Programı'nda doktora yapmaktadır. 2011 yılından beri, 12 yıldır kendi ofisinde avukatlık yapmaktadır. Staj aşamasından beri baronun Kadın Hakları Komisyonu'nda gönüllü çalışmaktadır.

Sahra, 47 yaşındadır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 9 yıl İstanbul Barosunda avukatlık yapmıştır son 5 yıldır da İzmir Barosunda

yapmaktadır, stajyerlik döneminden sonra Adli yardımın Kadın Hakları Merkezi'nin seminerinde Mor Çatı ile tanışmasıyla kadına yönelik şiddet davaları almaya başlamıştır. Mesleğe başladığından beri Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı gönüllüsü ve İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi Yürütme Kurulu üyesidir.

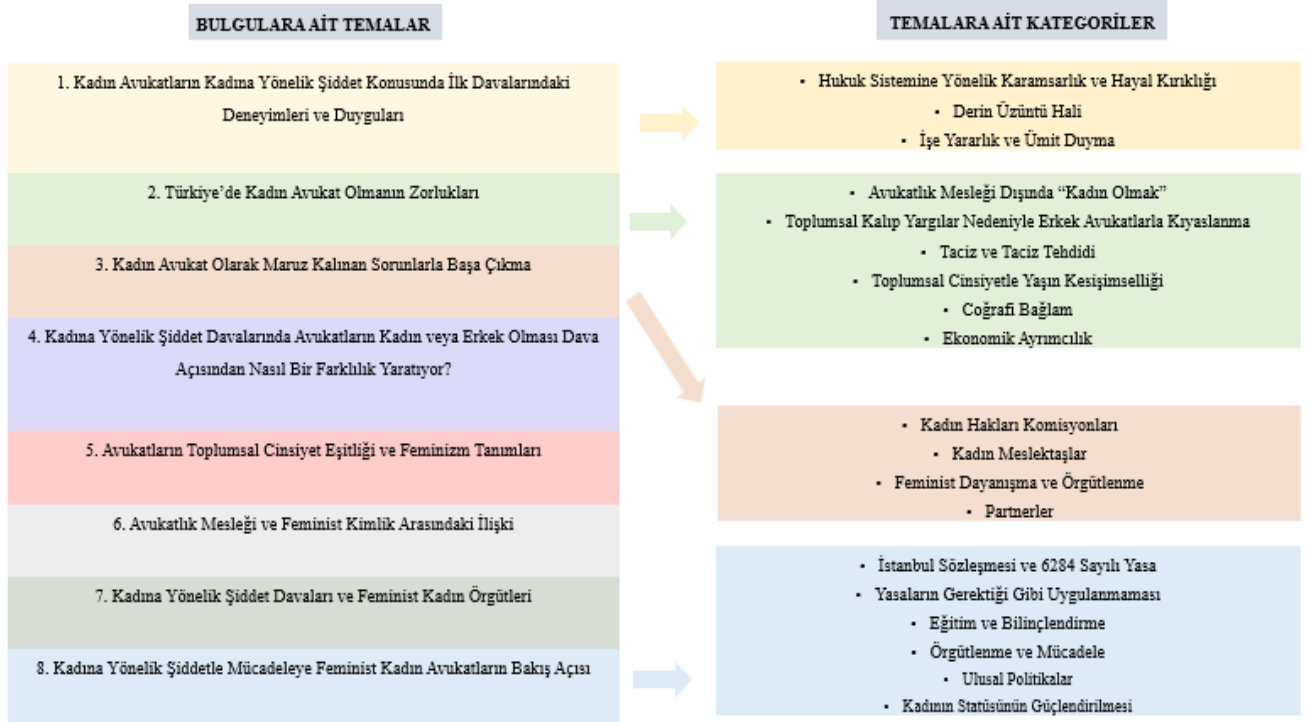
Rana, 39 yaşındadır. 2007 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezun olmuştur. 15 yıldır avukatlık yapmaktadır. 2012'den beri Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı'nda gönüllü avukatlık yapmakta ve kadınlara yönelik şiddet davaları almaktadır.

Melike, 35 yaşındadır. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Üniversite zamanından beri LGBTI+, Kadın ve Mülteci Hukuku üzerine çalışmaktadır. 6 yıldır aktif avukatlık yapmaktadır, mesleğe başladığından beri de kadına yönelik şiddet dosyalarına gönüllü olarak bakmaktadır.

Bade, 28 yaşındadır. Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Aynı üniversitede Kamu Hukuku alanında yüksek lisans yapmaktadır. 4 yıldır avukatlık yapmaktadır ve mesleğe başladığından beri İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezinde yürütme kurulu üyesidir. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Kadın Meclisi yürütme kurulu üyesidir. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nde baro adına temsilcilik yapmaktadır. İzmir İl Koordinasyon Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kalkınma Planı baro temsilcisidir. Mesleğe başladığından beri kadınlara yönelik davalarda yer almaktadır.

Araştırmanın bulguları sekiz ana temada ele alınmaktadır. Bunlardan ilki kadın avukatların kadına yönelik şiddet konusundaki ilk davalarındaki deneyim ve duyguları, ikincisi Türkiye'de kadın avukat olmanın zorlukları, üçüncüsü kadın avukat olarak maruz kalınan sorunlarla başa çıkma, dördüncüsü kadına yönelik şiddet davalarında avukatların kadın veya erkek olmasının etkileri, beşincisi avukatların toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm tanımları, altıncısı avukatlık mesleği ve feminist kimlik arasındaki ilişki, yedincisi kadına yönelik şiddet davaları ve feminist kadın örgütleri arasındaki ilişki ve son olarak sekizincisi kadına yönelik şiddetle mücadelede feminist kadın avukatların bakış açısıdır. Temalar ve kategoriler Görsel 1.1'da gösterilmektedir.

Görsel 1. 1 Bulgulara Ait Temalar ve Kategoriler

3.3.1. Kadın Avukatların Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki İlk Davaları, Deneyimleri ve Duyguları

Bu bölümde kadın avukatların, kadına yönelik şiddet konusunda onları etkileyen davalar, bu davalara dair ne hissettikleri ile dava öncesi ve sonrasında gerçekleşen süreci nasıl deneyimlediklerine dair vermiş oldukları yanıtlar yer almaktadır.

Tematik analiz sonucunda bu konuda üç kategori oluştuğu gözlemlenmiştir, bu kategoriler karamsarlık ve hayal kırıklığı, derin üzüntü hali ile işe yararlılık ve ümit duyma duygusudur.

Hukuk Sistemine Yönelik Karamsarlık ve Hayal Kırıklığı

Gözlenen etkilerden biri kadına yönelik şiddet davalarında hissedilen karamsarlık ve hayal kırıklığıdır. Bu kategoriye giren cevaplar ağırlıklı olarak hukuk sistemi ve yasalarla ilgilidir. Örneğin Şafak, kendisini etkileyen ilk dosyanın eşini aldattığı iddia edilen bir kadın müvekkil ile ilgili olduğunu ifade etmektedir:

Karşı taraftan bir şahit (eşinin kız kardeşi) müvekkilini ve sevgilisini odada birlikte çıplak vaziyette yakaladığını iddia ediyordu. Fakat müvekkilim ise eşinin kız kardeşinin odaya zorla girdiğini sevgilisi olduğu iddia edilen kişi ile aralarında hiçbir şey olmadığını söylüyordu. Müvekkilimin eşinin kız kardeşi ikisini odada çıplak vaziyette gördüğünü söylüyor. Bunun üzerine müvekkilim darp edilerek evden atılıyor ve daha sonra da müvekkilimin eşi çocuklara el koyarak müvekkilimle görüştürmüyor. O sırada müvekkilimin eşi ve ailesi eve giren kişi hakkında konut dokunulmazlığını ihlalden şikayetçi oluyorlar. Müvekkilimin ilişkisi olduğu iddia edilen kişi konut dokunulmazlığını ihlalden tutuklanıyor aynı zamanda müvekkilin doğrudan suçtan zarar gören sıfatı da olması sebebiyle ceza dosyasından da ceza alıyor. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Şafak davaya ilişkin hislerini şu şekilde ifade etmiştir:

Hâkim bizi hiç dinlemedi. Durumu anlatmaya çalıştım, şahsın eve zorla girdiğini bunun ilişkileri olduğu anlamına gelmediğini ama yine de dinlemedi. Daha ilk celsede karşı tarafın boşanma talebini kabul etti bir de hiç soruşturmadan direkt çocukların velayetini babaya verdi. Sadece aldatıyor olması ya. Gerçekten damgalanmış kadın muamelesi gördü o kadıncağız dosyada. O dönemde istinaf mahkemeleri yoktu. Dosya yargıtaya gitti, biz itiraz ettik ama ben nasıl üzülüyorum. Bir taraftan kadıncağız geliyor ağlıyor, iki gözü iki çeşme, çocuklarla görüştürmüyorlar diye ailede bir taraftan suçluyordu tabi sen nasıl kocanı aldatırsın diye. Yargıtay onayladı o dosyayı, hiç bakmadılar. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Şafak'ın anlattığı dosyaya göre şiddet gören kadının, sadece aldattığının beyan edilmesi kadının hem tek celsede boşanmasına hem de çocukların velayetinin babaya verilmesine sebep olmuştur. Kadın, şiddet görmesine rağmen eril hukuk sistemi tarafından yeterli soruşturma yapılmaksızın etiketlenerek, kesinliğe kavuşmamış bir ifade dayanak alınarak mağdur edilmiştir. Hem fail, gereken cezayı almamış hem de kadın şiddet gören kişi olmasına rağmen çocuklarından uzaklaştırılmıştır. Şafak davaya ilişkin dosyada mağdurun damgalanmış kadın muamelesi gördüğünü ifade etmiştir. Bu ifade eril hukukun kadını tahakkümü altında ve ikincil statüde gördüğünün bir göstergesidir.

Davalardan olumsuz etkilenen ve karamsarlığa kapılan bir diğer katılımcı olan Talya, kadına yönelik şiddet ile ilişkili ilk dosyasında kadın müvekkilinin boşandığı eski eşi tarafından boşanmanın üzerinden geçen süreye rağmen takip edildiğini ve bu takiplerin birinde müvekkilinin eski eşinin müvekkilinin bara girdiğini görmesi üzerine oradan çıkmasını beklediğini çıktığında ise 42 yerinden bıçakladığını ve bunun onu çok etkilediğini ifade etmektedir:

Bir de ilk başlarda o kadar daha çok etkileniyordum ki bunlar ilk dosyalar. Gerçekten ağlıyordum da. Eve gittikten sonra ağlıyordum. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Talya'nın aktardığı davada görüldüğü üzere kadının boşandığı eşi tarafından vahşice bıçaklanarak öldürmeye teşebbüs edilmesi kadına yönelik şiddetin en ağır biçiminin bir göstergesidir. Kadınların boşanması da şiddetten kurtulmalarına yetmemektedir.

Eskişehir barosuna bağlı katılımcıların birçoğu Ayşe Tuba Arslan¹⁴ dosyasının kendilerini etkilediğinden bahsetmiştir. Örneğin:

En çok emek verdiğim ve gerçekten hem meslek hayatımı etkileyen hem beni etkileyen davamız Ayşe'nin davası, Ayşe Tuba'nın davası. Biz onu Kadın Hakları Komisyonu'ndan bağımsız olarak, 6 kadın avukat olarak takip ettik. Kadın Hakları Komisyonu da destek verdi tabi ki. O dosyada biz bir rapor hazırladık¹⁵ ve o rapor çok şeyi etkiledi Eskişehir'de. Ankara BAM duruşmasına kadar her şeyi birebir takip ettik o dosyada. Meclise gitti, kendimizi farklı mecralarda ifade ettik. Eskişehir'de listeler oluşturulmaya başlandı bizim raporlamadan sonra hakimler, savcılar, memurlar soruşturma geçirdi. Bu cinayetin sorumluluğunun bir parçası durumunda ve Eskişehir Adliyesi genel olarak eskisine göre daha iyi çalışmaya başladı. Özellikle koruma kararı ihlalleri konusunda. O yüzden aslında benim için en önemlisi Ayşe Tuba'nın dosyasıdır. Hatta hazırladığımız Ayşe Tuba Arslan raporunu mecliste de Utku Çakırözer sunmuştu. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Mesleğe başladığından beri kadına yönelik şiddet davalarına bakan ve bundan zaman zaman acı duyduğunu belirten Nalan ise onu en çok etkileyen davaları aktarırken aslında ataerkil hukukun sorumlu olduğu en büyük sorunu ortaya koymaktadır; kadınların her koşul ve şart altında vahşice katledilmesi hali. Nalan en çok etkilendiği dava olarak 2019 yılında Eskişehir'de sokak ortasında boşandığı Yalçın Özalpay tarafından başına satırla defalarca vurularak öldürülen Ayşe Tuba Arslan dosyası olduğunu, bir diğer etkilendiği dosyanın Ankara Kızılay İş Merkezi'nde kocası tarafından pompalı tüfekle

¹⁴2019 yılında Eskişehir'de Ayşe Tuba Arslan, boşandığı Yalçın Özalpay tarafından başına defalarca satırla vurularak öldürülmüştür. Mücadele sonucu Özalpay, "tasarlayarak kasten öldürme" suçundan indirimsiz ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası almıştır. Ayşe Tuba Arslan dosyası Eskişehir'de en çok kamuoyu oluşturan, Eskişehir Barosu Kadın Hakları Komisyonu başta olmak üzere herkesin sahip çıktığı bir dosyadır.

¹⁵Eskişehir Barosu Kadın Hakları Komisyonu'nun hazırlamış olduğu Ayşe Tuba Arslan'ın Adli Süreçleri ve Değerlendirmesine İlişkin Rapor Ek.6'da yer almaktadır. Raporun paylaşım izni alınmıştır. Kapsamı dolayısıyla raporun tamamına yer verilmemiştir. Raporun Giriş, Gelişme, Sonuç ve Öneriler kısmı yer almaktadır.

öldürülen bir kadın olduğunu ifade etmektedir. Bu davaya ilişkin hislerini ise şu şekilde ifade etmektedir:

Şey çok kötüydü hani orada güvenlik olmasına rağmen her şeye rağmen öldürülebilme hali. Evinde öldürülenler, sokakta öldürülenler tamam ama güvenliğe rağmen, hiçbir yerde güvenliğin yok hali. Acı verenlerden birisi de oydu mesela. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

Hayal kırıklığı ve karamsarlığa neden olan konulardan biri de failin avukatının da kadın olması ve kadın avukatlar olarak haksız tahrik olarak yorumlanmasının ne kadar yanlış olduğunu savundukları şeylerin başka bir kadın avukat tarafından kendilerine karşı, müvekkile karşı yöneltilmesi olmuştur. Örneğin:

Bir tane kadın vardı mühendis eski sevgilisi tarafından 32 yerinden bıçaklanmıştı. Onun duruşmasını hiç unutmuyorum. Bayağı medyatik bir duruşmaydı ve M*** B*** vardı bizim avukatımız. Ankara'dan gelmişlerdi ve o davadaki karşı tarafın avukatı da kadındı. Onun söylediklerini hiç unutmuyorum. Bizim yıllardır haksız tahrik olarak yorumlanmasının ne kadar yanlış olduğunu savunduğumuz şeyler, başka bir kadın avukat tarafından bize karşı, müvekkile karşı yönelmişti. O dosyadan şey açısından da çok etkilenmiştim. Hep böyle bir katilin çok korkunç profilde bir erkek olması gerekir algısı orada bayağı bir kırılmıştı. Çünkü adam beyaz yaka mühendis, çevresi tarafından itibar ve saygı duyulan bir karakteri olan ya da öyle yansıtılan biriydi. Fiziksel görünüşü falan da öyleydi yani onun yaptıkları ve yapabileceği şeyler, bende herkes potansiyel bir şiddet uygulayan olabilir hissi uyandırdı. O açıdan o davayı unutmuyorum. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Bir diğer örnekte Yade, müvekkilinin eşinin bilgisi dahilinde kayınpederi ve kayınvalidesinden şiddet görmesine rağmen boşanmadığını, ilk olarak şikâyet davası açıldığını boşanmaya uzun bir zaman sonra karar verdiğini bu durumun da kendisini etkilediğini ifade etmektedir:

Baronun kadın hakları eğitimlerini vermek için gittiğimiz yerlerden birinden bir kadın boşanmayla ilgili hukuki yardıma ihtiyacı olduğunu söyleyerek aramıştı. Sonra boşanma konusunu görüşürken sebebi şeydi kadını kayınbiraderi dövmüş ve kocasının gözü önünde dövmüş. Bunu çok sıradan bir şey olarak anlattı. Daha önce de yaşanmış bir şey. Kayınvalidesinden de şiddet görmüş. O zaman bunu şikâyet edebileceğimizi, boşanma davasını da sırf bu sebeple bile yürütebileceğimizi anlatmıştım. İlk olarak kayınbiraderi hakkında şikâyetçi olduk. Hatta kadın o sırada enteresandı bence boşanmaya karar vermemişti. Ama yine de kayınbiraderinden şikâyetçi olmaya karar verdi. Kayınbiraderinden şikâyetçi olduk, ceza aldı. Sonra kayınbiraderine tazminat davası açtık darp sebebiyle oradan tazminat ödemek zorunda kaldı kadına. Sonrasında da boşandı. Ama o

boşanmayla ilk şiddet olayı arasında bir süre var. Yani böyle bir yıl belki daha uzun bir süre var. Bir süre evliliği de böyle devam etti. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Defne diğer katılımcıların bahsettiği Ayşe Tuba dosyasının avukatlığının ilk yıllarına denk geldiğini, etkilerinin hala devam ettiğini belirtmektedir. Takip ettiği bir başka dosyayı anlatırken, kadına yönelik şiddetin ölümle sonuçlandığı dosyalarda olayın evde ve karı-koca yani eşler arasında gerçekleştiğini bu yüzden doğru düzgün tanık ve delil bulunamadığını, erkekler tarafından da “intihar etti diyerek” sonlandırılmaya çalışıldığını bu dosyanın da bu şekilde olduğunu ifade etmektedir:

Komisyon vasıtasıyla takip ettiğim bir dosya vardı, onu birebir takip etmiştim. H***ydi ismi o da maktul. Eşi tarafından yani bizim genelde aslında kadına karşı şiddette şu oluyor, daha doğrusu ölümle sonlanan dosyalar da genelde evde oluyor bu olaylar. Karı-koca arasında oluyor ve doğru düzgün tanık bulamıyorsun. Erkekler tarafından da hep “intihar etti” diye sonlandırılmaya çalışılıyor. O dosya da öyleydi. Hatta pandeminin başıydı, benim avukatlığımın ilk dönemleriydi altıncı yedinci ayı falandı o dosyanın ilk duruşması olduğunda orada da yine intihar mı yoksa gerçekten öldürüldü mü bunun üzerineydi dosya. Baya tanık bulmaya çok uğraştı karşı taraf, aleyhe bir şekilde kendileri için, fakat cezalandırıldı kişi. Hatta iki celse falan sürdü. Çok hızlı bir şekilde cezalandırıldı, ağırlaştırılmış müebbet aldı. Haksız tahrik vs. falan da olmadı. Çünkü tahriğe dair de zaten hiçbir şey yoktu dosyada. O dosyada biraz ilginçti. Kadın bıçaklamıyor ve bıçak ortada yok. Evde bir şekilde bıçak bulunamıyor çünkü muhtemelen bıçağı da saklamış. O sırada kan kaybından belki öldü kadın yani ve sonrasında kendisi 112'yi aramıştı. O tabi birebir takip ettiğim dosyalardan biri olunca daha çok etkilemişti. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Evli çiftlerde şiddetin genelde hane içinde gerçekleşmesi bu sebeple şahit bulunamaması ve olayın intihar olarak ihbar edilmesiyle failin şiddete dair delilleri yok etmesini kolaylaştırmaktadır. Eğer bu eril şiddet ölümle sonuçlandıysa, olayın hane içinde gerçekleşmesi failin ceza almamasına kadar giden sonuçlar doğurmaktadır.

Davalarda kadın avukatları etkileyen bir diğer konu da faillerin yargılama sürecindeki tutumlarıdır. Örneğin Firuze, Özgecan Aslan'ın davasına ait duruşmalara bazen tek başına bazen kadınlarla büyük bir topluluk halinde gittiklerini, o duruşmalarda katillerin soğukkanlılıkla Özgecan'a neler yaptıklarını anlatmalarının ve Münevver Karabulut davasında katillerin halinin onu çok etkilediğini şöyle ifade etmektedir:

Yani o kadar rahat sanki markete girdim, alışveriş yaptım, paramı ödedim. Yani bu kadar soğukkanlı ve o zaman biz şunu düşünmüştük, bu insanların bu ilk cinayeti olamayabilir. Yani bir

insan ilk yaptığı cinayeti üstelik bu kadar soğukkanlılıkla yani oğlu anlatıyor -biliyorsunuz öldürüldü- sonra babası çok soğukkanlı bir şekilde anlatıyor (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Derin Üzüntü Hali

İkinci kategori, derin üzüntü halidir. Bu kategorinin ilk kategoriden farkı üzüntünün sadece hukuk sistemiyle değil şiddete maruz kalmış olan kadınla ve/veya Türkiye’de kadına yönelik şiddetin ciddiye alınmamasıyla ilgili olmasıdır.

Örneğin Firuze, 2005 yılında Almanya’da aile meclis kararıyla küçük kardeşe öldürtülen bir kadını anlatırken, iki abinin Türkiye’ye kaçtığını ve Almanya’daki bir derneğin şikâyeti ile Türkiye’de de dava açıldığını, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nu temsilen de kendisinin katıldığını ve müdahil olmak istediğini ama mahkemenin derneğin müdahilliğini kabul etmediğini bu yüzden gözlemci avukat olarak izlediğini ifade etmektedir:

Mahkemede bir tiyatro çevrildi. Birçok davada tiyatro çevriliyor ama o davada bizim de sesimiz bir nevi kısıldığı için. Görüntüde bir iki tanık dinlendi. Aslında bir aile meclisi kararı olduğu çok açıktı. Üstelik o dava Almanya'daki bir derneğin ihbarıyla açılmıştı. Yani bir dernek orada muhatap alındığı halde, Türkiye’de dernek muhatap alınmadı. Tüm duruşmaları Alman televizyonları gelerek birebir canlı yayınla verdiler. Bizim sadece bir duruşmamıza bir iki gazeteci geldi, diğer duruşmalara kimse gelmedi. Bir Türk kadın Almanya’da 2005 yılında öldürülüyor. Küçük kardeş cezasını çekip çıkıyor, iki kardeş Türkiye’ye kaçıyor ve Türkiye, o iki abiyi yargılayamıyor maalesef ve üstelik ilgisini çekmiyor. Ve bu bahsettiğim yıllar daha 10 yıl önce, 12 yıl önce Almanya’da öldürülen bir Türk kadın, oradaki Alman medyasının, Alman kamuoyunun hala ilgisinde. Bu da beni çok etkilemişti açıkçası. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Tükenmişlik sendromu yaşadığını belirten Rana’yı en çok etkileyen dava bir cinsel saldırı dosyasıdır. Olay 2009’da gerçekleşmesine rağmen davanın halen devam ettiğini belirten Rana, kadının mağdur edilişinin bu dosyada açık bir şekilde görüldüğünü ifade etmektedir:

Ben dosyayı 2015 yılında Yargıtay aşamasında iken aldım. Yargılama boyunca kadının avukatı olmadığı gibi toplanmayan deliller de vardı. Buna rağmen Yargıtay bir de sanığın beratinı istedi. Mesela mahkeme bir tanığı kabul etmiş ama ara kararını unutup mahkemeye çağırmamış. Biz tekrar yeni deliller topladık. Hiç bakılmamış bunlara. Bir de yani karşı taraf biraz eli kolu uzun bir tip. Çok sarsıcı bir dosya çünkü hemen bir şikâyet var yine de hiç ilgilenmemişler. Böyle korkunç

raporlamalar var ya o dosyada ceza çıkmazsa hangi dosyada ceza çıkacak diye düşündürten bir şey. Resmen tükenmişlik sendromu yaşamıştım. (Rana, 15 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadınların sürekli öldürüldüğünü hatırlatan ve bundan derin bir üzüntü duyan Firuze, Özlem Selek'in¹⁶ bir gün bir paket yumurta için öldürülmesinin, Aysun Yıldırım davasının tekrar tekrar açılarak mücadele edilmesine rağmen ısrarla kapatılmasının yani yer aldığı bütün davaların kendisini üzdüğünü fakat bu davaların cezalı sonuçlanması gerektiğini ifade etmektedir:

Hep söyledim bir şey var. Her biri şüpheli ölüm dosyası diğer şüpheli ölümlerin taşlarını döşüyor, yollarını açıyor. “Ben bir kadını yukarıdan atarım, yüksekten atarım, intihar süsü veririm, hapse girmem” düşüncesi. Bakın Aysun Yıldırım, Şule Çet'ten¹⁷ sonra öldürüldü ve Aysun Yıldırım'dan sonra da kaç tane kadın gene yüksekten düşerek öldü. Ve her seferinde ne tesadüftür ki hep erkekler vardı yanlarında. O yüzden eğer o dosyalar Şule Çet zamanında çözülseydi, Aysun Yıldırım zamanında hemen çözülseydi şüpheli bırakılmasaydı. 5 yıl ne demektir? Bir dosya için. Tek bir dosya beş yıl. O aile hala o dosya ile yatıp kalkıyor. Benim öyle her zaman programımın içinde. Ama daha da önemlisi kadınlar yüksekten düşerek ölmeye devam ediyor. 2021'de 217 kadın şüpheli şekilde öldü, 2022'de 245 kadın şüpheli şekilde öldü. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Derin üzüntü duyan katılımcılardan bir diğeri olan Sahra için bir alışveriş merkezinin önünde kafasından vurulan ve hayatta kalan kadının dosyası etkileyici olmuştur:

Eşi ile gelmişti, anlaşmalı boşanmaya çalışıyordu. Adam da öyle çok mafyatik şeylere bulaşan birisi falan gibi anlattı, çok sessiz sakin kendi halinde çok genç bir kadındı. Erken yaşta evlenmiş bir türlü kurtulamıyor adamdan, aslında seviyor da adamı ama işte yaptıkları, şiddet uygulaması ve kendisini sürekli tehdit etmesiyle ilgili şikayetleri vardı. Ben adamı ikna etmek için adamla bir görüşme yaptım. Normalde böyle şeyleri yaparken daha dikkatli oluyoruz ama. Tabi nasıl biriyle karşılaşacağımı da bilmiyorum. Zaten sonra cezaevinden bana tehdit mektubu falan da yazdı. Ama bir gün haber aldım, kadının yakınları aradı beni, kadının Cevahir AVM'nin önünde silahla vurulduğunu ama ölmediğini söylediler, uzun süre hastanede kaldı. Boşanmışlardı ama boşanmış olmasına rağmen adamın şiddetinden kurtulamaması aklımda. Ceza aldı tabi ama zaten hırsızlık,

¹⁶Özlem Selek, 2015 yılında eşi tarafından evinde darp edilerek öldürülen bir kadındır.

¹⁷Şule Çet, 2018 yılında tecavüz edildikten sonra intihar etmiş gibi gösterilen 23 yaşında bir kadındır.

uyuşturucu gibi suçları da olan bir profildi. Zaten ertelenen davaları da vardı. Bu da ateşli silahla yaralama olunca hem infazları yandı, girdi cezaevine. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Şiddet mağduru kadının durumundan etkilenen katılımcılardan biri olan Melike davaya ilişkin hislerini ise şöyle ifade etmektedir:

İlk davam bir babanın 6 tane çocuğunu istismar ettiği bir dosyaydı. 2 tanesi küçük erkek çocuk, 2 yetişkin olmak üzere 4 kız çocuğu. Biz de annenin davasını üstlenmiştik. Beni etkilemişti çünkü biz buradan Ağrı'ya gitmek durumunda kaldık ve aile aşiret olduğu için bizim oraya gitmemizle birlikte suç duyurusunda bulunurken adliyyede de pek çok tanıdıkları olduğu için duyulabilir ve eve haber giderse çocuklar katledilebilir diye direkt savcının odasına giderek durumu anlattık ve savcı hemen kendi odasına talimat verdi. Eşzamanlı olarak okula ve eve baskın yapıldı. Yetişkin çocuklardan bir tanesi inanılmaz bir makyaj yaparak süslenerek gelmişti. Çünkü ablasından dolayı operasyon yapılacağına farkındaydı ve “bugün benim kurtuluş günüm” diyerek gelmişti karakola. Anneyse geldiğinde çocuklarının istismar edilmesine şahit olmasına rağmen, ki kendisi de eski istismar mağduru, küçük yaşta evlendirilmiş, hamileyken dövülmüş, kapının önüne konulmuş ama “kimse bana inanmaz, kimse bana sahip çıkmaz, yaşayamam” diye hiçbir zaman adli makamlara başvurmamış. Karakola geldiğinde “yine serbest kalır, bu ülkede adalet yok, iki gün sonra çıkar” diye şahit olmak istemedi. Biz zor ikna ettik. Aynı gün eş zamanlı olarak baba tutuklandı. Yargılamaya başlandı. Bütün çocukları ve anneyi alarak başka bir şehre yerleştirdik. Koruma kararı aldık. Kimlik bilgileri de oturdukları yerlerde şu an sistemde gözüküyor. Bu dosya beni çok etkilemişti. (Melike, 6 yıldır avukatlık yapıyor)

İşe Yararlık ve Ümit Duyma

İlk iki kategorinin aksine işe yararlık ve ümit duyma kategorisine giren anlatılar, katılımcıların dava süreçlerinde kadına yönelik şiddet sorununun çözümüne ilişkin olumlu hislere sahip olduğu veya kavuştuğu anlatılardır. Bu anlatılarda ana konu şiddet mağduru olan kadının hayatında olumlu bir değişiklik olması ve katılımcıların bu nedenle kendilerini iyi ve işe yarar hissetmeleridir. Örneğin Nalan, ilgilendiği davada bir kız çocuğunun ailesi tarafından berdel karşılığı amcasının oğlu ile evlendirilmek istendiğini fakat çocuğun okula gidip rehber öğretmeni ile konuştuğunu bunun üzerine öğretmenin polis çağırdığını ve kızın birkaç hafta içinde evlendirilecekken berdelden kaçtığını ifade etmektedir:

Konukevleri, sığınma evleri derken kız Eskişehir'e geliyor ve burada kadın meselesine duyarlı kurumlar ve kişilerle karşılaşılıyor. Sığınma evinde kalırken bulurlarsa öldürürler diye de kız gizlilik talep ediyor ve kimlik değişimi için de talepte bulunuyor. Kızın hayatına değen ilk kadın

duyarlı biri olduğu için onu konuşturarak hikayedeki istismarı fark ediyor, istismar meselesini öğrenince suç duyurusunda bulunulması gerektiğini söyleyerek polis merkezine gidiyorlar orada 6284 sayılı kanun devreye giriyor ve ceza muhakemesi kanunu ile avukat olarak ben atanıyorum ve hayatlarına dahil olmuş oluyorum. Daha sonra bu ifadenin karakolda verilemeyeceğini AGO’da (Adli Görüşme Odası, kırılğan müvekkilin psikolog eşliğinde dinlendiği birimler) verilmesi gerektiğini söylüyorum. Bu durumda İstanbul Sözleşmesi, 6284 oturmuş olsaydı eğer polisler “ifadeyi burada alalım” diyemeyeceklerdi. Çünkü kız bana bile anlatırken bir noktada kalıyordu yani onu açabilecek tek kişi de psikologdu. Daha sonra savcı ile görüşüyorum, polisin ifadeyi almak istediğini ama buna izin vermediğini AGO’da vermek istediğimizi söylüyorum ve bunun üzerine savcı bana “AGO bunun için var tabi ki orada alacağız ifadeyi” diyor. Sonraki AGO’da psikolog eşliğinde ifadesi alınınca kızın çocukken dede istismarına maruz kaldığı ortaya çıkıyor. İşte AGO’dan önce bunu hiç anlatamamıştı. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

Nalan bu sürecin müvekkilinin hayatında çok önemli olduğunu ifade etmekte ve davaya ilişkin hislerini ise şöyle ifade etmektedir:

Normalde kafayı kaldıramayan 20 yaşında kız ama yemin ederim baskıdan büyümemiş kızcağız. O gözlerini kaldırdı bana bir baktı. Giderken de “bundan sonra kimliğin değişecek, hayatına devam edeceksin bir sonrakinde işte psikolog, avukat, sosyal hizmet uzmanı falan olarak görmek istiyoruz” dedik. Hayatına oradan buradan bir sürü insan girdi. Savcı mesela “çok güzel bir şey yaptın, çok cesaretli bir şey yaptın, cesurca bir şey yaptın helal olsun” dedi. O “biz senin arkadayız” dedi. Psikolog “senin arkadayız” dedi. Kızın psikolojik olarak ayağa kalktığını, “tamam lan ben bundan sonra devam ediyorum” dediğine şahit oldum. Bundan daha güzel bir şey olabilir mi ya? Bu hikâyede aslında işin içinde, burada olabılme hali çok güzel çok özel. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

Nalan’ın anlattığı berdel davasında da feminist mücadelenin kazanımları görülmektedir. Mağdurun karşısına çıkan kadınların bilinçli farkındalıkları hem maruz kaldığı istismarın ortaya çıkmasını hem de kendine yeni bir hayat kurmasını sağlamıştır.

Bir diğer örnekte Şafak eşini aldattığı iddia edilen kadın müvekkilinin yıllar sonra onu bir sosyal medya hesabından eklediğini, eşinin öldüğünü, çocuklarının evlendiğini, çocukları ile çekildiği bir fotoğrafa baktığında ise iyi bir diyalog kurmuş olduklarını gözlemlediğini ifade etmektedir. Fotoğrafi gördükten sonraki hislerini ise şöyle ifade etmektedir:

Hakikaten içime su serpildi çünkü o dosya cidden benim içimde yaradır. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcıların hisleri ister üzüntü, hayal kırıklığı gibi olumsuz, ister ümit duyma gibi olumlu olsun, hepsi ilk davalarında bir feminist sorumluluk bilinci edinmişlerdir. Bu durumu en iyi özetleyen ifade, Firuze'nin aşağıdaki sözleridir:

Adliyenin içinde, duruşma salonunda o kadının ölmesi ile ilgili mazeretler yaratıyor katil ve katili destekleyenler. Siz de o ölen kadının sesi oluyorsunuz. Ölmeyi hak etmediğini, toplumun, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bu yargılamalara nasıl nüfuz ettiğini anlatmaya çalışıyorsunuz. Çünkü konuşamıyor o kadın. Sizin konuşmamız lazım. O yüzden her dosya sizi etkiliyor. (Firuze, yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.2. Türkiye’de Kadın Avukat Olmanın Zorlukları

“Bir gün başıma bir şey gelirse bu şehri ateşe ver” (Melike)

Bu temada altı kategori olduğu gözlemlenmiştir, bu kategoriler avukatlık mesleği dışında “kadın olmak”, toplumsal kalıp yargılar nedeniyle müvekkiller, meslektaşlar ve diğer ilgili meslekler tarafından her alanda erkek avukatlarla kıyaslanma, taciz ve taciz tehdidi, toplumsal cinsiyetle yaşın kesişimselliği, coğrafi bağlam ve ekonomik ayrımcılıktır.

Avukatlar hem kadın olarak hem de eril hukuk hegemonyasında kadın avukat olarak benzer deneyimleri yaşamaktadır. Toplumsal cinsiyetin dayatmaya çalıştığı rol ve sorumluluklar avukatların mesleki hayatlarına nüfuz etmiş durumdadır. Kadın avukatlar, ataerkil hukukla kolektif olarak savaşılmaktadır çünkü mücadele içerisinde hem kendi cinsiyetleriyle hem de mesleki kimlikleriyle yer almaktadır.

Avukatlık Mesleği Dışında “Kadın Olmak”

Bu kategoriye giren anlatılar, avukat olmanın dışında sadece kadın olmanın bile Türkiye’de başlı başına birtakım zorlukları beraberinde getirdiğini vurgulayan anlatılardır. Diğer bir deyişle kadın olmaktan kaynaklanan zorluklar mesleki hayata da yansımaktadır. Örneğin Şafak, kadın olmanın zorluklarına paralel zorlukları kadın avukat olarak da yaşadıklarını ifade etmektedir:

Kadın avukat olmak zor yani kadın olmanın zorluklarına paralel zorlukları maalesef biz de yaşıyoruz. Bir kere o toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı şey var ya erkeğin farklılığı. Onu kendi mesleğimizde de sonuna kadar maalesef hissediyoruz. Bunların hepsi tabi mesleki anlamda

dezavantaj olarak yansıyor. Biz bunu komisyon faaliyetlerinde de görüyoruz. Bizim arkadaşlar belde evlerine, halk evlerine gidiyorlar, dönemsel nafakayı, belirsiz süreli nafakayı anlatıyoruz, 6284'ü anlatıyoruz, şiddet nedir, şiddete uğradığınızda napabilirsiniz bunları anlatıyoruz, gitmeye çekiniyorlar. Kadın olmanın dezavantajlı tarafları maalesef mesleğe de yansıyor. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Türkiye'de kadın avukat olmak, kadın olmanın dışında bir yerde gerçekleşen bir mücadele değildir. Aslında tüm kadınlık deneyimleri avukatlar için hem günlük hayatında hem de mesleki süreçle birlikte yaşanmaktadır. Örneğin Rana da kadın olmaktan kaynaklı zorluklar neyse kadın avukat olunca da aslında aynı, benzer biçimde eşitsizlikler gördüklerini, bunun gelir durumundan başlayarak çok geniş bir çerçeveye yayıldığını ifade etmektedir.

Şafak şiddet davalarında özellikle kadın avukatların sadece kadın olmalarından kaynaklı karşılaştığı sorunları aktarırken tehdit edildiklerini yaptırım düzeyinde olmasa da sözlü ya da jest ve mimiklerle gerçekleşen tacizlere, laf atmalara maruz kaldıklarını ifade etmektedir.

Avukatların birçoğunun ifade ettiğine göre ceza hukukunun eril bir mücadele alanı olarak görülmesinden kaynaklı burada kadın avukatlar istenmemekte ve ceza davalarında yer almaları yadırganmaktadır:

Türkiye'de bir kadın çalışan olmak zaten kolay bir durum değil ve bağımsız ve daha çok erkek eril bir dilin hâkim olduğu bir alanda çalışmak biraz daha zor. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Sahra, Türkiye'de kadın avukat olmaktan ziyade önce kadın olmaktan kaynaklı güven duyulma konusunda sorun yaşadıklarını, ikincileştirildiklerini, tacizlerin gerçekleştiğini, toplumsal cinsiyet rollerinin mesleklerinde de kadınlıktaki gibi devam ettiğini ifade etmektedir:

Bir kere zaten kadın olduğunuz için ikincilsiniz, size güvenilmiyor. Bazıları tipinizden sizi hoş bulduğu için farklı bir muamele içerisine girebiliyor. Mesela Ceza'da çok rastlıyoruz buna. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Bade'ye göre genç kadın avukat olmanın kendisi daha dezavantajlı bir konumda olduğu için kadınlar sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmektedir:

Bir kere hem kadın olmak hem genç kadın avukat olmak hem de kadın haklarıyla ilgilenen genç kadın avukat olmak hepsi ayrı ayrı zorluklara sahip ... Buna cinsel tacizden, sözlü tacizden tutun taciz ya da cinsel bir şey olması da gerekmiyor. Kadın olarak susmanın dışında bir şey yapamayınca “zaten kadın olduğu için beceremiyor”a geliyor. Dolayısıyla o bir handikap. Müvekkiller tarafından da aynı şekilde. Mesela kadın hakları ile ilgileniyorsanız erkek müvekkil geldiğinde onunla mücadele etmek de çok zor. (Bade, 4 yıldır avukatlık yapıyor)

Toplumsal Kalıp Yargılar Nedeniyle Erkek Avukatlarla Kıyaslanma

Bu kategoride yer alan anlatılar genel olarak kadın avukatların erkek meslektaşlarıyla kıyaslanarak kendilerinden “erkeksi bir performans” sergilemelerinin istendiğine, yani erkeklerle ilişkilendirilen değer ve normlara uymalarının beklendiğine yönelik anlatılardır.

Örneğin kadın avukatlara bazı dosyaların verilmesinin, erkekler tarafından uzun zaman uygun bulunmaması ve engellenmeye çalışılması Firuze’nin aşağıdaki ifadesinde görülmektedir:

Şimdi Türkiye’de kadın avukat olmak 1996’da başladığımda başkaydı. Orta yıllarda 10-15 yıllıkken başka, şu an çok bambaşka. Yani 1996’da bu çok ilginç ki, ilk cübbemi ben Ağır Ceza’da giydim ... Ben o dosyaya dilekçe sunduğumda koridorda bir genç kadın avukat. Yaşlı bir erkek avukat gelip dedi ki “abilerin varken sen böyle büyük dosyaları almamalısınız, kim yazdı senin dilekçeni bakayım” dedi, “ben yazdım” dedim, “Allah Allah” dedi ve gitti ve onun müvekkili ceza aldı. Benim müvekkilim beraat etti. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcıların bir kısmı toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı erkeğin bir farklılığını kendi mesleklerinde de hissettiklerini, erkeklerin görüntü olarak, profil olarak daha güçlü, daha otoriter bir tavır çizdikleri için onların daha fazla tercih edilebilir olduklarını düşünmektedir, örneğin:

Erkekler bir kere böyle görüntü olarak, profil olarak daha güçlü, daha otoriter bir tavır çizdikleri için, tercih edilme noktasında baktığınızda onların daha fazla tercih edilebilir olduklarını görüyorsunuz. Çünkü insanların kafasında şey var, “bu kesin benim işimi halleder kesin çözer”. Ondan sonra tuttuğunu koparmak denen şey var ya avukatlıkta bunu sanki erkeklerin daha iyi yapacağını düşünüyorlar. Tabi yine toplumsal cinsiyet rollerinin onlara verdiği rahatlıktan kaynaklı kurulan diyaloglar, ikili ilişkiler var. Onları siz bir kadın olarak asla o rahatlıkta kuramıyorsunuz. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Erkeklikle özdeşleşen güç kuvvetin sembolü olarak gördükleri böyle hôt zôt baskın bir karakteri bekliyorlar sizden. (Rana, 15 yıldır avukatlık yapıyor)

Yani Türkiye'de zor, sizi biraz güçsüz görüyorlar. Beni de mesela gençken böyle daha minnoş görüyorlardı, “siz çok sakinsiniz” diyerek “yapabilecek misiniz”in alt metnini veriyorlardı. Bu tür algılar oluyor, güçsüz görünme gibi. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Bu noktada önemli bir ayrıntı da meslektaşlar arasındaki sosyalleşme sürecinde yaşanan zorluklardır. Örneğin Yade erkek meslektaşlarının erkek müvekkilleriyle çok daha rahat hareket edebildiklerini, birlikte yemeğe çıkabildiğini, ayrıca toplantılar düzenleyebildiğini ifade etmektedir:

Kadın olduğunuzda bu konu biraz sıkıntılı. Karşılaştım da müvekkillerimle kendimce iş yemeğine çıktığımda, akabinde böyle lüzumsuz, samimiyet gösterilerine tanık olduğum oldu. Kötü niyetle tabi yani avukatıyla daha samimi olmak ihtiyacıyla değil de böyle kadın olmanızdan kaynaklı başka bir ilişki şeklinde kurulmaya yönelik hareketler bence en büyük problem bu. Erkekler hem işle alakalı bir konuda çıkıp birlikte rakı içebiliyorlar. Kendilerince daha rahat. Tabi avukat da daha rahat burada. Hem de yani o erkek sohbeti dediğimiz şeyi çok da aslında hukuki olmayan işle de bağlantılı olmayan, o cinsiyet temelli sohbeti sürdürebiliyorlar. O yüzden böyle de bir dezavantajımız olduğunu düşünüyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Diğer taraftan Şafak kadın olmanın mesleği olumlu etkilediğini düşünmektedir ve kendisinin bir davası olsa kadın avukat tercih edeceğini ifade etmektedir:

Niye? Çünkü çok daha titiz çalışıyorlar, çok daha dikkatli, çalışmaktan bir kere yorulmuyorlar, bence o tuttuğunu koparmak kadınlarda çok daha fazla, hırslıyız, kararlıyız, vazgeçmiyoruz. Yani maalesef dışarıdan görünenle içeride yaşanan çok daha farklı. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Defne, Türkiye'de kadın avukat olmanın zorlukları için ilk olarak diğerleri gibi kadın olmanın zor olduğunu, dezavantajlı grupta yer aldıklarını, genç kadın avukat olmanın daha zor olduğunu, cinsel taciz, mobbing gibi sorunların yaşandığını onun dışında rıza alınmaksızın duruşma salonlarında isimlerinin görülmesi sebebiyle özellikle polislerin sosyal medyadan eklediğini ifade etmektedir:

Mesela benim yaşadığım şey ise ben partnerimle birlikte açtım ofisi ki bunu evli olarak açsak da muhtemelen bu şekilde söylenecekti. İşte biriniz bir kuruma bağlı çalışın, diğeriniz ofisi yüklensin. Genelde bana “sen bağlı çalış mesela” neden ben bağlı çalışıyorum çünkü ben kadını O zaman benim canım çok sıkılmıştı yani niye. Veya şey oluyor, bizlerde kadın kuruma geçsin, kurum

avukatı olsun, erkek ofisi çeksin çevirsin. Neden yani ... o polislerin o saçma sapan tavrı var, hiç çekinmiyorlar, “bu beni acaba şey yapar mı, rezil eder mi” diye ... Mesela benim birebir takip ettiğim bir dosyada karşı tarafın ikisi de erkek avukattı. Ankara'dan gelmişlerdi, hani cüsse olarak da benden çok çok büyükler, ben çok daha yeni bir avukatım falan. Onların o tutumları...Ben konuşurken bana böyle bir sus işareti gibi bir şey yaptı mesela o dosyada o zaman çok ciddi bir şekilde tartışmıştım o avukatların ikisiyle de yani “nasıl böyle bir hareket yapıyorsun?” O işte karşısında kadın görüyor, biraz da genç bir kadın görüyor. Bir şekilde hegemonya kurabileceğini düşünüyor avukatlar üzerinde öyle bir tutum var. Yani diğer dosyalarda da aslında bu şekilde karşılaşıyoruz, özellikle böyle genç bir kadın gördüklerinde onlar bağırıp çağırıp bir şekilde susturabileceklerini düşünüyorlar sizi. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Nalan da cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığını belirtmektedir:

Ç*** işte erkek kardeşim yanımda katibim iken düşün, kadın avukat olarak oturuyorum masada da erkekler gelip Ç***'a anlatırdı. Ç*** da “ya avukat olan ablam bana niye anlatıyorsun” derdi. Ya da bir dava alınacaksa, bir davayla ilgili görüşme yapılıyorsa hep erkeğin tercih edildiği bir süreç vardı (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor).

Bir diğer önemli konu da erkeklerin kullandığı dildir. Örneğin Firuze, eskiden duruşmalarda yaşlı erkek avukatların veya yaşlı hakimlerin ağzından “kızım” kelimesinin çok çıktığını, şu an azaldığını ama orada duruşmayı bırakıp avukat ya da hakimi “biz sizin kızınız değiliz, biz sizin eşitiniz ve meslektaşınız” şeklinde uyarmak zorunda kaldıklarını, büyük davaların, ceza davalarının, büyük şirketlerin davalarının erkek avukatlara verildiğini, o dönemde genç bir kadın avukat olarak marka ve ticaret hukukuyla ilgilenmesinin bile “bu kadar zor yeni bir alanı genç bir kadın nasıl biliyor, nasıl yapıyor” diye yadırgandığını, icraya gittiklerinde cinsiyetçi küfürlerle karşılaştıklarını ifade etmektedir.

Yade kadın avukat olmanın kadın olarak var olmaktan farklı bir zorluğu olmadığını, eril hakimiyetin bulunduğu meslekte yer bulmanın, maruz kaldığı tacizi önlemenin çok zor olduğunu ifade etmektedir, Aysu da onu desteklemektedir:

Toplumsal kurallar sebebiyle kendinize bir yer edinmek zor. Erkeklere kıyasla alan bulmakta zorlanıyorsunuz. Hem genç hem de kadın bir avukatsanız, bazı kesim sizi ciddiye almıyor ya da size mesela benimle aynı bir erkek daha fazla saygı görebiliyor camiada ve müvekkil profillerinde de öyle. Mesela ceza avukatı olarak biz böyle ismimizi duyurmakta zorlanıyoruz yani istediğimizi kadar başarılı olalım o alanda. Ama ceza avukatı böyle daha erkekte şekillenmiş bir alan.

Müvekkiller de böyle tercih ediyor. Hakimler açısından da böyle. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Melike de diğer katılımcılar gibi kadınlardan mesleğini gerçekleştirirken dahi eril bir performans bekleyen eril hukukun aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerine uygun hareket edilmesini beklediğini ifade etmektedir:

Kadın avukat olmanın en büyük zorluğu sizden kadın olmanızı değil, eril bir performans bekliyorlar. O toplumsal cinsiyet rollerindeki kadınlığa yüklenen prototipleri yüklenmenizi bekliyorlar, bunu daha çok Ceza alanında görüyoruz. Bizim için ilk önce suçun başladığı ve bizim hukuki yardımda bulunduğumuz ilk yer karakollar. Karakola gittiğinizde bir kadın avukatsanız, bir mini etekle gitmeniz ya da bir topukluyla gitmeniz kolluk için daha sizi alt edebilir, sizin üzerinizde hakimiyet kurabilir gibi bir anlayışa çekiyor ve orada erilleşmek durumunda kalıyorsunuz. Kanunlarla dövmek zorunda kalıyorsunuz. Başka mekanizmaları işletmek durumunda kalıyorsunuz. Kendi mesleğimle ilgili benim en çok şikayetçi olduğum şey benden beklenen erillik ve ancak erkek olarak onların tonundan konuşursanız muhatap alınabilmeniz. (Melike, 6 yıldır avukatlık yapıyor)

Taciz ve Taciz Tehdidi

Bu kategoriye giren alıntılar meslek yaşamlarında kadın oldukları ve/veya kadına yönelik şiddet davalarına baktıkları için karşılaştıkları taciz ve tehditlerle ilgilidir. Şafak, şiddet davalarında özellikle kadın avukatların sadece kadın olmalarından kaynaklı karşılaştığı sorunlar için tehdit edildiklerini yaptırım düzeyinde olmasa da sözlü tehdide, laf atmalara ve fiziksel olmasa da sözlü ya da jest ve mimiklerle gerçekleşen tacizlere maruz kaldıklarını ifade etmektedir. Sanık cezaevinde olsa dahi bu tehditlerin devam ettiğini de eklemektedir.

Tehdit ediliyoruz. Ediliyoruz yani. Onlar oluyor ve duruşma salonlarının çıkışlarında tehdit ediliyoruz. Açık açık tehdit etmeseler de şey oluyor tabi bakışlarıyla taciz etmeler, ondan sonra mesafe olarak böyle duruşma salonlarında yaklaşımlar, korkutma maksadıyla laf atmalar. Kadın olmanın onların kafasındaki fiziksel anlamdaki güçsüzlük var ya “ben ezerim gücümü gösteririm, korkuturum sindiririm” gibi. Bizim bir arkadaşımız, cezaevinden de bu kadın cinayetleri dosyasında hükümlülerin haber gönderdiğini söylüyor “biz çıkalım ona göstereceğiz” gibi içerden haber gönderiyorlar, o tip şeylerle de karşılaşıyoruz. Ama biz bunu çok korkutucu buluyor muyuz? Bulmuyoruz. Çok ciddiye alıyor muyuz? Almıyoruz. Çünkü kimden ne geleceğini artık tahmin edebiliyorsun. Belli bir mesleki deneyimden sonra onu tahmin edebiliyorsun. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Nalan, icra dairelerinde de tacize maruz kaldıklarını ifade etmektedir:

... Arşiv odasında yukarıdaki bir dosyaya merdivenle çıkman gerekiyor ve eğer o gün etekli vs. isen hani eteğine de gerek yok aslında. Herhangi bir şekilde yukarı çıktığında alt tarafta bir şeylerin döndüğünü hissetmek kadar ağır ve sinir bozucu bir şey yok. İcralar o dönem çok çok daha vahim yerlerdi. Pek çok kadına karşı tacizin geliştiği yerlerdi ve ne yazık ki ne müdürü ne hâkimi vs. bu işin farkında değillerdi. Yani ne zamanki kadın mücadelesi Türkiye'de biraz daha yükseldi, farkındalıklar arttı, kadınlar sesini çıkarmaya başladı. Ondan sonra hakimler, müdürler bir kendine ayar vermek zorunda kaldılar. Stajyer avukat ve katiptim ben. Dolayısıyla sıradan bir kâtime tacizi normalleştirdiği gibi bana normalleştiremiyordu. Yapmıyor muydu? Yapıyordu. Ama beni görmez tarafından yapıyordu veya işte kendi aralarındaki gülmeler ile anlayabiliyordum ama katiplere yaptıklarında ben gidip müdahale ediyordum. Belli bir zaman sonra farkındalık ve kadınların hep beraber ses çıkarmasıyla beraber bir azalma sürecine girdi. Ama adliyedeki en pis yerlerden birisi o icralardır. Çünkü orada hakikaten hem ahlaksızlık boyutunda, toplumsal cinsiyet boyutunda, hem parasal rüşvet boyutunda şeylerin çok fazla döndüğü yerlerdir. Orası biraz bataklık gibiydi. En çok sıkıntı oradaydı. Avukat olarak da en çok sıkıntıyı orada yaşadım ... Mesela ben yeni avukat iken yine bir hacze gitmiştim. Kardeşim Ç***'da yanımda katibim olarak gitmiştik. Borçlulardan birisi mesela memura -etek vardı üzerimde- “bunun bacaklarından etkilenmiyor musun” demişti haciz esnasında sırf konuyu saptırmak için. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

Adliye de öyle. Mesela özellikle stajyerken bunu daha çok yaşadım. Tacize uğruyoruz. İcra dairelerinde tacize uğruyoruz, adliye personelleri tarafından uğruyoruz. Hakimler tarafından da uğranılmış örnekler var. Bu alanlarda yaşadığımız sıkıntılar oluyor ne yazık ki. Bir kadın avukat olarak var olmak için ciddi anlamda sürekli bir savunma ve kendini koruma halinde olmamız gerekiyor. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Avukatların maruz kaldığı sorunlarla başa çıkmaya çalışırken dahi başka bir mağduriyetle karşılaştıklarını Bade şu şekilde ifade etmektedir:

Bir şeyler yapmaya çalışsak da zaten sonu ne yazık ki işte taciz vs. ile bitiyor. Çok olası yani. Hani zaten bu düşünceyle çıkamıyorsunuz da. Ya da mesela sonuçta biz ifadelere gidiyoruz, sorgulara gidiyoruz ve bunun saati yok. İstatistiksel olarak bilmiyorum ama CMK sisteminde gece görev açan kadın avukat sayısı ile gece görev açan erkek sayısına bence bakmak lazım ya, mutlaka çok büyük bir fark vardır (Bade, 4 yıldır avukatlık yapıyor)

Avukatların tacize maruz kaldığında daha çok sessiz kaldıklarını, bu durumun herkes tarafından bilinmesine rağmen ciddi tehditlerin olduğunu dile getiren Aysu bunun kıdemle doğru orantılı olarak azaldığını ifade etmektedir ve “biz, evet hak savunuculuğu

yapıyoruz ama kendi alanımızda bunu dile getirmek biraz daha zor olabilir” diye eklemektedir. Yade’nin ifadesiyle;

O klasik işte tacize uğrama, taciz edilme gibi konularla sıkça karşılaşabiliyorsunuz. Özellikle staj süreçlerinde. Çünkü orada bir çoğunlukla benim başladığım dönemde hâkim cinsiyet erkeklerdi. Bir erkek avukatın yanında staj yapıyorsunuz ve kadının kendisinin uğradığı tacizi tanımlayamaması hali var ya burada fiziksel tacizden bahsetmiyorum. Böyle bir şeyle karşılaşabiliyorsunuz. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Örneğin benim başıma gelmişti, genç bir avukatken Kayseri’de icradaydım, önüme masa üzerine silah çıkartabiliyorlar. Sizi araçla taciz edebiliyorlar. Bir şehre sabaha karşı iniyorsunuz. Duruşmanız var, bekleyecek bir yer yok. Anadolu’nun küçük bir ilçesi, şehri, bir genç kadınsınız. Sokakta ya da otobüs terminalinde oturabiliyorsunuz. Güvenip bir otele gidemiyorsunuz. Yani o ilk yıllarda bunları çok yaşadım ben. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Toplumsal Cinsiyetle Yaşın Kesişimselliği

Ortaya çıkan bir diğer kategori de yaş ve toplumsal cinsiyetin kesişimselliğidir. Genç kadın avukat olmanın kendisi daha dezavantajlı bir konumda olduğu için kadınlar sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmektedir:

Bir kere hem kadın olmak hem genç kadın avukat olmak hem de kadın haklarıyla ilgilenen genç kadın avukat olmak hepsi ayrı ayrı zorluklara sahip. Çünkü genç olduğumuz için zaten kadın erkek ayrımcılığı olmaksızın bir önyargıyla başlanıyor. Ön yargı suistimale de dönüyor aynı zamanda. Kimi zaman ne yazık ki bizden üstat diye nitelendirilen meslektaşlar tarafından sömürüye açık hale geliyorsunuz. Çünkü “senin tecrübe açısından bir şey öğrenmen lazım” adı altında o kadınlık eşitsizliği yaşanıyor. (Bade, 4 yıldır avukatlık yapıyor)

Yani ceza davasında kadın avukatlar, hele hele genç bir kadın avukatın alması, koridorda bir baskıya, gördüğünüz üzere bir mobbing diyebileceğimiz ama bir meslektaşına bunu yapabildi. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Coğrafi Bağlam

Bu kategoriye giren anlatılar özellikle Eskişehir’in kadın mücadelesi ve kadına yönelik şiddet davalarında Türkiye’nin geri kalanına göre daha avantajlı bir şehir olduğuna yöneliktir. Bu kategoriye giren alıntıların sahibi olan katılımcıların tamamı Eskişehir’de çalışmaktadır, büyük kentlerde çalışan katılımcılar coğrafi bağlam veya farklılıktan hiç bahsetmemişlerdir.

Örneğin Talya, Türkiye'de kadın avukat olmanın zorluklarının bölgeye göre değiştiğini, cinsiyete dayalı ayrımcılığın kırsal kesimde daha baskın olduğunu, kadın olmanın kendisinden kaynaklı ciddiye alınmadıklarını ifade etmektedir:

Türkiye'de çok zor ama Eskişehir Türkiye'ye göre biraz daha farklı o yüzden Eskişehir'de ben bunu çok hissetmiyorum. Ama taşra mahkemelerine gittiğimde bunu çok yoğun bir şekilde hissediyorum ve orada çalışan arkadaşlarım da söylüyorlar. Mesela Çankırı'da bir arkadaşımın söylediği şey şuydu ortaklı bir ofiste erkek meslektaşımızla birlikte çalışıyorlar. Gelen müvekkiller o erkek meslektaşına soruyorlarmış sorularını. “Benim ilgilendiğim alan diyorum, bu dosyaya ben veriyorum emeğini diyorum” diyor ama onu kaale almayıp da gidip erkek meslektaşına sordukları oluyormuş. Bu yüzden kamu avukatlığına geçti o arkadaşım. Bu kadar yoğun hissediyordu. (Talya, yıldır avukatlık yapıyor)

Bu camianın da yani Eskişehir özelinde söylersem küçüklüğünden kaynaklanan kısıtlayıcı bir etkisi de oluyor. Avukat arkadaşların arkasından yapılan çirkin yorumlar, dedikodular, o kadar çok duyuyoruz ki maalesef bunları. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Eskişehir anlamında belki daha kolay olabilir ama biz de şu açıdan zorluklar yaşayabiliyoruz. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Aysu, avukat ya da hâkim, savcı tarafından gerçekleşen tacizlerden ziyade memur ya da icra katiplerince gerçekleştirilen tacizlere daha fazla ses çıkarıldığını ifade etmektedir:

Daha çok susma hâkim diyebilirim. Çünkü bu linçleme kültürü burada çok tedirginlik yaratıyor. Çünkü tekelleşmiş adı sanı bilinen bir avukat tarafından tacize uğrayan bir stajyer kadın ya da genç bir avukat arkadaşımız bunu söylemekte tedirginlik yaşayabiliyor. Burada mesela buna çok benzer bir şey yaşayan, bu şehri terk etmek zorunda kalan bir kadın avukat arkadaşım vardı. Benim çok ısrarlarıma rağmen bunu yaymak istemedi. Çünkü tehdide uğradı, o erkek avukat “ben bu şehirde yıllardır avukatlık yapıyorum, kimse senin dediğine inanmayacak, bana inanacak” dedi ve buradan gitmek zorunda kaldı. Biz evet, hak savunuculuğu yapıyoruz ama kendi alanımızda bunu dile getirmek biraz daha zor olabilir. Çünkü kimse adının buna karışmasını istemiyor, ifşalanmak istemiyor. Bir de avukat ortamı, hele ki küçük şehirlerde çok dedikodu döner yani belki İstanbul'da, Ankara ve İzmir'de bunu yaşamazsınız ama burada yaşadığımız şey yıllarca konuşulur. Psikolojik anlamda da kolay bir şey değil. O yüzden çok aşırı duyulan bir yer değil, direk avukat ya da hâkimden gelenden ziyade belki memur, icra katipleri. Bunlarla yaşadığımız şeyleri daha çok duyurmaya meyilli oluyor insanlar genelde. Biliriz mesela hangi avukatın tacizci, hangi avukatın kötü niyetli olduğunu, bunu konuşuruz aramızda da. Ama o adam hakkında gidip şikayetçi olan insan çok azdır. Herkes bilir böyle belli başlı isimler vardır, onların genç yeni

meslektaşlara zaafi olduğunu, bu herkes tarafından bilinir. Ama işte kimse bir şey yapmıyor ne yazık ki. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Ekonomik Ayrımcılık

Ortaya çıkan bir diğer kategori de kadın avukatların sömürüye ve ayrımcılığa daha açık hale gelmesidir:

Onun dışında ekonomik zorlukları çok fazla. En basitinden eşitsizlik gördüğümüz yer şurası mesela, güçlü erkek avukatlar da yeni de olsalar şunu çok görüyorum; sanayiye gidiyorlar ve sanayide gözünü kestirdiklerinden kendilerine bir müvekkil oluşturabiliyorlar ve bu portföyün hani amiyane tabirle iyi insanlar ya da işte eğitilmiş insanlar olmaması onları çok vurmuyor açıkçası. Onlar aldıkları paraya ya da işte gelen iş sayısına bakıyorlar. Ama bir kadın avukat olarak bizim sanayiye gitmemiz çok da mümkün bir şey değil ne yazık ki. Gitsek de zaten aynı performansta ilgilenmiyor çünkü “ne işin var zaten senin burada” noktasındayız. (Bade, 4 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.3.Kadın Avukat Olarak Maruz Kalınan Sorunlarla Başa Çıkma

Bu tema katılımcıların kadın avukat olmanın getirdiği zorluklarla nasıl başa çıktıklarıyla ilgilidir ve bu temada dört kategori gözlemlenmiştir. Bunlar kadın hakları komisyonları, kadın meslektaşlar, feminist dayanışma ve örgütlenme ve partnerlerdir.

Kadın Hakları Komisyonları

Bu kategori, sorunlarla başa çıkmada feminist örgütlenmeyi vurgulamakta ve bu örgütlenmenin etkisini Kadın Hakları Komisyonu üzerinden ifade etmektedir. Örneğin Şafak, kadın avukatların sadece kadın olmalarından kaynaklı karşılaştığı tehdit edilme, laf atma, tacize uğrama gibi sorunlarla başa çıkmak için feminist mücadeleden güç alarak dayanıştıklarını ifade etmektedir.

Dayanışıyoruz. Komisyon’dan destek istiyorlar mesela, arkadaşlar kendi dosyalar özelinde diyorlar ki “ya bu dosya biraz problemlî, sıkıntılı benim açımdan da sıkıntı yaratıcı destek olur musunuz”. Sonra biz komisyon olarak hep birlikte o davayı takip ediyoruz. Arkada oturuyoruz. O birlikte olmanın verdiği güç var. Artı olarak örgütlü bir meslek grubunun çatısı altında, onun arkasında olduğunu bilmenin de etkisi oluyor. Birbirimize o anlamda destek sağlıyoruz. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Defne kadın avukat olarak karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak için komisyonla dayanışma içinde olduklarını, örgütlülük halinin destekleyici olduğunu ifade etmektedir:

O dayanışma bizi gerçekten koruyor. Çünkü yaşıyoruz ... bu tarz sorunları. Ama baronun o koruyucu tavrı zaten bu bir meslek örgütü olmasından kaynaklı gerçekten çok anlamlı. O yüzden biz kendi aramızda, özellikle Kadın Hakları Komisyonu'ndaki o dayanışmayla süreci yürütebiliyoruz. Ama şeyi de çok düşünüyoruz, onu bir türlü daha hayata geçiremedik de biz hep ikincil travmaya maruz kalıyoruz. Sürekli o kadınların video görüntüleri veya işte yaşanan olaylar, duruşmalardaki o beyanlar bizi aslında çok kötü etkiliyor ve hepimiz bunun farkındayız. Mesela bahsettiğim H*** dosyasında gerçekten aylarca o olayın nasıl gerçekleştiğini çok düşündüm. Aklıma geliyor o senaryosu, sonrasında o otopsi görüntüleri. Bunlar çok etkiliyor insanı ama duruşma çok da kötü geçse biz çıkışta birbirimize olan o destekle süreci kapatabiliyoruz. Tamamen destek yani. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcıların ifadelerine göre kadına yönelik şiddet davalarında maruz kalınan “o saatte orada ne işi varmış”, “o da o eteği giymeseymiş”, “onun da niyeti varmış” gibi mağduru suçlayıcı tüm argümanlarla mücadelede, dayanışma çok önemli bir yer tutmaktadır. Şafak, Kadın Hakları Komisyonu’nun çalışmalarını şu şekilde özetlemektedir:

Eskişehir Kadın Hakları Komisyonu’nun çalışmaları neler dersek, halk merkezleri ve belde evlerine gidiyoruz orada. Geçen sene nafakayı anlattık bir süre belirsiz süreli yoksulluk nafakasını kaldırılması ihtimali var diye o risk vardı, o çok gündemdeydi çünkü o dönemde dedik ki yani bu hani talep gelecekse gerçekten ihtiyaç sahiplerinden hak sahiplerinden gelmeli. Bir de tabandan gelen talep daha dinlenir olur siyasi irade tarafından diye düşündüğümüz için orada başladık biz halk merkezlerini belde evlerini dolaşmaya. Ondan sonra 6284 krizi çıkartıldı diyelim. 6284 nedir? Eğer bu yasa yürürlükten kaldırılırsa ne kaybedilecek? Bunlar da çok önemliydi. Katılımda çok fazla oldu bu dönem gerçekten çok ilgililer. Bir de istiyorlar sürekli olsun, süreklilik arz etsin, hep gelinsin hep anlatılsın. Böyle bir talep de var. Bizim arkadaşların da çok hoşuna gitti. Hepsi şevkle gidip anlatıyorlar. Çok fazla sayıda da kadına ulaştık zaten hani bu birkaç bin kadına ulaştık, belde evi ve halk evlerinde bu programlarla. Arkadaşlar da sabah ayrı öğleden sonra ayrı Tepebaşı ayrı Odunpazarı ayrı dolaşıyorlar ama yorulmuyorlar. Haftaya nereye gidiyoruz, başka neresi var diye yazıyorlar, içsel motivasyon bundan sanırım. Bir de bizim Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi var. Buraya zaten danışanlar pazartesi günleri birebir gelip danışmanlık hizmeti alıyorlar. Onun dışında kadına yönelik şiddet vakalarında komisyon olarak takip ettiğimiz dosyalar oluyor. Diğer kurumlarla ŞÖNİM ile Aile Bakanlığıyla yürüttüğümüz faaliyetler ayrı, 5 yıllık şiddet eylem planı var. Bu plan kapsamında biz baro olarak eğitim görevini üstlendik. Ara ara böyle sempozyumlar yapıyoruz. 25 Kasımlarda, 8 Martlarda daha geniş katılımlı onun dışında kendi

konferans salonumuzda meslektaşlara yönelik küçük çaplı eğitimler yapıyoruz. Sokak okuryazarlığı aslında bizim anlatmaya çalıştığımız. Mesela miras anlatıyoruz, edinilmiş malların tasfiyesi nasıl olur, oradaki haklar nelerdir, velayet nedir, nasıl alınır bunları da anlatıyoruz. Asıl amaç haklarını öğretmek. Ama hala böyle çok gündemde olan akut bir şey varsa da orada direk ona yönelik çalışma da yapabiliyoruz. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadın Meslektaşlar

Sorunlarla başa çıkmada bir diğer kategori kadın meslektaşlarla kurulan dayanışmadır. Her ne kadar bu kategoride bahsedilen meslektaşlar aynı zamanda genellikle Kadın Hakları Komisyonu’nun üyesi olsalar da burada vurgu yapısal olarak komisyona değil, özne olarak diğer kadın avukatlara yapıldığı için ayrı bir kategori olarak ele alınmıştır. Örneğin Aysu, kadına yönelik şiddet davalarında, kadın avukat olmanın yanı sıra kadın olmanın getirdiği güvensizlik hali, tehdit edilme ve yıpranma gibi sorunları diğer kadın meslektaşlarıyla konuşarak, paylaşarak onlardan destek alarak aşmaya çalıştığını ifade etmektedir:

Duygusal olarak çok yıpratıyor insanı gerçekten. Şimdi biz o davalarda sanıkla direk göz göze geliyoruz. Tehdide uğradığımız da oluyor, bakışları oluyor, “cezaevinden çıkınca görürsünüz” gibi haber yolladıkları oluyor ki, birkaç meslektaşımın başına gelmişti. Korktuğumuz oluyor. Yani bunlar da var maalesef. Çünkü bazı davalar kocadan ya da işte sevgiliden bağımsız, her an hepimizin her zaman başına gelebilecek şeyler. O açıdan daha tedirgin hissedebiliyorum. Güvenmiyorum mesela. Güvenim çok azaldı genel olarak ... Konuşuyoruz kadınlarla işte birlikte takip ettiğimiz dost ve arkadaşlarla. Gerçekten mental olarak bir çöküşe geçtiğimiz oluyor. İyi hissetmiyorum, hiçbir şey yapmıyorum, çok kötü oluyor, sosyal hayatıma o gün mesela çok kendimi veremiyorum. Bu tarz şeyler yaşıyoruz. Bunları da artık hep birlikte buluşup konuşuyoruz. Bu iyi geliyor. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Feminist Dayanışma ve Örgütlenme

Bu kategoriye giren anlatılar yerel düzeydeki komisyonlar veya özne olarak diğer kadın avukatlardan farklı olarak, Mor Çatı, İstanbul Feminist Kolektif gibi ulusal düzeydeki feminist örgütlerle kurulan dayanışmayı vurgulayan anlatılardır. Katılımcılardan bazıları bir kadın avukat olarak karşılaştıkları sorunlarla kadın mücadelesine destek vererek kolektif bir başa çıkma yöntemi tercih etmekte, feminist dayanışma ve örgütlenmeden destek almaktadır:

Kadın mücadelesine destek vermeye çalışıyorum. Çünkü bu topyekûn kurtulabilecek bir alan. Benim tek başıma bir şeyle mücadele edip bu eşitsizlikten kurtulabilmemi olası bulmuyorum. O yüzden hem kişisel olarak etrafımda, çevremde o konuda bir farkındalık yaratmaya çalışıyorum hem de örgütlü olarak da derneklerle ya da baroyla birlikte hareket ederek orada bir farkındalık yaratmaya çalışıyorum. Ancak çünkü topyekûn toparlayabiliriz. Benim yaşadığım zorluklarında başka türlü düzeleceğini düşünmüyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Sahra da bir kadın avukat olarak karşılaştığı sorunlarla dayanışma ile başa çıktığını dile getirmektedir:

Buna örgütlenme ve dayanışma diye cevap verebilirim. Mesleğe başladığımda Mor Çatı zaten şanstı kadına yönelik şiddetle mücadele eden feminist bir örgüt. Benim için onunla da sınırlı kalmadı, Sosyalist Feminist Kolektif'te de örgütlüydüm, İstanbul feminist kolektif olarak Kadın Cinayetleri Politikası diye bir grup kurmuştuk artan kadın cinayetleriyle ilgili, onlar içerisinde hem kendi deneyimlerimizi paylaşmak arttırmak. Çünkü buna sürekli maruz kalmak ve sürekli bu hikayeleri dinlemek, kendi hayatında da kadın olmak, mesela kendi çocuğunu büyütürken bu dışarıdaki o kamusal sözün ne kadar güçlü olduğuyla karşılaşmak. Kendim gibi düşünen, beni rahatlatan insanlarla bir arada kalmak. Hem bunu politik olarak hem de sorun gördüğüm alanları konuşmak hem de mücadele ederken sonuna kadar devam etmeye, sürdürmeye güç vermesi anlamında çok yardımcı oldu. O yüzden de örgütlenme diyorum. Yani tabii ki herkes, ne bileyim feminist bir grupla örgütlenmeyebilir falan ama işte kadın hakları merkezi olabilir baroların, bir sürü dernek yerel kurumlar var. Küçük yerlerde de sadece büyük şehirleri konuşmuyoruz tabi ki, hiçbiri yoksa da kendisi gibi düşünen üç beş kişiyle bir araya gelip birlikte okumak, konuşmak yani bu dosyada böyle oldu diye fikir teatisinde bulunmak, bir arada olmak. Yani birlikte güçlüyüz. Gerçekten doğru bir slogan bence. Bu benim devam etmemi sağlıyor. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Aşağıdaki alıntıda görülebileceği gibi feminist örgütlerle kurulan dayanışma kadın avukatlara güçlü bir ümit vermektedir:

2015'te biz iki tane kadın avukattık, derneğin avukatı ama şu an Türkiye'nin her yerinde sadece Kadın Cinayeti Durduracağız Platformu için gönüllü yüzlerce kadın avukat var. Hemen hemen her baronun artık kadın hakları merkezi ya da kadın hakları komisyonları var. Büyük bir dayanışma var. Bilemiyorum siz izleyebildiğimiz mi? Hem basında ya da birebir. Danıştay'daki İstanbul Sözleşmesi'yle ilgili yargılamalar Türk hukuk sisteminde, Türk kadın avukatların bilgi ve donanım olarak ne kadar özel bir yerde, yeterlilikte olduğunu. Türk kadın hukuk fakültesi hocalarımızın ne kadar büyük kapsamlı böyle büyük bir davanın savunucusu olduklarını ben bir avukat olarak büyük gururla izledim. Gerek duruşma öncesi gerek duruşma sırası ve gerek duruşma sonrası yani hem duruşmadaki nitelik hem de duruşma salonunun dışındaki o mücadele gücü otobüslerle Türkiye'nin her yerinde gelmesi. Yine bir başka örnek, Kadın Cinayeti

Durduracağız Platformu Derneği'ni bilmiyorum biliyor musunuz? Kapatmaya çalışıyorlar. O davanın da koordinatör avukatıyım ben, dernek davamızın. Her duruşmadan önce çok kapsamlı, ben çalışma toplantıları yaptığımda Türkiye'nin her yerinden kadın avukatlar, baro yönetiminde olan avukatlar hem o hazırlığa katılıyorlar hem de duruşma günü Türkiye'nin her yerinden Çağlayan'a geliyorlar. Ve biz Çağlayan'ın en büyük duruşma salonunu hınca hınç dolduruyoruz. Hepsiyle gurur duyuyorum. Bu nedenle nitelik olarak, dayanışma olarak çok iyi bir yerdeyiz. Ama maalesef kadın ölümlerini, kadına yönelik şiddeti siyasetçinin ve siyasinin kadın üzerindeki bu hegemonyasını ve giderek muhafazakâr bir yapıya, kadının özel alana hapsedilmesi ile ilgili taşları döşemesine tam anlamıyla engel olduğumuz söylenemez. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Partnerler

Kadın avukat olmanın zorluklarıyla başa çıkmak için kullanılan bir diğer strateji de erkeklerle iş bölümü yapmaktır. Bu durum aşağıdaki alıntılarda görülebileceği gibi genellikle güvenlik sorunuyla ilgili çözüm olarak kullanılmaktadır. Zaman zaman bu durum katılımcıların kendisini rahatsız etse de pratik bir çözüm olarak riskli işleri erkeklerin üstlenmesi şeklinde görülmektedir.

Örneğin kadına yönelik şiddet davalarında kadına yönelik yaşanan en önemli sorunlardan biri tehdit edilmeye dayalı güvenlik problemi olduğunu dile getiren Talya, bunlardan kendini korumak adına cinsiyet rolleri gereği partnerinden destek almakta ama yine özgürlüğünün kısıtlanmaması adına bunu ondan saklama ihtiyacı duymaktadır:

Güvenlik. Boşanma davalarında daha çok görüştüğünüz için karşı tarafla, bu karşı tarafla yüz göz olmanız anlamına geliyor. Ben eşimle birlikte çalışıyorum ve artık şöyle bir yol bulduk, ben ceza davası kısmına, boşanma davası kısmına bakıyorum, icra kısmında kişiyle çok yüz göz olacağımız için nafaka takibinde falan o kısmı o yapıyor. Çünkü ofise gelmek istiyor, nafakayı getirmek istiyor. O nafakayı getirdiğinde saatlerce olayı anlatmak istiyor. Kadın namusuyla ilgili bir şeyler anlatmak istiyor, çocuğun davranışıyla ilgili bir şeyler anlatmak istiyor ve bu tedirgin ediyor beni. Bu sebeple boşanma davalarında güvenlik konusunda endişe yaşıyorum ve karşı tarafla çok fiziksel bir yakınlık duymamaya çalışıyorum. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Talya bununla ilgili yüzüne kezzap atılan bir kadının davasından bahsetmektedir:

Davada müvekkilim evli adamla birlikte bir dönem ilişki yaşıyor, bu sürede adam sürekli farklı bir iş kuracağım diyerek kadını kandırıyor ve kadın bütün mal varlığını adama veriyor. Sonra kadın adamın evli olduğunu öğreniyor. Bu sebeple ayrılma kararı alıyor ve parasını da geri istiyor. Adam kadının kararının ciddi olduğunu anlayınca kapısının önüne geliyor ve yüzüne kezzap atıyor. Fail

hükmü kesinleşene kadar tutuksuz yargılandığı süre zarfında hep ofisimin önündeydi. Hiç kimseye de söyleyemedim. Ofisten sürekli dışarıyı kontrol ederek çıktım. Sebepsizce saatlerce ofisin önünde beklediği. Ama orada durmasının kendisi bile bir tehdit unsuruydu yani. Psikolojik baskı kurmaya çalıştı resmen ve bu beni gerçekten çok tedirgin etti. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Talya kadın avukat olarak karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak için mücadele edildiğini fakat hiçbir şey yapamadıklarını da ifade etmektedir:

Hiçbir şey yapamıyoruz. Şöyle bir olayı anlatayım. Bunu kullanabilirsin. İsim vermeyeceğim. Bir tane dosya vardı. Hatta televizyona falan da yansıdı ama sonra yayın yasağı çıktı. Engelli bir kadına yıllarca ev sahibi tarafından tecavüz edilmiş ve bana geldiğinde gebeydi ve o gebeliğin tecavüzçüden olduğunu iddia ediyordu ve bunun için Adli Tıp'a gitti. Karnındaki bebek kocasındanmış. Kadın zihinsel engelli zaten. Ama bir büyük çocuk tecavüzçüdenmiş. O büyük çocuk beş yaşındaydı (davanın tarafları ile ilgili kısmı gizlilik gereği kullanmamı istemedi). Böyle karmaşık bir ilişki ve dosyada raporlar gitti geldi, kadının zihinsel engeli tartışmaya açıldı, numara yaptığı iddia edildi ve en sonunda bunun sonucunu mutlaka söylemek istiyorum. Sonucunu mutlaka yaz ve bunu raporlandır. Benim çok içimde kalan bir şey çünkü. En sonunda tecavüzcü beraat etti cinsel saldırıdan. Cinsel saldırıya çünkü zihinsel engeli olsa da rızası varmış benim müvekkilimin. Ama şundan küçük bir ceza aldı, eve zorla girmiş. Eve zorla giriyormuş ama tecavüze rıza veriyormuş. Bu kadar saçma bir şey ve bu onandı. Burada hatır gönül ilişkisi midir, duygusal başka ilişkiler midir bilmiyorum ama o kadının o ahı içimde kaldı bu yargılama yüzünden. Evet kadın zihinsel engelli ama anne sonuçta ve evlatları var. Evlatlarının üçü de elinden alındı, yurda verildi bu süreçte ve çocukların evlat edinildiği gerekçesiyle kadının görüşüne kapatıldı. Kadın çocuklarını göremiyor şu an ve zor bir durumda. Eşi de zihinsel engelli, çocuklar da. Zaten bu durum şöyle ortaya çıkıyor. Akşam adam eve geliyor, büyük bir tane de çocuk var, o tecavüzçüden olan 5 yaşındaki ve 8 yaşında da bir çocuk var. 8 yaşındaki çocuk (tecavüzcü adama o ev sahibine dede diyorlar): “Bugün dede geldi annemi sikti” diyor. Bu olay böyle ortaya çıkıyor. Kadın şikayetçi oluyor, gidiyor karakola ama çarşafı toplamıyorlar. Çünkü iftira olarak değerlendirmişler. Hemen dosya açmışlar iftiradan. Soruşturma da yok çıktı ama hemen onu iftira olarak yaftalamışlar. Çarşafı alıp incelememişler bile. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.4.Kadına Yönelik Şiddet Davalarında Avukatların Kadın veya Erkek Olması Dava Açısından Nasıl Bir Farklılık Yaratıyor?

Katılımcıların çoğu kadına yönelik şiddet davalarında, davaya bakan avukatın kadın ya da erkek olmasının dava açısından fark yarattığını ve müvekkillerin özellikle kadın veya erkek avukat tercih ettiğini düşünmektedir.

Davalara kadın avukatların bakması ile ilgili en öne çıkan nokta, duygudaşıktır. Aşağıdaki alıntılarda görülebileceği üzere şiddet mağduru kadının anlatacaklarının mahremiyeti, bu konuların bir erkek tarafından anlaşılamayacağı, iki kadının kadınlık ortak paydası üzerinden daha iyi iletişim kurabileceği vurgulanmaktadır.

Örneğin Talya, cinsel suç dosyalarında erkek hakimlerin “kadının beyanı esastır” ilkesini göz ardı ederek “peki kadın yalan söylüyor olabilir mi” şeklinde sorguladığını ama kadın olmanın, tecavüze uğrama korkusunun ne olduğunu bilmediklerini bu yüzden de bu tarz dosyalarda kadın avukat olmanın daha avantajlı olduğunu dile getirmektedir:

Bence bu kadın dosyalarını herkes almamalı, herkes yapmamalı. Çünkü özel dosyalar bunlar. Özel bir ilgi gerektiren ve mutlaka avukat tarafından dikkatle takip edilmesi gereken dosyalar. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Şiddet mağdurunun avukatıysanız ve kadınsanız böyle duygudaşlık kurulduğu hissi daha hâkim oluyor ... Kendimi yıpratmamak adına orada bir duygu birlikteliğine girmemeye çalışıyorum ama ister istemez benzer şeyleri hayatınızın belli aşamalarında tecrübe etmiş olduğunuz için o tür bir duygu birliğine ulaşıyorsunuz. Bu tabi ikinize de geçiyor. O da kendini daha rahat ifade edebildiğini, daha rahat anlatabildiğini hissediyor ... Daha önceki cinsel suçlarla ilgili dosya baktığım yıllardan bildiğim bir şey var, özellikle cinsellikle ilgili bir mesele de varsa ortada, kadınlar da daha rahat hareket ediyorlar. Sanıyorum kadın avukat olmak o bakımdan avantaj ... Şiddet dosyalarında zaten mağdurlar kadınlarla çalışmak istiyorlar onu biliyorum, daha çok anlaşılacaklarını düşünerek. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Biz kadın avukatlar olarak, özne olarak ne hissedildiğini bildiğimiz için duygudaşlık bakımından çünkü şimdi kişiler genelde travmaya uğramış ve kapalı olan kişiler oluyor. Bu travmaya uğramış kişilerle kurulan diyalog açısından bir benzerlik bir özdeşlik kurmak iletişimi daha kolay hale getiriyor. Gördüğüm kadarıyla ama mesela ben eşimle çalışıyorum o da kadına yönelik şiddet davalarını takip ediyor ki Şule Çet davasını biz birlikte takip ettik, U*** Y***’a yardım eden avukatlardandık. Bu da olabiliyor ... Kadın olmanın aileyle ve öznenin kendisiyle iletişim kurarken kendilerini açıklıkla ifade edebilmesi açısından bir avantajı var. Bir de mahkemelerde duruşma salonlarında biz daha çok bağırabiliyoruz, çünkü bir yerden oradaki tehdidin yarın öbür gün bizi de bulabileceğini bildiğimiz için. (Melike, 6 yıldır avukatlık yapıyor)

Çünkü bunun içerisinde cinsel saldırı, taciz var kadınlar her ne kadar en başta tereddütleri olsa da güç için erkek avukat istediklerini söyleseler de genelde yani başvurularda erkek avukatlardan bir şekilde memnuniyetsizlik ilgisizlik şikayetlerini dile getirdiklerini de görüyorum. Bir kere enstest, taciz, saldırı gibi dosyalarda ben zaten erkeklerle konuşmanın çok rahat olmadığını bana “erkek

olduğu için anlatamadım” diyen ya da merkezde mesela “kadın birisi gelebilir mi, ben anlatamam bu şekilde” diyen kadınlarla karşılaştım. Ayrıca dayanışma ve karşılıklı birbirini anlama ilişkisi anlamında da ben kadın avukatların hem daha mücadeleci olduklarını hem durumu anlatmaları için sonuna kadar pes etmediklerini, kadınla o iletişim ve etkileşimi doğru kurup kaybetmediklerini düşünüyorum. Belki ben çevremde gönüllü feminist avukatlar olduğu için böyle düşünüyor olabilirim ama zaten işin doğrusunun da bu olduğunu düşünüyorum ki bir sürü raporda da bu söyleniyor. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcılar bu nedenlerle şiddete uğrayan kadınların birçoğunun cinsiyete dayalı avukat seçtiklerini çünkü daha iyi anlaşılacağını düşündüklerini ifade ederken bir kısmının da bir erkeğin şiddetinden kendini yine gücü ve iktidarı elinde tutan bir başka erkeğin kurtarabileceği düşüncesiyle bir erkek avukat da seçebildiğini ifade etmektedir:

Bence kadınlar özellikle şiddete maruz kalan kadınlar, bir kadının kendileri daha iyi anlayacağını düşünüp bu arada gene iki yönlü cevap vermek istiyorum; empati kurulması açısından bir kadın avukat istiyor olabilirler ama şöyle bir bakış açısı da olabilir yani bir erkeğin şiddetinden kendini yine bir başka erkeğin gücü ve iktidarı bir erkekte gördüğü için bir erkeğin kurtarabileceği önyargısıyla bir erkek de tercih edilebilir ... Empati kurulması açısından bu bir kadın olabilirken belki o erkeğin onu kurtaracağını düşünerek bir erkek de tercih edilebilir. (Efsun, 12 yıldır avukatlık yapıyor)

Şafak bu nedenlerle şiddete uğrayanın asla erkek avukat istemediğini vurgulamaktadır:

Şiddete uğrayanlar kesinlikle istemiyorlar. Onlar kadın avukat istiyorlar. O yüzden bizim komisyonlarda erkek sayısı çok daha azdır. Özellikle de şeyi de söylüyorlar “ya ben bir erkeğe anlatmak istemiyorum, yanımda bir kadın avukat olsun istiyorum, onun desteğini alıyorum” diye. Çünkü bir erkek tarafından şiddete uğramış, tacize uğramış, travmatik bir hadise yaşanmış. Orada bir erkek görmek kesinlikle istemiyor. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Diğer bir konu, feminist yargılamayı ancak kadın avukatların yapabilmesidir. Örneğin Firuze, kadına yönelik şiddet davalarında avukatın erkek olması durumunda feminist bir yargılama olmadığını fakat bunun çok önemli olduğunu ifade etmektedir:

Şöyle bir örnek vereyim. Ayşegül Terzi¹⁸ davası. Bilirsiniz şort giydiği için şiddete uğramıştı. Bu benim onur duyduğum duruşmalardan biriydi. Kalabalık bir davaydı. Ben de Kadın Cinayeti

¹⁸Belediye otobüsünde şort giydiği için erkekler tarafından tekmelenerek şiddete maruz kalmış bir kadındır.

Durduracağız Platformu adına orada bulunuyordum. Duruşmadan çıktığımızda bir üstadımız yanıma geldi dedi ki “Hep derdiniz feminist yargılama, feminist savunma ve feminist hesap sorma hukuk düzeninden diye ben bunu şimdi anladım”. Onlar da yıllardır kadın konusunda mücadele vermiş üstatlar. Ama bunu bire bir ondan duymak beni çok mutlu etti. Sadece Türkiye açısından değil uluslararası feminist yargılamayı oraya hissettirmek, o bakış açısını hissettirmek. Zaten sanık da bunu fark etmiş olacak ki döndü bize dedi ki “bunlar da gavur zaten, bak neler söylüyorlar” dedi. “Bunlar da böyle feminist gavurlar” dedi bize. (...) Ancak ben de bu davalarda kadınların söz söylemesi taraftarıyım. Örneğin Danıştay ile ilgili davalarda bazı baro başkanları konuştu. Çok nezaketle kısa tutup erkek meslektaşımız olarak “ben az konuşuyorum, bugün söz sizindir” deyip kendi barolarından bir meslektaşımıza söz verdiler. Çünkü o ses bizim sesimiz, kadınların sesi ve feminizmin, işte kadın ve erkeğin hangi ortamda olursa olsun ama özellikle eğer biz feminist yargılama yapıyorsak, duruşma salonundaki o kadının sesi ve sözü olması, kendi sözlerini kendi sesiyle söylemesinin önemli olduğunu düşünüyorum. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Feminist yargılama ile ilişkili bir diğer nokta da kadın avukatların kadın örgütlerinin desteğini alabilmesidir. Örneğin Aysu da davalarda sanıkların kadın avukat tercih edince daha pozitif bir algı kazanacağını düşünmeye başladıklarını ama kadına yönelik şiddet davalarında asıl önemli olan şeyin dayanışma içerisinde kadın grupları ile yer almak olduğunu ifade etmektedir. Kolektif bir kadın grubun duruşma salonunda yer almasının hâkim ve savcı üzerinde kamuoyu baskısı oluşturduğunu ve bu baskının kararların lehe dönmesinde etkili olduğunu da eklemektedir:

Kadın cinayeti davalarında aslında en önemlisi kadın erkek olmak dışında böyle kalabalık bir grupta yani komisyonla işte dışarıda çalışan kadın gruplarıyla birlikte, işte Kadın Cinayetlerini Durduracağız var yani bunun gibi örgütlerle birlikte çalışmanın pozitif etkileri olduğunu düşünüyorum. Çünkü medyaya taşıyoruz biz her şeyi. Bazı hakimler üstünde baskı hissedip belki normalde vermeyeceği pozitif bir kararı verebiliyor. O yüzden kadın cinayetleri davalarını takip etmek önemli. Bir de şöyle fark ediyor, bu kadın cinayeti dosyalarında erkek sempatisi çok yüksek değil. Bunu normal bir arkadaşınızla sohbet ettiğinizde de anlayabilirsiniz. Kimse bizim yaşadığımız korkuyu, yani o kadınla özleştirebildiğimiz empatiyi anlamıyor yani. O yüzden onu daha özverili ve daha takip edebiliyoruz. Onlar biraz da avukat olarak var oluyorlar. Biz hem avukat hem kadın olarak takip ediyoruz davaları. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadın avukatların bir diğer etkisi de failler için bir masumiyet imajı oluşturmakla ilgilidir. Örneğin Firuze, son zamanlarda birçok saldırı davasında katil ya da saldırganın kadın avukat tuttuğunu bir kadının savunmanlığıyla müdafî seçerek mahkemelere “bak

ben bir kadının beni savunacağı kadar masumum” mesajını vermeye çalıştığını belirtiyor, ancak:

Zannediyor ki buradaki kadın avukat sadece kadın avukat, hayır değil feminist bir kadın avukat. Aradaki fark o. Feminist yargılama tarihten alıyor gücünü, o bilinçten alıyor gücünü. Yani sadece sırtını hukuka, ceza hukukuna, erkeklerin yazdığı o ceza hukukuna dayamıyor sırtını, kendi bilincine de dayanıyor. Ötekisi bir kadının savunmanlığıyla müdafî seçerek orda hani “bak ben bir kadının beni savunacağı kadar masumum”, bu mesajı vermeye çalışıyor mahkemelere ... Ve karşımızda içimiz acıyor tabi kadın meslektaşımızı görünce. Ama onun dışında tabi ki avukat hürdür, istediği davayı alabilir ... onunla ilgili bir sıkıntı yok ama bunun da farkındayız diye bir dipnot olarak eklemek istedim. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Avukatların kadın olması kadar önemli bir diğer konu da hukuk sistemindeki özellikle karar alıcı pozisyonlarda kadınların yer almasıdır. Örneğin Nalan’a göre kadına yönelik şiddet davalarında avukatın erkek ya da kadın olması, hâkim ya da savcının erkek ya da kadın olmasından daha az farklılık yaratmaktadır. Avukat eğer mesleki etik değerleri güçlü, farkındalık sahibi ise her koşulda mağdur olan kadını savunmaktadır fakat hâkim ya da savcının yani aslında karar mekanizmasının ki, bu ataerkil hukukun tekelinde tuttuğu bir araçtır, kadın olması istisnalar dışında mağdurun lehinde bir karar çıkmasını sağlamaktadır:

AGO’da iki tane savcıyla ben tecavüz vakası ifadesi verdim, ikisinde de şöyle bir şey fark ettim. Bir erkek, bir kadın üzerinden karakterlerin empati kurabilme yeteneği farklıdır ama şimdi kadın savcı mesela çok daha farklı dinliyor, çok daha algısı yüksek dinliyor. Benim tecavüz ifadesindeki kızı videoya çekmişti tecavüz ederken karşı taraf biraz gerizekalı olduğu için o da. O dönemki saç sarıydı videoda normalde ben de fark ettim ama savcı ben daha demeden şöyle bir şey yaptı ifadenin başında dedi ki “kendini değiştirmek için, kendisini öyle hatırlamamak için saçını siyaha boyadı, dikkat edin saçını siyaha boyadığını fark ettik, bunun da zapta geçmesini istiyorum” gibi bir şey söyledi. Bak işte savcının o algısı. Erkek bunu çok fark etmez. Ama kadın savcı hemen onu böyle bir tutanağa geçirdi. Bu çok önemliydi. Erkeklerin amaları var, bizden daha çok amaları var. Ben amayı hukuksal açıdan karşısına çıkacak şeyler açısından sorarım; “bak şimdi hâkim buraya takılır ya da savcı buraya takılır, şimdi burayı ne yapacağız, burayı biraz açmamız lazım” gibi bir ama çekerim. Ama erkek doğrudan yargı ile dolu bir amayla geliyor. Çünkü kendisi de o toplumsal cinsiyet algoritmaları ile geliyor “ama sen de şunu yapsaydın, ama sen de bunu yapmasaydın”. Bir erkekte bu çok daha fazla, o kesin. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.5. Avukatların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Feminizm Tanımları

Bu tema, katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği ve feminizm kavramlarını nasıl tanımladıklarıyla ilgilidir. Tanım yaparken bazı katılımcılar kavramsal bir şema kullanmış, bazıları ise bu kavramlarla kendi hayatlarında pratik olarak ilk ne zaman karşılaştıklarını anlatmış, dolayısıyla gündelik hayat üzerinden tanımlamaya çalışmışlardır.

Kavramsal tanım yapanlardan bazılarına göre:

Toplumsal cinsiyet eşitliğini doğuştan getirdiğimiz cinsel kimliğimiz sebebiyle toplumda sonrasında oluşan o yargıların eşit olmaması hali cinsiyet eşitsizliği. Kültürel olarak, sosyal olarak ya da ekonomik olarak. Pek çok alanda toplumsal olarak ve sonradan yüklenen roller, görevler veya etiketler sebebiyle eşit olamama hali. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

[Toplumsal cinsiyet] Bütün toplumsal şartlarda kadınların erkeklerle eşit olmasıdır. Kültüre göre değişen, coğrafyaya göre değişen cinsiyetlerden beklenen rollerle alakalı bir kavram ve bu ayrımların eşitsizlik anlamında ortadan kalkması demek. Bir işe giriş aşamasında aldığı maaşta, gitmek istediği tatilde, siyasi katılımı yani bunların tamamında kadın erkeğin eşit olması anlamına geliyor. Mesela Foucault daha çok iktidarla ilişkisini değerlendiriyor ki evet oradan bakmakta çok doğru, daha çok toplumsal cinsiyet dediğimiz şey performans, tekrarlama ile alakalı bir şeydir. Bu performans tekrarlama da eşitliğin sağlanabilmesi için çok kez tekrarlanması lazım. Kısa sürede yapılabilecek bir şey değil. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

[Toplumsal cinsiyet] Toplumun biyolojik cinsiyetimize yüklediği roller, sorumluluklar, kurallar. Omuzlarımızda, cinsiyetlerimize bağlı yükler. İçinde bulunduğumuz toplumun kültürüne göre geleneklerine, göreneklerine göre de değişiklik gösterebilen, benim açımdan değişmesi muhtemel ve umut edilen roller diyebilirim. (Efsun, 12 yıldır avukatlık yapıyor)

[Toplumsal cinsiyet] Kendi kimliğim ya da cinsiyetimden dolayı aşağılanma adına ayrımcılığa uğramadığım bir düzendir. O erkek olduğu için farklı değil. Ben kadın olduğum için farklı değilim. Ya da cinsel yönelimim farklı olduğu için farklı değiliz. Hepimizin tercihleri var. Bunlara saygı duyulduğu, hepimizin aynı şekilde bunu çekinmeden rahatlıkla ifade edebildiğimiz ve öyle yaşayabildiği bir düzendir. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Feminizm toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele alanı. Bu mücadele konusunda yollar, yöntemler üreten görüş, politik duruş. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Feminizm cinsiyetlere yönelik, ayrımcılığa karşı örgütlü bir eşitlik mücadelesi, örgütlülük, ikili cinsiyet rejimlerinde kadın ve erkeğin hak ve fırsatlara erişiminde örgütlü bir mücadele. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Kavramsal tanım yapanlardan biri Şafak'tır, kendisi toplumsal cinsiyet tahakkümünün kadın avukatlar özelinde daha baskın olduğunu dile getirerek eşitliğin mutlak süratle sağlanması gerektiğini, bilinçlenme ve farkındalık oluşmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gündelik hayata yaygınlığının fark edilmesini sağladığını aslında hayatının kırılma noktasının bu farkındalık olduğunu dile getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini cinsiyetten bağımsız, sorumlulukların eşit paylaşılması, hakların eşit paylaşılması, hayatın eşit paylaşılması olarak ifade etmektedir:

[Toplumsal cinsiyet] Çünkü hani kadınlara yüklenen o kadın olmasından kaynaklı ekstra yükler var ya. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı o ekstra yükler. Onlar da bizim için çok yorucu oluyor. Yani kadınlar için de mutlaka çok yorucudur. Ama bizim avukat grubu özelinde baktığımda da gerçekten çok yorucu oluyor ... Sorumluluk daha fazla bizim üstümüzde, evde daha fazla bizim üstümüzde işte hepsi cinsiyet rolleriyle alakalı. Ben bu alanda çalışmaya başladıktan sonra çok daha dikkatimi çeker oldu. Aslında ben hiç dikkat etmiyordum toplumsal cinsiyet eşitliği var, yok. Çok da idrakında değilmişim, ben bu alanda çalışmaya başladıktan sonra fark ettim ... Sonra oradan bir başladım, bizim Kadın Hakları Komisyonu'nda başkanı olduğu dönemde arkadaşım dedi ki “ya komisyonda çalışır mısınız?” dedim “iyi olur, güzel olur”. Oradan başladım. Öyle gelişti. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcılardan bazıları tarihsel bir gönderme yaparak tanımlamışlardır:

[Toplumsal cinsiyet] Tarihsel olarak bir kadın erkek eşitsizliği var. Bu eşitsizlikten kaynaklı olarak şiddet ortaya çıkmış durumda. Erkekler güçlerini kullanmak, kadınları kontrol etmek amacıyla şiddeti araç haline getirmişler. Toplumsal olarak aslında bize atfedilen birtakım roller var. Kadınlar çocuk doğurur, evde yemek yapar, temizlik yapar, erkek gider çalışır, eve para getirir, çocuk da bakmaz gibi birtakım kalıplar var. Bu bizim ülkemizde özellikle çok yaygınlaşmış bir şey. Kadınlar hatta ücretli işte çalışsalar bile onların doğal görevi gibi görülebiliyor. Artık bu rollerin aslında tamamen toplumsal bir kurgu olduğu yani kişinin biyolojik cinsiyetinin gerektirmediği, yani getirmediği bir şey. Çünkü biz de bilmiyoruz doğuştan yemek yapmayı, çocuk bakımını. Sonradan öğrenilen bir şey ve hayatı paylaşıyoruz sonuçta. Öyleyse eğer her iki cinsiyetin de bu iş bölümüne katılması lazım eşit olarak yani ev içi işlerin hepsinin mesela paylaşılması gerekiyor. Biz çift mesai yapmış oluyoruz. Dolayısıyla bu rollerin biyolojik bakımdan çıkması lazım. Toplumsal cinsiyet eşitliği böyle bir şey. (Rana, 15 yıldır avukatlık yapıyor)

[Toplumsal cinsiyet] Kadınlar ezilen taraf. Ve çok uzun yıllardır, belki de yüzyıllardır ezilen taraf olduğu için. Ama bir kadının haklarının savunulması. Çünkü ezilen taraf bu taraf. Dolayısıyla ben de eşit olayım, benim de haklarımı göz önünde bulundursun mücadelesinin sonucunda ortaya çıkan bir kavram olarak görüyorum. Yani yine kadının o haklı mücadelesini sonucunda ortaya çıkan bir kavram ... Avukat nedir? Hak savunuculuğu mesleğidir aslında avukatlık ama kimse burada karşı taraftakinin cinsiyeti nedeniyle uğradığı ayrımcılığın çok idrakinde değil. “Ben insan olarak bakarım yasalar önünde herkes eşit”. O öyle değil işte. Yani bir tanesi o hakkı eşit olarak kullanamıyor. Sen onu kâğıt üzerinde versen de dönüp uygulamaya bakacaksın. Oradaki o sağlanan üstün hakkın eşitsizlik olarak algılanmaması gerektiğini maalesef kavrayamıyor. Bizim meslektaşlarımız bile kavrayamıyor. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Bazı katılımcılar ise toplumsal cinsiyet eşitliğini de feminizmi de anıları üzerinden tanımlamaktadır:

[Toplumsal cinsiyet] Bir anım var bununla ilgili çok genç hukuk öğrencisiyim. Adapazarı'na bir ziyarete gittim. Orada bir hanımefendinin evine götürdüler. Ailenin yaşlısı olduğu için. Benim kim olduğumu sordu. Dediler ki şu şudur. Bir de ilave ettiler hukuk fakültesi okuyor, avukat olacak”. Teyze şöyle bir gözlüğünün üzerinden baktı. “Kadından da avukat oluyor muymuş” dedi. İşte toplumsal cinsiyet eşitsizliği tam da bu. Yani bize toplumun biçtiği roller. Ya da işte “kadından avukat olur mu” yanında “kadının gece sokakta ne işi var”. Rıza kavramı. Yani kadın içki içtiyse bir erkeğin yanında artık onla cinsel ilişkiye bir nevi rıza göstermiş oluyor. Toplum bunu bu şekilde size bütün ön yargıları yerleştirmiş. Burada kadından yana negatif şekilde işleyen bu rollerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini oluşturduğunu düşünüyorum. Şimdi biz toplumda kadınların büyük bölümü yeniden üretimi sağlayan güçleriz değil mi? Ama toplumdaki kaynağın paylaşılmasına geldiğinde yeniden üretimin başladığı basamaktaki o sağladığımız büyük faydanın karşılığını alamıyor durumdayız. Şöyle bir ters piramit düşünün. Toplumun bu her şeyi o prizma kadının sırtında. Fakat şurada biriken prizmanın en üstündeki kaynaktaki o kadına düşen pay maalesef bazen sayılara bile yansımıyor. Bu nedenle bunu ben rıza kavramından tutunda kaynak paylaşımına, rol paylaşımına, içinde siyaset yaptığım parti dahil olmak üzere kurumların, kurulların içinde olmak, yönetmek dahil olmak üzere sandalye paylaşımına, söz paylaşımına kadar bizim üzerimizdeki o etkiye toplumsal cinsiyet eşitsizliği diyorum. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

[Feminizm] Kimseden aşağı değilim demek kimseden eksik değilim demek. Kimse benim sahibim değil demek. Evimin, ofisimin kapısını kendi hür irademle istediğim zaman açabilmek, istediğim zaman açmamak. Benim için feminizm bu. Hayatın her alanında. Kimseden eksik değilim. Eşit haklar istemek. Ben böyle tanımlıyorum. Çocuk yaşta bir tapu görmüştüm ben. Babamın da okuma yazması çok yoktu ama İstanbul'da taşrada olduğumuz için o dönem için bana gelip sorarlardı işte. Bir anne ölmüş. Tapu var. Çok özeldir, bunu hiç unutmam ben. Tapuda bir kadın resmi var. Yani

o kadar kısayım ki tapuya da tam bakamıyorum. Böyle yani ilkokul bir ya varım ya yokum. Dedim ki “kadınların resmi olabiliyor mu tapuda?” Ama o kadar çok konuşuluyor ki biliyorum. Babam “evet” dedi “kadınların da oluyor”. “Bir gün benim de resmim bir tapunun üzerinde olacak” dedim. Türkiye’de kadınlar hep birilerin ismiyle anlatılıyor. Yani o çocuk yaşta niye benim bu kadar dikkatimi çekmiş bilmiyorum. Belki de çevremdeki kızlar okula gitmiyorlar. Bir tek ben, diğerleri ortaokula gitti, ondan sonra gitmediler. Bir de ben böyle okuldan çıkınca eve gelmeden ben kime selam verdim? İşte param varsa minibüse bindiysem bindim, yoksa yarım saat yürüdüm falan. Eve bir gelirdim. E babam biliyor çünkü orada herkes tanıyordu onu. İşte yine bir gün minibüse bindim. Para almadı benden. Babamın ismini söyledim. “Sen onun kızısın almıyorum” dedi. “Yeter artık” dedim, bir gün bana sadece kendi ismini söyleyecekler. İşte feminizm bu. Yani demek ki ortaokulda bu duyguyu hissedebilmişim. Benim için feminizm o. Kimsenin ismi altında olmadan. Kimseye biçtiği rolleri hapsolmadan özgürce. Bu özgürlük özellikle iradeyi kullanma özgürlüğü olarak yorumluyorum benim için çok önemli şekilde ifade etmektedir. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.6. Avukatlık Mesleği ve Feminist Kimlik Arasındaki İlişki

Bu tema, kadın avukatların feminist kimliklerinin avukatlık pratiklerine ne şekilde yansıdığıyla ilgilidir. Aşağıdaki alıntılarda görülebileceği gibi katılımcıların büyük kısmı feminist kimlikleriyle avukat kimliklerinin iç içe geçtiğini, ayrıştırmanın mümkün olmadığını ve avukatlık yaparken sık sık kararlarını feminist ilkeler doğrultusunda aldıklarını belirtmektedir.

Kendini feminist avukat olarak tanımlamak önemli bir duruştur. Örneğin Aysu mesleği ve feminist kimliği arasında kurduğu ilişkiyi “feminist avukatım” ifadesiyle belirtmektedir. Gönüllü işler yapmak, kadın cinayetlerine ya da belde evlerine gitmek, şiddet mağduru kadınlarla özverili bir şekilde ilgilenmek ve bunun dışında şu anki ekonomik koşullarda her ne kadar zor olsa da şiddeti uygulayan erkek dosyası almamak gibi duruşlarla feminist avukatlığını savunabileceğini ifade etmektedir. Rana da Aysu gibi mesleği ve feminist kimliği arasındaki ilişkiyi “feminist avukat diyoruz kendimize” şeklinde ifade etmektedir.

Feminizmin, o sokak hareketinin kanunlara yansıdığını da görüyoruz. Eskiden Medeni Kanun’da mesela “aile reisi erkektir” diye bir şey vardı, şu an öyle bir şey yok. Ya da mesela kocaların izin vermesi söz konusuymuş Medeni Kanun’da kadına. Bunlar çok uzak değil aslında, 23-25 yıl öncesi baktığımızda. Dolayısıyla bunlar çok iç içe zaten hukukta bu alanın göstergesi gibi ama sonuçta bunlar bize hak verilmiyor mücadelemizle kazanılıyor. Fiziksel şiddet dediğimizde

dayağa karşı kampanya bile 1987'de yapılmış. O zaman hâkim “kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” deyişini kararına yazmış. Böyle bir şeyden nerelere geldik? Mücadeleimizde kadın cinayeti kavramı hep feministlerden çıktı ve bu mücadelenin kendisini davalarımızda kullanıyoruz. Bu hayatını savunan, canına tak ettiği anda kocasını öldürmek zorunda olan kadınların dosyalarını takip etmiştik, bir raporlama yapmıştık mesela. Bunu mahkemede kullandık ve şunu söyledik aslında bir erkeğin bir kadın öldürmesi için sebep örneğin meyve suyunu getirmemesi olabilir, oluyor yani bu haksız tahrik sebebi oluyor. Ya da beyaz tayt giydiği için öldürüyor. Ama kadınların erkekleri öldürmelerine baktığımızda çok sistematik bir şiddet olduğunu görüyoruz. Mesela kaç defa sığınakta kalmış bir sürü koruma kararı almış, artık onu öldürmek üzereyken anca öldürüyor kadınlar. İkisini nasıl aynı kefeye koyabiliriz? Nasıl bir adalet terazisi bu? İşte bunu görünür kılmaya çalışıyoruz. Ceza yargılamasında sürekli bir olay anına odaklanma söz konusu. Biz de sadece bu olayın anını değil, onun geçmişinin de önemli olduğunu anlatıp sistematik şiddeti görünür kılmaya çalışıyoruz. Feminist avukat olmanın bence böyle farkları var. Tabi politik olarak sözümüzü hem mahkemenin kendisinde ortaya çıkarmak hem de bunu kamuoyuyla paylaşma meselesi de var. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Bazı katılımcılar meslekleri ile feminist kimliğinin iç içe geçtiğini belirtmektedir:

Feminizmle sanıyorum ben lise yıllarında karşılaşmıştım, o zamandan beri bir şekilde tabi bildiğim, o sırada çapımın yettiği kadarıyla hayatınızla bir şekilde iç içe geçiyor. Avukatlık bunun için uygun bir alan sunuyor mücadele etmek için. Bu konuda kendimi şanslı görüyorum. Hem kadına yönelik şiddet dosyalarında aktif olarak rol üstlenebilmek, kişisel olarak da tatmin ediyor. Topluma da bir katkı sağladığımı hissediyorum bu anlamda. Diğer yandan baronun Kadın Hakları Komisyonu’nun açtığı bir alan var, kadın hakları eğitimi vermek gibi. Ya da bu konuda bilinçlendirme çalışması yapmak gibi. Bu da güzel bir alan açıyor ... Birbirinden ayıramıyorum. Kendi yaptığım iş için de her alanında dikkat ediyorum. Yazarken, çizerken, dilekçemi verirken, duruşmada bir tavır sergilerken de buna göre hareket etmeye çalışıyorum müvekkillerimle ilişkilerimde de aynı şekilde orada da insanlara anlatabildim kadar, konunun denk düştüğü ölçüde burayla bağlantılı bir şey anlatmaya çalışıyorum ... bence çok iç içe geçiyor ve bu beni çok mutlu eden de bir şey. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Mesleğim ve feminist kimliğim arasında yani kadın alanında çalışınca evet bir şekilde feminist olunuyor. Örneğin boşanma dosyasından bahsedelim. Kadınlara dair bahsettiği şeyleri düşünürken o kadını biraz daha anlayabiliyorsunuz. O yüzden önyargılı tavırlar olabiliyor erkeklere karşı. Veya hiç kimsenin alınmayacağı bir cümle ama ben ona alınıp yine toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bir cümle kullanıldı diye değerlendirebiliyorum. Özellikle gelen görüştüğüm kişilere de bu tavrı takınabiliyorum ... siz orada müdahale edince kediye dönüyor ama bu zamana kadar baskı yaptığı kadını konuşurken çok farklı. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Dünyaya öyle bir gözle bakıyorum. O eşitlik için mücadele etmek gerektiğini düşünüyorum, kendi haklarım için. Hiçbir yerde ayrımcılığa uğramak istemiyorum. Bütün kadınların benimle aynı şeyi yaşadığını biliyorum ... Herkesin uğradığı bir şiddet biçimi var ve bu tamamen bizim ikincil olarak görülmemizden kaynaklanıyor. Hayatta bununla mücadele etmek için bir varoluş sergilemeye çalıştığım için ... Bir kadın bana gelip artık bu kadar yıldan sonra daha basit ve sade bir şekilde anlattığında bile o hikayedeki boşlukları görebiliyorum ve o yüzden de ona inandığım için yani aslında yaşadığı şeyin büyük bir haksızlık olduğunu ve böyle olmaması gerektiğini bildiğim için de hem empati kurarken hem de işi sürdürürken ben de rahat ediyorum, o da benimle iletişimde ve dosyanın sonucunda daha rahat ediyor. Öyle bir bağ var yani. Bir de gündelik hayatta yok saymıyorum bunu. Mesela dilekçe yazarken dikkat ediyorum. Yani hukuki olarak çok önemli olmayan bir cümle olabilir ama ben orada o bakış açısını koymaya çalışıyorum. Ya da olmaması gereken bir şeyi sırf söylerim de alırım diye söylemiyorum. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Üçüncü bir nokta, avukatlık yaparken feminist ilkelere göre hareket etmeye çalışmaktır. Yade, şiddeti eyleyen tarafından kendisine başvurulduğunda faili savunabilecek bir verisi olmadığını, şiddeti fark edebildiği ölçüde davayı kabul etmediğini, fakat ileriki aşamada şiddet öyküsüne rastlarsa da etik değerler gereği savunmaya devam edeceğini, çok rahatsız olduğu bir durumda da davadan çekileceğini ifade etmektedir:

Onun dışındakiler de şuna dikkat etmeye çalışıyorum uygulanan şiddeti bir kılıfa sokmamaya çalışıyorum. Onu fark ettikten sonra şunu demiyorum yani yapmış ama niye yapmış gibi bir argüman üretmemek yani bu gerçekleşmişse gerçekleşmiştir. Biz mesleğimiz gereği bazen çok haklı bulmadığımız şeyleri de savunmak durumunda ya da o yönde hareket etmek zorunda kalıyoruz. İşin doğasında bu var. Ama orada makulleştirmeye çalışmıyorum böyle durumlarda en azından yapabildiğim refleks bu. Müvekkile de şeyi aktarıyorum bunun uygun olmayan bir davranış olduğunu, bu sebeple mahkemenin onunla aleyhine karar verebileceğini aktarıyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Benzer şekilde Talya da feminist avukatlık çerçevesinde kadına yönelik şiddet, cinsel suçlar, boşanma gibi davalarda sanık müdafiliği almadığını ifade etmektedir. Boşanma davalarında daha sonra çıkabilecek şiddet öyküsünde tarafları hüküm altında bırakmadan davadan çekilmek adına görüşme formu imzalattığını, sanık eğer şiddet eyleyeni ise zaten formu imzalamadığını böylelikle suçu eyleyeni savunmamış olduğunu belirtmektedir:

... Zaten ben adamı sorgular gibi davrandığım için onlar da beni çok tercih edecek kıvama gelmiyorlar ve bakıyorum eğer fiziksel, cinsel, ekonomik şiddet yoksa bunlar anlaşmalı boşanmak istiyor olabilirler. Böyle bir durumda da ben mutlaka bir görüşme formu imzalattırıyorum onlara. Daha sonradan böyle bir iddia ortaya çıktığında avukatın haklı olarak dosyadan çekilebileceğine ilişkin bir bilgi beyanı. Bu zaten herkesin imzalayacağı bir şey değil ... Bu bakımdan ben genelde toksik erkeklerle çalışmıyorum. Böyle bir avantajım oluyor. Onlar benim sadece karşı tarafım oluyorlar. ... Onun için feminist perspektifim mesleğimle oturuyor. Keşke Türkiye biraz daha farklı bir yer olsaydı da mesela biz sürtük müyüz, değil miyiz mücadelesinden ziyade bu ülkede tecavüz kriz merkezi yok konusu üzerinde daha çok durabilelim isterdim ... Tek derdimiz bunlar olsun isterdim. Ama bir yandan mücadele devam ediyor, mücadele etmek de güzel bir şey. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.7.Kadına Yönelik Şiddet Davaları ve Feminist Kadın Örgütleri

“Bütün kadınlar da tuttıkları yerden örgütlensinler” (Sahra)

Bu tema kadına yönelik şiddet davalarında feminist kadın örgütlerinin rolü ile ilgili fikirlerini içermektedir. Bu konu ile ilgili kadın avukatların hepsi olumlu görüştedir ve düşünceleri oldukça benzerdir. Bu düşüncelerde öne çıkan nokta feminist kadın örgütlerinin sahiplenme, istikrar, gündemde tutmak, kamuoyu oluşturmak gibi özellikleri nedeniyle kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli bir yer tuttuğu şeklindedir.

Şafak, kadına yönelik şiddet davalarında kolektif bir mücadele vermenin daha önemli olduğunu ifade ederken feminist kadın örgütleri tarafından davaların takip ediliyor olmasını, katılma talepleri kabul edilmese de davanın peşini bırakmamalarını önemli bulmaktadır:

Feminist kadın örgütlerinin birlikte çalıştığı derneklere üye olan avukatlar var. Onlar da o avukat arkadaşlar aracılığıyla gelip davaya katılma talebinde bulunuyorlar. Burada Önce Kadınlar ve Çocuklar Derneği var onun dernek başkanı avukat M**** T****, onlar yeni yeni faaliyette bulunmaya çalışıyorlar ... Eskişehir özelinde bakarsak Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun burada üyesi olan avukat arkadaşlar var. Onlar gelip bu dosyalara katılma talebinde bulunuyorlar. Katılma talepleri tabi bizde olduğu gibi onların da kabul edilmiyor. Ama onlar da açık yargılama ilkesi esas ise özel olarak mahkeme tarafından bir gizlilik kararı alınmadı ise duruşma salonu içerisine girip seyirci kısmına oturup izleyebiliyorlar. Bu tarz bir format izliyorlar. Sonra çıkışta basın açıklamalarını yapıyorlar, ailenin yanında oluyorlar, psikolojik anlamda destek de sağlıyorlar. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Nalan kadına yönelik şiddet davalarının kadın örgütleri tarafından desteklendiğini ve desteklenmeye de devam etmesi gerektiğini çünkü hukukun tek başına bir mücadele alanı olmadığını aynı zamanda sahiplenmeyi, istikrarı, gündemde tutmayı ve kamuoyu oluşturmayı da gerektirdiğini ifade etmektedir:

Valla Eskişehir'de hakikaten hakkını veriyorlar. Yani onu söylemek lazım. Çünkü Eskişehir hem ben de içinde olduğum EDKP¹⁹ var hem de Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu var. Haricen bu Cumhuriyetçi Kadınların Platformu daha var. Onlar orada arada destek veriyorlar. Kadın dayanışmasının yan yana getirdiği yirmi yıllık, yirmi beş yıllık platformlar, deneyimli platformlar geçmiş olan platformlar var Eskişehir'de. Ben Ali İsmail'in de avukatıyım Ali İsmail niye gündeme geldi de diğerleri gelmedi Hatay'daki Atakan var, yani sahiplenme, istikrar, gündemde tutmak, kamuoyu oluşturmak. Hukuk tek başına bir süreç değil. Hukuk aynı zamanda o tabandan gelen baskıyla, halkın talepleriyle yoğrulan bir süreç. Sen tek başına orada iki tane kararı tekrar etmişsin etmemişsin, hâkim onu bilmiyor mu biliyor ama sen hem mahkeme salonunda aynı talebi dile getir, hem de dışarıda aynı talebi getir işte o zaman çok daha farklı bir süreç oluyor. O yüzden bence kadın örgütlerinin Eskişehir'deki kadın cinayetlerini sahiplenışı, çok istikrarlı ve anlamlı. Bir de Eskişehir Barosu Kadın Komisyonu da yıllardan beri bırakmadı. Hiçbir şekilde o ivmeyi düşürmedi. “Yahu kadın komisyonuna haber verin, onlar da gelsin” ya da sanıkların kalkıp “ya kadın komisyonu gelince ortalık karıştı” demesi, “zaten bu kadar sahip çıkılmasaydı bu olmazdı” denmesi zaten sürecin nereden yürüdüğünü de gösteriyor. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nda ve Mor Çatı da üyeliği olan aktif olarak da Eskişehir Kadın Komisyonu'nun hukuki kısmında yer alan Aysu kadına yönelik şiddet davalarının feminist kadın platformları tarafından örgütlü bir şekilde desteklendiğini dile getirmektedir:

Eskişehir açısından söylemem gerekirse çok iyi. Biz onlarla sürekli iletişim halindeyiz. Dava takiplerinde de geliyorlar sağ olsunlar. Kadın cinayet davalarında her zaman hiçbir davayı atlamıyorlar. Yürüyüşlere birlikte gidiyoruz ... O açıdan güzel destekleri gerçekten. Birbirlerine sahip çıktıklarını düşünüyorum. Onların varlığı bizim için önemli. Çünkü onlarla hep birlikte yürütülür bu mücadele. Biz de sadece avukat olarak orada bulunmak istemeyiz, kadın arkadaşlarımızın da olması, desteği çok önemli. Onlar da sağ olsun bizi hiç yalnız bırakmadı. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

¹⁹Eskişehir Demokratik Kadın Platformu

KADER (Kadın Adayları Destekleme Derneği) üyesi olan Yade kadına yönelik şiddet davalarının feminist kadın örgütleri tarafından kalabalık bir şekilde desteklendiğini ve örgütlerin meselenin her kesime ulaşması ve toplumsal baskı oluşturmaları konusunda pozitif bir etkiye sahip olduğunu ifade etmektedir:

Bence en önemli katkıları o duyuru kısmı. Toplumda ciddi bir kesime ulaşmasını sağlıyorlar bu meselenin. Takibini kolaylaştırıyor ne yazık ki ülkede takip edilmeyen hukuki meselelerin sonu çok parlak değil. Toplumsal bir baskı oluşturabildiğimiz ölçüde etkili oluyor. O yüzden bence çok önemliler. Her duruşmada adliyenin önünde toplanıyor olmaları bir kalabalık olarak bu işi takip ettiklerini belirtiyor olmaları. Her seferinde çıkışta bir basın açıklaması yapılıyor olması bence pozitif. Herkesin üzerinde hem bir farkındalık yaratıyor hem de tabii toplumsal baskı faktörü de oluşturuyor. O yüzden çok faydalı buluyorum, doğru buluyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Talya kadına yönelik şiddet davalarında feminist kadın örgütlerinin davayı takip etmelerinin, kamuoyu oluşturmalarının dava adına tavır değişikliği yarattığı için etkili bir rol oynadığını ifade etmektedir:

... Onların mücadelesi gerçekten çok kıymetli. Dosyaları takip ediyorlar. Özellikle baronun kadın komisyonu. Ben şu an çalışmıyorum ama çalıştığım dönemde her hafta cuma günü Eskişehir Belediyesi'nin Kadın Danışma ve Dayanışma merkeziyle bir iş birliği vardı ve şiddet mağduru kadına ücretsiz danışmanlık veriyorduk. Şu anda Kadın Hakları Merkezi'nde yapıyorlar onu. O listeye kayıtlıyım ... Biz gittiğimizde günde 12 kişi falan gelebiliyordu ve gerçekten bir de kayıt vs. alınmadığı için insanların tercih edebileceği bir yer ve çok kıymetli olduğunu düşünüyorum. Oradaki psikolog, hizmet vs. devam ediyor, yazabiliyorsan bunu yaz insanlar duysun istiyorum. Ben gelenleri de yönlendiriyorum. Bazılarının maddi durumu olmuyor. Adli yardımdan avukatla anlaşp ve mutlaka gidin orda bir psikolog hanım var ve gerçekten işlerini iyi de yapıyorlar, uğraşıyorlar da. Onun için mesela kadın komisyonunun faaliyetleri çok kıymetli. Onun dışında o kadar bir tavır değişikliği oluyor ki. Bir bakın takip edilmeyen bir dosyada bir vatandaş gibi gidin, köşede tek başınıza izlediğiniz bir dosyaya bakın. Bir de komisyonun katıldığı, birkaç kadın örgütünün katıldığı, salonun dolduğu bir dosyada heyetin tavrına bakın. Mağduru sorgulayışı, sanığa sorduğu sorular gerçekten o kadar değişiyor ve o kadar kararlarına etki ediyor ki, biraz hizaya geliyor tabiri caizse. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Defne kadına yönelik şiddet davalarının feminist örgütler tarafından çok örgütlü takip edildiğini ve bu takibin süreci ateşlediğini ifade etmektedir:

... Feminist örgütler bence gerçekten iyi ki varlar. Özellikle mesela İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına dair davada. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Mor Çatı vs. Onlardaki o

takip ruhu çok ateşli bir ruh bence. Onlardaki o ateş bize de ilham oluyor. Çünkü bazen bizim yapabileceklerimiz de sınırlı kalıyor, biz evet duruşmayı takip edebiliyoruz ama bazen bir şekilde bir şeylerin bağırılması lazım, söylenmesi lazım. Yürüttükleri süreç için ben de minnettarım bir kadın olarak. Bazen düşünüyorum acaba bir kadın olarak başıma bir şey gelse acaba sahiplenilir mi? Çünkü onlarda ayırt etme de yok herkesi sahipleniyorlar. Gerçi kadın ölüp gittikten sonra çok da bir anlam ifade etmiyor ama en azından adalet yerini bulmuş oluyor. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Sahra kadına yönelik şiddet davaları feminist kadın örgütleri tarafından takibinin kadınlara yalnız olmadığını, kalabalıklarında onunla yürüdüğünü ve onu anladığını hissettirmek noktasında önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir:

Kadınla irtibat kurulduktan sonra kadın ya bir derneğe gelmiş oluyor ya baronun adli yardım merkezine gelmiş oluyor. Yardım istiyor, destek istiyor. Hatta son dönemlerde sosyal medyadan çağrı yaparak yardım isteyenler de çokça arttı biliyorsunuz. Ben bunları iyi görüyorum çünkü ulaşabileceği bir kanal olması önemli. Oradan bağ kurulduktan sonra da o kolektif yapının içerisine ortak takip ... Ama bazen de dosyayı ortak kamuoyu yaratılarak takip etmenin daha doğru bir hat olduğuna karar verebiliyorsun. Çünkü yani kamuoyu oluşturmak derken kadının yalnız olmadığını bilmek, duruşmada yalnız gidip gelmemesi, ailesinden mesela gene de baskı gördüğü kimi unsurlar olur bu anlamda daha özgür ve rahat hissetmesi, kendini iyi ifade edebilmesi. Bunlar sağlanmaya çalışarak bir ortak takip süreci yapılıyor. Temel şey yalnız hissetmemek. Bir kalabalığın onunla birlikte olduğunu, o gücün karşısında kendisinin ya da güç olarak gördüğü ve korktuğu şeyin karşısında tek olmadığını hissettirmek. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

3.3.8.Kadına Yönelik Şiddetle Mücadeleye Feminist Kadın Avukatların Bakış Açısı

“Kadın nasılsa ölüyor deme lüksüne sahip değilsiniz” (Firuze)

Bu tema katılımcıların kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilgili bakış açılarını içermektedir. Katılımcıların anlatılarına göre bu tema altında altı kategori oluşmuştur, bunlar İstanbul sözleşmesi ve 6284 sayılı yasa, yasaların gerektiği gibi uygulanmaması, eğitim ve bilinçlendirme, örgütlenme ve mücadele, kadının statüsünün güçlendirilmesi ve ulusal politikalar.

İstanbul Sözleşmesi ve 6284 Sayılı Yasa

Katılımcıların tümü kadına yönelik şiddetle mücadelenin en önemli dayanağının İstanbul Sözleşmesi ve onun bir kolu olan 6284 olduğunu dile getirmektedirler.

Can simidi yani ... Kadına yönelik şiddetle mücadelede İstanbul Sözleşmesi çok güzel bir yol haritası belirlemiş idi. Maalesef sözleşmeden çekilmemiş olsaydık ... şiddete karşı politikalar bunların hepsini devlete yükümlülük olarak getirmiş sözleşme ... Altın oran diyorlar o sözleşmeye, Birleşmiş Milletler değerlerini, kadın alanında yapılmış aslında en iyi sözleşme. Böyle bir sözleşmeden çıkıyoruz. Sonra işte şiddetle mücadele il eylem planlarıyla dostlar alışverişte görsün, kadına şiddete dur de, ondan sonra işte pankartlar yok bu, bu mücadele böyle olmaz. Burada neyi değiştireceksiniz? Zihniyeti değiştireceksiniz. Politika üreteceksiniz. Şiddetle mücadele için, kadın hakları için politika üreteceksin. Politika üretecek kurumlar var, yükümlülük getiren kurumlar var. Buradaki o zihniyeti dönüştürmeden, o toplumsal yapıyı, düşünce şeklini değiştirmeden mücadele maalesef çok zor ... toplumsal bir yara maalesef ... Bence kesinlikle geri dönmeliyiz ... (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

İstanbul Sözleşmesi çok önemli bir sözleşmeydi. Türkiye açısından da öyleydi. Çıkılması her şeyden öte insan haklarına aykırı bir şey. Gönül ister ki tekrar yürürlüğe girsin. İstanbul Sözleşmesi döneminde yürütülen tartışmalar da 6284 içinde yürütülen tartışmalarda hep ana nokta işte aile ve cinsel yönelim üzerinden, LGBTİ+'lar üzerinden ilerliyor. Oysaki hem İstanbul Sözleşmesi'ne hem 6284 sayılı kanunun metnine baktığımızda işte ne aile kurumunun yapısını bozacak ne yani diğer cinsel yönelimlere ilişkin bir özendirmeyi içerecek bir düzenleme yok. Kaldı olsa da yani bugün insanların cinsel yönelim bilgileri kanunda olup olmaması onları etkileyecek bir şey değil. Tartışmalar politik ve anlamsız noktalardan ilerliyor. Ama tabi bizim açıp okuma gibi bir alışkanlığımız olmadığı için biz hani söylenenlere inanıp devam ediyoruz. Şimdi 6284 belki biliyorsunuz seçim pazarlığı yapıp zaten kaldırılması için yani. 6284 yanlış uygulamaları olsa da bence önemli ve iyi bir kanun. Doğru uygulandığı zaman çok da gerçekten hayati öneme sahip bir kanun kadınlar açısından. Ve o yüzden kanımızın son damlasına kadar, son nefesimize kadar kadınlar olarak sahip çıkmamız gereken bir kanun bence diye düşünüyorum. Kanunun amacına da baktığımızda aslında şiddeti önlemek yani bundan öte bir amacı yok. Dolayısıyla yapılan tartışmalar çok suni. Burada derin tartışmalar da yapılabilir. Hani kutsal aile yapısı, aile gerçekten kutsal mıdır? Gerçekten o kadar korunması gereken bir kurum mudur? Ensest vakalar, rakamlar karşılaştırdığımızda hepsi tabi çok böyle gerçekten bence yaşamsal öneme sahip, bu yüzden 6284'ten vazgeçmemek lazım. Kaldırılırsa ne olur? O yokken ne oluyorsa o olur aslında. Yani yine mücadele. Hani feminizmden bahsettik, örgütlü mücadeleden bahsettik. Gerçekten kadın hareketi bence geçmiş yıllara göre de artık daha güçlü, daha sesini duyurabilen, daha kolektif bir hareket bana kalırsa Türkiye'deki kadın mücadelesi. Ne olur? Mücadele devam eder, biz bu alanı bırakmayız. Savunucular olarak biz yine davalarımızı takip etmeye devam ederiz. Yine haklarımızı her yerde, her platformda, her türlü anlatmaya devam ederiz. Sonuçta bizim elimizde başka enstrümanlar da var, işte anayasa var, her kanun için ayrı düzenlemeler var vs. Her kapıyı, her yolu denemeye zorlamaya devam ederiz diye düşünüyorum. Bu aşamadan sonra bence vazgeçmek de mümkün değil. Yani kadın mücadelesi açısından. Geri adım atmamak lazım diye düşünüyorum. O yüzden de bizden bu kadar korkuyorlar bence. (Efsun, 12 yıldır avukatlık yapıyor)

İstanbul Sözleşmesi kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarında çok önemli bir noktadadır. Daha önce bahsedildiği üzere sözleşme bir nevi Nahide Opuz'un hak arayışının yani bir kadın mücadelesi kazanımıdır. İstanbul Sözleşmesinin iç hukuktaki düzenlemesi olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ise her ne kadar “İstanbul Sözleşmesi’nden çıkıldı o zaman 6284’ten de çıkıldı” diye düşünülse de 6284 farklı bir kanundur ve koruma tedbirleri bakımından da çok önemlidir. Avukatların bir kısmı 6284’ün her ne kadar etkin uygulanmasa da hala yürürlükte olması sebebiyle İstanbul Sözleşmesinden kâğıt üzerinde çıkıldığını aslında sözleşmeyle bağlantılı iç hukuk düzenlemesi olduğu için geçerliliğini koruduğunu ifade etmektedir. İstanbul Sözleşmesi’nin ilk imzalayıcılarından olan Türkiye’nin bu sözleşmeden çekilmesi hem beklenen hem de beklenmedik bir hamle gibi gözükmektedir. Anayasal düzenlemelerde herhangi bir değişiklikte ya da çıkan yeni bir eğitimde bütün avukatların bilgilendirildiği, eğitimlere, seminerlere maruz bırakıldığı ifade edilmesine rağmen Adalet Bakanlığı İstanbul Sözleşmesi’ni ne halka ne hukuk camiasına yaymamıştır. Bunun bilinçli bir hamle olduğu düşünülse de 6284’te kadınların mücadelesi ile kazanılmıştır ve hala kadınların elindedir.

Firuze İstanbul Sözleşmesi’nin imzalandığı seneyi anlatmaktadır:

Sevincimi anlatamam o yıllarda. Mikrofon uzatan herkese anlatıyorum İstanbul Sözleşmesini. Hangi kanala çıkıyorsam nereye çıkıyorsam birçok meslektaşımız bilmiyor falan. Hatta bazen anlatıyorum. Bir üstadımız başka bir konuyu anlatırken İstanbul barosundan bir Üstadımız televizyonda şey demiş “Firuze’nin bahsettiği şu sözleşme”. Ben çok umutluydum İstanbul sözleşmesinden. Fakat 96’da avukat olduğumda yeni markalarla ilgili, patentler ile ilgili bir kanun hükmünde kararname geliyordu. Hakimler eğitim aldı, çalışanlar eğitim aldı. Ben gördüm orada nasıl oldu. Ben de eğitimleri aldım çünkü. Arabuluculuk Türkiye’ye geldi. Acayip eğitimler aldı herkes. Fakat İstanbul Sözleşmesi’ni imzaladık. İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde yeni bir kanun oldu. Hiçbir eğitim yok. Ben bunu sürekli soruyordum seminerlerde yakaladığım Adalet Bakanlığı görevlilerine. Ben sizi biliyorum, yeni bir şey yaptığınız zaman seminerler, eğitimler bir iki tane işte aile hakimine eğitim verildi o kadar. Örneğin Mardin’e gidiyorum bir kadın cinayetiyle ilgili 2015’te tam da o çatışma döneminde. Bazı uygulamalar yapmak istiyorlar diyorum ki “yapamazsınız. İstanbul Sözleşmesi Anayasa’ya göre kanunların üstündedir. Bu da bir de kadına yönelik şiddettir. o da bir şüpheli ölümdü. Yani siz bunu böyle uygulayamazsınız, şöyle yapmanız gerekiyor” diye anlatmaya çalışıyoruz. “İstanbul Sözleşmesi de ne?” dedi bana ağır ceza üyesi. “Bize ne o uluslararası sözleşmeden”. Nasıl bize ne? Önlemeyi, korumayı, kavuşturmayı taahhüt altına alınmış. Ben adet demeyeceğim, ben gelenek demeyeceğim, ben şunu demeyeceğim diye imza altına atılmış ... Bizim

bir fotoğrafımız var. Kadın Cinayetleri Durduracağız Platformu'nun. O dönemin bazı vekil kadınları da bize destek verdi. Biz Çağlayan Adliyesi'ne siyah çelenk bıraktık. Adalet ölüyor diye 2016'da. Çünkü İstanbul Sözleşmesi'ni uygulamıyorsunuz dedik. Biz bunun farkındaydık. Öğretmiyorsunuz, topluma yayılmasını sağlamıyorsunuz, Adalet Bakanlığı çerçevesine, yargıya öğretmiyorsunuz ve uygulamıyorsunuz. Bu nedenle ölüyor Adalet dedik. Ve giderek aslında uygulamayarak en sonunda Yeniden Refah Partisi ve bazı tarikatlar İstanbul Sözleşmesi'nden çekilsin diye masalar kurdular ... Maalesef işte dördüncü maddedeki bir cinsel yönelimi sebep yaparak, tamamen ırkçı bir şekilde, tamamen Anayasamıza aykırı bir şekilde. Yani zaten Anayasa insanların yönelimleri anayasal koruma altında. Ve Danıştay'ın kararını incelediyseniz görürsünüz, 6284 var İstanbul Sözleşmesi'ne gerek yok zaten haklar korunuyor. Biliyorsunuz 6284 bizim çabamıza rağmen sadece Aile Bakanlığı'na verildi. İstanbul sözleşmesi sayesinde biz davalara müdahil oluyorduk. Şimdi müdahilliğimiz de reddediliyor. Hiç olmazsa Madde 90, Anayasa 90 yollamasıyla orada bir feminist savunma yapıyorduk ve diyorduk ki bizim müdahil olma hakkımız var ama şimdi olamıyoruz ... İstanbul Sözleşmesi gerçekten kadınların can simidi. İstanbul sözleşmesinin kaldırılması toplumda 6284 de kaldırılmış gibi bir intiba yarattı. Erkekler avukatlarını arayıp dediler ki “nasıl yani?” Ben şimdi o zaman koruma kararları kalktı, ben istediğim gibi ona yaklaşabilir miyim diye sordu erkekler bunu. Basına yansıdı bu ... Şu an zaten en etkin muhalefet kadın biliyorsunuz kadın hareketi. 27 Kasım'da yürüyüşte 116 kadın gözaltına alındı. Bunun 74 tanesi bizim derneğimizin üyesiydi. Finlandiya'da yurt dışında uluslararası mücadele ödülü verilen bir derneğiz biz. Ama kanuna ve ahlaka aykırı gelmekten şimdi derneğimizi kapatmaya çalışıyorlar. 2016'da iki üç erkek nafakayla ilgili bu dernek kadınlara destek çıkıyor, Türk aile yapısını bozuyor bunlar diye biz şikâyet etmişler. Bir de biz LGBTQ+'ların avukatlığını yapıyormuşuz. Ama davaname neden kanuna aykırıyız yazmıyor, neden ahlaka aykırıyız o da yazmıyor. Çünkü derneğin tabelası kanuna aykırı olabilir mi? Ya da derneğin evrakları? Ya avukatları kanuna aykırı ya üyesi kanuna aykırı, ahlaka aykırı. Yani ben ahlaka aykırı ne yapıyorum ya da üyemiz bizim ahlaka aykırı ne yapıyor? 2016'dan 2021 sonuna kadar araştırma devam ediyor ve bir kere bizim ifademiz alınmıyor ... Bu nedenle bizim mutlaka etkin bir şekilde feminist kadın mücadelesine devam etmemiz gerekiyor. Evet, dayak yiyerek gözaltına alıyoruz. Sevgili Fidan'ın kolunda üç tane plastik kelepçe var. Başka bir üyemizin kolunda dört tane plastik kelepçe vardı. Morarmamış yeri kalmamıştı kadın arkadaşlarımın. On altı saat ifade aldı. Benimle birlikte gönüllü o kadar avukatı olmasına rağmen. Düşünün 116 tane kadın dayak yediler. Neden? “Kadına yönelik şiddet günü sebebiyle kadınlar dayak yemesin” dedikleri için ... kadın mücadelesi için, feminist mücadele için ne gerekiyorsa onu yapacağız. Çünkü kadınlar haklarıyla var, biz haklarımızla varız. Haklarımız olmadan zaten var değiliz. Bu sebeple mücadele devam edecek. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Bazı katılımcılar sözleşmenin kaldırılmasına yönelik iktidar yanlısı söylemleri eleştirmektedir. Örneğin Firuze, medyada bir çan eğrisi paylaşıldığını, belirli basın örgütlerinin bu çan eğrisinin bir bölümünü sakladıklarını, 2010'dan öncesinin

göstermediklerini çünkü 2011’de kadına yönelik şiddet verilerinin en düşük olan dönem olduğunu ifade etmektedir:

... Bu verileri bizim dernek tutuyor biliyorsunuz. İlk biz tuttuk şimdi devlet bir veri veriyor ama şüpheli ölümleri gizleyerek veriyor. Sadece açık kadın cinayetlerini veriyor. Çünkü kadın örgütleriyle aynı masada oturmak vardı. İstanbul sözleşmesi için hazırlıklar vardı ve topluma kadına yönelik şiddetle ilgili tolerans gösterilmeyeceği mesajı veriliyordu. Eğitimler, açık dersler, okullarda gruplar, senatolarda alınan kararlar vardı ... Düşüktü çıktı. Hayır. Yükseldi, 2011’de düştü sonra tekrar yükselişe geçti. Bu nedenle iktidarın dili, yaptıkları, söylemleri çok önemli ... İkinci basamakta eğitim. Eğitim çok önemli. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Benzer şekilde Şafak da beyanla ilgili tartışmaların manipüle edildiğini vurgulamaktadır:

... Kadının beyanı esastır diye bir şey de yok aslında biliyor musunuz yani yok kadının beyanı esas falan değil yani. Kimse de kadının beyanına göre hüküm kurmuyor, ceza vermiyor. Sadece tedbir, tedbir. Ben böyle bir güvenlik riski altındayım, tedbir kararı ver ve beni koru. Bunun itirazı var, itiraz üzerine kaldırılabilir, süresi var, süresi sonunda kaldırılabilir veya aksi ispat edilebilir. Yani hani bu burada yargısız infaz yapılmıyor ki, sadece tedbiren böyle bir karar veriyor. Diyor ki yaklaşma şu kadar süre gitme eve, bu kadar süre kadına yaklaşma, şu kadar süre iletişim araçlarıyla arama, hakaret etme, tehdit etme, küçük düşürme. Ya bunun neresinden rahatsızlık duyulduğunu hiç hakikaten anlamış değilim. Yani hukukta caydırıcılık da şöyle olur, eğer tedbire muhalefet ederlerse o zaman ihbarda bulunuyorsunuz, tazyik hapsi alıyorlar. Tazyik hapsinden çekindikleri için mecburen oluyorlar ... (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcılar sözleşmeye geri dönülmesi gerektiğini vurgulamışlardır:

Nahide Opuz davası da Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından tazminata mahkûm edilmesinin arkasından çalışmalarına başlanan bir sözleşme. İstanbul'da imzalanmış ya. Bu sözleşmenin hazırlanmasını başını çekiyorsunuz. Sonra diyorsunuz ki “yok bu sözleşme olmadı, bizim aile yapımıza uygun değil”. Hazırlanmasında da zaten siz varsınız. Belli ki bunun altında farklı rahatsızlıklar yatıyor ... Çünkü çekildik, çekileceğiz, bugün çekiliyoruz, yarın çekiliyoruz. Bayağı da uzun sürdü yani Tayyip Erdoğan kendi kızı karşı çıktı bir kere çekinilmesine. Yani düşündüğünüzde onların içinde de buna karşı olan bir ses yükselten bir ekip var. Keşke orada sağduyu galip gelseydi de keşke onlar daha baskın olabilselerdi de çekilmeseydik o sözleşmeden. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcıların bir kısmı İstanbul sözleşmesine geri dönelebileceğini dair inanca sahiptir:

Tekrar imza koyar mıyız? İnşallah, umut bitmiyor ... ben hep şey diyordum 6284 İstanbul Sözleşmesi'nin hediyesi, bu iç hukuk hediyesi, can simidi çok yani temel bir yasa ... O dönem

elimizde hiçbir argüman yoktu. Hiçbir şey yapamadık, hiçbir şey yapamadık. Ve o kadın yıllarca çocuklarını görmedi ... Bütün bunları sağlıyor. İşte nafakası var ve 24 saat içinde karar vermek zorunda 6284'te. Böyle hızlı bir yargılama, hızlı bir usul var mı başka bir yerde? Mümkün değil ... Burada çok daha hızlı, çok daha işte organize bir şema içerisinde sana çözüm sunuyor, koruma tedbiri sunuyor. Can simidi yani. O kadar çok başvuruyoruz ki boşanma davası olsun olmasın, açılın açılmasın çok fazla başvurulmuş bir kanun. Ama o da işte bence benzer rahatsızlıklar yarattı. Erkeklerin evden uzaklaştırılmaları işte belli süre konuta yaklaşamamaları. Bunların hepsi ... (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Diğer taraftan İstanbul sözleşmesinin kaldırılması ilgili diğer yasaların da kaldırılabilmesine dair bir endişe yaratmaktadır. Örneğin Yade, 6284 yasalı kanunun kaldırılması durumunda da kadına yönelik şiddetle mücadelenin sokaktaki kadın hareketi ile gerçekleşeceğini ifade etmektedir. Yade İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılabileceğine hiç ihtimal vermediğini, çıkılabilir düşüncelerinin abartıldığını ve böyle bir şeye cüret edilemeyeceğini düşündüğünü, oradan çıkılabiliyorsa 6284'ün de kaldırılabilmesini düşündüğünü belirtmiştir:

Şu andaki meclis yapısına da bakılırsa bu çok olası. Kaldırılırsa yine aynı sokakta mücadeleden başka bir yol kalmıyor o zaman. Ya da örgütler aracılığıyla belki politik baskı oluşturabilmek. Ama tabi yasayı böyle tırpanlayabilecek bir siyasi tavra karşı işte kadın dernekleri olarak yasa değişikliği metni hazırlayalım, Millet Meclisi'ne gidelim, bunu sunalım noktasında çok bir verim elde edebileceğimizi düşünmüyorum. Sokaktaki kadın hareketi bir şey değiştirmek için etkin hareket edebilir. Onun dışında başka bir mücadele alanı kalacağını düşünmüyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Şafak da Yade gibi düşünmektedir:

Endişem benim, tamam bunu da verdik sıra Medeni Kanunu'na geldi. Evlenme yaşına gelecek, evlenme yaşına gelecek yani. Geçen Twitter'da da gördüm herhalde. Yani “çocuğun psikolojik olgunluğuna bakmak gerekiyor, yaşına değil” falan diyorlardı. “On beşe düşün” diyorlar. On beş bile demiyorlar on dört, “psikolojik olgunluğuna bakmak lazım, bazı çocuklar çok erken olgunlaşıyor onlar daha erken evlenmek isteyebilir”. Çocuk bu ya, çocuk yani nasıl bir olgunluk? Evlilik gibi bir kararın yükünü nasıl bir çocuğa bırakabilirsin sen ya? Bu böyle böyle işte evlenme yaşına gelir, sonra miras hukukuna gelir, oradaki hakları gelir, nafakaya gelir maalesef ... Bu yüzden diyorlar işte. Yasalara dokunma, uygula diye. Dokunma gerçekten yani hani biz mevcuttan çok mu memnunuz? Yok değiliz ama dokunmaya kalktığınızda zaten çok daha kötüsü geliyor maalesef arkasından. (Şafak, 23 yıldır avukatlık yapıyor)

Yasaların Gerektiği Gibi Uygulanmaması

Bir diğerk önemli nokta, yasaların ve sözleşmelerin kâğıt üzerinde kalması ve gereği gibi uygulanmamasıdır. Örneğin Aysu 6284'ün İstanbul Sözleşmesi dayanağıyla hazırlanmış bir kanun olduğunu bu yüzden İstanbul sözleşmesinin kalkmadığını iddia ettiklerini, 6284'ün kalmaya devam edip İstanbul Sözleşmesinin de geri geleceğine umutları olduğunu ve İstanbul sözleşmesinden çekilmenin çok büyük bir hata olduğunu ifade etmektedir. Çünkü her ne kadar 6284 sayılı kanun hala yürürlükte olsa bile yaratılan algı sebebiyle kadınların “İstanbul Sözleşmesi'nden de çekilindi bir kadın artık ne yapabilir?” dediklerini fakat hala yapabileceklerini birçok şey olduğunu İstanbul Sözleşmesinden çekilmenin engel olmadığını söyleyen Aysu kabul edilmese de ellerinde veri olduğunu ve fail cezalandırılmayacağını düşündüğü için İstanbul Sözleşmesi'nden çekildikten sonra kadın cinayeti ve şiddet oranlarının çok fazla arttığını, TCK ya da 6284 kalkmış gibi bir algı olduğunu ifade etmektedir. Özellikle önleyici tedbirler anlamında 6284'ün şu an hali hazırda yürürlükte, işlevsel ve kadınların sıkı sıkıya tutması gereken bir kanun olduğunu ifade etmektedir. 6284 sayılı kanun, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunun yeterli kanunlar olduğunu ama uygulanma problemi olduğunu bunların uygulanması için de sürekli savcı ile konuşmaları gerektiğini, polisle kavga etmeleri gerektiğini sürekli bir mücadele içinde olmaları gerektiğini ifade etmektedir:

Ama hani bir terazi dengesi vardır ve bir tarafta hayatınız vardır ve hiçbir şey bunun üstüne geçemez. O yüzden 6284'te sahip çıkmalıyız. 6284'te İstanbul sözleşmesini esas aldığı için düzenlemeleri gerçekten çok iyi ama bazı maddeleri hiç etkin uygulanmıyor diyebilirim. Keşke etkin uygulansa. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Benzer şekilde yasaların gereği gibi uygulanmadığına değinen Talya seçim sürecinden yani 14 Mayıs'tan bu yana çıkan 6284 ile ilgili yaptıkları başvuruların daha evvel aynı gün sonuçlandığını ve o sonuçların genelde kısa süreli de olsa olumlu olduğunu ama şu an da reddedildiğini, 6 aylık verilen tedbirlerin 15 günlük verilmeye başladığını, 6284'ün uygulama karşılığının olmadığını düşündüğünü, uygulandığı durumlarda da koruma kararını uzaklaştırmayı verdiğini ama kolluğun tebligatını yapmadıklarını, failin kolluğu oyaladığını eğer tekrar şikayetçi olunursa 6284'ü ihlalden yargılanırken tebligat yapılmamış diye sürenin o zaman başladığını ama bunun da sorunlu olduğunu ifade etmektedir:

Bugün istediysen bugün ne günlerden 7 Haziran, 17 Haziran'da yapıldı tebligat diyelim ama 15 günlük verildi. 17 Haziran'a kadar zaten uygulanmadı. 15 günlük, 17 Haziran ile 22 Haziran arasında mı uygulayacaksın 5 günlük mü oldu tedbir? Sen onun tebliğini aslında 6284'te bunun da hükmü var gidip de postayla, şunda bunla değil, onun acil olarak tebliğ edilmesi gerekiyor. Bulacaksın o adamı. Yapacak bir şey yok. Polis istediği an istediği herkesi buluyor. Bunu mu bulamıyor? Şu an artık zaten o süreleri 15 güne kadar düşürdü mahkemeler. Fiili uygulamada ne olacak bilmiyorum. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Firuze şiddetin önlenmesinde sadece 8 Mart'ta kadınları sokaklarda dövüp ondan sonra bir iki tane slogan vari Twitter mesajıyla ya da basın açıklamasıyla olacak bir şey olmadığını “kadınlar bize emanettir” lafıyla ya da “kadınları sahiplendirelim” cümleleriyle olmadığını, bunların her birinin Anayasa Madde 10'a aykırı olduğunu belirtmektedir:

... Gerek geçmişte bizzat Cumhurbaşkanı tarafından söylenen “kadın erkek eşitliğini kabul etmiyorum” sözünden tutun da bazı devlet kurumlarının sadece erkeklere açık iş ilanı yayımlamasına kadar, onun dışında üniversitelerde akademisyenlerin kendi aralarında uğradıkları şiddet ve mobbing ve erkeklerle aynı şekilde yükselme ve sonuç alma, kariyerini gerçekleştirme imkânı bulamaması. Yani kadın neredeyse orada şiddete uğruyor. Engellenmek de bir şiddettir. Bu nedenle gerçek bir seferberlik ... Mümkün değil biz koruyamayız kadınları. Bu şiddet sarmalı toplumu tamamen sardı artık sadece kadın değil o evde kadınla beraber çocukta babada öldürülecek. Şu an o kadını korumaya çalışanlar da öldürülüyor, çocuklarda öldürülüyor. Başlı başına kadın öldürülüyor. İstanbul Sözleşmesine imzaya ihtiyacımız var. 6284'e çok iyi sahip çıkmamız lazım. Bir de infaz yasalarında²⁰ değişikliğe ihtiyacımız var. Yıllar önce biz bu yasa tasarısını hazırlamıştık. Hatta halk o yasa tasarısına Özgecan yasası adını vermişti. Hala rafta duruyor. Duyuyorsunuz 24 yıl aldı, 21 yıl aldı aslında o kadar yıl yatmıyor. Evet kadına yönelik şiddeti suç haline getirdiler de hala yetersiz. İstanbul sözleşmesinden imza çektikten sonra koruma kararı sayısı düştü ... Bu sebeple bir seferberlik halinde ülkede yaşama dair her alanında bu konunun ciddiye alınması, ama yine birileri masalarda oturup bizim adımıza karar vermesinler.

²⁰İnfaz yasası şudur. Örneğin davaların sonucunda bir ceza verilir değil mi suçluya işte. Örneğin 24 yıl hapis ya da 21 yıl hapis diye verilir. Bu sadece kadına şiddette değil, diğer davalarda öyledir. Orada bir hesaplama yöntemi vardır. Ben o hesaplamaı anlatamam tam karışık ama bir hesaplama yöntemi yapılır. İşte diyelim ki yatarı diye bir kelime vardır. 25 yıl aldım ama yatarım 18 yıl derler, işte o İnfaz yasası. Aynı bir yasadır ve bir hesaplama yöntemi vardır. Biz eskiden bu yana deriz ki “bunu kadına şiddette, çocuğa yönelik şiddette bunu böyle uygulamayın”. Duyarsınız kadını öldürmüş, çıkmış gitmiş bir kadını daha öldürmüş, işte aften yararlanmış vs. İnfaz özellikle mahkemenin verdiği cezadan suçlunun, sanığın ne kadar sürede kapalı cezaevinde ne kadar sürede açık cezaevinde kalacağını hesaplama yöntemidir. İnfaz yasasında onlar vardır. Hangi suçlar olduğunda bu indirimlerden faydalanıp faydalanamayacağı, hangi suçların açık cezaevinde olacağı. İşte bütün bunları ayarlamaları yapan, düzenlemeleri yapan yasanın adı İnfaz Yasasıdır (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor).

Bizimle beraber, bize sorarak, bizim tecrübelerimizden yararlanarak, biz derken kadınları kastediyorum. Ancak bu toplumsal şiddeti böyle azaltabiliriz. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Yasaların gerektiği gibi uygulanmamasıyla ilgili önemli bir konu da sadece bir katılımcı tarafından dile getirilen ancak büyük öneme sahip olan tecavüz kriz merkezleridir. Talya tecavüz kriz merkezin eksikliğinden dolayı cinsel saldırıların birçoğunda kadınların şikayetçi olmak istemediğini belirtmektedir. Gelen kadınların boşanma davalarının %90'ında evlilik içi tecavüz öyküsü olduğunu, bunu anlattıklarını ama daha sonra yazmayın dediklerini, hâkimin bilmesini, kâtibin görmesini istemediğini, kanıtlamayacağını düşündüğü için duruşmada konuşulmasını ve karşı tarafla bunu söyleyerek tekrar karşı karşıya gelmek istemediğini bununla ilgili gidip birçok yerde ifade vermek istemediğini ifade etmektedir:

Tecavüz kriz merkezi kurulsa ne olacak? Kadın böyle bir şey yaşadığında o merkeze gidecek, orada psikolog da görecektir, savcı da orada olacak, kamera kaydıyla ifadesi de alınacak ve bir daha kadının ifadesinin alınmasına gerek kalmayacak. Her işlemi orada halledilecek ve kadın bir daha rahatsız edilmeyecek. Ama şu an ne oluyor? Her yere gidiyor kadın. Karakola gidiyor orada bir erkek çoğunluğu var zaten. Elleri ceplerinde, silahlarını sallayan, kendisine tecavüz eden, erkeklerle ilişkilendirebildiği bir kalabalık grup var ve onların yanında nasıl rahat konuşabilir, nasıl ifade edebilir ki? Edemeyecek yani. Zaten kadın polis bulsa da maalesef emniyet teşkilatındaki kadın polisler genelde evrak işi yaptırıldığı ve sadece kadınlarla görüşmede kullanıldığı için hepsi mobbinge maruz kalıyor. Onlar da gergin ve o gerginliği onların aldıkları ifadeye de yansıyor. Hani kadına “Anlat (!)” dersin anlatamaz öyle bir şeyi. Biliyor musun geldiklerinde dedim ya anlatıyorlar diye, öyle kolay da anlatmıyorlar yavaş yavaş. Başka şeyin etrafında dolanıyorlar, dolanıyorlar. Ben sorduktan sonra “evet, bir de böyle bir şey var” diye bir sonuç geliyor mesela. Neden yazmayalımın cevabı olarak kadınlık görevimi yapmadığımı düşünmesin hâkim gibi bir cevap geliyor. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Bunların önüne geçmek için bir tecavüz kriz merkezin olması lazım. Artık en azından kovuşturma aşamasında kadınların cesaretlendirilebilmesi, ikincil mağduriyetinin yaratılmaması için tecavüz kriz merkezleri mutlaka hayati önemde. Tecavüz kriz merkezi hemen 2 ay içinde kurulacak bir şey de olmadığı için ki İstanbul Sözleşmesi'ne yer alıyordu ama yıllarca yapılmadı ... Onun dışında AGO'lar işlemiyor. Adli Görüşme Odası diye bir oda var adliyede. Cinsel şiddet mağdurları, kırılgan gruplar, çocuklar orada ifadesi alınabilir diyor. Şimdi ne oluyor? Tecavüze maruz kalmış kadın için ya da öldürmeye teşebbüs edilmiş AGO'da dinlenilsin diye talep gönderiyoruz. Mahkeme bize diyor ki “öyle çok zor oluyor avukat hanım” ve kadını sanıkla karşı karşıya getirip sanık buradayken mağdur kadının burada ifade vermesini bekliyor ve arkada

bekleyen bir sürü dosya var ya şöyle soruyor “Ne oldu anlat” Ya kadın orada ne anlatsın? Kadın zaten içeri girene kadar o adamı görmüş, içerde o adamı görmüş, O adam hala dik dik bakıyor. Ne söyleyebilir ki o kadın, nasıl bir ifade verebilir? Bunların çoğu yargılama aşamasında şikâyetinden vazgeçmeleriyle sonuçlanıyor. Hele ki cinsel suçlarda zaten evliyse şikâyetle bağlı. Eğer evli değilse şikâyetle bağlı değil ama zaten çoğu şikâyetle konu olmuyor. Olanlar da ben tam hatırlamıyorum, belki de öyle bir şey olmadı. Hayır dedi mi demedi mi bilmiyorum gibi muğlak ifadeleri ile cezasızlığına sebep oluyor. Öldürmeye teşebbüs dosyalarında da zaten ölenlerin ardından söylenmeyen yok. Onun için de kamuoyunun katılımı, kadın örgütlerinin katılımı çok önemli. Bir yandan biz güvenlik görevi de sağlıyoruz çünkü bir yandan güçlenmesini de sağlıyoruz, bir yandan da o erkeğin oradaki varlığını hafifletici bir rol uyguluyoruz. Onun için kıymetli diye düşünüyorum. AGO’lar ve tecavüz kriz merkezlerinin mutlaka işlemesi lazım. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Eğitim ve Bilinçlendirme

Katılımcıların değindiği bir diğer nokta da kadına yönelik şiddetle ilgili yasalar hakkında eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yapılmasıdır. Örneğin Nalan, kadına yönelik şiddetle mücadelede İstanbul Sözleşmesi’nin odak noktasında olduğunu, kadını tacize, tecavüze uğramadan, ölmeden önce kurtarmak gerektiğini ve bunun da İstanbul Sözleşmesi sayesinde mümkün olduğunu ifade etmektedir. Şiddetle mücadele için aynı zamanda eğitim ve farkındalığın yaygınlaştırılması gerektiğini, kadınlara 6284’ü ve genel çerçevesi itibariyle İstanbul Sözleşmesini anlattıklarını, bilinçlendirme çalışmalarının hem kadın hem erkek için yapılması gerektiğini ifade etmektedir:

Aslında İstanbul Sözleşmesi bunun çok güzel çerçevesini çizmişti ... ama ben kadınlara da böyle anlatıyorum bunu. Mesele tecavüze uğramadan ve tacize uğramadan o çocuğu o kadını kurtarmak. Mesele ölmeden önce o kadını kurtarmak. Benim derdim bu. Bunun için de farkındalık eğitimlerin yapılması gerekiyor mu? Evet, işte senin müfredatına, televizyonuna, iletişim araçlarına bunu bir şekilde aktarmam gerekiyor mu? Evet, işte. Yani İstanbul Sözleşmesi’nin çizdiği büyük resmi bütün hayatımıza sindirmemiz gerekiyordu ... İstanbul sözleşmesinde kadınlar dişleriyle, tırnaklarıyla o sözleşmenin maddelerini yazdılar. Bugün o gider, başkası gelir. Ama o çerçeve, o çatı çok güzel bir çatıydı ... Hep şunu anlatıyorum eşitliğin olabilmesi için eşitliğin önce kanıksanması lazım. Sen önce bir kanıksatmak için uğraşacaksınız ki eşitliği sağlamayan boşa düşsün. Bizde eşitliği sağlayan boşa düşüyor ve farklı olan o oluyor. Hayır. Eşitliğin sağlanması için öncelikle bizde vardır ya böyle önce kadınları eğitelim hayır kadını erkeği beraber eğitmen gerekiyor ... bundan sonraki süreçte kesinlikle ve kesinlikle eğitimin içine sindirilmesi lazım. İletişim vs. televizyonların buna göre düzenlenmesi lazım. Hayatın her alanına bunun artık sokulması lazım ki mesele benim dır dırım gibi gözükmesin, benim mücadelem gibi gözükmesin ... Valla biz ne yaptık biliyor musun? Kadın

komisyonunda şunu çok iyi çözdük. Bütün belde evlerini 6284 elden giderse ne olur diye gezdik. Aslında bir nevi de baktığında politik bir çalışma yaptık. Çünkü şöyle bir şey var 6284 ne halen bilmeyen insanlar var. Adını bilmesinler ama uzaklaştırmayı veren kanun diye bilsinler o da yeter. Senin bu uzaklaştırmaya ihtiyacın yok mu abla diye anlattığında, var diyor. O zaman kalsın mı? Kalsın. Şeye katılmıyorum mesela ben ne baroların ne diğerlerinin hayatın içinde olan kurumların ve kuruluşların siyasetten uzak kalması diye bir kavram yok. Çünkü o benim hayatımı siyasetin bir malzemesi yapıyorsa ben de orada karşılık olarak o siyaseti yapmak zorundayım. Hiç kusura bakmasınlar. Bu noktada baro adını siyaset koymasa da bence pratikte gayet güzel bir şey yaptığımız için Eskişehir Barosunun Kadın Komisyonu olarak ve şey dedik “bir dakika kardeşim 6284’e dokunamazsın ben onu sana kaptırmam” dedik. İstanbul Sözleşmesini hani kaptırdığımızı da çok düşünmüyorum çünkü biz hep beraber bir bütün anlatıyoruz. 6284’te kendinden kopuk bir yerden gelmedi o, bir şeyin meyvesi, ağacı anlatmak zorunda kalıyorsun yani. (Nalan, 20 yıldır avukatlık yapıyor)

İstanbul Sözleşmesi’nde gösterilen yolu takip etmek lazım. Önleyebilmek lazım. Önce toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının yerleşmesini sağlamak lazım. Çünkü şiddet zaten oradan doğuyor ... Bu önlemlerin alınması lazım, o olmuyorsa sonrasında iyi bir kovuşturmaya ihtiyacımız var. Çünkü siz de biliyorsunuz bir sürü kadına yönelik şiddet dosyası ya hiç cezasız kalıyor ya doğru miktarda ceza almıyor. Böyle bir problem var ama bence temel çözüm eşitlik kavramının, ilkokullardan itibaren yerleştirilmesi meselesi. Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi kaldırıldı. Onun da tekrar getirilmesi lazım önce. Sonra da kadını destekleyici politikalar üretilmesi lazım. Çünkü burada bir pozitif ayrımcılığa da ihtiyaç var. Kendiliğinden düzene girecek bir eşitsizlik değil bu ... Çünkü kadınların yani yıllık bir geri kalmış durumu var burada. Bunun basitçe halledilebilmesi mümkün değil. Daha köklü, daha kapsamlı değişikliklere ihtiyaç var ... (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Topyekûn. Türkiye açısından bu alanda bir kadın politikası olması lazım önce devletin ve sonra bence tüm kurumların. Yani bu politikanın en belki ilk basamağı da eğitim olmalı ilk olarak anaokulunda bence. Ailede tabi ki onunla birlikte ilerlemeli. Anaokulunda toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri başlamalı ve sonra kademelerde ilerlemeli. Her kurumun kadına yönelik şiddetle mücadele için bir politika belgesi olması lazım ... A’dan Z’ye her şeyin düşünüldüğü bütüncül bir politikaya ihtiyaç var. Tabi çok uzun yıllar alabilir ama ben mümkün olmadığını düşünmüyorum. (Efsun, 12 yıldır avukatlık yapıyor)

Ben bu işin eğitimden başladığını düşünüyorum ama genel klişe bir cevap olarak değil. Gerçekten ilkokul da daha toplumsal cinsiyet eşitliği dersinin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Oradan başlamamız lazım. Matematikte birinci olmak sadece erkeklerin işi değil ya da bir sınıfta matematikte erkekler birinci oluyorsa gerçekten bu işin altında yatan nedenlere bakmak gerekiyor. O kız çocuğu eve gittiği zaman küçük kardeşine mi bakıyor, sofrayı toplamak durumunda mı kalıyor. Aileyle hem rehberlik eğitimi, bu toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi sadece çocuklara yönelik değil aileleri de kapsayan bir eğitim olmalı. Buralardan değiştirmek lazım ... Biliyorsunuz İstanbul

sözleşmesi Nahide Opuz'un başına gelenlerden sonra Türkiye'nin böyle koştura koştura ben ilk imzacısı olurum diyerek imzaladığı bir sözleşme. Çünkü Nahide Opuz'un adli makamlara 35 kere başvurusu var ama yine de korunamamış annesi öldürülmüş bir kadın. Bu Avrupa'da çok büyük bir ses getirince sözleşme açılıyor sözleşmede İstanbul'da imzalandığı için adı İstanbul sözleşmesi. Bu sözleşmenin bir tane yükümlülüğü var taraf devletlere kendi iç kanunlarını düzenlemesi için bir karar getiriyor. 6284'ten sonra bu şekilde ortaya çıkıyor. Bir gece eşim tarafından benim “kalk kalk sözleşmen iptal edildi” diyerek haberdar olduğum sözleşmeden ayrıldık. Yine yakın zamanda AK Parti sözcüsü Ö*** Z***'nin “6284 kırmızı çizgimizdir” demesi sonrası AKP'li diğer milletvekillerinin dahi yalnız bırakması sonucunda kendisinin de geri adım atmak durumunda kaldığı bir iklimdeyiz. 6284'ün kendisinin 1. maddesi bu kanun kuruluşu itibarıyla İstanbul sözleşmesini esas alır dediği için hala 6284'te iptal edilmediğine göre İstanbul Sözleşmesi'nin uygulanması gerektiğini düşünüyorum. Her ne kadar ülke bundan çıkmış olsa da çünkü iç mevzuatınız da hala sizi bağlayan bir şey var. Buradan çıkılmış olsa da devlet baskısı ile ilk defa karşılaşmıyoruz bu bizim seçme seçilme hakkımızın alınmasından tutun daha geriye gidelim kız çocuğu olduğu için gömülmesinden beri varoluş mücadelemiz. Yine varoluş mücadelemize devam edeceğiz. Bu kanunları iptal etmeleri hiçbir işe yaramıyor. Biz hukuktan yana olmaya devam edeceğiz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi var, daha bir sürü uluslararası sözleşme var, hâlâ anayasa var, Ceza Kanunu var kaçışları yok. Komple hukuka kilit vurmaları lazım o da olamayacağına göre bu da hiçbir şey ifade etmeyeceği için her zaman için savaşılmaya, her yerde sesinizi çıkarmaya onlara bunu hatırlatmaya devam. (Melike, 6 yıldır avukatlık yapıyor)

Bade kadına yönelik şiddetle mücadelede eksikliğin sadece kadınla uğraşmak olduğunu, direkt kadının eğitilmesi, kadına öğretilmesi, kadının istihdamı ama kadının yerinden edildiğini yine kadına bir şey yüklemeye çalışıldığını, aslında iyi bir şey yapmaya çalışırken bir yandan da alt metnin “kadın cahilse işte bununla karşılaşılıyor” dediğini, sorunun bunlar olmadığını, sorunun erkek olduğu, 6284 eğitimlerinde kadın hakları merkezine gelen bir başvuruyla karşılaştığımızda başvurucuda problemin kadından kaynaklandığı psikolojisi olabilir o yüzden ona tek suçlunun fail olduğunu söylemeleri gerektiğini çünkü gerçekten problemin fail olduğunu, kadına yönelik şiddetle mücadelenin özetle iki aşamalı olması gerektiğini tek aşama olarak kadını ele aldıklarında olmadığını ifade etmektedir:

... Kadın KADESE²¹ basacak olabilir, bunu biliyor olabilir ama KADESE bastığı esnada erkeğin elindeki bıçağa engel olamadığınız sürece ölüm kaçınılmaz oluyor. Yani emniyet güçleri iyi

²¹KADES, kadınların ve çocukların şiddete maruz kalması durumunda kısa sürede güvenlik güçlerine ulaşımı sağlayan bir uygulamadır.

çalışsa da beş dakikada, üç saniyede de gelse o bıçak darbesi alındıktan sonrası. Yani o bıçağı almadığımız taktirde ya da o bıçağı sallayanı eğitmediğimiz iyileştirme demeyeceğim çünkü bir hastalık olmadığına inandığımız ve başka bir mücadele edilmesi gereken bir şey o. Dolayısıyla ona yönelmek gerekirken ki yöneliyoruz da yönelmiyoruz demeyelim hiçbirimiz için. O haksızlığı etmeyeyim ama bu iki aşamayı sağlamadıkça ve sadece sorunlar üzerine konuşmaya devam ettikçe olacak bir şey değil ... Tamamen hiçbir şey yapılmıyor da değil elbette yadsınamaz birçok gelişme oluyor ama tek taraflı hep kadın, kadınlar yapsın, kadınlara eğitim verilsin, kadınlar haklarını bilsin, çocuklar şöyle olsun. E erkek yani uzaklaşma tamam uzaklaşacak sonra şu oluyor çünkü gelindiği zaman bize erkek diyor ki “ben evimden oldum”. E bu sefer kadının iş yerini ya da evini değiştiriyoruz. Bu sefer kadın yerinden olmuş oluyor. Yani zaten şiddet mağduru, biraz daha mağduriyet oluyor. Yüz değiştirmeye kadar giden birçok tedbir var. Tedbirler ya da kanun bakımından sıkıntımız yok ki uygulama bakımından bir sıkıntımız var zaten. Yani kadın niye hem şiddete uğrayıp hem yüzünü değiştirmek zorunda kalsın, kimliğini değiştirmek zorunda kalmasın? Koruyucu ya da önleyici tedbir alındığında da yetmiyor ki. İlaçlarını almak için gizlilik kaldırmak zorunda kalıyor kadınlar. O gizlilik kaldırıldığı saniye o adres öğrenildiğinde bitti zaten bütün menfaati bitti. Mal paylaşımı yapılması için bir tehdit unsuruna da dönüştü bu arada tedbirlerin kaldırılması. “Tedbiri kaldır, yoksa işte bu malı sana vermem” ya da “tedbiri kaldırmazsan çocuğu kaçıırım”. Tehdit unsuru olmasını da önleyemiyoruz neden? Çünkü yine kadına yöneldik yine faile yönelmedik. Fail yine bir şeyler yapmaya devam ediyor. (Bade, 4 yıldır avukatlık yapıyor)

Benzer şekilde Talya da eğitimin önemli olduğunu vurgulamakta ama mücadelenin eğitimden daha önemli olduğunu belirtmektedir:

Yeni nesillere aktarılması açısından eğitim de bir köşede durmalı ama esas önemli olan mücadele. Bazı şeylerin aşılması gerekiyor, bununla ilgili kendi meslektaşlarımızda da eksiklik var. ... Mesela 6284'te mülki amirlikten nafaka alınmasına ilişkin bir hüküm var ama bununla ilgili ilk önce Eskişehir Valiliğine ödenek gelmiş, 3 sene 2011'de bu kanun çıktıktan hemen sonra kimse başvurmamış ve başvurmadığı için o ödenek artık kesilmiş, şu an uygulanmıyor. Bizim bunları uygulamamız lazım, talep etmemiz lazım ki bırakın reddedilsin yani biz yapalım o başvuruyu. Gelen müvekkile şey demek lazım. Bu da mücadele kapsamında bence. “Evet böyle bir imkân var ama zaten çıkmıyor, boş verin” “Ya ne olacak ki? Bir dilekçe yazacağız” Emeğimiz bu bizim ve hani biz kadın hakları mücadelesi veriyorsak eğer, emeğimiz sadece aldığımız paranın karşılığında verilen bir hizmet değil biz o yolu deneyeceğiz sonuna kadar. (Talya, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Örgütlenme ve Mücadele

Bir diğer nokta, yasalar gerektiği gibi uygulanmadığı ve kadın avukatların kadına yönelik şiddet davalarında gönüllü olarak yer almasının istenmemesi ve kadın avukatların ücretli avukatlık yapmak zorunda kalmasıdır. Bu durumla karşılaşan avukatlar elde

ettikleri ücretleri kadın derneklerine bağışlamaktadırlar. Örneğin Aysu genel olarak İstanbul Sözleşmesi, CEDAW ve diğer uluslararası sözleşmelere göre de baro adına cinayet dosyalarında katılma talebi sunduklarını fakat direkt taraf olmadıkları için bu taleplerin sürekli reddedildiğini, bu yüzden vekalet çıkartmak zorunda kaldıklarını ve ücretsiz avukatlık yapmaları yasak olmasına rağmen şiddet dosyalarında gönüllü avukatlık yaptığını dile getirmekte, karşı tarafa vekalet ücreti çıkarsa da onları da Mor Çatı gibi kadın derneklerine bağışladıklarını ifade etmektedir:

Çünkü gönüllü yaptığımız bir iş olduğu için bir de çok kalabalık takip ediyoruz zaten dosyaları, tabi ki şiddet mağduru kadınlara daha bir inisiyatifimiz oluyor. (Aysu, 7 yıldır avukatlık yapıyor)

Katılımcıların bir kısmı yasalar dışında mücadele alanını vurgulamaktadır ve kadına yönelik şiddet davalarında gönüllü avukatlık yapmak da mücadelenin bir parçası olarak görülmektedir:

Kadına yönelik şiddetle öncelikle benim mesleğim bu mücadele için çok müsait bir alan ama bence hayatımızın her alanında buna yönelik yani bunu gözeterek mücadele vermemiz gerekiyor ... Dava takipleri ya da feminist okumalar yapmak, çocuğunuzu bu bilinçle yetiştirmek, bu tarz etkinlikleri takip edip katılım sağlamak ve insanların katılmasını sağlamak, siyasi ve politik duruşunuzu buna göre şekillendirmek ve bence yürüyüşler çok önemli. Yürüyüşlere aktif katılım sağlamak gerektiğini düşünüyorum. Bunu bütün dünya bu şekilde yapıyor. Sokağa çıkmak gerçekten çok anlamlı. Çünkü kimse bize oturduğumuz yerden “al bu da senin hakkın” demiyor. Tarihte zaten feminist mücadele hep maalesef sokaklarda kanla verildi, alındı ... o yüzden ben sokak desteğini daha çok önemsiyorum. (Yade, 18 yıldır avukatlık yapıyor)

Mesele hep kışkırtılmış erkeklik, bastırılmış kadınlık buna gidiyor. Bunun kırılması ve yıkılması gerekiyor. O yüzden de kurumlar ve örgütlenmek çok önemli. Ben bunu söyleyebilirim. Bütün kadınlar da tuttukları yerden örgütler etsinler. Üniversite kadın derneği olur işte akademide ortak hareket eden yani okuma grubu bile olur. Çünkü fark ettiğin bir şey gerçekten hayatını değiştirir bir şekilde bir iletişim kurmanı birisiyle temas etmeni sağlıyor. Bizim tek gücümüz o diye görüyorum. Ama o güce de gerçekten güveniyorum her şeye rağmen. Çünkü güçlendirici bir şey birlikte konuşmak. Sadece senin başına gelmediğini bilmek çok değiştirici bir etkiye sahip. Yani sadece senin bedenle dalga geçirmedeğini bilmek, sadece senin facebook hesaplarının sevgilin tarafından kontrol edilmediğini bilmek için cidden birlikte konuşmak gerekiyor. Öyle öyle değişiyor yani. Zor biraz uzun yıllar, yüz yıllar ama yine de ondan başka bir yolumuz da yok. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Ulusal Politikalar

Bazı katılımcılar eğitim ve bilinçlendirmeye ek olarak ulusal düzeyde politikalarda değişikliğe gidilmesi gerektiğini vurgulamaktadır:

Bazen ben bizim mücadele yöntemimiz de bir hata mı var diye düşünüyorum çünkü bu kadına karşı şiddet hiç sonlanmıyor, bitmiyor. Bunun önlenmesi için aslında devletteki hükümetteki politikanın değişmesi lazım. İlk yapılması gerekenlerden biri bu. Medyadaki algının da değişmesi lazım. İşte vurdu öldürdü toplumda yanlış bilinenler kravat indirimi aldı gibi. Aslında vatandaşların da yanlış bildiği şeyler noktasına bilinçlendirilmesi lazım. Kanunlarda sürekli bir gerileme yaşıyoruz. İstanbul Sözleşmesi işte elimizden alındı sonrasında şimdi 6284 ile ilgili bazı politikalar yürütülmeye çalışılıyor ... Biz mücadele ediyoruz özellikle biz baroda. Biz bu zamana kadar kadının başına bir şey geldikten sonra sürece ilişkin bir takip noktasındaydık fakat 2019 yılında Kadın Hakları Merkezi açıldı. Artık bu önleyici tedbirler noktasında da kadınlara yardımcı olduğu için yani başına bir şey gelmeden en azından hayattayken o kadınla birebir temas edebiliyoruz. O da çok kıymetli. Önleyici tedbirlerin artırılması yani mesela polislere devamlı bir eğitimin düzenlenmesi. Çünkü buraya da geliyorlar “ya ben şikayetçi olacaktım, polis bir şey çıkmaz” dedi diyor. Ya bu olmuştur yani eminim o an ifade almak istememiştir ve eşiyle barıştırmıştır onu ... Bir denetim mekanizması yok. Yani uzaklaştırma kararı da olsa kadını yolun ortasında bulup yol ortasında bulup 12 yerinden bıçaklayabiliyor. Bir korumasızlık var kadınlara karşı ... Mesela 6284'teki o uzaklaştırma kararlarının işlevinin artırılması lazım ... Tazyik hapsi de üç günden on güne kadar mesela ben şikayetçi oldum geçen ay benim kendi müvekkilim ile ilgili. Evinin yanında yaşıyor, uzaklaştırma kararları var, her gün tartışıyorlar. Ben bununla ilgili şikâyette bulunuyorum. 22 Haziran'a duruşma günü verilmiş. Ben bir ay önce şikâyet ettim. O bir ay da zaten elli kez öldürür. (Defne, 5 yıldır avukatlık yapıyor)

Firuze, eğer kadına yönelik şiddetle mücadele edilecekse öncelikle var olan iktidarın değişmesi gerektiğini, erkek iktidarın gitmesi gerektiğini, sadece iktidar partisinden değil diğer partilerde de bu erkek egemen zihniyetin gitmesi gerektiğini fakat Cumhuriyet İttifakı'nda kadınların masada sadece konuşulduğunu olduğunu ifade etmektedir:

6284, kadınların nafaka hakkı, kadınların beyanı esastır bile. Yani zannediyor ki 6284'te cümle olarak kadınların beyanı esastır yazıyor. Öyle bir cehalet ki 6284'te öyle bir şey yazmıyor. İstanbul Sözleşmesi'nde de öyle bir şey yazmıyordu. Yani cehaletin daniskası. Ama maalesef kabul görüyorlar ve şu an milletvekilli olarak meclisteler. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Bütünlüklü. En önemli şey bu. O yüzden de İstanbul Sözleşmesi çok önemliydi, kadınların mücadelesiyle öyle bir noktaya gelebilmesi. Çünkü işte aynı sözleşmenin içeriğinde başvuru

noktalarından, 7/24 ücretsiz telefon hattına, sığınma evlerinin artırılmasından, politik olarak işte verilecek mesajlara, medyanın diline, göçmen kadınlardan, çocukların uğradığı şiddet ve dolaylı travmaya kadar bir sürü şey çok kapsamlı olarak ele alınmıştı. Tam olarak da şiddetle mücadelenin bu şekilde yapılması gerekiyor. Yani her kurumdan, her birimden ve tabi ki her şeyden önce politik bir tutarlılık sergileyerek, hükümetlerin de politik tutarlılık sergilemesi, bu mesajı net vermesi gerekiyor. Bizim ülkemiz zaten malum AKP iktidarında. Yerle yeksan oldu bu alan. Hani sözleşmeden çıkılması ya girilmemesi mesela bir şeydir ama çıkılması daha negatif geriye doğru bir şey oldu. Yasalar tartışılır hale geldi. Şimdi 6284 ile ilgili bir ceza yargıcı bile "6284 zaten nasıl delil olacak, her başvuran alıyor" diyor. Yani bunu mahkeme başkanından duymak ya da ne bileyim karar veren aile mahkemelerinin "ya herkeste her şey de 6284 alıyor" demesi. Ya herkeste 6284'ü alıyor düşünme de sen yani bir kendine dön bak ve de ki "ya gerçekten de zaten bu hayatımızın olmazsa olmazı ama şiddet algısı işte" Yani salak demeyi, aşağılamayı bunları basit şeyler olarak görüyor. Oysaki biz şunu biliyoruz, öyle başlayan şey zaten öyle ilerleyerek başka bir şeye varıyor. Yani fiziksel şiddet sadece direk öldürmek şeklinde olmuyor. O şiddetin içerisinde hepsi oluyor. O yüzden de bütünlüklü olması gerekiyor. Tüm kurumların içerisinde olması gerekiyor. Yani muhalif kurumların da baroların da yani onların da bütünlüklü, yani bir kadının cinsel tacize uğradığında, bir kadın şiddet gördüğünde ve bunu mesela o kuruma beyan ettiğinde, aynı şekilde topyekûn onun yanında duran, hiç amasını fakatını tartışmayan ve onu engellemeye çalışan bir yaklaşımın kurumsal olarak da organize edilmesi gerekiyor. Yani ne bileyim yönetmeliklere ceza olarak mı geçer bu? Bunu uygulayan üyeye dair. Ya da disiplin yargılamasının tarafsızlığını güvence altına almak mı olur? Yani her yerde olması gerekiyor. Sadece bu alanda mücadele eden kurum ya da orada var olan kadınların söylediği bir şeyin dışına çıkması gerekiyor. Bunu 8 Mart'ta, 25 Kasım'da herkes hep birlikte söylüyor ama ertesi gün bu devam ediyor. Onun olmaması gerekiyor. O bütünlüğün içerisinde mesela bakım hizmetleri, ev içi işlerin paylaşımı her şey var. Çünkü şiddet aslında bütün bu eşitsizliklerin toplamından da güçlü olarak sürekli tepemizde bir silah olarak sallanıyor. Yani okullar meselesini ve çocukluktan itibaren alınan eğitim meselesini de ekleyebiliriz buna. Önemli çünkü gerçekten de hani ben şekillenişini şu an çok net görüyorum yani. Söylüyorum da zaten. Cinselliği pornodan öğrenen bir erkeklik ve kadınlık kültürü sürerken bunların şiddete dönüşmemesi mümkün değil. Bir sürü cinsel saldırı dosyasında, tecavüz dosyasında insanların saçma sapan fantezilerini bu edilgen kadın üzerinde denediğini, uyguladığını görüyoruz. (Sahra, 14 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadının Statüsünün Güçlendirilmesi

Bir diğer nokta da kadının toplumsal yaşamdaki statüsünün güçlendirilmesiyle ilgilidir:

Yani yokuz biz. Bir kere var olmamız lazım bu ülkede. Bizim varlığımızın kabul görmesi lazım ülkede. Bu 2 milyon kız çocuğu diyelim ya da genç kadın neredeler? Okulda değiller, işte de değiller, e ev kadını olarak da geçmiyorlar. E nerede bunlar? Diğer yandan evde yeniden üretimi

sağlayan kadın niye ekonomiye katkı sağlayan bir varis olarak kabul edilmiyor? Neden ücretsiz ev emeği yerine getirilmiyor? 24 saatlik kreşleri getirmek yerine özellikle sağlık çalışanları ve nöbetçi çalışanlar için. Onun yerine ne getirdiler kısmi çalışma diye bir ucube getirdiler. O kısmi çalışma sonucunda zaten hem de şiddete açık hale geliyor hem de kısmi gittiği için iş yerinde kabul görmediği için orada şiddete açık hale geliyor. Fiziksel değildir ki şiddet sadece psikolojik, sözel, ekonomik, cinsel şiddete de açık hale geliyor. O kısmi süreli çalışan kadın emekli olma şansını yitiriyor. Primleri düşük yatırılıyor. Hiçbir zaman maaşı kendisiyle aynı işi yapan biriyle eşit olmuyor. Nereden bakarsanız bakın çok büyük bir çalışma gerektiriyor bu şiddetin engellenmesi için. (Firuze, 28 yıldır avukatlık yapıyor)

Bir kere zaten kökten bir değişim gerekiyor. Bakış açısının değişmesi gerekiyor. Bu sistemsal bir sorun, sonuçta patriyarkal bir sistemde yaşıyoruz. Burada bir kere en başta kadın erkek eşitliğine inanmak gerekiyor ya bu politikacılar, siyaset yapanlar da bütün belgelerini ve kurumlarını aslında buna göre oluşturması lazım. Zaten İstanbul Sözleşmesi de bunu söylüyordu baktığımızda. Ama bizim ülkemizde öyle bir şey yok. Yani Cumhurbaşkanı çıkıp “kadın erkek eşitliği fitrata aykırı” diyebiliyor. Ya da mesela şort giyen kadının dövülmesi hikayesi de Başbakan o zaman “tepkinizi mırıldanarak verebilirsiniz” gibi bir şey söylemişti. Yani bunların söylenmemesi gerekiyor çünkü şort giyebilir kadın yani kimse karışamaz işte bu çok acayip. Bütün ülke ve toplum karışmış oluyor. Bir kere aile dediğimiz kurumdan başlıyor şiddet. Bunu görmek lazım ama biz de hem aileyi korumaya çalışıp hem de şiddetten kurtulmaya güya çalışmak gibi bir takım tezat şeyler var. ... Mesela ilkokul çocukların gördüğü kitaplarda anne sürekli ütü yapan, yemek yapan bir pozisyonda baba işe gitmiş gelmiş falan gibi figürlerle değil, daha eşitlikçi bir yerden olması lazım. Babaların da çocuk baktığı, ütü yaptığı falan fotoğrafları görmemiz lazım. Böyle şeyler yok. Bu çok sistematik, her alanda olması gereken bir şey, bunlar sadece örnek. Buradan başladığı zaman zaten o eşitlik sağlandıkça şiddetin azalacağını düşünüyorum. Onun haricinde bir şey azalmaz tam tersi o güç gösterme konumunu bırakmak istemeyecek tabi ki o güç gösterme, kontrol etme isteğiyle şiddetin çeşitli biçimleri yaşanacak yine. (Rana, 15 yıldır avukatlık yapıyor)

Kadına yönelik şiddetle mücadele için; politikaların kadınların lehine düzenlenmesi, hem kadınlara hem erkeklere yönelik eğitim, bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapılması, feminist kadın örgütler tarafından kamuoyu oluşturulması, kolektif hareket etmek, var olan yasaların etkin uygulanması, İstanbul Sözleşmesi’nin içeriğinde yer alan tecavüz kriz merkezlerinin oluşturulması, AGO’ların işlevselliğinin artırılması, şiddete bakış açısının değiştirilmesi, toplumsal normların değişmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması, evlilik içi tecavüzlerin görünür kılınması, kadın örgütlerle iş birliği içerisinde çalışılması, barolara bağlı kadın hakları merkezlerinin işlevselliğinin artırılması, şiddeti önleyici tedbirlerinin artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin geri getirilmesi, kadınların örgütlenmesi, kısıktırılmış erkeklik ve

bastırılmış kadınlığın dönüşmesi, feminist kadın avukat ve örgütlerin davaları takip taleplerinin kabul edilmesi, avukatlara yönelik; cinsiyetleri, yaşları, dış görünüşleri, mesleki tecrübeleri, medeni durumları nedeniyle gerçekleşen her türlü şiddetin sonlanması bununla birlikte kolektif ve topyekûn bir mücadele anlayışının gerçekleşmesi gerekmektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı feminist kadın avukatların, kadına yönelik şiddet davalarında ataerkil hukuk sistemi içerisinde maruz kaldığı sorunlar, sorunları deneyimleme süreçleri ve bu sorunlarla başa çıkma mekanizmalarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşmak için farklı şehirlerdeki feminist kadın avukatlar ile görüşülmüş ve yapılan araştırmada katılımcıların deneyimleri, toplumsal cinsiyete dayalı maruz kaldıkları eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet temelli sorunların çözüm mekanizmaları, feminist mücadele ile hukuk sistemi arasındaki ilişki ve kadına yönelik şiddetle mücadelede hukuk sistemini iyileştirici nelerin yapılabileceği incelenmiştir.

Araştırmanın sonuçları erkek egemenin çıkarına göre düzenlenen hukuk sisteminde kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının yetersiz olduğunu, yasalar ve sözleşmelerin uygulama aşamasında hem anayasal düzenlemeler hem de kolluk kuvvetleri ayağında ciddi problemler olduğunu, bu mücadele içerisinde kolektif hareketin kamuoyu oluşturmada önemli olduğunu, kadın avukatların tüm tahakkümlere rağmen kadının deneyimini görünür kılmak ve cinsiyete dayalı erkek şiddetini ortadan kaldırmak için verdikleri mücadeleyi, bu mücadele sürecinde hem cinsiyetleri nedeniyle hem de mesleki açıdan karşılaştıkları sorunları ortaya koymuştur.

Bulgular kadına yönelik erkek şiddeti ile mücadelede kadına yönelik şiddetin faili bulunsa da toplumsal farkındalık oluşturulsa da, yeni sözleşmeler, yasalar kabul ettirilse de hukuk sistemi erkek egemenin çıkarına uygun inşa edildiği için eylemin olması gerektiği kadar ağır bir suç olarak görülmediği, teorik olarak verilen hakların pratikte iyi hal indirimine, yasaların işlevsizleştirilmesine, faile bir noktada hak verilmesine ve mağdurun suçlanmasına dönüştüğünü ve mücadelede şiddeti önleyici politikalar ile kolektif örgütlenmenin önemini göstermiştir.

Bu çerçevede kadın avukatlar kadına yönelik şiddet ile başa çıkmak için; feminist kadın örgütleri ile iş birliği içerisinde yer aldıkları sivil toplum kuruluşları ve barolara bağlı Kadın Hakları Komisyonu ile bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yürütmekte, kadınların yasal haklarını öğrenmesine yönelik eğitimler vermekte, toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli yaşanan bütün sorunlara boyun eğmeyerek baş kaldırmakta, mağdur kadınların hak arayışlarında her türlü destek mekanizmalarının (ekonomik, psikolojik,

sosyal, yasal, vb.) sağlanması için çaba sarf etmekte, yasaların etkin kullanılması ve yasaların gerektirdiği yaptırımların uygulanması için gereken bütün başvuruları yapmakta, failin gereken cezayı indirimsiz, şartsız alması için kamusal ve özel alanda mücadele etmektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre kadına yönelik şiddetle mücadele için Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin (İstanbul Sözleşmesi) yeniden imzalanması, İstanbul Sözleşmesinin iç hukuktaki karşılığı olan 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun en önemli yaptırımı olan uzaklaştırma kararlarının uygulanması, İstanbul Sözleşmesinin içeriğinde yer alan tecavüz kriz merkezlerinin oluşturulması, adliyelerde yer alan adli görüşme odalarının işlevselliğinin arttırılması, anayasal düzenleme ile şiddeti önleyici tedbirlerin arttırılması, kadın avukatların ve feminist kadın örgütlerinin dava takiplerinin kabul edilmesi gerekmektedir. Barolara bağlı kadın hakları komisyonları ve feminist kadın örgütleriyle birlikte, kadınlara yasal haklarını öğretmek, örgütlü mücadelenin önemini anlatmak, şiddeti tanımasını sağlamak ve bununla mücadele etmesi gerektiğini anlatmak, şiddetten korunmak adına neler yapılabileceğini anlatmak, şiddete maruz kaldıktan sonra başvurabileceği adli kurumları öğretmek ve bu kurumlara ulaşmasını sağlamak, faili uzaklaştırıcı yasalar hakkında bilinçlendirmek ve bu süreçte yalnız olmadığını hissettirmek gerekmektedir. Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin, sığınma evlerinin, tecavüz kriz merkezlerinin yaygınlaştırılması ve işlevselliğinin arttırılması, kadının bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Şiddetle mücadelede en önemli bir diğer argüman ise dayanışmadır. Davaların takip edilmesi, davalarda kamuoyu oluşturulması, davaya ilişkin basın açıklamaları yapılması, şiddet mağduru kişinin sosyal medya aracılığı ile yardım edebileceğini bilmesinin sağlanması gerekmektedir. Feminist kadın örgütleri ile kolektif ve topyekûn bir mücadele ataerkilliğin yarattığı şiddeti önlemede önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, kadına yönelik şiddet ile mücadele sürecinde kadın avukatlar hem cinsiyetleri nedeniyle hem de mesleki açıdan birçok sorun ile karşılaşmaktadır, kadın avukatlar tüm tahakkümlere rağmen kadının deneyimini görünür kılmak ve cinsiyete dayalı erkek şiddetini ortadan kaldırmak için mücadele vermektedir; erkek egemenin

çıkartına göre düzenlenen hukuk sisteminde kadına yönelik Şiddetle mücadele politikaları yetersizdir; yasa ve sözleşmelerin uygulama aşamasında hem anayasal düzenlemeler hem de kolluk kuvvetleri ayağında ciddi problemler mevcuttur; mücadele içerisinde kolektif hareket kamuoyu oluŐurmada önemli bir noktadadır; kadına yönelik erkek Şiddeti, hukuk sistemi erkek egemenin çıkarına uygun inşa edildiği için eylem olması gerektiği kadar ağır bir suç olarak görülmemektedir; kadın avukatlar tarafından teorik olarak verilen hakların pratikte iyi hal indirimine, yasaların işlevsizleştirilmesine, faile bir noktada hak verilmesine ve mağdurun suçlanması dönüŐtüĐü vurgulanmıŐtır; kadın avukatlar, kadına yönelik erkek Şiddeti ile mücadelede Şiddeti  nleyici politikaların oluŐturulmasının, yasaların etkin uygulanmasının ve kolektif örgütlenmenin önemini vurgulamışlardır; hukuk sistemi erkeklerin çıkarına göre düzenlenmiştir ve ataerkildir; kadına yönelik Şiddete dair mevcut durumun sebeplerinden biri de ataerkil hukuk sistemidir; kadına yönelik Şiddetle mücadele feminizmin olduğu kadar hukuksal ve yasal alanların da kılcal damarlarında yürütülmelidir; hukuk sisteminin erkek egemen yapısını görünür kılmak ve bununla mücadele etmek adına hukuk sistemindeki kadınların seslerinin duyurulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2000). *Değişen Toplumda Değişen Aile*, Ankara: Siyasal Yayınevi. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012). Kanun No. 6284, Kabul Tarihi: 08.03.2012.
- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE*, 6(1), ss. 32-42.
- Alver, D. (2017). Türkiye’de Yapılan Kadın Haklarıyla İlgili İki Araştırmanın Feminist Metodoloji Açısından İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Arat, N. (2010). Feminist Hukuk, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları*, 9(0), ss. 53-65 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iukad/issue/728/7861>.
- Atman, Ü. (2003). Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz / Irza Geçme, *Sürekli Tıp Eğitimi*, 12 (9), ss. 333-335.
- Ayan, S. (2014). Cinsiyetçilik: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, *Cumhuriyet Tıp*, 36(2), ss. 147-156.
- Aysu, A. C. (2020). Kadına Yönelik Erkek Şiddeti ile Mücadelede Kurumlar: ŞÖNİM’ler ve Kadın Konukevleri, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), (2009). Opuz/Türkiye Davası (33401/02), URL: <https://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-119583> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.
- Baer, J. A. (2015). Feminist Theory and the Law, *The Oxford Handbook of Political Science*, Robert E. Goodin (Ed.), England: Oxford University Press
- Bartlett, K. T. (1990). Feminist Legal Methods, *Harvard Law Review*, 103(4), ss. 829-888.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*, (Çev.: A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Beauvior, S. (1974). *İkinci Cinsiyet*, (Çev.: Gülnur Savran), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Beauvior, S. (1993). *Kadın İkinci Cins I: Genç Kızlık Çağı*, (Çev.: Bertan Onaran), İstanbul: Payel Yayınları.
- Bekki, B., Y. (2020). Türkiye’de İstanbul Sözleşmesine Yönelik Tepkilerin Netrografik Analizi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
- Berktaş, F. (2010). Felsefenin Kadına Bakışı, Şeyda Öztürk (Der.), *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Eşitsizlikler, Mücadeleler, Kazanımlar*, (ss. 2737), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A. (2010). *Kadınların Sınıfı, Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burks, K. (2006). Emotional Abuse of Women, Intimate Violence against Women: When Spouses, Partners, or Lovers Attack, Westport, CT: Praeger, pp. 15-29.
- Chanter, T. (2019). *Toplumsal Cinsiyet*, (Çev.: Mehmet Erguvan), Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Creswell, W.J. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev.: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Connell, R., W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, (Çev.: Cem Soydemir), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çakır, S. (2007). *Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*, Modern Siyasal İdeolojiler, Birsan Örs (Ed.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, G. (2016). “Erkekler (de) Ağlar!”: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü, Fe Dergi, 8(2), ss. 1-12.
URL: http://cins.ankara.edu.tr/16_1.pdf

- Demir, N. H. (2015). Feminist Hukuk Teorisine Genel Bakış, *Fasikül Hukuk*, 7(63), ss. 1-19.
- Direk, Z. (2016). *Cinsiyeti Yazmak*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, R. (2021). Ceza Muhakemesinde Davaya Katılma ve 6284 sayılı Kanundan Kaynaklanan Sorunlar, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 12 (47), ss: 145- 178.
- Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*, (Çev.: Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Düzkan, A. (2004). *Pazartesi Dergisi*, İstanbul: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı, 4(89), ss: 1-32. URL: <https://www.pazartesidergisi.com/pdf/89.pdf/> Erişim Tarihi: 04.03.2023.
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Ecevit, Y. – Kalkınır, N. (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, (ss. 2-29), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- EIGE (2020). Gender Equality Index 2019 in Brief: Still Far From the Finish Line. URL: <https://eige.europa.eu/news/gender-equality-index-2019-still-far-finish-line>
- European Union Agency for Fundamental Rights, (2014). Violence Against Women: An EU-Wide Survey: Main Results, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Fidan, B. M. (2018). Nitel Araştırmalar ve Düşünümsellik: Bir Kritik Analitik Düşünme Pratiği, *Akademik Platform Eğitim ve Değişim Dergisi*, 1(2), ss. 23-35.
- Fineman, M. (1997). *Challenging Law, Establishing Differences: The Future of Feminist Legal Scholarship, Feminist Legal Theories*, Karen Maschke (Ed.), America: Garland Publishing.
- Fisk N. M. (1974). Gender Dysphoria Syndrome: The Conceptualization that Liberalizes Indications for Total Gender Reorientation and Implies a Broadly Based Multi-

- Dimensional Rehabilitative Regimen, *The Western Journal of Medicine*, 120(2), ss. 386–391.
- Fromm, E. (2000). *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*, (Çev.: Selçuk Budak), Ankara: Öteki Yayınları.
- Gökkaya, B.C. (2011), Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler*, 12(2), ss. 101-111.
- Hanks, M. (2020). *Tarihte Toplumsal Cinsiyet*, (Çev.: Meral Çıyan Şenerdi), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Helvacıoğlu, F. (1996). *Ders Kitaplarında Cinsiyet 1928’den Günümüze*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Hobson, B. (2010). Siyaset Sosyolojisinde Feminist Kuramlaştırma ve Feminizmler, Janoski, T; Alford, R.; Hicks, A. ve Schwartz, M. A. (Ed.), *Siyaset Sosyolojisi*, Ankara: Phoenix Yayınevi, ss. 141-160.
- Huberman, A. M., & Miles, M. B. (1994). Data management and analysis methods. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of qualitative research* (pp. 428-444). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü [KSGM]. (2016). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, URL: <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plan-2021-2025/> Erişim Tarihi: 0804.2023.
- Kahveci, D. A. (2019). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddeti Önlemedeki Rolü, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Karadağ, Y. (2014). Kadına Şiddete Son, *Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi*, 6 (71), ss. 1-3.

- Kurtoğlu, A., Bayrakçeken, G., ve Ülker, G. (2014). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Mekanizması İzleme Modeli*, Ankara: CEİD Yayınları, ISBN 978-605-64847-0-4.
- Lincoln, Y. S., and E. Guba. (1985) *Naturalistic inquiry*. Beverley Hills, CA: Sage.
- Lynch, C. (1979). Responses To Domestic Violence, *Conciliation Courts Review.*, 17(2), ss. 13-20. <https://doi.org/10.1111/j.174-1617.1979.tb00790.x>
- MacKinnon, C. A. (1991). Reflections On Sex Equality Under Law, *United States of America: Yale Law Journal*, 100(1), ss.1281- 1328.
- Mackinnon, C. A. (2013). Intersectionality as Method: A Note, Signs, Intersectionality: Theorizing Power, Empowering Theory, *The University of Chicago Press Journals*, 38(4), ss. 1019-1030.
- Madison, D. S. (2005). *Critical ethnography: Method, ethics, and performance*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Millett, K. (1987). *Cinsel Politika*, (Çev.: Selvi Seçkin), İstanbul: Payel Yayınları. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2014). 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu, URL:<https://www.morcati.org.tr/attachments/article/255/6284KanunUygulamalarıRaporu.pdf>/ Erişim Tarihi: 09.04.2023.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2018). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, URL: <https://morcati.org.tr/faaliyet-raporlari/496-mor-cati-2018-yili-faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi: 09.04.2023.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2022). URL: <https://morcati.org.tr/siddet-bicimleri/> Erişim tarihi: 28.12.2022.
- Moreno, G., Jansen, C., Ellsberg, A.F.M., M., Heise, L. ve Watts, C. (2005). *WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women: Initial Results on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses*, Geneva: WHO Publications.

- Ödemiş, M. (2021). Determinizmin Yeni Savunması: Nörobiyolojik İndirgemecilik, *Kader*, 19(1), ss. 29-54.
- Özta, E. (2016). *Feminist Araştırmalar ve Yöntem*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Öztürk, N. (2017). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Özellikler, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), ss. 1-31.
- Resmî Gazete (25.06.1985). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşme'nin onaylanmasının uygun bulunduğuna ilişkin 11 Haziran 1985 tarih ve 3232 sayılı Kanun, 25 Sayı: 18792. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18792.pdf> / Erişim Tarihi: 09.04.2023.
- Resmî Gazete (14.10.1985). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşme'nin onaylanmasına dair Bakanlar Kurulu'nun onaya ilişkin 24 Temmuz 1985 tarih ve 85/9722 sayılı Kararı, Sayı: 18898. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf> / Erişim Tarihi: 09.04.2023.
- Resmî Gazete (29.11.2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun, Sayı: 28127. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129-2.htm> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.
- Resmî Gazete (20.03.2021). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Türkiye Cumhuriyeti bakımından feshedilmesine dair kararname, Sayı: 31429. URL: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/03/20210320-49.pdf> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.
- Robson, C. (2000) *Real World Research*. Oxford: Blackwell.
- Sabit, S. (2019). Partneri Tarafından Şiddet Görmüş Kadınların, Şiddet Algısı, Şiddete İlişkin Tutumları ve Kullandıkları Baş Etme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji

Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*, Ankara: Dipnot Yayınları.

Soydınç, L. (2018). Kadın Sığınağı Modellerini Kadınların Ruh Sağlığına Etkisi Üzerine Nitel Bir İnceleme, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi).

Stone, A. (2016). *Feminist Felsefeye Giriş*, (Çev.: Y. Cingöz ve B. Tanrısever), İstanbul: Otonom Yayıncılık.

Şavran, G. T. (2018). “Nicel ve Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri.” (Ed. Temmuz Gönc Şavran). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, ss: 64-104.

Şahin, S. F. (2017). Feminist Hukuk Teorisinde Metodoloji, *TBB*, (özel sayı), ORCID: 0000-0003-0028-2661.

Taylor, V., Rupp, L. (1998). *Women’s Culture and Lesbian Activism, Feminist Foundations: Toward Transforming Sociology*, (Eds. K. Myers, C. Anderson, B. J. Risman), London: Sage Publications. ss.329-356.

Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, (2005). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık, ISBN: 978-605-4628-75-9, URL: <http://hdl.handle.net/11655/23338/> Erişim Tarihi: 04.05.2023.

Yüksel, M. (2003). *Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. ve T. (2018). *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği*, Ankara: CEİD Yayınları.

Yükselbaba, Ü. (2016). Feminist Perspektiften Hukuk, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 74(1), ss. 123-138.

Walby, S. (1990). *Patriyarka Kuramı*, (Çev.: Hülya Osmanağaoğlu), Ankara: Dipnot Yayınları.

Weisberg, D. K. (1993). *Feminist Legal Theory*, Philadelphia: Temple University.

WHO, 2002 URL: <https://www.who.int/> Erişim tarihi: 05.01.2023.

WHO_RHR (2020). Respect Women: Preventing Violence Against Women, URL:[https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/312261/WHO-RHR-18.19-eng.pdf?ua=1/](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/312261/WHO-RHR-18.19-eng.pdf?ua=1) Erişim Tarihi: 05.06.2023.

Wolcott, H. F. (1994b). Transforming qualitative data: Description, analysis, and interpretation. Thousand Oaks, CA: Sage.

Http-1

<https://tr.euronews.com/> Erişim tarihi: 06.01.2023.

Http-2

<https://turkiyeraporu.com/arastirma/kadina-yonelik-siddette-dunya-liderligi-11275/> Erişim tarihi: 16.01.2023.

Http-3

<https://kadincinayetlerininidurduracagiz.net/kategori/veriler/> Erişim Tarihi: 16.01.2023.

Http-4

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf> Erişim Tarihi: 25.03.2023. (Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 4320, Kabul Tarihi: 14/1/1998, Yayımlandığı Resmî Gazete: Tarih: 17/1/1998, Sayısı: 23233, Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 38.)

Http-5

<https://kadem.org.tr/kadinlara-yonelik-yasal-duzenlemeler/>

Http-6

https://vatandas.jandarma.gov.tr/KYSOP/uzaktan_egitim/UlusalMevzuat.aspx

Http-7

<https://tr.euronews.com/2023/03/15/kadina-karsi-siddetin-onlenmesini-amaclayan-6284-neden-tartisiliyor/> / Erişim Tarihi: 08.04.2023.

Http-8

<https://istanbulsozlesmesi.org/istanbul-sozlesmesi-kronolojisi/> Erişim Tarihi: 08.04.2023.

Http-9

<https://istanbulsozlesmesi.org/> Erişim Tarihi: 08.04.2023.

Http-10

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=21457&mevzuatTur=Kur umVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> / Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-11

<https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararası-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/> Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-12

<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/122-kadnlara-kars-her-turlu-ayrımclgn-onlenmesi-sozlesmesi/> Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-13

https://kadinininsanhaklari.org/wpcontent/uploads/2018/08/cedaw_komitesinin_19_sayili_genel_tavsiye_karari.pdf / Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-14

https://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/kadinlarakarsi_herturluayrimciligin.pdf / Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-15

<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/352/ekutuphane3.5.1.4.4.pdf?sequence=1&isAllowed=y> / Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-16

<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/733/ekutuphane2.2.1.1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> / Erişim Tarihi: 09.04.2023.

Http-17

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/biz-kimiz/biz-kimiz/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-18

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/eylem-etkinlik/sfk-eylem-ve-etkinlikleri/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-19

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/feminist-politika/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-20

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/biz-kimiz/sfkyi-sonlandirirken/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-21

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/kampanyalar/istanbul-feminist-kolektif/kad-n-cinayetlerine-isyandayz/kad-n-cinayetlerine-isyanday-z-kampanyas/> Erişim Tarihi: 11.04.2023

Http-22

<https://feministbellek.org/dayaga-karsi-kampanya/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-23

<http://www.sosyalistfeministkolektif.org/kampanyalar/parcas-olduklar-m-z/kadin-cinayetlerine-karsi-acil-onlem-grubu/> Erişim Tarihi: 11.04.2023

Http-24

<https://m.bianet.org/kurdi/kadin/161961-kadinlardan-meclis-e-cagri-kadin-cinayetlerine-karsi-acil-onlem/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

<https://catlakzemin.com/e/kadin-cinayetlerine-karsi-acil-onlem-grubu/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-25

<https://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/hakkimizda/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-26

<http://www.keig.org/kadin-orgutleri/> Erişim Tarihi: 21.05.2023.

Http-27

<https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/femicide/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-28

<https://www.evrensel.net/haber/472964/cocugu-koruyan-lanzarote-sozlesmesi-hedef-gosterildi/> Erişim Tarihi: 11.04.2023.

Http-29

<https://www.yeniakit.com.tr/haber/erdogan-istanbul-sozlesmesi-nas-degildir-787761.html/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-30

<https://tr.euronews.com/2020/07/02/numan-kurtulmus-istanbul-sozlesmesi-nin-imzalanmas-yanl-st-sozlesmeden-cikilir/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-31

<https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/suleyman-soylu-kadina-yonelik-siddetin-gerekcesi-olamaz-7015437/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-32

<https://kadem.org.tr/istanbul-sozlesmesinin-feshi/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-33

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56477332/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-34

<https://www.gazeteduvar.com.tr/cavusoglu-istanbul-sozlesmesinden-cekilmek-odun-verme-olarak-yorumlanmamali-haber-1532374/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-35

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanligi-iletisim-baskanligi-turkiye-sozlesmeden-cekilse-de-aile-ici-siddetle-mucadeleden-asla-vazgecmeyecektir/2183617/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-36

<https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-istanbul-sozlesmesinden-cekilmeyi-hakli-gostermek-icin-lgbtilarin-hedef-alinmasi-tehlikeli-bir-adim/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-37

<https://www.evrensel.net/haber/446790/meral-aksenerden-suleyman-soyluya-icisleri-bakanlari-dedikodu-yapmaz/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-38

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-59214996/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

Http-39

<https://sputniknews.com.tr/20220614/bakan-yanik-istanbul-sozlesmesi-bazi-noktalarda-bizi-zayiflatiyordu-bu-yuzden-sozlesmeden-cekildik-1057420637.html/> Erişim tarihi: 23.06.2023.

EKLER LİSTESİ

Ek.1: KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Ek.2: TÜRKİYE’DE KADIN ÖRGÜTLERİ

**Ek.3: AYŞE TUBA ARSLAN’IN ADLİ SÜREÇLERİ VE DEĞERLENDİRMESİNE
İLİŞKİN RAPOR**

Ek.4: FEMİNİST PANKARTLAR

EKLER

Ek.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

Katılımcı	Yaşı	Meslekteki Yılı	Üniversite	Bağlı Olduğu Baro	Yer Aldığı Sivil Toplum Kuruluşlar
Şafak	46	23 yıl	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi
Nalan	45	20 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi
Aysu	29	7 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi KCDP Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Yade	41	18 yıl	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi KADER
Talya	30	7 yıldır	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Engelli Kadın Derneği: EnKad
Defne	27	5 yıldır	Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi	Eskişehir	Eskişehir Barosu Kadın Hakları Merkezi Odunpazarı Kent Konseyi Kadın Meclisi Eskişehir Kadın Dayanışma Platformu
Firuze	55	28 yıldır	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İstanbul	KCDP Kader İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi İstanbul Hukuk Grubu

Efsun	36	12 yıldır	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir	İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi İzmir Belediyesi Kent Konseyi
Sahra	47	14 yıl	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi Sosyalist Feminist Kolektif İstanbul Feminist Kolektif
Rana	39	15 yıldır	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İstanbul	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
Melike	35	6 yıldır	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir	Siyah Pembe Üçgen Derneği
Bade	28	4 yıl	Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi	İzmir	İzmir Barosu Kadın Hakları Merkezi İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi Kadın Meclisi Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği İzmir İl Koordinasyon Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kalkınma Planı

Ek.2 TÜRKİYE’DE KADIN ÖRGÜTLERİ

- Adana Kadın Danışma Merkezi ve Sığınma Evi Derneği
- Anarşist Kadınlar/ Kadınlar Sokakta
- Ankara Feminist Kolektif
- Antalya Kadın Danışma Merkezi ve Dayanışma Derneği
- Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği/ AKADER
- Bağlar Belediyesi Kardelen Kadın Evi
- Başkent Kadın Platformu Derneği
- Buca Evka 1 Kadın Kültür ve Dayanışma Derneği
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği
- Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği/CEİD
- Çanakkale Kadın El Emegini Değerlendirme Derneği
- Doğu ve Güneydoğu İş Kadınları Derneği
- Erciş Kadınları Koruma ve Dayanışma Derneği
- Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Çalışma Grubu
- Ev Hanımları Dayanışma ve Kalkındırma Derneği
- Eskişehir Kadın Platformu
- Eskişehir Demokratik Kadın Platformu
- EŞİTİZ/ Eşitlik İzleme Kadın Grubu
- Feminist Kadın Çevresi
- Film Mor Kadın Kooperatifi
- Girişimci Kadınların Desteklenmesi Derneği
- Gökkuşuğu Kadın Derneği
- Hebûn LGBT Diyarbakır
- İstanbul Feminist Kolektif
- İstanbul LGBTI Dayanışma Derneği
- İzmir Amargi
- İzmir Kadın Dayanışma Derneği
- KADER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği)
- Kadın Dayanışma Vakfı – Danışma Merkezi

- Kadın Eğitim ve İstihdam Derneği
- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği
- Kadınlarla Dayanışma Vakfı
- Kadın Kapısı
- Kadınlara Hukuki Destek Merkez Derneği
- Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği
- Karadeniz Kadın Dayanışma Derneği
- Lambdaistanbul
- Mersin Bağımsız Kadın Derneği
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı
- Mor El Eskişehir LGBT Oluşumu
- Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi
- Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
- Sosyalist Feminist Kolektif
- Sosyalist Kadın Meclisleri
- Türk Kadınlar Birliği
- Türk Tabipleri Birliği Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kolu
- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
- Uçan Süpürge
- Yaşam Evi Kadın Dayanışma Derneği
- Yedi Renk Mersin LGBT
- Belediyelere Bağlı Kadın Danışma Merkezleri vd.

Ek. 3 AYŞE TUBA ARSLAN'IN ADLİ SÜREÇLERİ VE DEĞERLENDİRMESİNE İLİŞKİN RAPOR

RAPORUN GİRİŞİ

Ayşe Tuba Arslan, 11 Ekim 2019 tarihinde Eskişehir'in en işlek caddelerinden biri olan Atatürk Bulvarı'nda, herkesin gözü önünde, boşandığı eşi Yalçın Özalpay'ın satırlı saldırısına uğradı. Ayşe Tuba Arslan, kırk dört günlük yaşam mücadelesi sonucunda 24 Kasım 2019 tarihinde hayatını kaybetti. Ayşe Tuba Arslan'ın vefatının ardından, onlarca kez kolluk birimlerine, savcılığa ve mahkemelere başvuruda bulunduğunu öğrendik. Bu bilğimiz, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı'nın açıklaması ile de doğrulandı. Eskişehir Cumhuriyet Savcılığı, 29.11.2019 tarihli açıklaması ile Ayşe Tuba Arslan'ın, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı'na ve Emniyet Müdürlüğü'ne hakaret, tehdit ve basit yaralama iddialarıyla yirmi üç adet başvurusu bulunduğunu açıkladı. Ayşe Tuba Arslan'ın defalarca adli makamlara başvuru yapmasına, hakkında önleyici tedbir kararı bulunmasına rağmen Eskişehir'in en merkezi caddelerinden birinde öldürülmüş olması, adli süreçlerde birtakım ihmallerin olduğu konusunda şüphe oluşturmıştır. Raporumuzun amacı, Ayşe Tuba Arslan'ın adli makamlara başvurularının, bu başvurular neticesinde görevliler tarafından yapılan işlemlerin, varsa ihmallerin ve yanlışlıkların ortaya konulması, bu olaydan sonraki vakalarda aynı ihmal ve yanlışlıkların yaşanmaması için çözüm odaklı öneriler sunulmasıdır. Raporda, Ayşe Tuba Arslan'ın taraf olduğu dosyalar incelenmiş, ilgili bölümlerde bu dosyaların özetlerine ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Rapor, sürecin kronolojik özeti, Ayşe Tuba Arslan ile Yalçın Özalpay arasındaki boşanma davası, ceza dava dosyaları, takipsizlikle sonuçlanan soruşturma dosyaları, uzlaştırmaya sevk edilen soruşturma dosyaları, 6284 s. Kanundan doğan önleyici tedbir dosyası, sonuç ve öneriler olmak üzere toplamda sekiz bölümden oluşmaktadır.

SÜRECİN KRONOLOJİK OLARAK ÖZETLENMESİ

- 14.09.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Odunpazarı Polis Merkezi'ne giderek, Yalçın Özalpay'ın kendisine hitaben hakaretlerde bulunduğunu *“seni öldüreceğim, seni*

yaşatmayacağım, yüzüne kezzap dökceğim, evini yakacağım, bu eve giremezsin” şeklinde sözler sarf ettiğini beyan ederek şikâyetinde bulunmuş ve 6284 sayılı yasa kapsamında koruma kararı talep etmiştir. Ayşe Tuba Arslan bu ifadesinde, *daha önce eşi tarafından pek çok kez darp edildiğini, ancak ilk kez şikâyetinde bulunduğunu, eşinden çok korktuğunu, başına bir şey gelirse sorumlusunun eşi olduğunu* beyan etmiştir.

- 14.09.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, karakola yaptığı şikâyetin ardından evine dönmüş, tüm kıyafetlerinin makas ve bıçakla kesilmiş ve parçalanmış olduğunu, bütün makyaj malzemelerinin, takılarının, krem, şampuan gibi kişisel temizlik ve bakım malzemelerinin tamamının Yalçın Özalpay tarafından çöpe atılmış olduğunu görmüştü. Ayşe Tuba Arslan, bu olaya ilişkin 17.09.2018 tarihinde şikâyetinde bulunmuştur.
- 15.09.2018 tarihinde, Yalçın Özalpay, Ayşe Tuba Arslan’ı defalarca telefonla aramış cevap alamayınca tarafların müşterek çocuğu Barış’ı aramıştır. Barış telefonun sesini dışarı vermesi üzerine, Yalçın Özalpay, Ayşe Tuba Arslan’a hakaretlerde bulunmuş ve *“göreceksin seni süründüreceğim, seni öldüreceğim, seni öldürmeden bana rahat yok”* şeklinde tehdit içerikli sözler sarf etmiştir, Ayşe Tuba Arslan, bu olaya ilişkin 17.09.2018 tarihinde şikâyetinde bulunmuştur.
- 16.09.2018 tarihinde, Yalçın Özalpay, Ayşe Tuba Arslan’ın kaldığı konuta gelerek defalarca zile basmış, kapı açılmayınca tehdit ve hakaretlerde bulunarak konutun önünden ayrılmıştır. Ayşe Tuba Arslan, bu olaya ilişkin 17.09.2018 tarihinde şikâyetinde bulunmuştur.
- 17.09.2018 tarihinde, Yalçın Özalpay, Ayşe Tuba Arslan’ın iş yerine gitmiş, Ayşe Tuba Arslan’ın arkadaşını arayarak görüşmek istediğini söylemiştir. Aynı gün akşam, ev telefonunu defalarca aramış ve Ayşe Tuba Arslan’ın kaldığı evin önüne gelerek tehditte bulunmuştur. Bunun üzerine Ayşe Tuba Arslan, polisi aramış ve hem bu olaya ilişkin hem de 14, 15, 16 Eylül 2018 tarihlerinde yaşanan diğer olaylara ilişkin ifade vermiş ve şikâyetinde bulunmuştur.
- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturmada, dosya uzlaştırma bürosuna sevk edilmiş, taraflar arasında uzlaşma sağlanamaması üzerine Eskişehir 9. Asliye Ceza Mahkemesi’nin 2018/2364 E. Sayılı dosyasında, sanık Yalçın hakkında ceza davası açılmıştır. Bu ceza dosyası, Ayşe Tuba Arslan’ın hayatını kaybettiği 24.11.2019 tarihi itibarıyla henüz sonuçlanmamıştır.

- 18.09.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan tarafından eşi Yalçın Özalpay aleyhine boşanma davası açılmıştır.
- 21.09.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Odunpazarı Polis Merkezi'ne şikâyetle bulunmuş, ifadesinde; *"Eşim Yalçın hakkında daha önce şikâyetçi oldum, uzaklaştırma kararına rağmen evden gitmiyor, bugün işe giderken beni Sağın Sokak üzerinde yakaladı. Benimle konuşmak istediğini konuşmazsam beni öldüreceğini söyledi. Boşanma davası açtığımı artık kendisiyle konuşmak istemediğimi söyledim. Beni hayattan boşayacağını söyledi. Okula yakın olduğum için okuluma kaçarak kendimi kurtardım. Hem tehditlerinden hem de koruma kararını ihlal ettiğinden dolayı şikâyetçiyim."* Şeklinde beyanda bulunmuştur.
- 24.09.2019 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Çarşı Polis Merkezine şikâyetle bulunmuş, ifadesinde; *"Resmi nikâhlı eşim Yalçın'dan daha önce iki kez şikâyetçi oldum. Hakkında uzaklaştırma kararı var, ancak Yalçın uzaklaştırma kararına rağmen evi terk etmiyor. Yalçın Özalpay'dan koruma kararını ihlal ettiğinden dolayı şikâyetçiyim. Herhangi bir sorun yaşadığım takdirde 155'i arayarak yardım isteyeceğim, annemin evinde kalıyorum, şu an oraya da kendi imkânlarım ile gideceğim."* şeklinde beyanda bulunmuştur.
- 10.10.2019 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Odunpazarı Polis Merkezi'ne şikâyetle bulunmuştur, ifadesinde; *"Eşim Yalçın ile boşanma aşamasındayım, daha önce defalarca hakkında şikâyetçi oldum, hakkında Aile Mahkemesinin tedbir kararı vardır. Bugün 18.45 sıralarında Atatürk Bulvarında karşıma çıktı bana 'orospu' diye bağırdı, yanımda annem vardı."* şeklinde beyanda bulunmuştur.
- Bu şikâyetle ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturmada, dosya uzlaştırma bürosuna sevk edilmiş, taraflar arasında uzlaşma sağlanamaması üzerine Eskişehir 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/34E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve yargılama sonunda sanık Yalçın Özalpay'ın beraatine karar verilmiştir.
- 29.10.2018 tarihinde, Yalçın ÖZALPAY istasyon caddesinde, kullandığı ticari taksi ile Ayşe Tuba Arslan'a yaklaşmış ve hakarete bulunmuştur. Ayşe Tuba Arslan bu olaya ilişkin karakolda şikâyetle bulunmuştur.
- Bu şikâyetle ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 5. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/79E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve yargılama sonunda sanığın beraatine karar verilmiştir.

- 01.11.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, 01.11.2018 günü 18.00 sıralarında 155'i arayarak ihbarda bulunmuş ve aynı gün saat 19.28'de Odunpazarı Polis Merkezi'nde verdiği ifadesinde; *"Benim boşanma aşamasında olduğum eşim Yalçın ÖZALPAY ile yaşamış olduğu ailevi sorunlardan dolayı hakkında 4-5 defa şikâyetçi olmuştum. Bu olaydan dolayı 6284 sayılı yasa kapsamında eşim hakkında uzaklaştırma tedbiri uygulanmaktadır fakat kendisi sürekli karşıma çıkarak rahatsızlık vermeye devam etmektedir. Bugün 17.45 sıralarında Atatürk Bulvarı Sami Ramazanoğlu Camii karşısında karşıma çıktı ben bu esnada telefon ile görüşüyordum bana hitaben 'sen sevgilinle konuşuyorsun' dedi, ben de 'seni ilgilendirmez' dedim ve bana tekrar 'orospu, domuz kurşunu ile vuracağım seni' dedi. Bulunduğum yerden polisi aradım eşim olay yerinden kaçtı " şeklinde beyanda bulunmuştur.*
- Arslan'ın, Yalçın Özalpay hakkındaki şikâyeti bakımından kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Aynı olaya ilişkin ifadesi alınan Yalçın Özalpay tarafından Ayşe Tuba Arslan ve olay sırasında yanında bulunan babası Serdar ARSLAN hakkında şikâyetçi olmuştur. Yalçın Özalpay'ın şikâyeti nedeniyle Ayşe Tuba Arslan'ın babası hakkında Eskişehir 9. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/353E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve yargılama sonunda sanığın beraatine karar verilmiştir.
- 03.11.2018 tarihinde, Ayşe Tuğba, Çarşı polis Karakolu'na şikâyetinde bulunmuştur, ifadesinde; *"03.11.2018 tarihinde sabah 08.30'da takside yolcu olarak bulunduğum sırada, Yalçın ÖZALPAY'ın başka bir taksi ile beni takip ettiğini fark ettim, taksiyi durdurup polisi aradım, bu sırada Yalçın bulunduğum taksiye gelerek camları yumrukladı, taksi şoförü kapıları kilitledi, Yalçın bana hitaben "orospu, dostuna gidiyorsun, seni öldüreceğim, seni vuracağım" şeklinde tehdit ve hakaretlerde bulundu" şeklinde beyanda bulunmuştur.*
- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 6. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/119 E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve sanık Yalçın'ın hakaret ve tehdit suçlarından cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir.
- 11.11.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Ali Gaffar Okkan Polis Merkezi'nde ve Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetinde bulunmuştur. İfadesinde; *"Bugün sabah 08.45 sıralarında Tilla AVM yanındaki Petline benzin istasyonu otobüs durağında indim, Yalçın kolumdan tutarak senin burada ne işin var dedi, benzin istasyonundan müdahale*

ettiler, o da karşı tarafta bulunan beyaz bir aracın içerisinde beni bekledi, benzin istasyonundan biri beni evime bıraktı.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 7. Asliye Ceza Mahkemesinin 2018/1018E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve yargılama sonunda sanığın beraatine karar verilmiştir.
- 22.11.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı’na şikâyeteye bulunmuştur, ifadesinde; *“22.11.2018 tarihinde Odunpazarı Polis Merkezi Amirliğinde koruma kararını tebliğ aldıktan sonra evime doğru babam Serdar ASLAN ile giderken Yalçın önümüze çıktı. Bana hakaretlerde bulundu. Karşılık vermeden babamla birlikte evimize gittik. Bu şahıs sürekli olarak beni uzaktan takip etmektedir. Yalnız gördüğünde de yanıma gelip beni rahatsız etmektedir. Daha önce bana karşı bulunduğu eylemlerin hepsi ile ilgili müracaatçı oldum”* şeklinde beyanda bulunmuştur.
- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 5. Asliye Ceza Mahkemesi’nin 2019/300E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış, ardından bu dosya aynı mahkemenin 2019/79’e. Sayılı dosyası ile birleştirilmiş ve yargılama sonunda sanığın her iki eylem bakımından da beraatine karar verilmiştir.
- 14.12.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Çarşı Polis Merkezi’ne şikâyeteye bulunmuş, ifadesinde; *“Yalçın hakkında uzaklaştırma kararı var, ancak 10.11.12.13 ve 14 Aralık tarihlerinde benim çalıştığım okulun önüne çalışmakta olduğu ticari taksi ile gelip bana hakaretlerde bulunuyor. Hem huzur ve sükûnumu bozması hem de 6284 kararını ihlal etmesi sebebiyle şikâyetçiyim.”* şeklinde beyanda bulunmuştur.
- 20.12.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Çarşı Polis Merkezi’ne şikâyeteye bulunmuş, ifadesinde; *“Sabah 07.10 sıralarında çalışmakta olduğum okula giderken yolumu kesti, bana “orospu, 200’lük destelerle banknot almışsın diye bağırdı, korktuğum için çalıştığım okula kaçtım.”* şeklinde beyanda bulunmuştur.
- 27.12.2018 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Odunpazarı Polis Merkezi’ne şikâyeteye bulunmuş, ifadesinde; *“Yalçın koruma kararına rağmen sürekli karşıma çıkıyor bana “orospu, kahpe” diyerek hakaret ediyor. Yalçın’dan 6284 kararını ihlal etmesi nedeniyle şikâyetçiyim.”* Şeklinde beyanda bulunmuştur.
- 11.01.2019 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Odunpazarı Polis Merkezi’nde verdiği ifadesinde; *“bugün işyerinde çalıştığım esnada telefonum kapalı iken beni (0536....) ve (053.....) numaralı telefonlardan aramış, ben telefonumu açtığımda, telefon şirketinden*

Yalçın Özalpay'ın aradığına dair mesaj geldi. Telefonumu açtıktan sonra da beni yine aradı ancak bana hakaret edeceği için ben telefonu açmadım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturmada, dosya uzlaştırma bürosuna sevk edilmiş, taraflar arasında uzlaşma sağlanamaması üzerine Eskişehir 4. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/1040'e. Sayılı dosyasında, sanık Yalçın hakkında ceza davası açılmıştır. Bu ceza dosyası, Ayşe Tuba Arslan'ın hayatını kaybettiği 24.11.2019 tarihi itibarıyla henüz sonuçlanmamıştır.
- 20.01.2019 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, Yalçın Özalpay'ın, evinin önüne gelerek bağırıldığını, iftira ve hakaret içeren sözler sarf ettiğini beyan ederek 155'i arayarak ihbarda bulunmuş ve koruma kararı olduğunu bildirmiştir.
- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 8. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/435E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmış ve yargılama sonunda sanığın adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.
- 03.03.2019 tarihinde, Ayşe Tuba Arslan, işe gitmek için Atatürk Bulvarı üzerindeki durakta otobüs beklemekte iken Yalçın Özalpay, yanına gelerek *“seni öldüreceğim, seni sürüm sürüm süründüreceğim”* şeklinde tehdit ve hakaretlerde bulunmuş ve Ayşe Tuba Arslan'ı kolundan tutarak iteklemiştir. Ayşe Tuba Arslan bunun üzerine kardeşi Timuçin Arslan'ı arayarak yardım etmesi için çağırmıştır. Kardeşi Timuçin geldikten sonra Timuçin ve Yalçın arasında bir kavga yaşanmıştır.
- Bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Ayşe Tuba Arslan ve Yalçın Özalpay hakkında karşılıklı yaralama suçlarından Eskişehir 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/924E. Sayılı dosyasında ceza davası açılmıştır. Bu ceza dosyası, Ayşe Tuba Arslan'ın hayatını kaybettiği 24.11.2019 tarihi itibarıyla henüz sonuçlanmamıştır.
- 25.03.2019 tarihinde Ayşe Tuba Vişnelik Mahallesi Akgül Sokak üzerinde yürümekte iken Yalçın Özalpay karşısına çıkmış boğazından ve kollarından tutarak çekiştirmiş ve *“seni öldüreceğim”* şeklinde tehditte bulunmuştur. Ayşe Tuba Arslan bu olaya ilişkin aynı gün şikâyeteye bulunmuştur.
- Bu şikâyeteye ilişkin bu şikâyeteye ilişkin savcılık tarafından yürütülen soruşturma sonunda Eskişehir 7. Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2019/474E. Sayılı dosyasında ceza davası

açılmış, yargılama sonunda sanığın tehdit eyleminden beraatine, yaralama eylemi sebebiyle 3.000TL tutarında adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

- Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Ayşe Tuba Arslan'ın tarafı olduğu ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanan on adet savcılık dosyası bulunmaktadır. Bu dosyalardan örnek alma ya da dosya üzerinde inceleme yapma taleplerimiz Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından reddedilmiştir. Bu sebeple bu dosyalara konu eylemlere kronolojik özetle ve rapor içeriğinde yer verilememiştir, Ayşe Tuba Arslan'ın kolluk ve adli birimlere başvuru sayısı bu kısımda yer verilen sayının üzerindedir.

RAPORUN SONUCU

Tüm rapor kapsamında ayrıntılı olarak tüm süreçleri objektif ve açık şekilde incelemeye çalıştık. Raporun sonucunda elde ettiğimiz bilgiler ışığında, Ayşe Tuba Arslan'ın can güvenliği bakımından tehlikede olduğu konusunda adli makamlarca bilgi sahibi olduğu, Ayşe Tuba Arslan'ın onlarca başvurusunun bulunmasına rağmen gerekli ve yeterli önlemlerin alınmadığı söylenebilir. 6284 s. Yasa kapsamında haklarını kullanmak için defalarca hem kolluğa hem Aile Mahkemesine başvuru yapmışsa da tarafına matbu koruma formu, koruma kararı verilmiş, bu kararların infazı konusunda hiçbir kurum görevini yerine getirmemiştir. En basitinden bu kararların tebliği dahi 6284 s. Kanundaki tedbirlerin acil-can güvenliği konulu iş olması ruhuna aykırı olarak çok uzun zamanlarda yapılmış, ŞÖNİM tarafından bu tedbirlerin uygulanıp uygulanmadığı takip edilmemiş, kolluk kararın infazı için gerekeni yapmamıştır. Yine Aile Mahkemesi, etkili çözümleri seçmemiş matbu kararların dışındaki, şiddeti önleme amaçlı GPS donanımı, elektronik kelepçe uygulaması gibi yollara başvurmamıştır. Bir sene gibi bir sürede yirmi üç kere adli makamlara başvuran, açık açık *can güvenliğim yok beni koruyun* diyen bir kadın için dahi bu koruma mekanizmalarının uygulanmadığı göz önüne alındığında Türkiye genelinde bu mekanizmaların neredeyse hiç işletilmediği açıkça ortadadır. Yine Ayşe Tuba Arslan hakkında verilen önleyici tedbir kararlarının infazı ile ilgili Eskişehir ŞÖNİM'e bir başvuru yaptığımızda, ŞÖNİM'de koruma kararlarının ve bunların infazına ilişkin bir dosya bulunmadığı, bu takibin tek dosya üzerinde yürütülmediğini öğrendik. Nitekim Ayşe Tuba Arslan'ın 1. Aile Mahkemesindeki 2018/512 D. İş dosyasında da ŞÖNİM'e gönderilen bildirim evrakı dışında ŞÖNİM'e dair hiçbir evrak bulunmamaktadır. Bu durum ŞÖNİM'in kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çok

önemli bir yeri olmasına rağmen görevini gereği gibi yerine getirmediğini göstermektedir. Uygulamadaki bu aksaklık ve ihmal Ayşe Tuba Arslan'ın hayatına mal olmuştur. Raporun III. Bölümündeki ceza dava dosyaları bölümündeki değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere, Ayşe Tuba Arslan ile sanık Yalçın Özalpay arasında birçok ceza davasının olduğu, bu davaların para cezası-beraat kararlarıyla sonuçlandığı görülmüştür. Yargılamaların çok uzun sürdüğü, ceza davalarında hâkimin sadece olay üzerinden inceleme yaparak sanığın Ayşe Tuba Arslan'a yönelik sistematik şiddetini görmezden geldiği, Ayşe Tuba Arslan'ın her başvurusunda diğer dosyalardan da bahsetmesine rağmen dikkate alınmadığı görülmüştür. Yine raporun III. Bölümündeki ceza davaları değerlendirmelerinin birçoğunda bu davaların Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bildirildiğini ancak Bakanlık avukatlarınca dosya takibi sağlanamadığını görmekteyiz. Ayşe Tuba Arslan'ın başvurularından on tanesi kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanmıştır. Raporun ilgili kısmında da belirtildiği üzere Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı'nca söz konusu dosyaları incelememize ve örnek almamıza izin verilmemiştir. Ancak dava aşamasına taşınan dosyalar içerisinde yer alan iki adet ek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve on adet başvurunun kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonlandırılması, savcılık makamınca soruşturmanın yeterli özenle yürütülmediği kanaatini uyandırmaktadır. Raporun VI. Kısmında ayrıntılı olarak incelendiği üzere Ayşe Tuba Arslan'ın şikâyeti sebebiyle açılan soruşturma dosyaları uzlaşmaya sevk edilmiştir. Uzlaşmaya sevk edilen dosyalara konu suçlar kişilerin sükûn ve huzurunu bozma, hakaret, tehdit, mala zarar verme, sesli yazılı veya görüntülü bir ileti ile hakaret suçları olup psikolojik şiddet kategorisindeki suçlardır. Türkiye'nin tarafı ve ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi hükümleri gereğince sözleşme kapsamında yer alan her türlü şiddet olayıyla ilgili olarak, arabuluculuk ve uzlaştırma da dâhil olmak üzere, zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçleri açıkça yasaklanmıştır. Bu anlamda Ayşe Tuba'nın başvurularının İstanbul Sözleşmesi kapsamında olduğu açık olmasına rağmen dosyaların uzlaştırma bürosuna sevki sözleşmenin açık ihlali niteliğindedir. İstanbul Sözleşmesinin "Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması" başlığını taşıyan 48/1 maddesine aykırı olarak yapılan uzlaştırma işlemleri hem Ayşe Tuba Arslan'ın yeni saldırılara uğramasına zemin hazırlamış, hem uzlaştırma sürecinde geçen zaman Yalçın Özalpay hakkında dava açılma sürecini geciktirmiştir. Açılan davalarda hakkında etkili

ve caydırıcı bir ceza verilmeyen Yalçın Özalpay, Ayşe Tuba Arslan'ı öldürmüştür. Son olarak Ayşe Tuba Arslan'a yönelik bu saldırı ülkemizde ilk kez yaşanmamakla birlikte aynı konuda AİHM kararlarına konu olan birden çok olay yaşanmıştır. Bu kararlardan en bilineni OPUZ kararı olarak bilinen Türkiye'nin de tazminata hükmedildiği Nahide OPUZ kararı, Ayşe Tuba'nın öldürülmesi olayıyla çok benzer olması bakımından da dikkat çekicidir. Ayşe Tuba Arslan, ölmeden önce defalarca polis merkezine şiddet ve tehdit gördüğüne dair başvuruda bulunmuş, dört kere koruma kararı almıştır. Sanık Yalçın ile karşılıklı birçok soruşturma dosyaları vardır. Ayşe Tuba Arslan'ın koruma kararı defalarca ihlal edilmiş, bu ihlallerin ikisi Aile Mahkemesi tarafından tebligatın yapılmadığı gerekçesi ile ceza verilmesine yer olmadığı kararı ile kapatılmıştır. Ayşe Tuba Arslan'ın defalarca başvurması, can güvenliğinin olmadığı açıkça anlaşılmış olması, yirmi üç tane soruşturma dosyası olması, tedbir kararının defalarca ihlal edilmiş olması, tedbir kararını ihlal eden kişiye gerekli cezalandırmanın yapılmaması, Adli makamların, tıpkı Nahide Opuz davasında olduğu gibi Yalçın Özalpay'ın ölüm tehditleri karşısında tamamen pasif kaldığını ve Ayşe Tuğba Arslan'ı saldırganın merhametine bıraktıklarını göstermektedir. Ulusal Makamların kadına yönelik şiddeti, özel şahıslar tarafından uygulanan şiddet de dâhil olmak üzere, engellemek, soruşturmak, kovuşturmak ve cezalandırmak konusunda gerekli özeni göstermediği hallerde, Devlet bu eylemlerden ötürü sorumlu tutulmalıdır. İşkence yasağı ve yaşam hakkının “üstün büyük kural” niteliği, bu eylemlere karşı soruşturma ve kovuşturma açısından Devlet'in örnek niteliği taşıyan bir titizlik sergilemesi gerekmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Nahide Opuz davasında, Opuz'un birçok kez yetkili makamlara başvurusunun yerel makamların H.O tarafından öldürücü bir saldırı gerçekleştireceğini öngörebilecek durumda olduğu tespit edilmektedir. Mahkeme, yetkili makamların başka türlü davranması halinde, olayların farklı gelişeceği ve öldürme olayının gerçekleşmeyeceğini kesin bir biçimde bilmemekle birlikte, neticeyi değiştirme veya zararı hafifletme yönünde gerçek bir ihtimal içerebilecek olan makul tedbirlerin alınmamasının Devlet sorumluluğuna başvurulması için yeterli bulmaktadır. Ayşe Tuba Arslan 6284 s. Yasa kapsamında haklarını kullanmak için defalarca hem kolluğa hem Aile Mahkemesine başvuru yapmışsa da tarafına matbu koruma formu, koruma kararı verilmiş, bu kararların infazı konusunda hiçbir kurum görevini yerine getirmemiştir. Ayşe Tuğba Arslan, Nahide Opuz gibi -en azından- hayatta kalamamıştır. Devlet, Ayşe'yi koruyamamıştır. Devlet, Nahide

Opuz davasında yükümlülüklerini yerine getirmediğinden dolayı yaptırıma tabi tutulmuştur. Aynı zamanda Türkiye, “kadını korumadığı için” Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde ceza alan ilk ülke olmuştur. İstanbul Sözleşmesi uygulamaya girdiği tarihten bu yana, devlet bu sefer de sözleşme gereği yükümlülüklerini yerine getirmemektedir. Türkiye’de son dönemlerde yaşanan ve sayısı her geçen gün artan kadına yönelik şiddet haberleri ulusal olduğu gibi uluslararası platformlardan da duyulmaktadır. Ayşe Tuba Arslan’ın öldürülmesinin ardından Adalet ve İçişleri Bakanlıklarınca yayınlanan genelgeler umut verici olsa da uygulayıcıların gerekli hassasiyet ve bilgi düzeyine sahip hale getirilmesi asıl önemli olan husustur. Zira kadına yönelik şiddet vakası failleri lehine verilen haksız tahrik ve iyi hal indirimleri, kadına yönelik şiddet dosyalarının uzlaşmaya sevkı, aile mahkemelerince yetersiz tedbir kararlarına hükmedilmesi, savcılık ve kolluk tarafından yürütülen özensiz soruşturmalar ve bitmek bilmeyen ceza yargılaması süreçleri bir yasa sorunu değil, uygulama ve hepsinden önemlisi bir anlayış sorunudur.

RAPORUN ÖNERİLERİ

- Ayşe Tuba Arslan Arslan’ın ŞÖNİM’de takip edilen, infazının değerlendirildiği bir dosyası bulunmamaktadır, bu sebeple tedbir kararlarının takibi hususunda ŞÖNİM yetersiz kalmıştır. Bu eksikliğin giderilmesi, bu merkezlerin önemine binaen denetiminin sağlanması, önleyici tedbir kararlarının tek dosya üzerinden yürütülmesi, merkezlerde çalışanlara bu konuda eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Uygulamadaki bu problem giderilmediği sürece 6284 s. Kanuna dayanarak verilen tedbir kararları uygulanmamaya, kadınlar öldürülmeye devam edilecektir.
- 6284 Sayılı Yasa Uygulama Yönetmeliği 35/6 hükmü, kararların acilen infaz edilebilmesi için “*Tedbir kararlarının alınması ve uygulanması için yapılan iş ve işlemlerin aşamaları ve sonucu hakkında ilgili kurum tarafından aynı gün en geç saat 16.00’ya kadar en seri vasıtalarla ŞÖNİM’e bildirilir*” şeklinde düzenleme içermektedir. Bu dosya bakımından kararların 2-7 gün gibi bir süre arasında ŞÖNİM’e bildirildiği tespit edilmiştir. Uygulamadaki bu ihmalin ivedilikle düzeltilmesi gerekmektedir.
- İstanbul Sözleşmesini referans alarak düzenlenen 6284 sayılı Kanunda risk değerlendirmesi ve yönetimi konusu ele alınmamış, sadece “*şiddete uğrama tehlikesi*” nden bahsedilmiş, bu tehlikenin de ne tanımından ne de nasıl değerlendirileceğinden

bahsedilmemiştir. Bu eksiklik nedeniyle, şiddetle karşılaşan ilk merci olan kolluğun kendi içgüdülerine göre hareket etmesi beklenmektedir. Nitekim ülkemizde riski doğru değerlendiremeyen kolluğun harekete geçmemesinin sonuçlarını hep birlikte görmekteyiz. Riskin varlığı için somut veriler arama gereği, kanunun uygulanmasını geciktirmekte kadının ağır yaralanmasına ve hatta ölümlerine neden olabilmektedir. Kanunun şiddeti önlemeye ilişkin hükümlerinin uygulanmasında kolluğun keyfi davranmasının önüne geçmek için risk değerlendirmesi konusunda bir düzenlemeye ve kolluğun eğitimine acil olarak ihtiyaç vardır. Nitekim Ayşe Tuba Arslan'ın öldürülmesi, bu tedbirlerin infazı ile görevli kolluk biriminin gerekli risk değerlendirmesini yapamadığını, bu eksikliğin bir kadının ölümüne neden olabildiğini göstermiştir.

- Her karakolda 6284 s. Kanundan doğan işlerle ilgili ayrı bir birim kurulması, bu dosyalarla uzman olan bu kadronun ilgilenmesi gerekmektedir. Bu birimlerde çalışacak kolluk birimlerine gerekli eğitimlerin verilmesi bu eğitimlerin sadece yasal mevzuatla sınırlı tutulmaması ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin oluşturulması hususunda üniversitelerle koordineli bilimsel ve hak temelli eğitimler verilmelidir.
- Ayşe Tuba Arslan'ın öldürülmesi bize önleyici tedbir kararlarının yalnızca bir evrak işi olmadığını, ivedilik içeren ve can güvenliğini konu alan işlerden olduğunu bir kez daha göstermiştir. Ayşe Tuba Arslan, 6284 sayılı kanun kapsamında verilen tedbir kararlarının ihlal edildiğini defalarca dile getirmişse de mahkeme çok açık delillere rağmen somut delil bulunmadığı, tebligatın yapılamadığı gibi gerekçeleriyle ceza verilmesine yer olmadığı karar vermiştir. Aile Mahkemelerinin bu tedbirler konusunda daha hassas davranması, tebligatların zamanında yapılması, gerekli kurumlara bildirimlerin İstanbul Sözleşmesine, 6284 s. Kanun ve Uyg. Yönetmeliğine uygun olarak ivedilikle yapılması, bu tebligatların normal tebliğ usulleriyle değil, Tebligat Kanunu 2. Maddesi gereğince kolluk marifeti ile yapılmalıdır.
- İstanbul Sözleşmesinin “Zorunlu anlaşmazlık giderme alternatif süreçlerinin veya hüküm vermenin yasaklanması” başlığını taşıyan 48/1 maddesine aykırı olarak kadına yönelik şiddet suçlarında ve 6284 sayılı kanun kapsamında verilen tedbirlerin ihlaline ilişkin suçlarda uzlaştırmaya sevk işlemlerine derhal son verilmelidir. Bakanlık bu konudaki görüşünden derhal vazgeçmelidir. Uygulamada birliğin hızla sağlanması ve olası yanlış uygulamaların önüne geçilmesi için CMK madde 253 ve 6284 sayılı yasada değişiklik yapılarak uzlaşma yasağına ilişkin düzenleme yapılmalıdır.

- 6284 sayılı yasada pek çok önleyici ve koruyucu tedbir türü düzenlenmiştir. Ancak uygulamada Aile Mahkemelerince standartlaşmış şekilde bazı tedbir maddelerine hükmedilmekte, kanunda yer alan diğer tedbir türleri dikkate alınmamaktadır. Mahkemelerce her somut olaya uygun şekilde tedbir kararları verilmeli ve ivedilikle uygulanmalıdır.
- 6284 sayılı yasanın teknik yöntemlerle takip başlığını taşıyan 12. Maddesi, elektronik kelepçe, gps takip sistemi gibi olanak tanımaktadır. Somut olayın özelliklerine göre elektronik kelepçe ve diğer teknik takip yöntemlerinin uygulanması konusunda karar verilmesi ve bu kararların uygulanması için yeterli ekipmanın sağlanması gereklidir.
- Her adliyede kadına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış yeterli sayıda savcı görevlendirilmesi gereklidir. Görevlendirilen savcılar için toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin oluşturulması hususunda üniversitelerle koordineli bilimsel ve hak temelli eğitimler verilmelidir.
- Ayşe Tuba Arslan, birçok kez adli makamlara başvuruda bulunmuştur. Ancak kolluk, savcılık, aile mahkemeleri, ceza mahkemeleri ve ŞÖNİM arasında yeterli ve düzenli bir irtibat bulunmadığından gerekli seviyede önlem alınamamıştır. Gerek birimlerin arasındaki irtibatın sağlanması gerekse şikâyetle konu eylemin bir devamlılık arz edip etmediğinin, saldırıların sayısının, sıklığının tüm bu birimlerce bilinmesi gerekli önlemlerin en doğru şekilde tespit edilebilmesi ve uygulanması için bir zorunluluktur. Bu sebeple kadına yönelik şiddet dosyalarında Uypap, Polnet, ŞÖNİM vb. portalların ortaklaştırılması ve ekran uyarı sistemini sağlayacak bir teknik alt yapı hazırlanmalıdır. Böylece polisler, ŞÖNİM çalışanları, savcılar ve hâkimler önlerindeki dosyayı incelemeye başladıklarında, ortak sistem üzerinden oluşturulan ekran uyarısı sayesinde, taraflar arasında daha önce benzer şikâyetler bulunup bulunmadığından derhal ve otomatik olarak haberdar olacaktır.
- 6284 sayılı kanun kapsamında şiddet uygulayana öfke kontrolü ve tedavi amaçlı tedbir verilebileceği düzenlenmiştir. Ancak uygulamada ŞÖNİMLerde bu alanda çalışacak yeterli personel bulunmamaktadır. Yine mahkemelerce kanunda yer alan bu tedbire hükmedilmemektedir. Kanunda yer alan bu düzenlemeye işlerlik kazandırılması bir zorunluluktur. Bu anlamda ŞÖNİM’lerde gerekli personel istihdamı sağlanmalı ve aile mahkemesi hâkimlerince talebe bakılmaksızın bu tedbire kararlar da yer verilmelidir.

ŞÖNİM tarafından öfke kontrolü konusunda verilecek eğitimler, göstermelik olmaktan uzak ve çözüm odaklı olmalıdır.

- Kadına yönelik şiddet dosyalarında mağdurlar için zorunlu vekili görevlendirmesi yapılmalıdır, bu hususta CMK 150. maddede değişiklik yapılmalıdır. 6284 sayılı kanun kapsamında tedbir talepli başvuru yapmak üzere mağduru kadınlar için ivedilikle ve ekonomik durum değerlendirmesi yapılmaksızın adli yardım kapsamında avukat ataması yapılmalıdır.
- ŞÖNİM’lerde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almış ve kadın hakları alanında deneyimi ve duyarlılığı olan avukat istihdam edilmesi ve mağdurlara nitelikli bir hukuki destek hizmeti verilmesi gereklidir.
- Rapora konu pek çok dosyada sanık lehine iyi hal indirimi uygulandığı görülmüştür. Kadına yönelik şiddet suçlarında İstanbul Sözleşmesinin 42. maddesi gereği sanıklar hakkında haksız tahrik ve iyi hal indirimlerinin uygulanmaması gerekmektedir.
- Özellikle Aile Mahkemelerinde görev yapan hâkimler olmak üzere tüm ceza mahkemesi hâkimlerine İstanbul Sözleşmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin oluşturulması hususunda üniversitelerle koordineli bilimsel ve hak temelli eğitimler verilmelidir.

Ek. 4 FEMİNİST PANKARTLAR

